Veronica Bârlădeanu

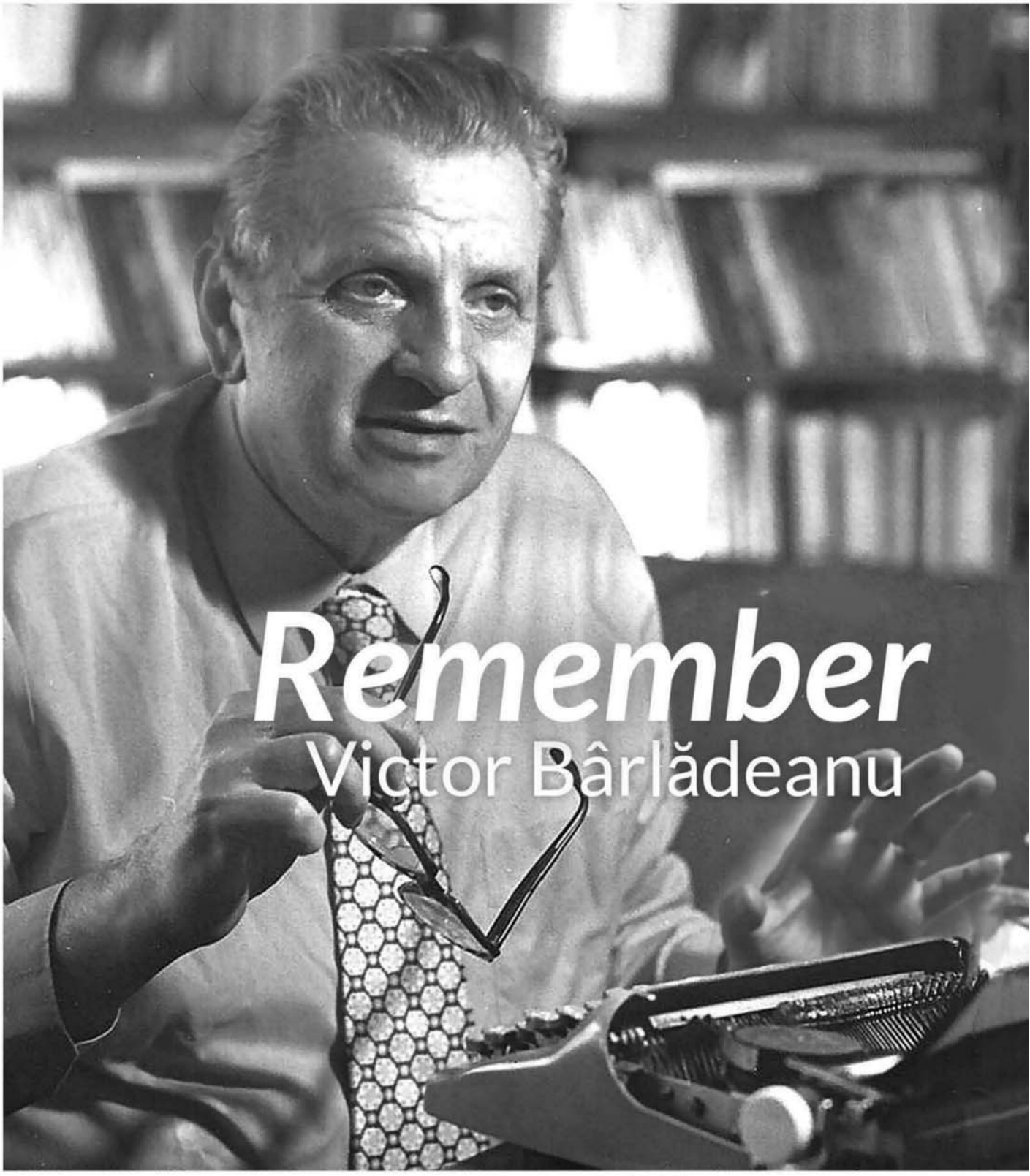

Editura AmandaEdit
2012

Veronica Bârlădeanu Remember Victor Bârlădeanu

Veronica Bârlădeanu

REMEMBER

Victor Bârlădeanu

Coperta I: Victor Bârlădeanu – fotografie Liana Grill
Coperta IV: Victor Bârlădeanu – fotografie Liana Grill
Grafica: Mark Fishof

Tehnoredactare: Mihaela Ştefan
Copyright: Veronica Bârlădeanu

Descrierea CIP a Bibliotecii Nationale a României
BÂRLÃDEANU, VERONICA
Remember : Victor Bârlãdeanu / Veronica Bârlãdeanu.
Sinaia : Amanda Edit
ISBN 978-606-8041-81-0
821.135.1-94

VERONICA BÂRLĂDEANU

REMEMBER
VICTOR BÂRLĂDEANU

BUCUREŞTI
2012

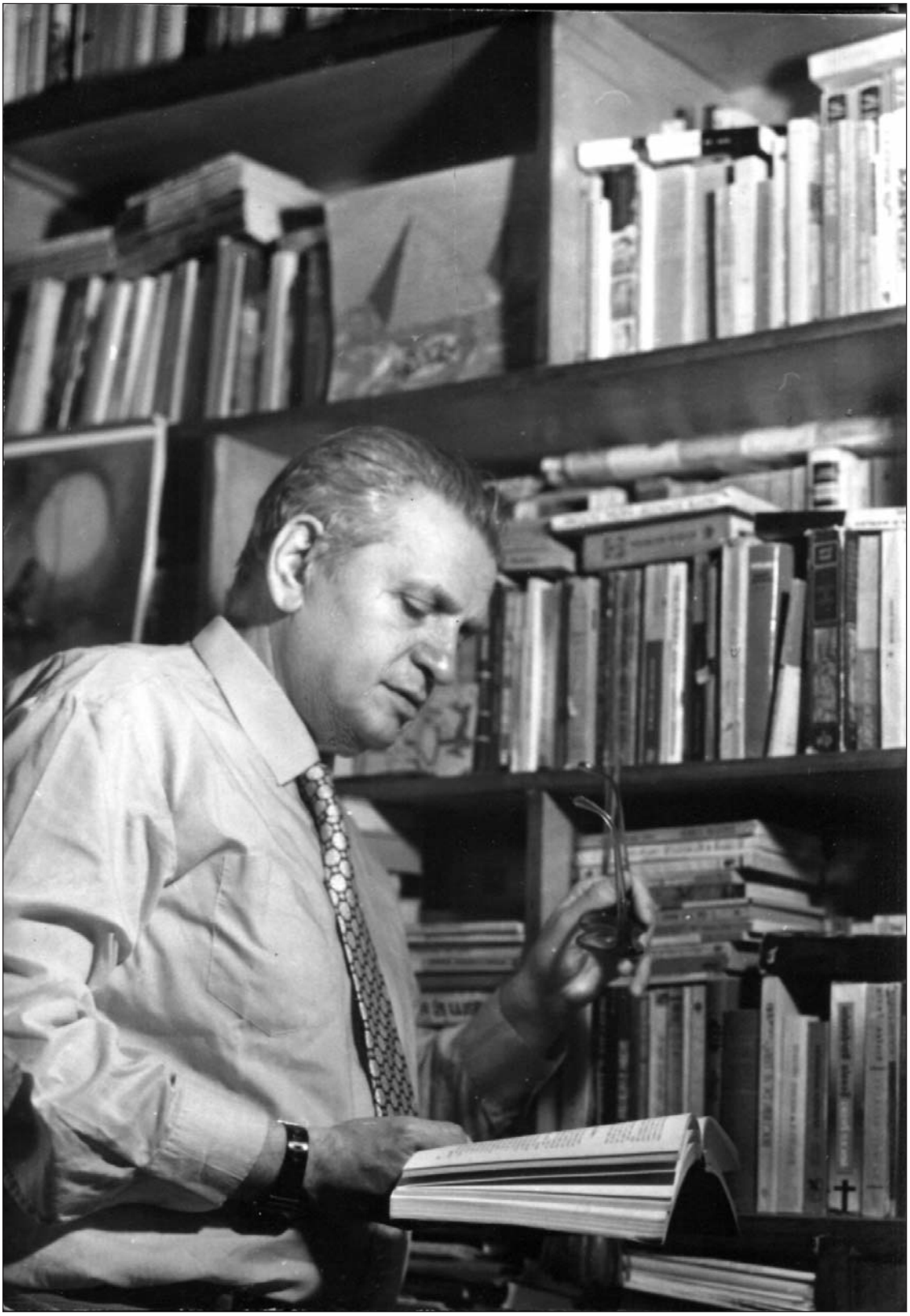

Foto Liana Grill

SEMN DE CARTE

Deseori cărțile se deschid cu un ARGUMENT sau o MĂRTURISIRE.

ACEASTĂ CARTE ***este ea însăşi O MĂRTURISIRE, care vorbeşte, deopotrivă, despre HAR, STĂRUINȚĂ, ONESTITATE şi IUBIRE.***

VERONICA BÂRLĂDEANU

„Victor Bârlădeanu – un evreu care nu fuge de românism, un român care nu-şi reneagă iudaismul.”

Alexandru Mirodan

Remember Victor Bârlădeanu

Am ezitat mult până să iau hotărârea de a alcătui acest volum despre Victor Bârlădeanu: din varii motive, din teama de a nu putea, cu forțele mele, atâtea câte sunt, să-i dau dimensiunea meritată, din teama de a nu tulbura şi dezvălui zone sensibile ale unor trăiri intime, speranțe şi dezamăgiri. Cititorul va observa că pilonul care susține cartea sunt notații de jurnal şi acele inserții, **Ab imo pectore**, extrase din mărturiile către sine însuşi ale aceluia a cărui înfățişare către lume o cunoaşteți prin scrisul său, prin adresarea directă, sinceră, mereu egală cu sine a ziaristului de cotidian, a publicistului literar rezoneur, a omului care absoarbe cu sete cultură, o produce şi, cu frenezie, o dăruieşte semenilor săi.

Am alcătuit acest volum din dragoste şi recunoştință pentru bărbatul care, timp de patruzeci şi cinci de ani, mi-a înseninat diminețile, mi-a încurajat zilele şi mi-a ocrotit zbuciumul gândurilor, care nu puteau fi gândite decât noaptea.

Generația noastră a trăit cea mai mare parte a vieții ei într-o vreme pe care mulți (chiar şi aceia care o neagă azi) au perceput-o ca *aşezată în dimensiunile ei* şi care, apoi, s-a tulburat sau, cum am putea spune vulgarizând: *a dat cu tifla* marilor promisiuni, marilor speranțe, necruțându-ne de conştientizarea treptată a adevărului cuprins în butada *drumul spre iad e pavat cu intenții bune*.

Cumpăna judecății zilei de azi e fragilă, cumpănitorii, cei mai mulți neîmpăcați cu ei înşişi pentru trecut, prea trecuți pentru viitor, se aşează, de multe ori, pe poziții *drastice* şi, mai ales, fără drept de apel.

Apel la ce?... La nimic şi, mai cu seamă, *nu* la istorie, *nu* la analiză, *nu* la sinceră introspecție, *nu* la dreaptă cumpănire, *nu* la onestă autoevaluare, nu la recunoaşterea, fie ea chiar vagă, că am greşit, că am fost mințiți, că am crezut, uneori, chiar că *am vrut* să credem, că *am acceptat* să credem şi am mers înainte.

Poate aşa a fost firesc. Eram tineri, fiecare voia să valorifice ce avea mai bun în sine şi, cum adolescența şi tinerețea sunt prin firea lor generoase, acestea sunt mereu în căutare unui ideal pe potrivă, dar neapărat grandios. Treptele scării trebuiau urcate călăuzite de versurile lui A.Toma: *„Drumu-i drept, drumu-i sfânt,/ Tineret, torțe-n mâini, luminați, dați avânt...”* Da, chiar dacă era vorba de o buimăceală istorică a acelui tineret, care, ori avea să piardă lanțurile, ori avea să tragă adânc în piept aerul purificat după risipirea fumului furnalelor măcinătoare de vieți, ori avea de îngrijit pe pământuri străine mormintele taților seceraţi nedrept de soartă.

Victor Bârlădeanu a fost, timp de treizeci de ani, ziarist la ***„Scînteia”,*** deci, ziarist comunist!

Dar a fost numai atât? Sau ATÂT?

Paginile inserate în acest volum dezvăluie un orizont neîngrădit de dogme, aria largă a preocupărilor creative, incontestabilul talent în mânuirea condeiului şi a exprimării literare, inteligența vie în cântărirea realității, cultura rafinată şi vastă, temperamentul şi umoarea senină ale omului cinstit cu sine însuşi şi cu semenii săi.

Am pornit la drum, după ce am tatonat *terenul*. Colegii de breaslă, colaboratorii de pe alte tărâmuri ale creației (muzicieni), valori ale vieții spirituale şi sociale, m-au încurajat, ba, mai mult decât atât, au dorit să fie alături de mine. Le mulțumesc tuturor şi fiecăruia în parte. Ii mulțumesc, în special, lui Mircea Bunea, cel care *a coordonat* aportul colegilor de redacție, atât de substanțial şi generos reprezentat în volum.

Mulțumesc domnului conf. univ. dr. Marian Petcu de la Facultatea de Jurnalism a Universității Bucureşti, pentru răbdarea de a citi

jurnalul lui Victor Bârlădeanu şi pentru evaluarea cu acribie profesională a notei lui generale, autor care mi-a fost de mare ajutor şi prin redactarea opisului revistei ***„Presa Noastră”.***

Îi mulțumesc, de asemenea, scriitorului şi prietenului Calistrat Costin, care a selecționat cu delicatețe şi sensibiltate gânduri consemnate în jurnalul său de către Victor Bârlădeanu.

Le mulțumesc şi muzicienilor Doru Popovici şi Şerban Nichifor, pentru prietenie şi prestigioasă colaborare, ca şi **tuturor** celor care, prin contribuția lor, mi-au fost alături.

Nu doresc să comentez sau să justific criteriile de selecție sau de ordonare a materialelor cuprinse în volum. Dacă cineva va voi să încadreze *genul* acestei cărți *undeva* anume, pe tărâmuri de catalogare academic consacrate, va face o mare greşeală. Motivul: această carte este *cartea <u>mea</u> şi a semnatarilor* din cuprins *despre <u>el</u>* către *dumneavoastră*, care i-ați urmărit gândul şi destinul mai bine de trei decenii, deschizând dimineață de dimineață o pagină de ziar, cei care ați vibrat de dincolo de reflectoarele scenei sau ale sălilor de concert, care i-ați urmărit gândul şi talentul, cuprinse între coperțile cărților, în călătorii *„on air”,* terestre sau intergalactice, destine pe care ni le-a dăruit din har şi generozitate, cu fiecare literă înscrisă pe hârtie.

LAST, BUT NOT LEAST. Îi mulțumesc fiicei mele, scriitoarea Ana Doina, care, prin consemnarea discuției dintre bunic şi nepot (v. ***Moartea unui comunist***), oferă acestui volum încheierea firească şi, dacă mai era nevoie, îi conferă cititorului cheia unei existențe şi a unei devoțiuni.

***

Câteva precizări.

Am publicat în acest volum scrieri inedite, cum ar fi câteva conferințe susținute de Victor Bârlădeanu, pentru a ilustra încă o dată varietatea preocupărilor sale, erudiția sa, limbajul ales, rafinamentul evaluării actului de creație, pasiunea pentru limba şi literatura română.

Ciclul ***Întâlniri mirabile*** reprezintă scrieri şi fotografii pregătite spre a fi cuprinse într-un volum, a cărui întregire şi publicare a fost întreruptă de destin.

Am inserat opisul articolelor publicate în paginile ***„Revistei Cultului Mozaic”*** din două motive. Primul: această publicație a avut *circuit închis*, în sensul că difuzarea nu se făcea *la chioşc*, iar al doilea: din dorința de a atrage atenția cititorului de azi că, prin adresarea cuvântului său unui alt *„desant”* de lectori, Victor Bârlădeanu nu a virat (expresie improprie) dintr-o sferă de preocupări în alta, ci a rămas, cu aceeaşi împătimire, îndrăgostit de limba română, de pământul pe care s-a născut, de adevărul istoric ca expresie a respectului profund pentru creatorii prin cultură ai poporului în sânul căruia a trăit fără a se simți, nici o clipă, alogen.

Am publicat pagini extrase din cărțile scrise despre Coreea, pentru că acele cărți, oricât ar fi fost scrise din poziția de *„serviciu comandat”* sau sub emoția înregistrării devenirii unui tărâm prefăcut din pulbere şi cenuşă, din nimic în monumental, reflectă faptul că reporterul literar nu a înregistrat numai *„mersul victorios către culmi”,* ci şi sensibilitatea şi poesisul emoțional al *„oamenilor furnici”*.

Am publicat *„lupta cu dramaturgia”* (mai ales, în notațiile din jurnal). Victor Bârlădeanu s-a dorit a fi dramaturg. A socotit limbajul scenic, ca mijloc de comunicare, mai pertinent decât celelalte: cuvinte rostite de *oameni vii către oameni vii*, dincolo de luminile rampei, oameni care umplu spațiul de dialog prin reacțiile lor imediate. Neavând răgaz, curaj sau, poate, suflu, a scris un număr impresionant de piese într-un act.

Din nefericire, nu am putut aduna cronici apărute la spectacolele regizate cu piesele lui. Asta, şi pentru că Victor Bârlădeanu nu ştia *să-şi organizeze* publicitatea sau, în anumite cazuri, evita să o facă, precum în situația spectacolelor de revistă, ca texte pline de *şopârle* la adresa realității cotidiene, să treacă pe cât posibil neobservate. O dovadă a constituit-o şi suspendarea, la ordinul

Cabinetului 2, a spectacolului **Nu aduce ziua ce aduce noaptea** de la Teatrul C.Tănase din Bucureşti, la doar o lună de la premieră.

În ceea ce priveşte capitolul **Prozator**, cu referire, îndeosebi, la literatura SF, a trebuit să țin seama de câteva realități: prima scriere de gen a autorului datează din anii ’50. La ce nivel de dezvoltare se afla sau se reflecta atunci, pe tărâmurile noastre, *asaltul ştiinței?* Nu se făcuse încă niciun transplant de organe, dar romanul **Operația *„Psycho”*** anticipează... Genul în sine avea un statut incert. Cu harul şi imaginația lui, Victor Bârlădeanu, cunoscător al literaturii de gen, familiarizat cu opera lui H. G. Wells sau Al. Beleaev, caută şi găseşte posibilitatea evadării din încorsetata *realitate la zi,* prin SF. Pentru a-l introduce pe cititorul acestui volum în universul ales de autor, am recurs la scurte prezentări.

Romanul **Peisaj cu mori de vânt** a apărut în pragul evenimentelor din decembrie 1989. Dacă apărea la ceva vreme după aceea, poate că s-ar fi bucurat de puțină atenție. Aşa, însă...

Romanul descrie corupția care domnea în imediata apropiere a unui ştab local, subiect temerar pentru acea vreme...

Am publicat, poate prea *in extenso,* pagini de poezie scrise de Victor Bârlădeanu, vocație destăinuită publicului foarte târziu. Le-am publicat cu bună-ştiință în asemenea măsură pentru ca acele pagini surprinzătoare să nu rămână necunoscute, dar, mai degrabă, spre a dezvălui filonul liric al exprimării literare, filon dominant nu numai al creației sale, ci şi al profundei sale implicări în viață.

Cartea cuprinde şi două rarități imagistice: 1. Permis de participare la funeraliile lui I.V. Stalin. 2. Fotografie care figurează momentul semnării păcii de la Panmunjon.

I. PRELIMINARII

Ab imo pectore (I)

„Pentru mine scrisul nu-i tortură, ci bucurie.”

Jurnal, 11 iunie 1958

„Sunt profund frământat de ceea ce scriu.”

Jurnal, 17 decembrie 1958

„Sunt tot timpul ros de îndoielile mele.”

Jurnal, 4 octombrie 1959

„Am conştiința exactă a valorii mele. Ştiu precis ceea ce pot şi ceea ce nu pot. Îmi cunosc perfect limitele.”

Jurnal, 30 decembrie 1959

„Judecătorul de care mă tem cel mai mult sunt eu însumi.”

Jurnal, 21 mai 1964

VICTOR BÂRLĂDEANU
(dintr-o însemnare autobiografică, 1997)

O confesiune

Sunt fiu al Oborului bucureştean şi al Moldovei deopotrivă, cu rădăcini atât în lumea românească de pe Şoseaua Iancului, cât şi în idişul de heder al bunicilor din Târgu Neamț. Toate verile copilăriei, până la opt–nouă ani, le-am petrecut într-un sat din împrejurimi, autentic rai al unei vârste pierdute, unde mă simțeam, printre copiii țăranilor moldoveni, ca printre ai mei. De altminteri, atât Moise şi Feiga Leiba, bunicii mei, cât şi fiica lor adoptivă, Sara, mama mea, erau, ca mentalitate şi comportament, adevărați țărani moldoveni, cu o vorbire românească de o mare puritate, până la parfum dialectal. De la ei şi de la unii dintre învățătorii şi profesorii mei am deprins dragostea tulburătoare față de limba română, pedanteria aproape obsesivă cu care o folosesc şi mă străduiesc s-o cultiv. Ceea ce, de altfel, este în marea tradiție a lingviştilor şi scriitorilor evrei de limbă română, de la Lazăr Şăineanu şi Ronetti Roman, până la Alexandru Graur şi Isac Peltz.

Părinții: *Avram şi Sara Bârlădeanu*

Împreună cu minunata Reghina „dădaca”

Un amănunt pitoresc legat de anii copilăriei: *„coşmelia”* de pe Şoseaua Iancului din Bucureşti, unde m-am născut şi am trăit până la nouă ani, era la câțiva zeci de metri de mahalaua breslei lăutarilor, din care se înălțaseră faimoase figuri de virtuozi ai arcuşului sau naiului, precum vestita *„dinastie”* Dinicu, Ionel Budişteanu, Nicu Stănescu şi Fănică Luca. În copilărie, am bătut mingea, pe maidanul din fața casei, printre alții, cu Ion Voicu, violonistul de reputație internațională de mai târziu. De atunci, am prins o mare dragoste şi un deosebit respect față de aceşti oameni pe nedrept prigoniți şi urgisiți şi împărtăşind, nu o dată, în trecut, soarta noastră, a evreilor. Educația complexă, pe care am primit-o în familie – românească prin lecturi şi în şcoală, evreiască cu un melamed care mă învăța alef-betul – corespunde în întregime faimosului eseu al lui Ury Benador: **1+1=1**. Părinții vorbeau între ei în idiş şi aşa m-am deprins de mic cu tonurile şi pitorescul savuros al acestei limbi (pe care o înțeleg destul de bine, deşi, din îndelungata lipsă de exercițiu, n-o vorbesc).

Clasele primare le-am făcut la o şcoală cu o oarecare celebritate în epocă, Şcoala Iancului, unde l-am avut ca învățător pe însuşi directorul şcolii, Gheorghe Ionescu, un dascăl şi un om exemplar. Un democrat în toate fibrele sufletului (poate că democratismul acesta, manifestat în cele mai felurite moduri, se trăgea din faptul că el însuşi era fiu de țăran moldovean de prin părțile Vasluiului). El a avut cutezanța, într-o perioadă istorică tulbure, să numere, printre premianții clasei sale, un evreu (subsemnatul) şi s-a zbătut, ca pentru o rudă, să-i îndemne pe părinții mei să mă lase să urmez liceul, în pofida *„jenei financiare”* în care se aflau

(la urma urmelor, mai pe româneşte vorbind, ajunseseră cam la sapă de lemn)… Un unchi al meu, Iosif Weinberg, a căzut pe frontul de la Mărăşti, în timpul Primului Război Mondial; numele lui se află înscris pe o placă memorială din Mausoleul de la Mărăşeşti…

LICEUL COMERCIAL ŞI GIMNAZIUL TEORETIC
„CULTURA MAX AZIEL"
CU DREPT DE PUBLICITATE
FONDAT IN ANUL 1898
BUCUREŞTI — STRADA SBORULUI No. 13

Premiul I

Se acordă elevului Bârlădeanu Vigder

din clasa VII-a lic.com. pentru silinţă la învăţătură şi bună purtare în cursul anului şcolar 1945-1946.

Director,

Secretar,

Subdirector,

MINISTERUL EDUCAŢIEI NAŢIONALE

DIPLOMA DE BACALAVREAT TEORETIC

Noi, Ministrul Educaţiei Naţionale, văzând încheierea comisiunii examenului de BACALAVREAT ţinut în sesiunea ... 19.. în oraşul Bucureşti dăm elev Bârlădeanu A. Vigder absolvent a liceului Cultura din Bucureşti prezenta Diplomă de BACALAVREAT secţiunea ştiinţifică obţinută cu nota medie ... spre a se bucura de toate drepturile acordate de legile şi regulamentele în vigoare.

Data în ... la ... 19..

Ministrul Educaţiei Naţionale,

Preşedintele Comisiunii

Inspectoratul Şcolar Reg. Buc.

Nr. 45.457

Directorul Şcolei

Nr. Şcolei 721

Semnătura Elev V. Bârlădeanu

Cronologie

1928

- Se naşte, la Bucureşti, în 18 decembrie, Vigder, primul şi ultimul copil al Sarei şi al lui Avram Bârlădeanu. O familie de evrei nevoiaşi, proveniți din oraşul Roman, în căutare de lucru şi noroc în Capitală, pe lângă rude mai înstărite, asta însemnând micul comerț ambulant sau la tarabă.

1935–1939

- Urmează şcoala primară la Şcoala Iancului din Bucureşti.

1939–1940

- Cursurile secundare ale Liceului Comercial *„Marele Voievod Mihai”,* având-i ca profesori, între alții, pe Al. T. Stamatiad (limba română) şi Alexandru Popescu-Telega (limba franceză).

1941–1947

- Îşi continuă studiile la Liceul Comercial şi Gimnaziul Teoretic ***„Cultura – Max Aziel”,*** unde îi are ca dascăli pe filosoful I.Brucăr şi chimistul I.Blum.

1944

- Debutează cu versuri, sub pseudonimul Victobar, în revista ***„Umorul”,*** al cărei redactor-şef era Ion Pas.

1946

- Îşi face debutul în dramaturgie cu piesa scurtă **Călătorie în zori**, în antologia **Tineretul progresist**.

1947

- Devine corector la ziarul ***„Graiul nou”*** din Bucureşti, unde, tot sub pseudonimul Victobar, debutează în cronica de teatru şi film. Cu nume propriu semnează traduceri din Louis Aragon şi Nikolai Tvardovski.

1948

- Se transferă la cotidianul ***„Scânteia”,*** după încetarea apariţiei ziarului ***„Graiul nou”.*** Aici îşi începe activitatea tot cu cronici cinematografice şi teatrale. Între altele, şi o cronică la **Cum vă place** de Shakespeare, montată la Teatrul Municipal de regizorul Liviu Ciulei, autor şi al scenografiei.

1948

- Începe colaborarea şi la alte publicaţii: ***„Flacăra”, „Veac nou”, „România populară”, „Contemporanul”.***
- La Radio, se prezintă dramatizarea sa după romanul **Torentul de fier** de Aleksandr Serafimovici, în regia lui Mihai Zirra.

1949

- Apare volumul **Aspecte din viaţa culturală a oamenilor muncii,** Editura de Stat.
- I se tipăreşte volumul **Ştiinţa spulberă superstiţiile despre secetă şi ploaie**, supliment al revistei ***„Săteanca”.***
- Devine membru al Uniunii Scriitorilor din România.

1951

- Scrie prefaţa romanului **Maria** de G.Medînski, Editura Cartea Rusă.
- Prefaţă la volumul **De unul singur** de Nikolai Virta, Editura Cartea Rusă.

- Este trimis corespondent special al ziarului ***„Scânteia”*** la Moscova.
- Este, totodată, corespondent de front în războiul din Coreea, cu numeroase reveniri, până la semnarea Tratatului de Pace de la Panmunjon.
- Alternativ, se ilustrează şi-n calitate de corespondent în Iugoslavia.
- Apare volumul **Călător pe pământul eroicei Coree**, Editura de Stat, rezultat al acestei experienţe.

1952

- Apare volumul **Primăvara omenirii**, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă.

1953

- Moartea lui Stalin o înregistrează din poziţia de corespondent în Capitala URSS.

1954

- Tipăreşte **Aerul tare al înălţimilor**, reportaje din URSS, Editura Cartea Rusă.
- Participă, în calitate de corespondent de presă, la **Întâlnirea *„Celor Patru Mari”*** de la Geneva;
- Se înscrie la Institutul Pedagogic *„Maxim Gorki”* din Bucureşti, secţia fără frecvenţă, pe care-l absolvă în anul 1960;
- Devine membru al Uniunii Ziarişţilor din România.
- Decorat cu Ordinul Muncii clasa a III-a.

1955

- Apare cartea de reportaje **Prin telefon de la Geneva**, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă.
- Editează volumul **Copiii din lumea noastră**, note de călătorie, Editura Tineretului.

- Apare **Palatul luminii. 200 de ani de la întemeierea Universității din Moscova**, Editura Cartea Rusă.

1956

- Publică volumul **Karlsruhe sau asaltul beznei**, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă.
- Cartea se traduce în limba germană: **Karlsruhe oder der Vorstorss der finsteren Mächte**, ESPLA.
- Se află la Beijing, în momentul când Mao lansează celebra lozincă *„Să înflorească 100 de flori”*.
- Începe colaborarea la revista ***„Presa noastră”***, susținând, până în 1980, rubrica ***Cronica publicisticii***.

1957

- La 2 decembrie începe să-şi scrie **Jurnalul**; ultima notă a imensului corpus de însemnări (circa 3200 de pagini, format A5) va purta data de 3 februarie 2000.

1958

- Tipăreşte, sub egida Fondului literar al Uniunii Scriitorilor **Dansatoarea, gangsterul şi şomerul**, film scenic în cinci crâmpeie şi mai multe secvențe.
- Are loc premiera **Dansatoarea, gangsterul şi şomerul** la Teatrul Lucia Sturza Bulandra, în regia lui Horea Popescu.
- Concomitent, premieră cu această piesă şi la Teatrul Național din Timişoara, în viziunea scenică a lui Ion Maximilian, cu titlul schimbat în **Dansatoarea, gangsterul şi necunoscutul**.

1959

- **Oraşul fără istorie**, povestire dramatică în şase tablouri, prolog şi epilog, litografiată;
- Este pusă în scenă piesa **Primul om în Cosmos**, la Teatrul de Comedie din Bucureşti, regizată de Lucian Giurchescu.

- Are loc premiera piesei **Oraşul fără istorie**, la Teatrul Dramatic din Braşov şi la Radio.

1960

- Apare **Drum bun**, **scumpul nostru astronaut!**, comedie lirico-fantastică în şase tablouri şi epilog, vol. I-II, în colecția ***„Povestiri ştiințifico-fantastice”*** editată de revista ***„Ştiință şi tehnică”.***

1961

- Editura pentru Literatură publică volumul de piese într-un act **Soarele a răsărit la miezul nopții. Când începe viitorul**.
- Apare, sub formă de piesă într-un act şi două tablouri, **Soarele a răsărit la miezul nopții**, Editura Casa Creației Populare.
- Prefață la **Şcoala de fete nr. 3. Jurnalul unei învățătoare din Grecia** de Elli Alexiu, Editura Tineretului.

1962

- **De la perigeu la apogeu** – Teatrul de Comedie, stagiunea 1961–1962. Feerie cosmică într-un act, „primul dintr-un infinit de acte.”

  Teatrul de Comedie, regia Lucian Giurchescu. Textul este publicat în revista Teatru,nr. 5, mai 1961.

  Personaje: Iuri Gagarin; Prometeu; Cristofor Columb; Giordano Bruno; J. Verne; K. Țiolkovski; Omul anului 2964; Vocea Pământului.
- Piesa **Oraşul fără istorie** este prezentată la Teatrul de Stat din Bacău, în regia lui Gheorghe Jora.
- Apare la Editura pentru Literatură, volumul de piese într-un act **Sala de aşteptare. Cu balcon la Dunăre**.
- Prefață la **Păsări rătăcite** de Gustav Morcinek, Editura Tineretului.

- Premiera piesei **Drum bun**, **scumpul nostru astronaut!**, la Teatrul Tineretului din Bucureşti; de asemenea, este prezentată pe unde radiofonice.
- Se traduce în germană **Soarele a răsărit la miezul nopții: Die Sonne ging um Mitternacht**, Editura pentru Literatură.

1963

- Apare volumul **Unu şi cu unu fac, totuşi, doi…**, piesă într-un act şi patru tablouri, Editura pentru Literatură.
- Se joacă piesa **De la perigeu la apogeu**, la Teatrul de Comedie Bucureşti.
- Traduce, în colaborare, volumul **Steaua Keț** de Alexandr Beleaev, Editura Tineretului.

1964

- Tipăreşte **Metronom**, teatru şcolar într-un act şi patru episoade, la Editura Casa Creației Populare.
- **Seara de sâmbătă a tovarăşului Damaschin**. **Profil dramatic**, volum de teatru scurt, Editura pentru Literatură;
- Cartea se traduce în germană: **Genossen Damaschins Wochenende Profil,** Editura pentru Literatură.

1965

- **Panoramic trotuşan sau peripeții în timp şi spațiu**, reportaje literare, Editura Tineretului.
- **Briza planetară**, piesă într-un act, Editura Casa Creației Populare.
- **Opinia publică îşi spune cuvântul**, Editura Politică.

1966

- **De la Dunăre la Adriatica. Itinerar iugoslav**, Editura Tineretului, colecția ***„În jurul lumii”***.
- **Nu aduce ziua ce aduce noaptea**, cabaret satirico-muzical de estradă (în colaborare), la Teatrul ***„Constantin Tănase”***

din Bucureşti**,** regia Valeriu Moisescu, pe muzica lui Elli Roman.

După turneul pe litoralul Mării Negre, în 1967, spectacolul este interzis, în urma vizionării de către Elena Ceauşescu.

1967

- **Vocea şi ecoul**, schiță dramatică, Editura Casa Creației Populare.
- Spectacolul **Un anume fel de singurătat**e este reprezentat în premieră la Televiziunea Română.

1968

- **Operațiunea *„Psycho”,*** roman cu care debutează în literatura SF, la Editura Tineretului, este tradus în limbile rusă, italiană şi cehă.

1969

- **Pe meleaguri trotuşene. Ghid,** Editura Meridiane.

1970

- Traduce, în colaborare, volumul de nuvele **Coaforul de dame** de Irina Grekova, Editura Univers.
- Apare volumul **Cetățean, societate, familie**, dezbateri etice, Editura Politică.

1971

- **Prizonier în cer. Scene din zile eroice**, Editura Militară;
- **Dramatism, eroism, solidaritate – În zilele potopului şi după**, colectiv, Editura Politică.

1972

- **Chipuri şi măşti, *„**călătorie publicistică prin geografia spirituală şi etică a cotidianului**”,*** Editura Eminescu.
- **Exilatul din Planetopolis**, colecția ***„Fantastic Club”,*** Editura Albatros.

1973

- **Állampolgári nevelés** (colectiv), Editura Didactică şi Pedagogică.

1974

- **Cei care caută, cei care găsesc**, roman, Editura Dacia.
- **Martor în timp**, reportaje literare, Editura Facla.

1975

- **Responsabilitate şi destin**, eseu, Editura Albatros;
- **Interogatoriul din zori,** operă într-un act, muzică Doru Popovici, versuri Victor Bârlădeanu, Orchestra de Studio Radio, dirijor Carol Litvin şi Ludovic Bacs, interpreți Pompei Hărăşteanu, George Crăsnaru şi Octav Enigărescu.
- Premieră absolută cu **Interogatoriul din zori** la Teatrul Muzical N. Leonard din Galați, în regia artistică a lui A. I. Arbore;
- Lucrarea a fost montată, de asemenea, la Teatrele de operă din Iaşi şi Timişoara, precum şi la Opera Maghiară din Cluj-Napoca.

1976

- **Educația cetățenească** (colectiv), Editura Didactică şi Pedagogică.
- **Lumina de la Pektusan**, **peisaje şi oameni, istorie şi contemporaneitate în Coreea socialistă**, Editura Sport-Turism.
- Postafață la cartea **Trei în pădure** de Vladimir Bogomolov, Editura Meridiane; Traducere Veronica Bârlădeanu.
- **Cosmonava *„Speranța”,*** spectacol de revistă la Teatrul Municipal Ploieşti, montare Eugen Aron, muzică Ion Cristinoiu.

1977

- **Gheața de foc**, roman, Editura Albatros, colecția ***„Fantastic Club”***.

- **Cine a născocit iubirea**, spectacol prezentat la Teatrul de Estradă din Ploieşti, în regia lui Hary Eliad.
- Menționat în **Who's Who Authors and Writers**, Cambridge.

1979

- **Trăind miracolul de fiecare zi**, eseu, Editura Albatros.

1980

- **Cosmodromul veseliei**, spectacol la Teatrul Municipal Ploieşti, regia Eugen Aron.
- **Galaxia memoriei**, madrigal dramatic, muzică Doru Popovici, versuri Victor Bârlădeanu, Corul Radio, dirijor Aurel Grigoraş.
- **Secolul a început mai târziu**, baladă romantică, la Teatrul Municipal Ploieşti, regizată de Cătălin Naum; spectacol transmis şi la Radio.

1982

- Este dat afară, după 34 de ani de *„serviciu credincios",* din redacția ziarului ***„Scânteia",*** cu interdicție de semnătură, după emigrarea copiilor săi în străinătate.
- Devine colaborator, până în 1989, al ***„Revistei Cultul Mozaic",*** editată de Federația Comunităților Evreieşti din România.

1984

- **În memoriam Fundoianu**, poem simfonic, muzică Doru Popovici, versuri Victor Bârlădeanu, Orchestra simfonică Radio, dirijor Ion Baciu, voce Georgeta Stoleriu.

1985

- Distins cu Medalia oraşului Givataim (Israel), unde prezintă conferința ***Prietenii literare între scriitori evrei şi români***.

1986

- **Challenger,** lucrare electro-acustică, muzica Şerban Nichifor, versuri Victor Bârlădeanu, Ansamblul „Ancora" din Springfield, Massachusetts, SUA, interpreți Marjorie Shansky, Lynn Klock, David Sprony, Salvatore Macchia şi Martin Kluger; în România, poemul a fost prezentat la Ateneul Român, sub titlul **Pro Humanitate** cu formația „Musica Nova", dirijor Mircea Opreanu, actori şi interpreți români.

1989

- **Peisaj cu mori de vânt**, roman, Editura Dacia.
- **Trei poeme pentru cor mixt: De pace; De dragoste; De istorie,** muzica Doru Popovici, versuri Victor Bârlădeanu.
- **Remember,** cantată, muzica Şerban Nichifor, versuri Victor Bârlădeanu, Corul şi Orchestra Filarmonicii „Oltenia" din Craiova, dirijor Modest Cichirdan, solistă Claudia Hangiuc.

1990

- Înființează, împreună cu Acad. Edmond Nicolau, prof. univ., Răzvan Theodorescu şi av. dr. Constantin Vişinescu, Asociația Culturală de Prietenie România-Israel, el fiind ales secretar general.

1991

- **Simfonia a IX-a Ierusalim**, poem simfonic, muzică Liana Alexandra, versuri Victor Bârlădeanu, concert Radiodifuziunea Română, dirijor Florin Totan.

1993

- Invitat la Congresul al VIII-lea al Academiei Româno-Americane de la Chişinău.

1994

- **Orologiu scufundat**, versuri, Editura Evenimentul.

1996

- **Contribuția evreilor din România la cultură şi civilizație** (colectiv), UNESCO.

1997

- **Glasul,** cantată biblică, muzica Liana Alexandra, versuri Victor Bârlădeanu, premieră radiofonică, interpreți Pompei Hărăşteanu – voce, Liana Alexandra – pian şi Şerban Nichifor – contrabas, 1997. Prima audiție scenică a avut loc la: Concert de Hanuka, I. C. C. Bucureşti 2012. Interpreți Adrian Prelucran, Inna Oncescu şi Şerban Nichifor.
- Apare **Dicționarul spiritului tolerant**, colectiv, Editura Evenimentul.

xxx

- A primit Medalia de Onoare a Organizației Internaționale a Jurnaliştilor, cu ocazia celei de-a 25-a aniversări a fondării acesteia.

xxx

- Distins cu Ordinul Meritul Cultural.

xxx

- Laureat al Asociației Culturale Mondiale a Evreilor Originari din România (ACMEOR);

2007

- Se stinge din viață în ziua de 5 ianuarie, în Bucureşti.

„Singura mea certitudine – copiii. Cu multe probleme şi tristeți, cu multe zbuciume şi întrebări. Dar şi cu multe şi mari nădejdi. Poate mă voi împlini prin ei. Ar fi şi asta o satisfacție.”

Jurnal, 18 decembrie 1960

„Citeam azi o pagină <de senzație> despre felul dezesperant de trist în care a murit şi a fost îngropat (prin mila publică) celebrul Rudolf Valentino. Cu puțin timp înainte ca artistul să-şi dea ortul popii, un ziarist zicea: <Un om poate avea un prieten sau doi. Când are trei, se poate considera binecuvântat de zei.> Eu n-am fost binecuvântat de zei. Dar, să nu-l mânii pe Dumnezeu. Există nevastă, există copii, există nepoți, slavă Domnului!”

Jurnal, 17 august 1986

Dorian Bărlădeanu

Despre moşteniri

– introspecție retrospectivă –

Dorian Bârlădeanu

Mă uit în oglindă şi mă gândesc la tata de acum 23 de ani. Avea vârsta mea de acum şi venise în vizită la noi, în Israel. Încerca să-şi retrăiască copilăria, întâlnindu-se cu vechi prieteni, pe care nu-i văzuse de la sfârşitul Liceului Comercial *„Cultura Max Aziel”*. Se mândrea că numai prezența lui le dădea tuturor ocazia de a se întâlni.

Era neobosit în a reînnoda vechi legături, în a apropia oameni care cu greu îşi mai aminteau unii de alții. Făcea asta cu o bucurie molipsitoare şi plăcerea revederii devenea pentru toți o sărbătoare.

N-am moştenit de la el această carismă socială. Am tins mai mult spre intimitate şi izolare în familie şi într-un cerc restrâns de prieteni.

Şi, totuşi, am moştenit de la el un cult al prieteniei, al loialității necondiționate, inspirate parcă din **Cei trei muschetari**. Loialitatea nu a fost totdeauna reciprocă şi l-am auzit, uneori, plângându-şi dezamăgirile. Cultul prieteniei a fost, presupun, şi o formă a afirmării ieşirii din ghettou, din izolarea relativă la care a fost supus, copil şi adolescent fiind, de legile rasiale ale vremii. Mai ştiu că a avut şi cultul solidarității de breaslă, atât cea ziaristică, cât şi cea scriitoricească, în vremuri în care atmosfera de presiuni şi delațiuni devenise irespirabilă.

Am mai moştenit de la el şi cultul slovei tipărite. Între miile de volume ale bibliotecii casei noastre intram ca într-un sanctuar, al cărui mare preot era tata. Ştiam pe dinafară rafturile de literatură românească, de poezie, romane, critică, de literatură universală în română şi franceză şi raftul de istorie a ştiinţei, de filosofie, psihologie. Un colţ foarte preţuit era acela al literaturii ştiinţifico-fantastice şi al celei de călătorii. El mi-a fost întâiul mentor al lecturii. Aveam opt ani şi dădeam buzna prin cărţi (începeam să le citesc şi, după câteva pagini, le lăsam). El mi-a format o anumită temeinicie în ale cititului şi în încercarea de a înţelege ce-i printre rânduri, fapt ce s-a reflectat ulterior şi în alte aspecte ale vieţii.

Era un mentor înnăscut. Când dorea să-ţi transmită ceva, cuvintele lui aveau rezonanţă şi erau categorice.

Datorită lui am moştenit şi respectul faţă de actul creaţiei intelectuale de orice fel. Mi-l amintesc la masa de scris, bătând neobosit la maşina „Consul" pagini de carte şi articole de ziar cu multe corecturi de mână. Era noaptea târziu (ziua fiind la redacţie). Presupun că efortul său cel mai mare era să dea suflet, pe cât posibil, limbajului de lemn din articolele ce i se cereau. Într-o vreme când intelectualii erau o *„pătură oscilantă",* el mi-a sădit dorinţa de a deveni intelectual şi de a fi mândru de aceasta.

Am fost martorul favorizat al apariţiei câtorva din cărţile şi piesele sale de teatru. De la o vârstă în sus, ştiam starea de spirit în care scria, ştiam şi discuţiile preliminare. Avuseseră loc câteva evenimente importante pe plan ideologic, din furtuna cărora el supravieţuise ca prin minune. Entuziasmul său de la început începuse să fie înlocuit cu dorinţa de a-şi exprima îndoielile şi spiritul critic. Aşa am perceput **Gheaţa de foc** şi **Exilatul din Planetopolis** şi, mai târziu, **Peisaj cu mori de vânt**. Ştiinţifico-fantasticul începuse să fie un pretext pentru evadarea dintr-o realitate de constrângere.

Câte ceva despre afirmarea identităţii evreieşti… Nu era lesne în România acelor ani. El şi-a însuşit o identitate care nu era simplă – pe de o parte, era un liber-cugetător, convins că orice

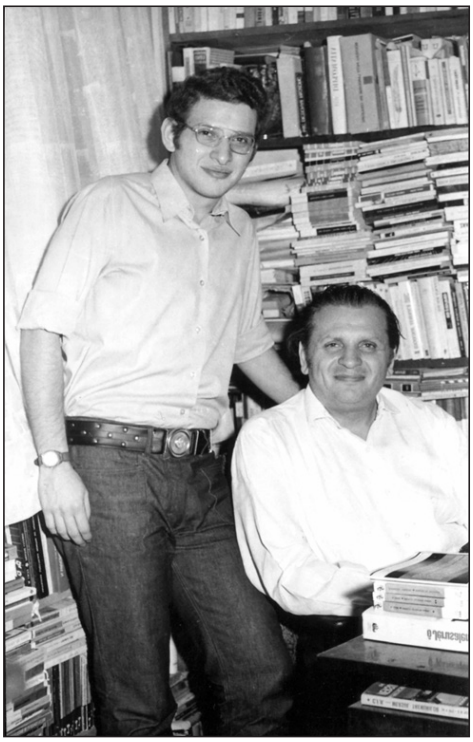

Tatăl şi fiul.
Victor şi Doru Bârlădeanu

credință este apanajul generațiilor trecute, pe de altă parte, era mândru de apartenența sa iudaică. Părinții săi erau oameni religioşi şi el vedea în iudaism un mod de a-i respecta. Atitudinea celor din jurul lui era mult mai radicală – de despărțire de tradiție. Se considera un patriot român, care trebuie să fie în primul rând credincios patriei natale. Această înțelegere *„ideologică”* a identității l-a înşelat în mai multe cazuri, până când, după plecarea mea în Israel, a trecut cu arme şi bagaje în echipa de intelectuali ai Comunității evreieşti. Romanul său **Cei care caută, cei care găsesc** l-am perceput ca pe o expresie a căutării şi a regăsirii identității evreieşti personale.

După 1989, când închisoarea ceauşistă şi-a deschis porțile pentru prima dată, a irumpt vocația mult înăbuşită de a crea punți între oameni de cultură din România şi Israel. A molipsit cu entuziasmul său mulți intelectuali români de prestigiu, care s-au înscris în Asociația Culturală de Prietenie România-Israel. Era în elementul lui şi se bucura să editeze ***Ramura de măslin***, unde era expusă cu adevărat credința lui. A încercat să găsească parteneri în Israel, îndeosebi în rândul celor originari din România. Aici a găsit de multe ori un scepticism mai mult ori mai puțin justificat. Punțile s-au format şi sunt solide, iar Asociația rezistă cu eroism vremurilor.

Viața ne-a despărțit şi, în ultimii ani, a suferit greu beteşugurile vârstei. Am regretat că, în momente grele, n-am putut fi lângă el.

Moştenindu-i expresia de acum 23 de ani, timbrul vocii, corpolența, mă întreb cine mă priveşte din oglindă – el sau eu?

„Ca să creezi e musai să arzi intens şi continuu.”

Jurnal, 13 iulie 1959

„Scrisul – de care mi-am legat tot ce e mai bun în mine...”

Jurnal, 31 iulie 1960

Iulia Deleanu*

„Prefer un optimism naiv unui pesimism dezarmant”

Neobosit cronicar – în proză, publicistică, teatru – al atâtor etape prin care a trecut şi, deseori, îndrăzneţ proiectant al celor ce or să vină – în cărţile de science-fiction –, găsind mereu alte motive de a trăi pentru o idee şi având darul de a-i stimula şi pe cei din jur în aceeaşi direcţie, abordând cu dezinvoltură şi spirit organizatoric tradiţionalismul şi modernitatea, sub cele mai diverse înfăţişări spiriuale (teatru, muzică, politică, literatură etc.), Victor Bârlădeanu escaladează incertitudinile scepticilor despre prezent şi viitor, cu arta (şi ştiinţa) de a fi mereu *up to date*, a prinde pulsul cotodianului şi a extrage din el semnificativul. Între informaţie, controversă filosofică, balans tonic, până la urmă, între percepţie şi sugestie, amintire şi gânduri de viitor, adresare familiară şi rafinament stilistic născut din cultul limbii române, Victor Bârlădeanu este un interlocutor ce abordează, cu impetuozitatea unui râu de munte, cascade de nebănuite puncte de referinţă pentru reporter.

– Impresia ce se desprinde din tot ceea ce scrieţi, vorbiţi şi acţionaţi este aceea de constructor. Dacă ar fi să vă supuneţi edificiile unui examen interior, care credeţi că au rezistat în timp?

– E foarte greu de răspuns. Nu poţi face un pariu cu timpul. A făptui, însă, înseamnă a exista. Dacă te resemnezi a fi un simplu contemplator al vieţii, te degradezi. Dar nu tot ceea ce am vrut să

---

* Interviu realizat de autoare şi publicat în volumul Cu sufletul deschis, Bucureşti, Editura Kriterion, 1998.

realizez a căpătat concretețe. Am vrut să fiu regizor de film. Elev de liceu fiind, corespondam cu unul dintre marii regizori francezi, Christian Jacques, cel care a ecranizat **Roşu şi negru**, celebrul roman stendhalian. În 1946, mi-a propus să vin la Praga, unde turna un film, să fac parte din echipa lui. Ar fi fost un test pentru o posibilă recomandare a sa la Institutul de Înalte Studii Cinematografice din Paris, spre a deveni regizor. *„O să se tragă cortina între noi”,* a spus mama. *„Tu de o parte, noi de cealaltă.”* Nu am dat curs invitației. Aş fi putut fi printre primii din generația mea care au plecat să reclădească Statul modern Israel. Făceam parte din nucleul bucureştean al organizației *„Haşomer Hațair”*. Lucram la Akşara-ua din Colentina (fermă funcționând sub egida organizației sioniste sus-amintite – ebr.), condusă de unul dintre profesorii mei, directorul Liceului Comercial *„Cultura A”,* Ieşaiahu Vardi. Organizam spectacole, participam la procese literare. Îmi amintesc de cel consacrat cărții lui Jacques de Lacretelle: **Silberman**, cu o problematică asemănătoare aceleia a lui Mihail Sebastian din romanul memorialistic **De două mii de ani.** După diverse tentative de pierdere a identității evreieşti, protagonistul realizează că asimilismul nu e o soluție, dar respinge şi ideea de face Alia (a emigra în Israel. **Alia** <ad litteram> înseamnă în ebraică a urca). „*Totuşi, voi învinge în această societate ostilă”,* conchide el cu îndârjire specific iudaică. Am fost propus pentru Alia la un seminar pe țară, ținut în decembrie 1944. „*Dar pe noi cui ne laşi?”* – m-a întrebat tata. Am renunțat la plecare. Au fost şi domenii unde pot să răspund *„prezent”*: publicistic, literar, din 1945 până azi. Mă bucur, iarăşi, că rezistă Asociația Culturală de Prietenie România-Israel, în care am pus mult suflet, începând cu piatra de temelie, în ianuarie 1990. Am făcut-o fiindcă iubesc poporul român, în a cărui matcă spirituală m-am format. Şi niciodată, la vreun recensământ, nu mi-am negat iudaitatea. Romanul **Cei care caută, cei care găsesc** are ca fundal deportările în Transnistria. Atât în dramaturgie, cât şi în proză, chiar când gestul era *„contraindicat”*, n-am ezitat să implic în epos personaje evreieşti. Numele de Bârlădeanu l-au primit străbunicii mei, veniți de la Bârlad la Roman.

În acte, figurez cu prenumele Vigder, care vine de la biblicul Avigdor, conducător în oastea regelui David. Printre membrii fondatori ai Asociației se numără şi bunul meu prieten Dorel Dorian, redactor-şef la „***Ramura de măslin”***, de care mă leagă o profundă comuniune de idei. Am fost şi sunt impresionat de numărul mare de intelectuali neevrei care au devenit apropiați Asociației.

Copilăria şi adolescența continuă să existe în noi, chiar dacă le renegăm, chiar dacă le relegăm. Ele continuă să ființeze în subconştientul şi conştientul nostru, prin oameni: dădaca mea, Reghina, țărancă din Făgăraş, prietenă cu mama până la moarte, învățătorul Gheorghe Ionescu, de la care am auzit prima dată **Balada** lui Ciprian Porumbescu, Isac Blum, profesor de chimie, inventatorul brichetelor, germanistul Adolf Byck, fratele marelui lingvist J. Byck, filosoful Iosif Brucăr, mentorul meu ideologic şi spiritual, cunoscutul romanist Naftuli David, toți de la Liceul *„Cultura A”,* prin momente de viață – **Povestiri din Manhattan**, film analizat cu pasiune în cercul nostru de liceeni cinefili, întâlnirile cu Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu şi Virgil Ierunca, de la „***Ecoul”***, gazetă de orientare democrată ce apărea în timpul războiului, prin anii ’43–’44... Cred că omul e viu atâta timp cât mai păstrează în el copilul de odinioară. În primul rând – curiozitatea. Nu poți fi ziarist fără a fi curios, în sensul bun al cuvântului. Chiar anumite teme, idei, preocupări care te-au obsedat în copilărie, în adolescență revin în anii maturi. Țineam mult la un joc: notam sute de titluri de romane, piese de teatru pe care aş fi vrut să le scriu. Reveneam la ele peste zece ani. Sunt obsesii care nu te părăsesc. De pildă, predestinarea numelui. Titlul unui proiect de roman al meu, **Nume şi porecle**, e legat de această obsesie, de conotația tragică pe care schimbarea numelui o are asupra individului, împiedicându-l să fie ceea ce este.

– Optimismul este o caracteristică specific iudaică. Cum îl raportați la existența proprie? Stă el la originea concepției dv. despre lume?

– Optimismul conține certitudinea. E mai mult decât speranța, dar mai naiv decât ea. Personal, prefer un optimism naiv unui

pesimism dezarmant. Nu cred că iudaismul este funciarmente optimist sau pesimist, dar această concepție solară de viață te ajută să-ți eliberezi forțele creatoare în mai mare măsură decât fiind copleşit de pasiunea atotdevoratoare a Răului. Eu, unul, obişnuiesc să pun Binele înainte. A-l meni înseamnă a ajuta la naşterea lui. Desigur, nu întotdeauna Binele iese învingător, dar şi aceasta face parte din jocurile vieții. De aceea, optimismul trebuie să fie realist.

– Idealul este, pentru dv., rezultatul unor frământări, investigații şi concluzii, este o moştenire şi o datorie de transmis, are valori perene sau este consonant unui context socio politic dat?

– Eu cred că reuşesc câte ceva din toate. Consider că nu există ideal în stare pură; e ceva străin umanului. Idealul trebuie plasat într-un context socio economic, cultural anume. Mi-a rămas întipărită în memorie o carte despre ideal scrisă de Giovanni Papini, **Un om sfârşit.** Protagonistul porneşte în viață cu o multitudine de dorințe de autorealizare. Pe măsura înaintării în vârstă, viața îi demonstrează că nu şi le poate împlini. Greşeala lui Papini este că pune idealul în conexiune doar cu o anumită persoană. Dacă nu focalizezi totul asupra ta, atunci e imposibil să rămâi fără idealuri. Privind idealul din unghi colectiv, îți dai seama că ți-l poți realiza prin copii, nepoți, prin cei cărora le insufli credința într-o valoare. Eu nu m-am putut realiza ca sionist, dar nepoții mei sunt sabri. Idealul nu este ceva static, ci se conturbă în timp, dincolo de limitele biologice ale ființei umane. În afara idealului individual, al celui social, ale cărui preschimbări sau nu în real țin de capacitatea noastră de a ne investi viețile în ceea ce are mai mari şanse de reuşită, pentru noi, evreii români, există şi idealul limbii însuşite. Aşa se explică faptul că am dăruit limbii române un şir de mari filologi şi de mânuitori importanți ai ei în proză, poezie, critică literară.

– Răspunsul avrahamitic al spicelor de grâu în fața săgeților duşmane reprezintă, din punctul dv. de vedere, un modus vivendi*?*

– Răspunsul acesta e, mai curând, o parabolă invalidată de istoria evreilor. Un popor mic nu poate riposta cu spice de grâu.

Un popor mare – da. Poți să-ți permiți să practici nonviolența, să fii gandhist în India, taoist în China, tolstoist în Rusia. Holocaustul şi destinul Statului modern Israel sunt, însă, semnificative pentru necesitatea lucidei calculări a forțelor duşmanului spre a-i opune o rezistență adevărată.

– *Ce atitudine ați avut şi aveți față de iudaitatea dv.?*

– Fiind un produs al societății evreo-române, nu pot decât să parafrazez un aforism al lui Ury Benador: *„Unu plus unu egal unu”*. Este vorba despre structura scriitorului evreu român, în care spiritul de ştetl sau de ghetou se îmbină cu glasul mioritic, cu inflexiunile murmurate de mamele, de dădacele noastre, spirit în care mă recunosc.

Mesaje pentru eternitate…

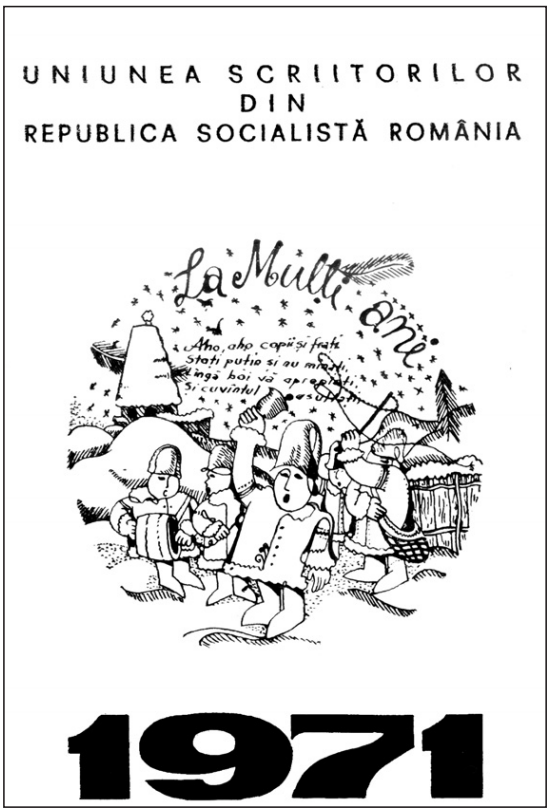

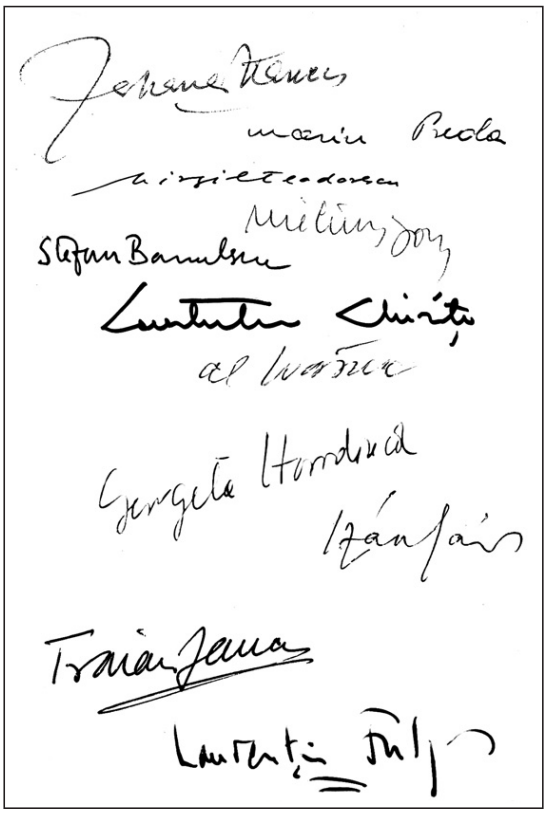

* * *

… la 50 de ani:

Mult iubite şi stimate prieten şi coleg,

Împlineşti 50 de ani, vârstă de trecere, dar şi de început, vârsta bărbăției puternice, vârstă asemeni unui vârf aliat cu înălțimile, de pe care poți privi înapoi, dar de pe care un scriitor priveşte mai ales înainte. Te poți uita cu mândrie şi demnitate în urmă şi, cu aceeaşi mândrie şi demnitate, poți privi înainte. Te ştim

şi te iubim de multă vreme, de când, foarte tânăr, cu o precocitate care ne-a uimit, ți-ai identificat toate credințele, aspirațiile, visele şi cutezanțele cu cele ale țării, ale literaturii. Condeiul tău şi inima ta n-au ştiut ce-i acela răgaz, nu le-ai încredințat niciodată lenei sau liniştii; şi condeiul, şi inima ta au fost mereu treze, mereu încărcate de emoțiile țării, de convulsiile, bucuriile şi împlinirile ei. Puțini oameni din lumea noastră au căutat cu atâta ardoare şi pasiune realitățile cele frumoase şi puternice ale țării noastre şi le-au cântat cu atâta sinceritate şi noblețe ca tine, puțini condeieri ai acestor vremuri au crezut atât de fierbinte în OMUL cel bun şi adevărat al societății noastre şi ni l-au zugrăvit cu atâta vigoare şi duioşie. Poți fi mândru de ceea ce ai făcut, aşa cum noi suntem mândri că eşti colegul nostru, prietenul nostru, fratele nostru. Tot ceea ce ai scris, tot ceea ce ai visat, tot ceea ce ai dăruit hârtiei, în orice fel de vremuri şi împrejurări, a fost înnobilat şi purificat de noblețea şi puritatea ta, de credința ta clară şi vie în adevărul tuturor adevărurilor: umanismul. De aceea te iubim şi te stimăm, de aceea avem încredere că talentul tău şi forța ta vor sluji şi mai departe acest adevăr de foc şi de aur şi suntem siguri că ți-l vom găsi, înveşmântat în vibrațiile şi temeritățile care-ți sunt atât de proprii, în cărțile viitoare, în scrierile viitoare, de care toți cei frumoşi şi buni din această țară avem atâta nevoie. În numele colegilor din Asociația Scriitorilor din Bucureşti, în numele Comitetului de conducere al Asociației, în numele frumoasei noastre prietenii, îți urez, la împlinirea acestei superbe vârste, să-ți realizezi toate dorințele, să scrii cărți frumoase, să te bucuri de sănătate, de succesul pe care-l meriți, îți urez, iubite prieten şi coleg,

La mulți, mulți ani fericiți!

Constantin Chiriță
secretarul Asociației Scriitorilor din Bucureşti,
vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor

16 decembrie 1978

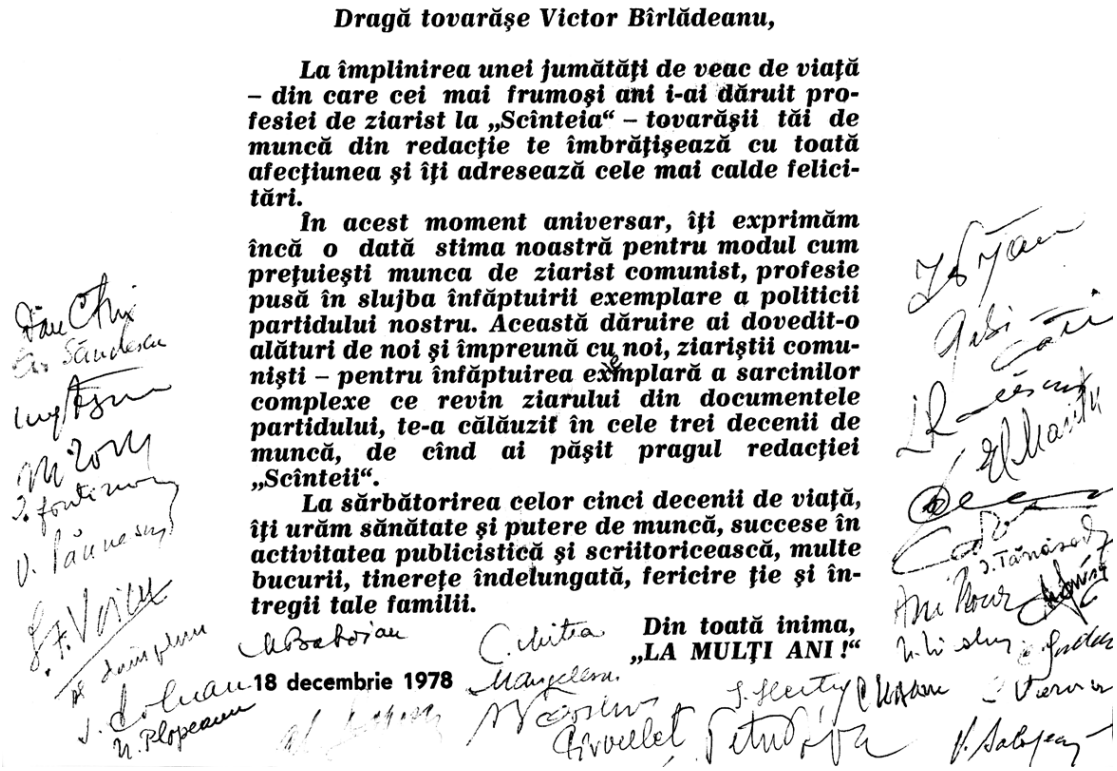

Dragă tovarăşe Victor Bîrlădeanu,

La împlinirea unei jumătăţi de veac de viaţă – din care cei mai frumoşi ani i-ai dăruit profesiei de ziarist la „Scînteia“ – tovarăşii tăi de muncă din redacţie te îmbrăţişează cu toată afecţiunea şi îţi adresează cele mai calde felicitări.

În acest moment aniversar, îţi exprimăm încă o dată stima noastră pentru modul cum preţuieşti munca de ziarist comunist, profesie pusă în slujba înfăptuirii exemplare a politicii partidului nostru. Această dăruire ai dovedit-o alături de noi şi împreună cu noi, ziariştii comunişti – pentru înfăptuirea exemplară a sarcinilor complexe ce revin ziarului din documentele partidului, te-a călăuzit în cele trei decenii de muncă, de cînd ai păşit pragul redacţiei „Scînteii“.

La sărbătorirea celor cinci decenii de viaţă, îţi urăm sănătate şi putere de muncă, succese în activitatea publicistică şi scriitoricească, multe bucurii, tinereţe îndelungată, fericire ţie şi întregii tale familii.

Din toată inima,
„LA MULŢI ANI !“

18 decembrie 1978

Dan Constantin, A. Săndulescu, Naru, V. Păunescu, Ştefan Voicu, N. Plopeanu, M. Baboian, C. Mitea, M. Anghelescu, V. Pârvuleț, I. Herțeg, Petru Popa, Gabi, Cati, Elena Mantu, Tănăsache, N. Varvara, V. Sălăjan

<u>… şi la 60 de ani:</u>

Dragă Vebeule,

Noi toți, colegii tăi de breaslă de la ***„Casa Scînteii”,*** de redacție, de portarul Smântână, de bufet, de frumoasa gâlceavă cu Gică sau cu Pârvuleț, noi, prietenii tăi vechi şi adevărați şi care aspirăm la… aceeaşi frumoasă vârstă, venim, de ziua aniversării primei tale ieşiri în lume, să-ți cerem îngăduința să-ți spunem *„La mulți ani!”.*

60 de ani! E vârsta *„oficială”* a amintirilor, a evocărilor. Noi, însă, n-am aşteptat să împlineşti tu această vârstă ca să te evocăm. Am făcut-o mereu, pentru că prezența ta printre noi a fost nu doar

Viorica Chirovici, Alexandru Brad, Victor Bârlădeanu, Victor Vântu, Ilie Tănăsache, Ion Popa, Mihai Cranfil, Petre Popa

de foarte lungă durată (o viață de om!), ci şi una proeminentă (şi nu ne referim decât în ultimul rând la volumul fizic). Te evocăm atunci când facem planuri şi nu ne ies decât *„colorate” („Unde e VB-ul, cu maldărele lui de carioci, ca să scrie fiecare titlu cu altă culoare pentru ca măcar aşa să le putem diferenția?”).* Te evocăm când mergem la bufet *(„Unde e VB-ul, ca să ne lase el fără prăjituri?”).* Te evocăm ori de câte ori întâlnim cuvântul *„elefănțel” („Ei, da, da, elefănțel ca VB-ul nostru… mai rar!”).* Te evocăm, în fine, ori de câte ori răsfoim colecția ziarului şi întâlnim atât de harnica ta semnătură sub o atât de variată gamă de genuri publicistice *(„Unde e VB-ul, să ne mai arate el că faimoasa coadă de câine poate deveni o excelentă materie primă pentru site de mătase?!”).*

Nu, nu eşti cu totul absent dintre noi. Unii încearcă să-ți suplinească lipsa, străduindu-se din răsputeri să atingă aceleaşi proporții

fizice (Mircea Bunea e doar unul dintre ei). Alții fac efortul disperat de a scrie articole la fel de lungi (pentru ca secretariatul de redacție să nu se plictisească în absența masivelor tale producții jurnalistice). Unul (Caranfil) ți-a moştenit scaunul cu dimensiuni şi soliditate de tron. Altul (Chirovici) ți-a preluat obiceiul de a urmări zilnic mica publicitate din ***„România liberă”***. Doar fumul diafan de pipă nu-l mai produce nimeni, aşa că suntem nevoiți să ne îmbălsămăm în efluviile de mahorcă *„Carpați fără filtru”* ale lui Dionisie Şincan (care o suplineşte, în privința aceasta, şi pe Florica Popa).

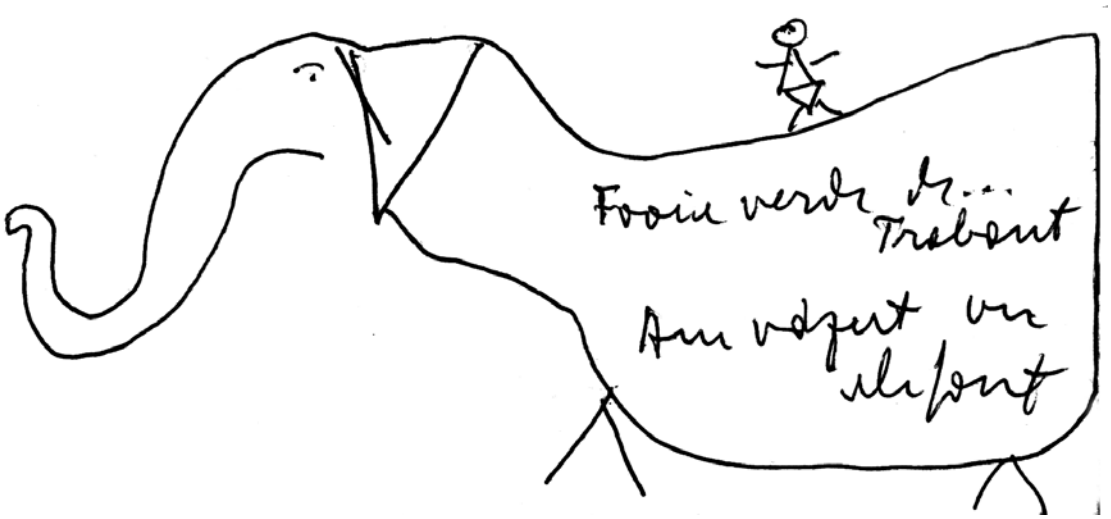

Dragă Victor Bârlădeanu, în cei 60 de ani de până acum, poți spune că ți-ai construit temeiul pentru a-i parcurge, cu aceeaşi tinerească vigoare şi cu aceeaşi încredere în oameni şi în propria-ți forță, pe următorii 60. Noi promitem să te însoțim, pe tot acest parcurs, cu aceeaşi caldă şi sinceră prietenie.

Contează pe noi!

LA MULȚI ANI!

Prietenii tăi de la *„Scînteia”*

18 decembrie 1988

Victor Bârlădeanu la masa de lucru

II. ZIARIST

„Mi-a intrat în sânge febra ziaristicii şi nu mă voi putea lecui de ea niciodată; este, în asta, şi un bine, şi un rău.”

Jurnal, 4 iunie 1961

„A munci la un ziar nu va strica niciodată unui tânăr scriitor – şi va putea chiar să-l ajute –, cu condiția de a se putea desprinde la momentul dorit.”

Jurnal, 16 iulie 1961

„Am mestecat, în ani de tristă, dar şi aureolată de elan amintire, 1948–49–50, ca şi atâția alții, prefăcuți într-o masă informă de creiere electronice, nişte magice formule prestabilite, fără să fac nici cel mai mic efort de a le dezvălui substratul, de a înțelege ce se ascunde sub pojghița lor de trâmbițe cu excesivă sonoritate.”

Jurnal, 15 martie 1964

„Nu poți fi ziarist fără a fi curios, în sensul bun al cuvântului.”

(din interviul acordat **Iuliei Deleanu**,
publicat în volumul **Cu sufletul deschis**, Bucureşti,
Editura Kriterion, 1998)

NESTOR IGNAT
publicist şi artist plastic

„Vocație jurnalistică”

Rămăsesem singur la Secția culturală a ziarului ***„Scînteia”.*** Responsabilul secției, scriitorul Ion Călugăru, căpătase alte sarcini. Eram, cum s-ar spune, şi şef de secție. Aceasta se întâmplase prin 1946. Şi înainte fusese destul de greu. În fine, au fost angajați câțiva colegi, foarte tineri, de care nu auzisem nimic, dar de care

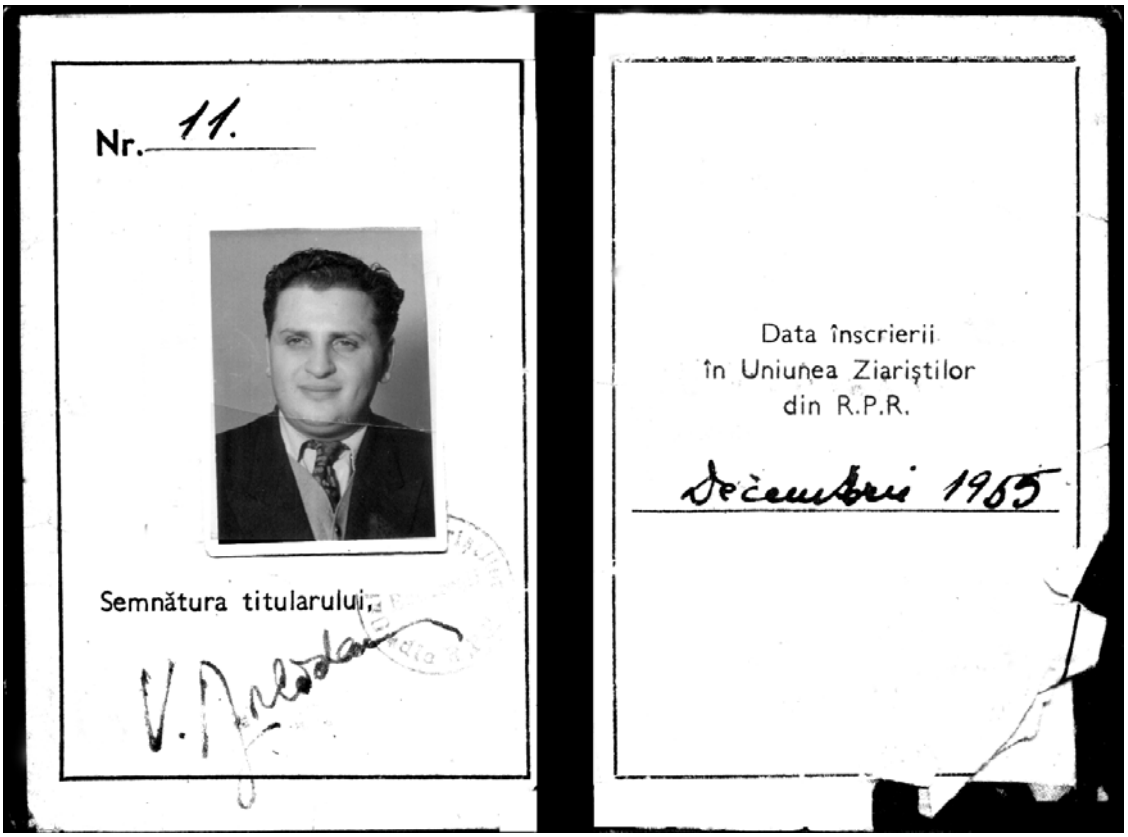

Primul carnet de ziarist

avea să se audă lucruri bune într-un viitor nu prea îndepărtat: Constantin Mitea, Dan Deşliu, Ileana Vrancea şi alţii.

Într-o bună zi, şi-a făcut apariţia şi Victor Bârlădeanu… Cu multă bucurie aflasem că avea ceva experienţă jurnalistică; lucrase la ziarul *„Grai nou”.* Nu ştiu ce o fi învăţat Bârlădeanu acolo, dar, în scurtă vreme, m-am încredinţat că avea ceva mai de preţ: vocaţie jurnalistică. Şi încă ceva în plus: optimismul funciar, entuziasmul în muncă – sărea în apă, se arunca în foc ori de câte ori suna goarna… Şi suna des!

Firea sa îl făcea să alunece, uneori, în exagerări, cu bune intenţii, desigur, ironizate în glumă de vreun coleg. Dar adevărul este că, în secţie, era primul nostru veritabil ziarist.

Avea şi talent literar, un băiat citit, ceea ce l-a împins curând către reportaj, solicitat de multe alte secţii. Cred că scria literatură propriu-zisă încă de atunci, dar nu prea ne-o arăta: scria uşor, avea imaginaţie bogată, nu *„mârâia”* când i se dădeau misiuni în locuri foarte îndepărtate şi pline de primejdii.

Cam aşa l-am cunoscut şi preţuit în perioada cât am lucrat împreună, perioadă despre care aş putea să vorbesc mai amănunţit. Ştiu, însă, că l-am urmărit mai de la distanţă în anii când s-a realizat ca poet şi literat, fondator apreciat al unei importante asociaţii, vorbitor interesant, care ştia să atragă publicul şi cu o vorbă de duh, toate acestea ilustrând personalitatea sa multilaterală.

Am rămas, şi în această perioadă, prieteni, ne vizitam, participam la unele din excelentele manifestări cultural-artistice organizate sub oblăduirea lui, la Asociaţia Culturală de Prietenie România-Israel. Am stat de vorbă cu el, lângă patul de suferinţă. Şi cu distinsa lui soţie şi primă colaboratoare. Nu cu multă vreme înainte de data plecării definitive dintre noi. Mult, mult prea devreme…

Fie-i ţărâna uşoară şi amintirea neştearsă!

Ilie Tănăsache
scriitor şi publicist

Victor

Deseori, mă bate gândul dacă nu cumva lucrurile s-au petrecut chiar aşa: prin 2007, nişte personaje nepământene au eşuat pe aici, la Paralela 45. Posibil ca misterioasele fiinţe să fi fost din… **Operaţiunea „*Psycho*”.** Dacă nu cumva din **Cosmodromul veseliei**. Şi cum nu mai ştiau drumul spre casa lor, l-au rugat pe Victor să le ajute.

Victor?

N-a refuzat, *niciodată*, pe nimeni!

Şi aşa a plecat el, cu neobişnuiţii rătăciţi pe axele galaxiilor, ale Universului. Poate mai călătoresc şi acum. Cine ştie câte milioane, miliarde de ani-lumină or fi până la domiciliul rătăcitilor!…

Acesta *este* Victor. (Nu *a fost*! Ci *este*, pentru cei care l-au cunoscut, au lucrat cu el.) Eu i-am fost alături, în redacţia ziarului ***„Scînteia”,*** vreme de două decenii. Cu ani buni înainte, însă, rar mi se întâmpla să-mi scape ceva din publicistica, din eseistica lui, atât de proteice. Începând cu acel superb şi concentrat eseu intitulat **Tăcerea mării**, în care înfăţişa formidabila putere a mulţimii stârnite de un act criminal. Citind, auzeai, pur şi simplu, clocotul energiilor dezlănţuite împotriva pornirilor bestiale. Cuvintele încredinţate coloanei de ziar? Tot atâtea săbii contra inumanului care întunecă destule clipe ale existenţei umane.

Prilejul de a fi faţă-n faţă cu Victor Bârlădeanu – nu numai cu scrisul său – s-a ivit la Galaţi. Lucram la ziarul local, dar mai colaboram şi la *„centrale”.* El venise în documentare. Subiectul care-l adusese în extremitatea de răsărit a ţării? Evident, ţinea de

încălcarea normelor morale fireşti, de unii… mai mari ai zilei. Temă atât de înrădăcinată în conştiinţa sa de justiţiar. Parcă-l văd cum s-a ivit masiv în cadrul uşii:

„Colega, poate-mi dai o mână de ajutor în cele ce am de scris!”

Nu ştiu cât i-am fost de ajutor. Ştiu însă cu precizie că, din 1969, când am devenit *colegi* de redacţie, m-am bucurat mult de sugestiile, amiciţia lui. Prietenia unui om care străbătuse mii, sute de mii de kilometri pe itinerarele ţării şi, deopotrivă, ale Terrei. Pentru a ne relata cu har ce a mai descoperit funciara sa curiozitate. Neastâmpărul său de neoprit. Poate e momentul să mă opresc aici şi asupra unui fapt mai personal. Oamenii de condei călătoreau şi atunci peste hotare. (Mă rog, nu atât de mult ca astăzi!). Erau, mai ales, aşa-numitele schimburi între publicaţii. Noi venim la voi – în documentare, concedii – voi veniţi la noi, în aceleaşi scopuri. Noi vă asigurăm condiţiile de cazare, informare etc., voi – la fel. Pornindu-se de la acest principiu, că partea materială, ca să-i spunem aşa, este rezolvată, plecai în ţara cutare sau cutare cu buzunarele absolut goale. Dacă ţi se dădeau vreo zece dolari de tramvai sau metrou – te socoteai un om norocos. Cumpărarea de valută cu banii din economiile, salariul tău – imposibilă. Deţinerea de valută – pedepsită. Ei bine, chiar şi în situaţia asta de sărăcie lucie, de câte ori i se ivea prilejul unei asemenea deplasări, Victor nu uita să mă întrebe: *„Ce să-i aduc lui Nucu?* (fiul meu, n.a.) *O zaharină mai <altfel>? O ciocolată pentru diabetici?”*

Inima de om bun a lui Victor! Conduită dovedită din plin până şi în ciocnirile de idei dintre colegii de la secţia ARO a redacţiei. De pomină au rămas în amintire disputele lui aprinse cu Sergiu Fărcăşan ori cu George Radu-Chirovici sau Victor Vântu. Pe teme dintre cele mai felurite: teatru, filosofie, politică mondială, cinematografie, publicistica vremii de aici şi de aiurea. De neocolit – temele realităţii imediate. Disputele atingeau deseori temperaturi ridicate. Dar, cu siguranţă, nu depăşeau limitele dialogului cordial. Şi asta, în bună măsură, pentru că Victor era înzestrat cu vocaţia polemicii, cu argumentele pe masă. Tocmai pentru că rezerva lui de informaţii – în varii domenii ale preocupărilor

umane – era inepuizabilă. Victor era cu certitudine un *„aspirator”* de informații. Citea mult. Reținea mult. Şi, astfel, îi era la îndemână să evalueze pertinent un fenomen sau altul. Ne-o demonstra uriaşa sa producție publicistică. Dramaturgia sa. Poezia sa – **Orologiu scufundat**. Libretul pentru opera **Interogatoriul în zori**. Numeroasele volume consacrate stării morale a timpului zbuciumat care i-a fost dat să-l traverseze.

Victor?

O mână de ajutor... cu Ilie Tănăsache

Personalitate complexă. Veritabil om de cultură. Bonom. Practicant al ironiei fine. Pasionat de creioanele colorate. Arțăgos la nevoie, când îşi apăra crezul său de o viață. Generos. Şi, mai cu seamă, mereu în căutare de **altceva**. Tocmai pentru că ştia cu siguranță că, dincolo de lucrurile cunoscute, e aşteaptat să descopere atâtea alte minuni nemaivăzute.

Încât nu obosesc să mă întreb: Dacă tot i-a ajutat pe nefericiții din **Operațiunea *„Psycho”*** să afle drumul spre îndepărtata lor casă, de ce aceştia nu-i întorc gestul? Adică nu-l aduc înapoi, la locul de îmbarcare? Şi asta cu atât mai mult cu cât au învățat coordonatele traseului! O explicație ar putea, totuşi, să fie: ființele în cauză au constatat că Victor este un om bun, de care au absolută nevoie. Nu vor cu niciun chip să-l piardă. Da.

Dar ştiu galacticii amintiți cât ne mistuie pe noi dorul de Victor?

Mircea Bunea
scriitor şi publicist

O întâmplare de milioane şi o dedicație trăsnet

Dacă-mi aduc bine aminte, prin anii ’67–’68, la comitetul de partid al uzinei Poiana Câmpina s-a primit o scrisoare semnată curajos, fireşte (!?!), de *„un grup de tovarăşi indignați”*. Plicul fusese redirecționat de la compartimentul de specialitate al ziarului ***„Scînteia”,*** adresantul inițial, şi mai conținea şi câteva rânduri care, pe un ton ultimativ, cereau *„anchetă şi măsuri hotărâte împotriva numitului Nea Petrică, şef de secție la Motoare, care a fost de acord cu sfidarea hainei militare”*. Deşi la vremea respectivă nu se încumeta aproape nimeni să ignore *prețioasele indicații ale organului central*, secretarul comitetului de partid al uzinei l-a chemat pe reclamat la conducere şi, de față cu directorul şi preşedintele sindicatului, după ce au întors cazul pe toate fețele, au hotărât să pună batista pe țambal şi să nu răspundă.

Au trecut câteva săptămâni. Şi tocmai când ajunseseră să creadă că povestea fusese uitată, la uzină s-a prezentat un *„scânteist”* în carne şi oase. Pe legitimația lui scria că e redactor la secția ARO (adică la Anchete, Reportaje, Opinii). Umbla îmbrăcat într-un loden fost verde şi cam chelit pe la poale, dar mai ales pe la coate. Masiv, făcea o umbră de te cruceai şi respira forță prin toți porii. Era limpede pentru oricine că greu s-ar fi găsit cineva să-i stea împotrivă în vreun fel, deşi nu părea arțăgos. Dimpotrivă, afişa un zâmbet larg, prietenos, de om cumsecade. S-a dovedit, însă mai agasant decât un scaiete. Cinci zile a stat în uzină, pe capul oamenilor. A discutat cu toți tinerii de la *Motoare Tineret*, vreo patru sute şi ceva de inşi până-n 21 de ani, care lucrau în trei

schimburi. Munceau de se snopeau, pentru că unii dintre ei ajunseseră să câştige în acord mai bine decât directorul. Reparau toate motoarele existente pe atunci în schelele de petrol ale României şi toate motoarele de pe tractoarele din agricultură. Primele erau dintre cele care făcuseră frontul, montate pe celebrele tancuri T35 (made Uralski Zavod Tiajolîie Maşinostroienie, de 500 C.P.), iar celelalte nişte amărâte de KD 35 (kirovuri), cu care tocmai începuse mecanizarea agriculturii numite socialiste.

În Uzina Poiana, nu se mai reparaseră vreodată motoare, ci numai utilaj petrolier. Pentru asta fusese înfiinţată cu capital olandez, în 1899, şi asta făcuse. Deşi nu dorise, Poiana Câmpina se trezise un sat cu o fabrică. Angajaţi nu ţinea decât pe supermeseriaşi, tipi care ani în şir *„furaseră”* mentalităţi şi meserii de la nemţii aduşi special de patronii străini, ca să-i înveţe pe români ce să facă şi cum să facă. Nu era, deci, nici de mirare, nici întâmplător ca, pe la *aşchieri metalice,* printre fiare negre şi ruginite ca dracul, să întâlneşti strungari, frezori, rabotori şi alţii ca ei, care, pentru a se feri de murdărie, lucrau înfăşuraţi în halate albastre fără urmă de pată, călcate impecabil, purtând pe mâini mănuşi albe, din aţică. Ca să poţi conduce asemenea oameni, trebuia să te recunoască neapărat ca fiindu-le net superior, să mănânci meserie pe pâine. Nimeni nu întreba pe nimeni de numărul patalamalelor, dar – dacă nu erai capabil să rezolvi vreo chestie legată de vreun chiţibuş tehnic – erai pierdut. Meşteri erau vreo trei-patru şi doar doi ingineri, dar cuvântul lor era respectat mai ceva decât ceasurile de pontaj. Un astfel de ins era Nea Petrică, reclamatul e la ***„Scînteia”…***

Nu făcuse războiul, deoarece fusese mobilizat pe loc la Uzinele Astra din Braşov – devenite, ulterior, Steagul Roşu, apoi Uzina de Autocamioane… Pe atunci, acolo, printre brazii dintre Poiana Honterus şi Tâmpa, se prelucrau ţevi de tun, iar Nea Petrică îşi făcuse renumele şi mâna pentru aşa ceva, procesând cilindrii pompelor de mare adâncime plasate-n zăcămintele de petrol, de la Drăgăneasa, Gura Ocniţei şi Moreni… Celebrele tunuri ale unităţii numite Bateria albastră, care au luptat şi pe frontul de la

Sfântul Gheorghe, ca şi bateriile mobile de calibru redus din garda Regelui Mihai I, trecuseră prin mâna lui Nea Petrică… La Astra, ajunsese şef de secţie, conducea opt sute de muncitori, avea doisprezece ingineri în subordine, deşi el nu terminase decât o şcoală de Arte şi meserii, peste certificatul căreia aşezase o Diplomă de maistru, eliberată de Consiliul Tehnic al Inginerilor şi Tehnicienilor din Municipiul Braşov. Imediat după ce s-a semnat Pacea, a făcut cerere de transfer la Poiana Câmpina, pentru că acolo se născuse şi pentru că acolo îşi construise o căsuţă, pe care o considera norocoasă, deoarece fusese singura scăpată neatinsă de urgia bombardamentelor americane. Bombardamente care, de fapt, ţintiseră rafinăria de petrol şi gara CFR ale oraşului Câmpina, aflate la kilometri depărtare…

La uzina din sat se angajase ca simplu meşter lăcătuş, numele de familie îl foloseau doar statul de plată şi câţiva dintre ştabi, lipsise prea mulţi ani, fusese uitat, cam toată suflarea îl ştia de Nea Petrică, apelativ devenit aproape sinonim cu numele şi prenumele. Nume şi prenume devenite celebre pe plan local, mai ales după ce a fost de acord să repare el, într-o secţie nou înfiinţată de el, toate motoarele stricate din schelele de petrol şi din agricultura ţării. Treabă ambiţioasă, pe care, până la el, alţii de *pe la case mari* de tot o refuzaseră. De prin satele vecine a angajat sute de tineri necalificaţi, cu armata nefăcută. I-a înscris pe toţi la o aşa-numită Şcoală profesională cu termen redus, aflătoare chiar lângă gardul uzinei. Nea Petrică a înfiinţat şcoala aceea, tot el i-a numit să predea acolo pe inginerii cu cea mai bună reputaţie tehnică din oraşul Câmpina. L-a chemat în ajutor şi pe meşterul Georgescu, un munte de tehnică, dar care deja intrase de vreo zece ani în pensie.. . Bref, aşa s-a făcut că, într-un singur an, secţia lui Nea Petrică şi a bătrânului Georgescu a pornit şi se mişca de parcă funcţiona acolo de când lumea. Cu ajutorul unor intervenţii de foarte de sus s-a aranjat ca tinerii de la *Motoare Tineret* să-şi poată amâna satisfacerea stagiului militar. Cu pile mai mărunte s-a aranjat ca băieţii (dar şi fetele!) care făceau dovadă că urmează secţia serală

a liceului din Câmpina să nu mai lucreze decât în schimburile de zi. Se câştigau foarte mulți bani, se învăța şi se făcea meserie, copiii în cauză erau elogiați în toată media timpului…

Toate păreau să meargă perfect, până-n ziua în care între ei s-a instalat dihonia. Care atunci şi acolo s-a numit *selecția şi promovarea cadrelor cu origini sănătoase*. Secția *Motoare Tineret* devenise veritabil teren de vânătoare pentru activiştii de partid şi de stat, şi de la *„utece”,* dar şi pentru ofițerii şi subofițerii din noua armată a poporului şi din securitate, a căror momeală financiară era mult superioară câştigului din secție. Şi nu puțini erau dintre cei care acceptau noul statut social, mai ales pentru promovările salariale, dar şi pentru că scăpau în felul ăsta de uleiul şi de motorina care le intraseră în piele şi pe sub unghii atât de adânc, încât nu le mai scoteai nici cu pietre de polizor, ca să nu mai spun şi de mirosul acela persistent, înțepător de petrol... Un timp, cei care acceptau… duşi erau, nu-i mai vedea nimeni, parcă intrau în pământ…

Aşa s-a întâmplat până când Nea Petrică le-a interzis recrutorilor să se mai plimbe prin secție precum prin propria ogradă şi să-i fure oameni. Bine motivată, deşi a stârnit reacții dure şi amenințătoare – *„a ajuns Nea Petrică ăsta, provenit de la social-democratul Titel Petrescu, să-i învețe pe comunişti cum să aplice linia şi disciplina partidului”* –, hotărârea a devenit obligatorie. La *Motoare Tineret* nu mai călca picior de intrus. Fireşte că *„organele”* n-au renunțat la racolări, dar au schimbat metodele. Au trimis să facă treaba foşti colegi ai celor rămaşi în uzină, care, sub pretextul că vor să vadă ce mai fac prietenii, îi aşteptau în afara fabricii, la cantină şi, până la sfârşitul pauzei de masă, aveau timp să vorbească de toate. La o astfel de întâlnire s-a produs şi întâmplarea de la care au pornit şi scandalul, şi turnătoriile, şi interpretările, şi justificările…

De astă dată, vizitatorul era un tânăr locotenent, care până-n urmă cu nişte luni de zile lucrase în salopetă neagră tuci, ca şi toți ceilalți motorişti, dar care, acum, era *țoaleş* de nu se mai putea,

mirosea a lavandă, uniforma cădea bine pe el, îi sclipeau şi cizmele, şi cataramele, şi centura, şi nasturii de alamă, şi steluțele de pe epoleți, şi lacul de pe cozorocul caschetei. Şi-şi scotea țigările dintr-un pachet de *„Virginia”* verzi, cele mai scumpe de pe piață, pe atunci (pe care le fuma pe jumătate, apoi le arunca aproape întregi – mină de aur pentru adunătorii de chiştoace!). *„Bă, Silviule* – l-a rugat unul din grup – *ia dă-ne şi nouă un fum.*” Ofițerul, fostul lor coleg, s-a uitat la ei de parcă i-ar fi descoperit cu un minut în urmă, a aruncat în noroi pachetul de țigări, zicând: *„Luați, bă jegoşilor, şi fumați, ca să ştiți cum e, că, dacă veniți cu mine, numai d-astea o să vă cumpărați!”* Poate c-a vrut să mai spună ceva, dar n-a mai avut timp. În clipa următoare era la pământ, culcat de pumnul lui Tarzan, fostul lui şef de echipă, un tânăr navetist din Breaza, care n-avea nevoie de macara ca să ridice un Wilbrochen doar cu brațele. Acolo, jos, în noroi, i-a mai tras vreo două-trei picioare şi i-a urlat: *„Bă, cu țigări din noroi să-l serveşti doar pe tac-tu!”*

Imediat, cu înfloriturile aferente, cazul a fost raportat peste tot. La Nea Petrică informația a parvenit de sus în jos, cerându-i-se să-l dea afară pe *„agresorul şi terfelitorul de haină militară”.* Şeful secției s-a opus categoric, pentru că Tarzan – cum îl porecliseră colegii pentru puterea lui fizică fenomenală – deja ştia meserie, îşi făcuse loc pe linia tehnologică, te puteai baza pe el, era harnic, ascultat şi foarte iubit de toți. În plus, îşi motiva refuzul Nea Petrică, fapta s-a petrecut în afara secției, pe stradă, la ieşirea de la cantină, cel care jignise primul fusese agresatul şi, la urma urmei, toată suflarea ar trebui să ştie că haina-l face pe om numai dacă-i de neam prost…

Respectivele disculpări au mutat semnificația altercației pe umerii lui Nea Petrică. Aflându-se la comitetul orăşenesc că la uzină deja există un redactor de la ***„Scînteia”*** care anchetează, lui Nea Petrică i s-a întocmit dosar şi, într-o jumătate de zi, a fost pus rapid în discuția adunării generale. S-a pus în scenă o demascare după toate rigorile şi tipicul timpului. L-au invitat să participe şi pe *„scînteist”.* Lucrătorii cu gura din afara uzinei i-au învățat pe

unii şi pe alţii ce şi cum să zică. Nea Petrică a fost făcut împăciuitorist, i s-a reproşat că nu are nivel politic şi că nu e în stare să aprecieze corespunzător cuceririle revoluționare ale poporului, că-i lipseşte spiritul revoluționar, iar critica şi autocritica sunt pentru el doar vorbe goale, că habar n-are ce e acela spirit muncitoresc… Ştiindu-se urmăriți de un *reprezentant al organului*, pentru mintea multora şedința aceea a fost o veritabilă demonstrație de etică proletară. Şi de exigență. Şi de dat în petec, evident. Motiv pentru care, fără să clipească, au propus ei o sancțiune exemplară: desfacerea contractului de muncă şi excluderea din partid!

Mai toți au rămas cu răsuflarea tăiată. Nea Petrică s-a ridicat şi a luat-o spre uşă. Din prezidiu s-a țipat la el: *„Urmează votul! Unde crezi că te duci?!”* A răspuns calm: *„Bă, Pulică, mă duc să mă piş!”.* După care a ieşit. După ani de zile, cineva, care tocmai îl privea pe *„scînteist”,* în clipa aceea, mi-a spus că ar fi observat răzlețindu-se pe fața aceluia un zâmbet incredibil. Şi că, în clipa următoare, zâmbetul ar fi pierit, parcă şters cu buretele. După o săptămână, pe o întreagă pagină din ziarul ***„Scînteia”,*** sub titlul ***Haina nu-l face pe om, dar îl defineşte!*** a apărut un articol în care erau făcute praf şi pulbere toate acuzele pe care inşi fără şira spinării din organizația de partid de la Poiana Câmpina i le aduseseră lui... Nea Petrică. **Adică maistrului Petre Bunea. Adică tatălui meu!!!** Pe care, astfel, sigur l-a scăpat de concediere. Şi, foarte probabil, de puşcărie.

Articolul era semnat de un redactor care, ca să-l poată scrie, se documentase, discutând cu peste patru sute de muncitori! **Redactorul acela se numea Victor Bârlădeanu**. Cred că a fost singurul jurnalist de pe Planeta numită Pământ care a făcut vreodată aşa ceva.

Epilog

1.Tatăl meu s-a pensionat cu doi ani înainte de 1990, dar şi acum, la falimentata Uzină Poiana Câmpina, printre cele câteva zeci de muncitori rămaşi nedisponibilizați – în 1990, personalul

uzinei ajunsese la 4500 de angajați! – tot mai găseşti câțiva pe care, dacă-i plictiseşti cumva, te vor repezi, zicându-ți: *„Ştii ceva? Vorba lui Nea Petrică…”*

Dar, dacă-i întrebi de unde vine „*vorba”* asta, ori cine a fost Nea Petrică, nu-ți vor răspunde, pentru că habar n-au… Mi se pare firesc.

2.Serile trecute, la o televiziune unde tocmai se discuta despre modă, un designer ce părea informat, scapă spre o moderatoare blondă o afirmație gen cugetare: *„Ştii, şi eu cred că haina nu-l face pe om, dar îl defineşte!”* Reacția a fost: *„Uau, tu, ce-mi place cum sună, e din folclor, nu?”*

I-am răspuns în gând: *„Uau, tu, ce-mi place că-ți place, dar nu-i folclor, e titlul unui articol semnat de Victor Bârlădeanu într-un ziar când tu erai mică-mică…”*

….şi o dedicație trăsnet:

Mult timp după întâmplarea povestită mai sus, ca tânăr absolvent cu o medie foarte mare al Secției de Sociologie a Facultății de Filosofie din Universitatea Bucureşti, am fost repartizat să lucrez la ziarul ***„Scînteia”.*** Şi, culmea, chiar în secția ARO (Anchete, Reportaje, Opinii). Până atunci, nu scrisesem nimic. Îmi plăcea foarte mult să citesc, nu să şi scriu. Însă, publicasem în ***„Universitas”*** o mulțime de recenzii ale unor cărți pe care le traduceam din limba franceză. Emoțiile primilor paşi făcuți în gazetărie m-au ajutat să le traversez trei dintre foarte marii publicişti ai vremii: Victor Vântu, George Radu Chirovici şi Victor Bârlădeanu… *„Lui Mircea Bunea, pe al cărui tată l-am stimat înainte de a-i cunoaşte fiul şi am învățat să-l iubesc după ce i-am cunoscut fiul! Victor Bârlădeanu, 21 iunie,1972”.* Dedicația mi-a fost oferită pe pagina de gardă a volumului **Chipuri şi măşti**, apărut la Editura Eminescu.

ILIE ŞTEFAN
publicist

Ce se taie nu se fluieră…

Hei, hei, pe vremea mea!… Da, da, pe vremea mea, primul an de muncă după terminarea facultății, indiferent ce facultate, era un an de stagiatură. Pentru mine, acest an de *„grație”* a coincis cu perioada 1 august 1969 – 1 august 1970. Şi a fost să-l trăiesc la ziarul ***„Scînteia”.*** Asta, în pofida faptului că tatăl meu adoptiv, care m-a crescut de pe când aveam trei ani, făcuse nouă luni la Canal. Fără să fie judecat, fără să fie condamnat. În paranteză fie spus, precizez că tatăl meu natural a fost ucis pe front. De ruşi, de nemți, cine ştie? Poate de americani!? Mama lor de criminali!

Am spus că primul meu an de muncă la „***Scînteia***”, după terminarea la zi a Facultății de Calcul Economic şi Cibernetică Economică (între timp, am absolvit o şcoală de Comerț şi adunasem deja cinci ani şi trei luni în producție), a fost un an de *„grație”*. Un an în care nu trebuia să îndeplinesc o normă oarecare, respectiv să scriu lunar un număr de articole sau de ştiri. Succint, a fost un an consacrat, prin lege, acomodării cu viitoarea profesie, de gazetar la ***„Scînteia”.*** Prin asta, se înțelegea că aprofundez politica economico-socială a partidului, structura organizatorică a instituțiilor de stat şi de partid, sarcinile şi prerogativele acestora, precum şi toate cuvântările tovarăşului…

…Şi mai era ceva: să mă integrez organic în noul colectiv de muncă. Aici, intervine primul element pitoresc din activitatea mea la ziar. Întâmplarea a făcut ca întâiul meu coleg din secția economică, de care m-am apropiat sufleteşte şi m-am împrietenit, apoi,

pe vecie, să fie Cristian Antonescu, inginer în Construcții, venit la gazetă cu un an înaintea mea. După câteva zile sau săptămâni de tatonări, acesta îmi spune: *„Bătrâne, hai să-ți cunoşti colegii!”* Mă şi vedeam plimbat din birou în birou, spunând: *„El este Ilie Ştefan, noul nostru coleg de readacție”.* Spre fericirea mea şi bunăstarea celor care gestionau bufetul ***„Scînteii”,*** demersurile de a-mi cunoaşte viitorii colegi au fost mai plăcute decât în visurile mele. Repet, ca stagiar, aveam la îndemână timp berechet, exonerat fiind de orice sarcină comensurabilă. Nu intru în amănunte. Practic, cu timpul, am ajuns la concluzia că – dacă veneai pe la ziar şi nu treceai o vreme oarecare pe la respectivul bufet – pierdeai o mare şansă de a socializa. Cum se spune mai recent. Mai exact, pe atunci, fiecare ziarist avea o normă lunară minimă obligatorie de deplasare pe teren, în diverse localități, în afara Capitalei. Deci, erau situații în care te întâlneai arareori cu un coleg. Poate, o dată pe lună… Şi unde? Bineînțeles, la bufet.

… Stăteam odată la masă, cu un coniac mic, o cafea şi câteva țigări Kent. Colegul meu, Cristian, făcea prezentările: *„Aia care este prima la rând este R.S. de la secția socială; al doilea – D.M. de la secția scrisori*” ş.a.m.d. Urma prezentarea altora de pe la mese. Şi, pe măsură ce trecea timpul, a celor care intrau pe uşă. În acest ultim context şi la scurt timp după angajarea mea, Cristian îmi spune: *„Ăsta este Victor Bârlădeanu de la secția ARO”.* Ridic capul şi văd intrând pe uşă un tip uriaş, extrem de jovial, salutându-i pe toți cei prezenți, strângând mâinile celor apropiați. Pentru mine, această primă imagine avea să dureze pe parcursul a două decenii, cât am lucrat împreună, la acelaşi ziar, cu Victor Bârlădeanu. Şi încă dăinuie în memoria mea.

Repet, acesta lucra la secția ARO: anchete, reportaje, opinii. Pe atunci, în anii ’70, respectiva secție era considerată, aproape unanim ca un departament-*„vedetă”* al ziarului. În bună măsură, chiar aşa era. Dar unii dintre gazetarii din secția amintită se considerau, pur şi simplu, urmaşii lui Geo Bogza: adică mai mult scriitori decât jurnalişti. Păstrau o *„distanță”,* marcată prin fel de fel

Mihai Caranfil, Ilie Tănăsache, Dionisie Şincan

de ifose față de colegii din celelalte secții ale ziarului. Unii dintre ei, nu mulți, chiar au îmbătrânit cu acestă falsă imagine despre sine…

Victor Bârlădeanu nu s-a înscris printre acei nemotivați *„fițoşi”*. Dimpotrivă, mi-l amintesc ca pe unul dintre mulții colegi vârstnici, în raport cu anul naşterii şi al experienței mele jurnalistice, foarte cooperanți şi binevoitori cu cei nou veniți la ziar. În această aleasă categorie de colegi valoroşi – şi din punct de vedere uman, nu numai profesional – mai regăsesc şi alte nume, precum Nicuță Tănase, Ştefan Zidăriță, Vasile Oros, Mihai Caranfil, Mircea Bunea, Ilie Tănăsache…

… Trecuseră cinci luni de la scena cu bufetul, mai sus relatată. Am fost inclus într-o mare echipă de reporteri care avea sarcina să scoată un număr special al ziarului. Se dorea să relatăm cât de fericit era poporul la cumpăna dintre ani, respectiv de Revelion. Responsabil cu acest număr al ziarului a fost desemnat Victor Bârlădeanu. Trec peste etapele organizatorice ale acestui demers jurnalistic. În noaptea cu pricina, am mers prin uzine şi secţii industriale cu *„foc continuu”,* prin cantine muncitoreşti, case

de cultură şi unități de alimentație publică. După îndelungi cugetări şi transpirații, am scos un text de cinci pagini. Beton! am zis eu.

A doua zi, m-am întâlnit cu Victor Bârlădeanu: el pe un scaun, eu pe altul. Între noi, un birou imens. Eram față-n față: un publicist comentator de la aureolata secție ARO şi un novice stagiar de la secția economică. De emoție, nici nu mai puteam să transpir. După o lectură atentă a textului, îl aud pe maestru: *„Tinere, îmi place cum şi ce ai scris, dar spațiul tipografic este limitat. Cu timpul, ai să te convingi singur că, aşa cum spunem noi, ziariştii,* ***tot ceea ce se taie nu se fluieră.****”* După care îşi plimbă pixul cu o îndemânare de chirurg peste o parte din textul meu şi mă trimite să-l duc la dactilografie, pentru a fi rebătut la maşina de scris. Fac corecturile de rigoare şi mă reîntorc la dânsul. Parcă îi aud şi acum vocea: *„Ce zici, eşti de acord cu intervențiile mele?”*

Sincer să fiu, chiar dacă nu eram de acord, textul în cauză tot sub această ultimă formă intra în ziar. Pentru mine a fost, însă, o lecție de viață, predată cu delicatețe umană şi profesională, cu mare respect față de novicele care eram. O lecție cu efecte pe parcursul întregii mele activități jurnalistice. De atunci, întotdeauna m-am străduit să selectez esențialul din faptul divers. Acesta din urmă, adeseori, mai pitoresc; să mă înscriu într-un timp şi spațiu tipic gazetăresc; să ridic continuu stacheta exigențelor din viața mea şi a celor pe care, temporar, i-am păstorit profesional.

Evident, judec cu mintea de acum fapte şi întâmplări trăite cu mulți ani în urmă. Pot fi caracterizat drept un nostalgic. Nu mă deranjează. Fiecare om are amintirile şi nostalgiile lui. Şi o anume capacitate intelectuală de a se judeca pe sine şi pe cei din jurul său. Poate, sunt unii care nu au această capacitate. Nu-i bai! De plâns sunt cei care nu au nici măcar amintiri.

Închei cu sloganul unui excelent şi regretat prieten: *„Cât timp mai primeşti veşti de la mine, înseamnă că încă mai trăieşti”.*

…Domnule Victor Bârlădeanu, aceste câteva rânduri, pe care vi le dedic acum, sunt o veste de la mine, ceea ce înseamnă că încă mai trăiți. Cel puțin în memoria mea, în sufletul meu…

Nicolae Dragoş
scriitor

Cu demnitate, pe drumul cuvintelor fără sfârşit

Cum se scurg, ireversibil, anii! Cât de grăbită e trecerea lor, şi indiferentă, şi ce nemiloasă-i clepsidra vremii! Şi cât de nedrepte devin distanţele între amintirile îndepărtatului *Ieri* şi precipitata efemeritate a unui *Azi* împovărat de aproximaţii, de incertitudini. Dar cât tumult, ce aglomerare de fapte se cuprind în densa clipă ce leagă ziua de ieri, despre care te întrebi când a fost cu adevărat, de ziua de azi, despre care te întrebi când şi cum a venit.

M-au urmărit, mărturisesc, stăruitoare asemenea întrebări, când, căutând în cartea plină de surprize a memoriei, am voit să reîntâlnesc chipul şi faptele vieţii lui Victor Bârlădeanu. Luminos prieten, alături de care m-am aflat, o vreme, prin anii foşti, ani de speranţe şi deziluzii.

Cum se înfăţişează faptele vieţii lui, urmele lăsate de trecerea lui prin lume, prea nedrept zorit de destin să ne părăsească, m-am întrebat, încercând să aduc în lumină, din sipetul amintirilor, spre a le încredinţa cuvintelor câteva măcar, dintre ele, sperând să le aflu încrustate spre neuitare, ca zestre a sufletului. Fapte destinate a contrazice, sper, cinismul celor grăbiţi să minimalizeze şi să ignore cele ce au fost, făcându-şi din uitare un fel de profesie convenabilă şi rentabilă chiar, câteodată. Prea nedrept, prea vămuitor se arată a fi timpul, ca şi o parte din semeni, cu cei petrecuţi către lumea de dincolo, o lume numai părelnică, poate…

Despre Victor Bârlădeanu sunt multe de amintit şi de spus. Despre ziaristul pasionat, despre prozatorul, dramaturgul şi poetul –

aşa cum s-a ilustrat el de-a lungul vremurilor, despre omul cu vocaţia prieteniei – aşa cum mi-a fost dat a-l cunoaşte în anii în care, profesional şi nu numai, vieţilor noastre le-a fost dat să se afle alături şi să se apropie. Ani în care prea arare (pentru că omul avea o discreţie pe care nu se putea să nu i-o remarci şi s-o preţuieşti) vorbea despre sine. Prin zgârcite evocări, în momente de sentimentale aduceri aminte, lăsa să se deschidă – mai mult bănuite decât cu fermitate croite – drumuri spre anii copilăriei şi adolescenţei sale, de la acei ani de început ai unei biografii ce va aduce argumente definitorii pentru a-l cunoaşte şi preţui pe ziarist, scriitor şi om al Cetăţii, cum a înţeles să fie şi a fost.

Câteva cuvinte despre ziarist, scrise din perspectiva unuia venit în lumea presei în vremea în care cel evocat avea deja un stagiu de un deceniu şi jumătate. L-am cunoscut, mai întâi, din publicistica sa, marcată de patosul cuvintelor, mărturisindu-i buna credinţă. Relatările corespondentului special de pe fronturile războiului din Coreea, inclusiv cele de la semnarea Păcii de la Panmunjon, în iulie 1953, aveau darul să-i ilustreze devoţiunea pentru profesia de ziarist, calităţile unui reporter de talent. Forţe potrivnice, animate de mobilurile vinovate ale deţinerii supremaţiei mondiale, transformaseră teritoriul îndepărtatei peninsule coreene într-un cumplit teatru de război, în scena unei tragedii contemporane cu final nici astăzi încheiat. Semn că cinismul şi orgoliile dominatorii ale celor mari şi puternici pot fi nemărginite. Cum s-a întâmplat şi se mai întâmplă şi azi şi în alte puncte fierbinţi ale binecuvântatei şi blestematei, totodată, planete Pământ.

Îi citeam, în adolescenţă, corespondenţele de pe front. Şi o făceam, firește, cu emoţie şi revoltă, impresionat de inimaginabilele atrocităţi ale războiului fratricid, în ale cărui culise – cum aveam să înţeleg mai târziu – se ţeseau firele intereselor celor ce vizau dominaţia mondială, ale unor mari puteri care experimentau şi-şi verificau şi în acest fel eficienţa şi supremaţia armelor ucigaşe pe un poligon cu sute de mii de victime umane. Dar nu o

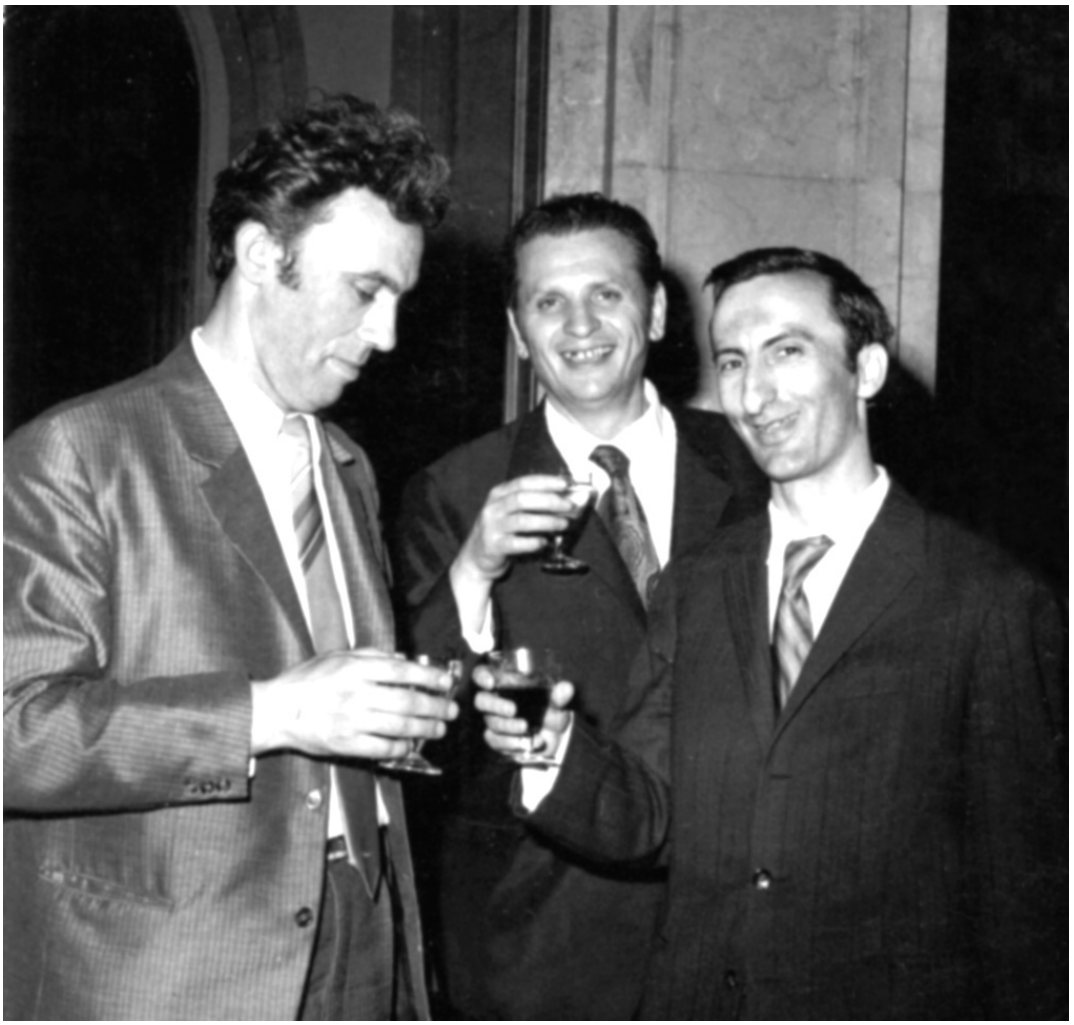

Alexandru Brad, Victor Bârlădeanu, Nicolae Dragoş

dată doar, crime abominabile au fost înveşmântate în amăgitorul staniol al eroismului.

Acestor corespondențe li s-au adăugat şi altele, datorate diverselor itinerare ale autorului pe meridianele lumii, prin sutele note de călătorie şi reportaje din Franța, China, Iugoslavia, Italia, Polonia, U.R.S.S., Suedia, Finlanda, Germania – iar numărul țărilor ale căror realități le-a înfățişat cititorilor nu se opreşte aici. Ele au fost reunite şi în arhitectura unor cărți de reportaje bine scrise, ca **Aerul tare al înălțimilor** sau **De la Dunăre la Adriatica** ş.a., precum şi a unor volume inspirate de realitățile țării noastre, **Panoramic trotuşan** sau **Martor în timp**. Plaiurilor şi oamenilor li s-a devotat cu prioritate prin harurile sale de înzestrat şi frenetic reporter.

A făcut gazetărie într-o vreme în care *„comanda socială”* (cum i se spunea, dar această comandă este de echivalat, mai degrabă, de *„comanda politică”*) venea dintr-un singur centru, chiar dacă şi acestuia i se dicta, la începuturi, *ce* şi *cum* să execute *„directivele”* de la un centru mai îndepărtat, vegheat de *„steaua de rubin”*. Rigiditățile, obtuzitățile acelor ani, ca şi cele de alt tip, din vremea cultului personalității, încorsetau, desigur, conştiințele, încătuşau adesea inițiativele gazetăreşti, propovăduiau, nu o dată, fariseic, libertatea de gândire, jugulând-o însă drastic şi pedepsindu-i cu asprime, câteodată până la privarea de libertate, pe cei care nu înțelegeau să respecte delimitările dintre aparență şi realitate. Spusa cronicarului, potrivit căreia nu erau *„vremile sub om, ci bietul om sub vremi”*, a marcat, ca un blestem, multe destine. Totuşi, şi în asemenea circumstanțe, nu o dată, ingeniozitatea, inteligența, aspirația de a afla adevărul şi-au pus amprenta pe nu puține pagini tipărite în coloanele gazetelor vremii. Victor Bârlădeanu face parte din categoria celor care sunt semnatari ai unor pagini ce pot confirma dreptul de a susține o asemenea afirmație.

Când l-am cunoscut pe omul Victor Bârlădeanu, *„cartea sa de ziarist”* era înnobilată de o prodigioasă recoltă publicistică, pe care avea să o sporească în continuare, ajungând să însumeze peste 5000 de articole de presă, note de călătorie, reportaje, anchete sociale, cronici teatrale şi cinematografice etc. Lor avea să le adauge, ca scriitor, creații dramaturgice, romane, volume de eseuri, textele unor impresionante oratorii şi cantate şi – ca o revenire la anii debutului – în 1994, primul său volum de versuri, **Orologiu scufundat**.

Un ecou aparte a avut romanul **Cei care caută, cei care găsesc**, bine primit de critica de specialitate, considerat de autorul însuşi ca una dintre cărțile sale importante, de rezistență; după cum a avut parte şi de notabile izbânzi cu unele lucrări teatrale, între care aş aminti **Dansatoarea, gangsterul şi necunoscutul**

(jucată la Teatrul Municipal Lucia Sturdza-Bulandra şi la Teatrul Național din Timişoara), **Oraşul fără istorie**, **De la perigeu la apogeu**, **Secolul a început mai târziu** – prezentate, ca şi altele, pe scene din Capitală şi din țară – , cărora li se cuvin adăugate numeroase piese într-un act, prezentate la Radio şi Televiziune ori interpretate de multe echipe de amatori. S-a arătat, de asemenea, atras, având certe abilități, şi de scenariile pentru spectacole de estradă, cum au atestat-o **Nu aduce ziua ce aduce noaptea** (1966, la Teatrul Constantin Tănase), **Cosmodromul veseliei** şi **Cine a născocit iubirea** (1977 şi 1980, ambele prezentate la Teatrul de Estradă din Ploieşti). Polivalența înclinațiilor, aptitudinilor sale scriitoriceşti l-a îndreptat şi spre literatura SF, romanul **Operațiunea *„Psycho”*** sau **Exilatul din Planetopolis** impunându-i numele între creatorii genului respectiv.

Cum deja am amintit, de la sfârşitul deceniului al şaselea din veacul trecut până la prematura sa plecare dintre noi, am avut privilegiul de a-l cunoaşte nemijlocit, fiind colegi de redacție, alesele calități umane îndemnându-mă să-i devin apropiat celui care avea să mă onoreze cu sentimente de exemplară prietenie. Am avut, aşadar, prilejul de a-l cunoaşte îndeaproape pe omul Victor Bârlădeanu, de a-i aprecia şi prețui virtuțile umane, spiritul de colegialitate, vocația prieteniei, pe care ştia să o cultive cu discreție şi consecvență, generozitatea neostentativă cu care venea în sprijinul celor aflați în momente de cumpănă, arătându-se a fi, în împrejurări delicate, un om de caracter, de cuvânt, capabil să nu se abandoneze unor calcule oportuniste, care nu i-au ocolit întotdeauna nici pe unii dintre ziarişti. În locuința sa de lângă Foişorul de Foc, am fost omenit cu tradițională ospitalitate, cu bucurie, atât de el, cât şi de distinsa sa soție, Doamna Ana Veronica Bârlădeanu. Dumneaei a ştiut să-i fie, în timpul vieții, reazim devotat şi s-a dedicat cu energie preluării atribuțiilor gândite de el, să confere conținut şi perspectivă activităților Asociației Culturale de

Prietenie România-Israel, în 1990, de ziaristul şi scriitorul Victor Bârlădeanu, împreună cu prof. dr. avocat Constantin Vişinescu şi acad. Răzvan Theodorescu.

Înainte de a încheia aceste rânduri de evocare a unuia dintre prestigioşii ziarişti români, ce-şi vor afla oricând un loc de onoare în istoria presei noastre, prin scrierile ce conturează profilul unei personalități autentice, voi rememora încă un moment prin care celui prea de timpuriu călătorit în lumea de dincolo de zbuciumul pământenilor, i s-au adus meritate omagii de la Centrul Comunitar Evreiesc, prilej cu care am încercat să-mi alătur cuvintele spre a-mi mărturisi gândurile de prețuire pentru cel ce a fost un nume al presei româneşti. Îmi amintesc că, atunci, am rămas înmărmurit când, la sfârşitul ceremoniei, mi-a apărut neaşteptat în lumina privirilor, aproape aşa cum l-am cunoscut în tinerețea lui, Victor Bârlădeanu. Ca printr-un miracol divin, îl aveam în lumina privirilor mele. Aveam să fiu smuls din halucinanta reverie de un glas familiar: *„L-ai cunoscut pe fiul lui Victor?”* Era unul dintre copiii lui, crescut împreună cu aceea care îi păstrează cu convingere şi credință memoria în posteritate. Uluitoare asemănare a fiului cu tatăl! Parcă mai vârstnicul meu prieten se mutase în acele clipe de emoție în anii lui tineri. A fost Victor Bârlădeanu un bărbat frumos, armonios alcătuit, însoțindu-şi prezența printre semeni cu priviri ce-i deconspirau bunătatea şi un lăuntric echilibru sufletesc, pe care nu-l pot susține decât altruismul moştenit şi înțelepciunea clădită prin darurile celor ce l-au premers. A fost un om cu un comportament vertical, potrivnic – din convingeri adânc sedimentate – atitudinilor meschine şi aspirațiilor derizorii. Un om adevărat, un prieten adevărat, capabil să te însoțească pe drumuri lungi şi grele, la capătul cărora ai dreptul să speri că te aşteaptă lumina visată. Victor Bârlădeanu a fost şi va rămâne în amintirea mea – şi, sunt convins, a tuturor celor care l-au cunoscut bine – ca un om demn, ca un scriitor implicat în timpul său şi un ziarist de vocație, care a străbătut cu izbânzi publicistice drumul fără sfârşit al cuvintelor.

SERGIU ANDON
publicist şi jurist

Elefantul cu aripi

Îmi place să cred că fiecare dintre noi este clona îndepărtată a unei zeițe antice. Consider mitologia greco-romană banca tipologică ineluctabilă a omenirii, cu matrițele căreia au fost modelați şi sunt modelați, în continuare, toți muritorii. Aşa, ca brelocurile ce reproduc Turnul Eiffel ori Statuia Libertății. Asta nu exclude mixturile, dimpotrivă, le favorizează. Spre deosebire de brelocuri, un om sau altul poate fi *„imprimat”* cu ştanțele a doi sau mai mulți

Victor Bârlădeanu, Sergiu Andon, Mihai Caranfil, Ilie Tănăsache, Dionisie Şincan

olimpieni, pentru a evita monotonia. Pe lângă asta, cu trecerea timpului, *„matriţele”* se mai tocesc, se mai ştirbesc, îşi mai atenuează contrastele. O anumită zeitate îşi asigură, însă, predominanţa şi, oricât de original ar fi un nou produs uman, tot păstrează caracteristicile fundamentale ale precursorului mitic.

Plăcerea de a descoperi în profilul contemporanilor arhetipul mitologic este cu atât mai mare cu cât incarnările de după douăzeci şi ceva de secole de cultură pot diferi fizic foarte mult faţă de original. Este şi cazul lui Victor Bârlădeanu. Sunt convins că prototipul lui a fost Hermes/ Mercurius, cu toate marile deosebiri aparente dintre Victor şi fiul lui Zeus şi al pleiadei Maia. Nu avea preocupări comerciale, chiar dacă era evreu, cu atât mai mult nu putea fi considerat un protector al negustorilor şi borfaşilor – dimpotrivă, era un justiţiar şi un egalitarist convins –, nu era suplu şi iute în mişcări, ci semăna cu un elefant. Parcă şi urechile, în orice caz mersul, îi erau de elefant, iar o colegă aşa îl răsfăţa – *„elefănţelul”*. Blând şi harnic ca pachideremul. Nu exista să nu-ţi zâmbească. Nu exista să nu te-ntrebe de cei care-ţi erau dragi – soţie, copii – ştiindu-i pe nume (*„memorie de elefant”*), ţinând minte bucuriile sau supărările lor.

Ca orice om, avea probabil şi inşi care nu-l simpatizau, unii poate l-au suspectat de conformism, alţii de oportunism, dar era treaba lor, aceia îşi consumau singuri ranchiuna, vrajba lor unilaterală, căci pentru Victor Bârlădeanu nu existau inamici. Nu cred că a putut urî pe cineva, nu cred că a disprețuit pe cineva, nu cred că a subestimat pe cineva. Viaţa, pentru el, era o continuă jubilaţie a comunicării. Ca pentru Hermes.

Mă întreb dacă nu legat de el s-a modelat sensul verbului *„a bântui”,* aşa cum era folosit prin redacţii. *„– L-ai văzut pe Victor? – Bântuie pe-aici…”* Bântuia tocmai datorită neobosirii de a fi mesagerul veştilor bune, amiciţiei, cumsecădeniei. În jurul lui se strângea tot felul de lume, avea cohorte de prieteni, casa îi era mereu deschisă, participa la toate evenimentele, felicita pe toată lumea, de toate sărbătorile. Dacă ecumenismul nu ar fi fost iniţiat

de alții, Victor Bârlădeanu l-ar fi descoperit singur, repede şi credul. Până şi în viața personală era un *„ecumenic”,* copiii lui din căsătorii diferite avându-se excelent unul cu altul şi toți laolaltă cu mamele lor diferite. Nu m-ar mira să aflu că ținea şi Ramazanul.

Tot ca un urmaş târziu al lui Hermes, nepregetând a-şi încălța sandalele înaripate, era prezent, într-un fel sau altul, la marile evenimente. Te ciocneai oriunde de numele şi de urma prezenței sale. L-am *„cunoscut”* în studenție, ca actor amator, citindu-i o piesetă ştiințifico-fantastică. Era ceva cu luat rămas-bun de la un cosmonaut. Au trecut anii, am ajuns şi eu ziarist, apoi chiar colegi de redacție. Eram împreună în secția de elită a principalului cotidian, eu fiind singurul care nu scriam şi cărți. Ceilalți 15, somități, se întreceau în a umple rafturi de bibliotecă. Victor îi bătea aproape pe toți, la prolificitate. Nu aveam timp să citesc cât se scria în juru-mi, dar personalitatea pe care o evoc m-a impresionat prin altceva.

Venise şi pentru mine vremea experiențelor profesionale proprii şi am efectuat ceea ce numesc şi acum *„călătoria vieții mele”*. Din toate locurile prin care, la rându-mi, am bântuit, din Japonia până în Peru şi din Finlanda până-n Australia, cel mai de neuitat rămâne drumul în Coreea de Nord şi, în special, cel de la Panmunjon. Consider şi astăzi Panmunjonul drept chintesența secolului XX. Ei bine, peste ce dau la jumătatea anilor ’70 în mica amenajare muzeală de pe paralela 38? Peste un facsimil din „***Scînteia”,*** nr. 2725, 25 iulie 1953, subtitrat ***Radiogramă de la trimisul nostru special.*** Trecuseră douăzeci şi ceva de ani, iar ştirea devenise istorie. Anunța oprirea Războiului din Coreea, după mine – cel mai cumplit din acel secol al distrugerilor şi atrocităților. Cine transmisese radiograma? Cine altul decât… Victor Bârlădeanu! Cred că elefantul bonom chiar s-a simțit atunci urmaş al lui Hermes (Mercurius era nelipsit de la negocierile de pace), pentru că, în vreme ce el jubila la Panmunjon, la peste 10 000 de kilometri distanță, acasă, i se năştea o fetiță. În deplină cunoştință de cauză, a numit-o Irina, după Irene, zeița păcii.

Nu s-a lăsat până nu a revenit la spațiul cosmic. Nu avea datele unui astronaut (lua medicamente cu pumnul), dar a aflat el de undeva că, în tragicul echipaj al prăbuşitei Challenger, una dintre cele două astronaute ar fi avut ascendențe basarabene. Şi, uite-aşa, cercul comunicării mele intelectuale cu Victor Bârlădeanu s-a împlinit tot pe terenul dramaturgiei cu subiecte astrale. În cea mai frumoasă după-amiază pe care am trăit-o vreodată – ningea cu toptanul –, m-am dus pe jos de la Casa Scînteii până la Casa Scriitorilor de pe Calea Victoriei pentru a asculta citirea unei noi piese într-un act, scrise prompt de V.B. Reconstituia imaginativ cele 73 de secunde ale acelui drum spre stele, mai adevărat decât s-a dorit.

Schița de portret fugitivă ar fi incompletă fără picătura ludică, omniprezentă în existența noastră tragicomică. I-aş spune, între foarte multe ghilimele, *„conflictul”* lui Victor cu Securitatea. Un *„conflict”* blajin-hâtru, ca toată firea lui, dar pățania este şi ea ca un atom de istorie recentă.

Pentru că revărsa tot timpul texte, nu pregeta să abordeze orice gen şi orice dimensiuni ale textului, de la reportajul cât o carte la mica ştire. Şi ținea orice fragmențel gestat de el, aşa cum spunea că iubea toți copiii. Nu o dată s-a pretat şi la mici note despre utilitățile cetățeneşti. La un moment dat, i-a căşunat pe o prăvălioară de artizanat de pe strada Boteanu, colț cu Episcopiei, care stătea tot timpul închisă. Revoltat de nerespectarea orarului şi de irosirea spațiului comercial, a predat imediat o însemnărică. Ziarul chiar avea o rubrică intitulată ***Note cetățeneşti***, mereu în lipsă de materiale, pentru că aria tematicii critice era foarte îngustă. Notele despre magazine care nu-şi respectau programul erau, însă, binevenite. Cu atât mai nedumerit a fost Victor, constatând că nota s-a cules, dar zăcea în portofoliu. Mereu era programată la apariție şi mereu era scoasă. S-a gândit că vreun şef i-o purta sâmbetele, dar, interesându-se, a aflat că boicotul se petrecea indiferent cine era de serviciu. Neobositul autor a început să facă valuri. Într-un târziu, i s-a spus pe şleau să se potolească. Vitrina prăvălioarei dădea direct spre intrarea în hotelul Athenée Palace.

Manechinele cu marame de borangic îşi holbau ochii inerţi fix spre singurul loc de cazare din Bucureşti la care, pe atunci, erau găzduiți străinii.

Mereu gata a se implica, aidoma modelului său olimpian, nu se putea ca unii să nu-l fi considerat băgăcios. Printre ei, şi securiştii. În afară de prăvălioara cu fluiere şi fote, probabil că i-a mai deranjat şi în cazul judecătorului Nițoiu. Adrian Nițoiu a devenit cunoscut după evenimentele din decembrie ’89. Fusese, după câte ştiu, singurul magistrat militar condamnat penal – după spusele lui – pentru criticarea sistemului sovietic. Noul regim l-a repus în drepturi şi l-a înaintat la gradul de general, punându-l să judece notabilitățile detronate (Procesul C.P.E.X., Procesul lui Iulian Vlad). Aflu acum, în 2012, nu fără surprindere, că Bârlădeanu, antrenând cu el nu ştiu care alt coleg de la ***„Scînteia”***, a mers la Comitetul Central al partidului să intervină pentru Nițoiu, când era condamnat ori suporta consecințele condamnării. Deşi i-am frecventat pe fiecare în parte, în perioade diferite, acest episod interesant şi straniu mi-a fost neştiut.

Necunoscute sunt Căile Domnului…

Cu toată diferența dintre Hermes şi Victor Bârlădeanu, nu m-aş mira dacă elefănțelul nostru s-ar întoarce spunându-ne, jovial ca întotdeauna, că a lipsit doar cât să-şi facă rost, pe acolo, de o nouă pereche de sandale înaripate. Celelalte i se cam tociseră…

Irina

Alexandru Brad
scriitor şi publicist

Un om drag

De multă vreme n-am mai avut atâtea emoţii în faţa colii de hârtie, ca acum, când m-am apucat să scriu despre Victor Bârlădeanu. Şi aceasta, pentru că a trecut atâta vreme de la ultima noastră întâlnire (peste 20 de ani), întâmplată în preajma Bibliotecii Municipale *„Timotei Cipariu”* din Blaj. El se afla acolo, conducând, ca secretar al Asociaţiei de Prietenie România-Israel, o delegaţie a Asociaţiei israeliene de prietenie cu ţara noastră, însoţit de Eugenia Faibriş, fiica lui Lobel Maier din Sâncel şi nepoata doamnei Rezi Zeller, de la noi, din Pănade, amândoi prieteni buni cu tata şi cu noi, fraţii Brad. Întâlnire surprinzătoare pentru amândoi. *„Ce-i cu tine, Bradule, pe-aici?”,* m-a întrebat Victor, îmbrăţişându-mă, sub privirile curioase ale oaspeţilor. *„Cu mine ştiu ce-i, dar cu tine?”,* am vrut să-l întreb, dar n-am făcut-o. Văzând-o pe Jenica, auzindu-i pe domnii din delegaţie vorbind despre, probabil, îmbrăţişarea a doi bărbaţi bucuroşi de revederea neaşteptată, că amândoi ne-am bucurat din tot sufletul, i-am spus: *„Bătrâne prieten, că aşa mi-ai zis să-ţi spun, când am fost împreună la inaugurarea hidrocentralei de la Curtea de Argeş şi am dormit o noapte în aceeaşi cameră de hotel şi, după cum ştii din alte momente ale vieţii noastre, eu n-am uitat să-ţi spun aşa, m-am mai întors pe-acasă, că eu sunt de pe-aici”. „Da,* a intervenit Jenica (cum îi spunem şi azi Eugeniei, căsătorită Faibriş, care, împreună cu soţul ei, sunt membri de onoare ai Asociaţiei Culturale *„Fraţii Brad”* din Pănade). *Părinţii noştri au fost prieteni buni. Tatăl meu a vorbit la moartea baciului Traian Brad, de parcă i-ar fi fost frate…”.* Victor asculta şi le traducea

oaspeților vorbele auzite şi, poate, şi alte informații despre mine, despre familia noastră. Cu siguranță, vorbe de bine.

Numai de bine, fiindcă de-atunci, de când ne-am cunoscut direct, ca oameni în carne şi oase, cum se spune, ne-am purtat unul cu altul cum se cuvine: eu, ca un mai tânăr gazetar şi scriitor, față de un meşter al condeiului, încercat în ample campanii publicistice, cu o vastă activitate politică şi literară internă şi internațională. El, față de mine, cu prietenie, cu o anumită simpatie şi atitudine de încurajare de a fi critic, dar drept, necruțător cu relele, fără excese din nicio parte. Asemenea sfaturi mi le-a dat Victor Bârlădeanu în vremea când eram secretar al organizației de partid de la ziarul ***„Scînteia”,*** unde ajunsesem, în 1968, colegi. Diferența de vârstă şi de experiență, evidentă a fost adesea depăşită datorită înțelepciunii sale, modului de înțelegere nuanțată, căldurii sufleteşti, pe care Victor o emana, echilibrului judecăților sale, în care prevala ataşamentul față de oameni, de grijile lor, de nevoile unor persoane sau colectivități, care intrau şi constituiau teme de articole şi analize în activitatea sa publicistică.

Evocându-l pe Victor Bârlădeanu ziaristul, la îndemnul distinsei sale soții, Veronica Bârlădeanu, depun mărturie, în fața celor care vor citi spusele mele, că el a fost un factor catalizator pentru cei din jur în a face bine, un om bun în cel mai larg sens al cuvântului, de care-mi pare rău – după atâția oameni dragi, părinți şi frați – că nu-mi mai este alături.

Constantin Moraru, Vali Păunescu, Victor Vântu, Viorel Sălăgeanu, Victor Bârlădeanu, Ilie Tănăsache, Maria Baboian, Sergiu Andon, Mihai Caranfil

Ion Iliescu

Colegi de generație

Pe Victor Bârlădeanu l-am cunoscut pe la sfârşitul anilor ’50, într-un moment în care lucrurile începeau să se detensioneze şi valorile în toate domeniile recuperate şi puse la locul pe care îl meritau. L-am cunoscut înainte de ceea ce publica în presa vremii, reportaje puternice, care veneau din şcoala unui Geo Bogza sau Brunea-Fox.

Am fost colegi de generație, o generație care a deschis ochii asupra lumii în zorii celui de-al Doilea Război Mondial. Eu eram fiul unui deținut politic, închis pentru vederile sale de stânga. Am suferit din această pricină – regimul Antonescu a avut grijă de asta. Victor Bârlădeanu, evreu, a cunoscut, din partea aceluiaşi regim, umilințele rezervate cetățenilor de origine evreiască. Amândoi ne-am temut, în timpul rebeliunii legionare, pentru viața părinților noştri. Tatăl meu era în închisoare, şi legionarii puteau repeta masacrul de la Jilava, când au ucis demnitari ai regimului interbelic şi împotriva deținuților comunişti.

Am suferit în acelaşi timp discriminarea, excluderea din societate. Era firesc să avem aceleaşi opțiuni politice după revenirea la regimul constituțional interbelic, după actul de la 23 august 1944. Ne-am alăturat mişcării de tineret a stângii, am luat parte la dezbaterile de idei ale epocii, care ar merita o mai dreaptă şi mai atentă judecată a istoriei şi istoricilor. A fost o perioadă de elan, de angajament sincer, de adeziune la un program care promitea o schimbare socială de substanță, pe care regimul politic interbelic fusese incapabil s-o facă.

Am aflat mai târziu că era fascinat de ştiință şi de tehnologie. Şi că a publicat o serie de romane ştiințifico-fantastice. Personalitate complexă, poet, prozator, jurnalist, Victor Bârlădeanu a

rămas foarte cunoscut printre cititorii de romane SF, o specie specială de cititori. Cred că există o explicație pentru această preocupare pentru literatura ştiințifico-fantastică. Era modul lui de a-şi spune nemulțumirile, de a critica o societate care nu era aşa cum ne-o imaginasem noi, în elanurile noastre adolescentine şi tinereşti.

Era un autentic om de stânga, şi aşa a rămas până în ultima sa zi de viață. Această consecvență în crez este rară, şi de admirat. Cred că a suferit o mulțime de dezamăgiri. În anii ’80, după plecarea fiicei sale în Israel, a fost obligat să plece din presă. S-a retras în cadrul comunității evreieşti, care are un şir de organizații culturale, unde a avut o susținută şi fecundă activitate.

Drumurile noastre s-au intersectat rar în aceşti ani. Soțiile noastre au fost colege, şi bune prietene, au activat împreună în mişcarea de elevi, imediat după război. Când lucram în mişcarea de tineret, în anii ’60, am colaborat la câteva acțiuni dedicate tinerilor şi studenților. A fost o perioadă în care se putea respira, în care regimul se deschidea, se liberaliza, încerca să recupereze multe dintre valorile trecutului, şi părea să pună în acord eticheta de regim de stânga cu conținutul.

Ştiu că evoluția politică din anii ’70 şi ’80 l-a dezamăgit şi l-a rănit. Retragerea lui din viața publică spune totul. M-am bucurat să aflu că după 1990 s-a implicat în organizarea Asociației Culturale de Prietenie România-Israel, căreia i-a dedicat ultimii săi ani de viață.

Victor Bârlădeanu a avut destinul celor mai mulți oameni ai generației sale. Nu putea fi decât un om de stânga. A ales să fie aşa, dar şi viața a decis pentru el. A încercat să înțeleagă lumea în care a trăit, şi a încercat, cu onestitate şi bună-credință, să o facă mai bună pe a semenilor săi. Nu şi-a trădat idealurile, în ciuda dezamăgirilor. Nu putem judeca un om dacă nu înțelegem epoca în care a trăit, constrângerile ei. Victor Bârlădeanu a trecut peste ele, şi a rămas, înainte de orice, om, a iubit oamenii şi încercat, prin opera lui, să le dea glas idealurilor şi viselor lor, speranțelor lor.

Păstrarea memoriei unor astfel de oameni este o datorie, şi nu pot decât admira strădania soției sale, Veronica Bârlădeanu, care pune atâta suflet în editarea acestui volum comemorativ.

Carol Roman
scriitor

O simplă amintire...

Am avut privilegiul ca în anii începuturilor mele din presă să cunosc o seamă de ziarişti care pentru mine reprezentau culmi ale meseriei. Piscuri greu de atins, după imaginația mea adolescentină – se numeau Sergiu Fărcăşan, Victor Vântu şi Victor Bârlădeanu. Pe acesta din urmă îl priveam cu un respect deosebit. Era unul din publiciştii de nădejde ai *„Scînteii”* acelor timpuri; mă fascina cu corespondențele sale, mai întâi de la Moscova şi mai apoi din Coreea, unde asistase la cumplitele bătălii din acea zonă a globului. Dar nu ar avea rost să înşirui aceste începuturi ale mele când de fapt eu vreau să-l pomenesc cu înaltă considerație pe unul dintre cei ce mi-au îndreptat scrisul în pagina albă ocrotitoare a celor ce ştiu ce doresc.

L-am cunoscut direct într-o împrejurare fericită pentru mine. Era momentul în care se afla în România, în turneu propagandistic – de ce să nu spun – celebrul Iuri Titov, unul din primii cosmonauți sovietici, acoperiți de omagii în turneele triumfale în diferite țări ale lumii. Victor era „tobă de informații” despre pregătirile cosmonautului *înainte* ca acesta să se hazardeze pe cer, pe care ni le împărtăşea şi nouă, cu bonomie. Împreună cu el şi cu alți colegi de breaslă l-am însoțit pe cosmonaut în țară, ca trimis special al ziarului *„Scînteia tineretului”*, de unde urma să transmit reportaje despre călătoria printre oameni din diferite oraşe, reuniți în mari mitinguri. Tot acest flux de impresii puternice şi unice, poate că nu aş fi izbutit să le transform în slovă scrisă dacă nu aş fi fost sfătuit şi chiar dirijat de Victor Bârlădeanu, care cu marea lui experiență jurnalistică m-a ajutat, ca nimeni altul. În acele prime

clipe de apropiere am întâlnit un om cald, care în loc să îl iscodească pe Titov cu tot felul de întrebări, o bună parte din timpul său şi l-a consacrat încercând să mă facă să transmit în articolele mele din ziar nu banalități ori lucruri comune, ci „găselnițe", după cum îi plăcea lui să spună. Şi o surpriză neaşteptată, la câteva zile după terminarea turneului cosmonautului sovietic: m-a căutat şi mi-a apreciat două dintre cele cinci reportaje publicate, certându-mă prieteneşte pentru celelalte trei.

Mi-am amintit de acest OM la trecerea a cinci ani de când a plecat dintre noi şi mă bucur din suflet că prietena noastră, Veronica, soția sa, îi reuneşte amintirea într-o întruchipare tipografică aşteptată de către cei din breasla sa, de către prieteni şi cunoscuți, de către cititori.

Victor Bârlădeanu şi ziaristul Carol Roman îl întâmpină pe călătorul în cosmos Iuri Ghermanovici Titov

conf. dr. **Marian Petcu**
Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării Universitatea din Bucureşti

În paginile revistei *„Presa noastră”*

În anul 1956, Victor Bârlădeanu îşi începe colaborarea la revista ***„Presa noastră”,*** susținând – vreme de un sfert de veac, până în 1980 – o rubrică intitulată ***Cronica publicisticii***. Vocația de ziarist este ilustrată, totodată, şi de prezența sa în paginile revistei ***„Magazin”,*** cu însemnări la rubrica ***Monolog interior despre …*** *Last, but not least*, el izbuteşte a atrage un apreciabil cerc de cititori şi în ziarul unde era redactor, ***„Scînteia”,*** prin seria de tablete situate sub manşeta ***Picătura de cerneală***, din pagina întâi. Trei ipostaze ale gazetarului Victor Bârlădeanu, în trei publicații ale vremii, dintre altele câteva, care i-au impus semnătura, desenând profilul unui jurnalist de certă vocație şi audiență.

Iată lista titlurilor din ***„Presa noastră”:***

1956

- ***O zi obişnuită***

1957

- ***Exemplul unei prezențe***
- ***O tradiție reînnoită***
- ***În eter***
- ***Sesiunea lărgită a Comitetului Executiv O.I.Z***
- ***Duritatea şi durabilitatea foiletonului***
- ***Tradiții***

- *Cronicarul*
- *Trei ani corespondent la Moscova*
- *Morală sau moralizare*

1958

- *Dimensiunile prezentului şi părţile viitorului*
- *La Bucureşti, reporterii vor discuta problemele esenţiale ale reportajului contemporan*
- *Întoarcerea reporterului la uneltele sale*
- *Arme în arsenalul revoluţiei*
- *În lumea contrastelor şi în lumea viitorului*

1959

- *Planeta artificială şi presa*
- *Cei din avangardă şi imaginea lor în scrisul nostru*

1960

- *Informaţiile vieţii şi viaţa informaţiilor*
- *Cum popularizăm ştiinţa*
- *La lumina aurorii boreale*
- *Un important document uman*
- *La Helsinki şi după aceea*
- *Interviu „pe nerăsuflate” cu Ilya Ehrenburg*

1961

- *Almanahuri*
- *Răspundere pe măsura epocii; Prima conferinţă a ziariştilor din ţările Africii*
- *În miezul vieţii*
- *Virtuţile şi dificultăţile reportajului monografic*
- *O carte spumoasă despre vinurile ţării*

1962

- *Reportaj de probleme şi probleme ale reportajului*
- *Viitorul răspunde prezent!*

1963

- *La microfon: satira şi umorul*
- *Un gen nu numai util: reportajul economic*
- *O imagine dinamică a Americii contemporane*
- *Reflecţii despre genuri, forme şi tradiţii*

1965

- ***La interferența erudiției cu poezia***
- ***Incandescența publicisticii călinesciene***

1967

- ***Câteva probleme ale investigației în ancheta socială***

1969

- ***Cu inima caldă despre România de azi***
- **Arhivă sentimentală *de Paul Anghel şi* România – pământ de civilizație şi sinteză *de Dan Zamfirescu***
- ***Mijloace specifice de sondare a realității***
- ***O investigație românească a ideii de public***
- ***Romanul-document, între reportaj şi ficțiune***
- ***Gustul realului şi incantațiile fanteziei***

1970

- ***Nicuță Tănase şi virtuțile umorului verité***
- **Psyche *pe masa de lucru a fiecărui ziarist***
- ***Reportajul şi navigația***
- ***Să vorbim despre…***
- ***Părăsind empirismul factologic***
- ***La temelia digurilor a stat şi cuvântul***
- ***O fructuoasă expediție printre stele***
- ***Tineretul, obiect de meditație pentru prestigioase spirite ale contemporaneității***
- ***Incursiune în universul miturilor de celuloid***
- ***Pasiunea şi rigoarea insolitului***
- ***Funcțiile dramatice ale reportajului***

1971

- ***Temporalul durabil sau despre almanahuri***
- ***Între adevăr şi fantezie – un pasionat periplu publicistic***
- ***Personajul comediei: cartea* Ingeniosul bine temperat *de Mircea Horia Simionescu***
- ***Mai mult decât un instrument de informare***
- **Fenix inflamabil *sau virtuțile sintetice ale reportajului***

- ***Reportajul pe urmele istoriei recente şi ale contemporaneității***
- ***Perenitatea scrisului militant***
- ***Umorul şi râsologia***

1972

- ***Un docher al ideilor***
- ***Măiestria evocării istorice***
- ***Pregnanța conturului portretistic***
- ***Un viguros rechizitoriu împotriva violenței***
- ***Mărturii ardente în contemporaneitate***
- ***Măiestria reportajului – între document şi ficțiune***
- ***Fețele adevărului şi măştile minciunii***
- ***Reportajul despre filme poate fi, uneori, reportaj despre viață***
- ***Adevărul într-un miliard de exemplare***

1977

- ***Elocvența gazetăriei militante***

1979

- ***Pe magistrala de lumină a spiritualității româneşti***
- ***Talent, dăruire, meserie – în activitatea ziaristică; Radioul şi cultura***

1980

- ***Temeinicie cronicărească***

Victor Bârlădeanu
(***„Presa noastră”,*** nr. 10, 1957)

Trei ani corespondent la Moscova

Când m-am înfățișat – în primele zile după venirea la Moscova, în calitate de corespondent al ***„Scînteii”*** – tovarășului Palgunov, directorul Agenției TASS, acesta m-a întâmpinat cu un zâmbet încurajator şi cu vorbe aidoma:

– O, meseria de corespondent nu-i deloc grea. Noi avem față de corespondenții noştri, ai TASS-ului, doar o singură pretenție: să cunoască la perfecție limba şi, de asemenea, situația economică, politică, socială, culturală a țării unde lucrează. Totul e simplu…

Vă închipuiți cât de *„simplu”* mi s-a părut mie, în acele clipe, acest scurt expozeu de exigențe! Tânăr ziarist, cu o experiență politică şi publicistică destul de puțintică, plecat pentru a doua oară în străinătate, trimis, de data aceasta, într-o misiune atât de plină de răspundere – primul corespondent al presei române în URSS – şi, pe deasupra, cunoscând doar rudimente de limbă rusă şi ştiind despre această țară doar atât cât mi-au putut da lecturi amalgamate şi sistematice, toată această „*simplitate”,* pe care mi-o zugrăvea tovarăşul Palgunov, mi se părea extrem de complexă şi grea.

I-am mărturisit interlocutorului meu simțămintele care mă frământau. M-a privit îndelung şi mi-a spus:

– Te-nțeleg! N-ai grijă! O să te ajutăm…

Aceste cuvinte au fost de bun augur. Ele m-au întovărăşit şi m-au sprijinit în tot cursul celor trei ani de trudă gazetărească la Moscova. Şi nu numai cuvintele ca atare, ci mai ales conținutul lor concret, ajutorul efectiv pe care l-am primit tot timpul din partea colegilor mei, ziarişti sovietici.

Redacția ***„Pravdei”*** mi-a devenit, în acei ani, o a doua casă. Când aveam nevoie de vreun sfat, de vreo îndrumare, de vreun ajutor, mă duceam la *„pravdişti*”: stăteam de vorbă cu ei şi clarificam căile de realizare a materialelor cerute de redacția ***„Scînteii”.*** De neprețuit a fost pentru mine luna de practică pe care am petrecut-o în redacția ***„Pravdei”,*** înaintea întoarcerii în țară. M-am pătruns şi mai mult de atmosfera de muncă a unei redacții, am fost martorul scrupulozității amănunțite cu care se verifică faptele,

ИНОКОРРЕСПОНДЕНТУ

Пропуск № 04

Г-ну Бырлэдяну Виктор

на торжественное заседание,
посвящённое XXXVI годовщине
ВЕЛИКОЙ ОКТЯБРЬСКОЙ
СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ
6 ноября 1953 года

1917 — 1953

Permisul de intrare la manifestările organizate la 36 de ani de la Marea Revoluție

se analizează diferiele fațete ale unei probleme, se redactează un articol sau un reportaj.

Când am plecat în călătorie prin republici, primii cu care mă întâlneam erau corespondenții ***„Pravdei”.*** Mă întâmpinau pe aeroport sau la gară, mă întovărăşeau oriunde aveam nevoie, îmi împărtăşeau din experiența lor, mă aprovizionau cu o bogăție de fapte şi date, care-mi umpleau carnetele şi-mi erau de mare folos în scrierea corespondențelor.

Neuitat a rămas în amintirea mea Gheorghi Lebanidze, corespondentul ***„Pravdei”*** în Gruzia. În aparență, n-avea nimic neobișnuit în el acest om scund de statură, cu chipul negricios şi ascuțit, atât de specific caucazian. Dar era de ajuns să stai de vorbă cu el câteva minute, pentru ca să te izbească o trăsătură puternică de caracter: pasiunea. O pasiune mare, mistuitoare, pentru meseria de ziarist. În tot ce spunea, în tot ce făcea, simțeai că omul acesta arde neobosit, că pentru el fiecare faptă, fiecare cuvânt sunt încălzite la focul mare al inimii. De la acest corespondent am învățat ce înseamnă legătura temeinică cu viața. Nu era fabrică sau colhoz pe care să le vizităm şi unde el să n-aibă cunoscuți şi prieteni. *„Zdravstvuite, Gheorghi Ivanovici!”* – această exclamație bucuroasă îl întâmpina pretutindeni. Nu era minister sau instituție centrală, unde Lebanidze să n-aibă acces la orice oră din zi sau din noapte, la orice personalitate de răspundere. Glumeț, el spunea: *„În orice clipă, la orice ministru – asta e lozinca mea!”*. În spatele acestei glume, desigur exagerate, se afla, însă, o realitate foarte serioasă: autoritatea şi prețuirea câştigate prin strădanii de zi cu zi, printr-o slujire devotată, cu condeiul gazetarului, a adevărului.

Multe, foarte multe lucruri m-au învățat şi alți corespondenți ai ***„Pravdei”,*** cu care am avut prilejul să mă întâlnesc în cursul călătoriilor mele – din Ucraina, Azerbaidjan şi alte destinații.

…Dar să nu credeți că, în cei trei ani, unica mea şcoală a fost presa sovietică şi singurii mei profesori – ziariştii sovietici. Parafrazând spusele unui personaj dintr-un reportaj al meu, aş putea spune că cea mai înaltă universitate a mea a fost însăşi realitatea sovietică, iar cei mai străluciți profesori – eroii acestei realități, oamenii sovietici.

Când am câte o clipă de răgaz, îmi place să-mi răsfoiesc carnetele de însemnări reportericeşti din călătoriile făcute de-a lungul şi de-a latul lumii. Unele notițe, scrise din graba maşinii sau a trenului, nici nu mai sunt în stare să le descifrez. Altele, chiar când

ИНОКОРРЕСПОНДЕНТУ

Пропуск № 102

Г-ну Бырлэдяну

Виктор

для ПРОХОДА на КРАСНУЮ ПЛОЩАДЬ
НА ПОХОРОНЫ
Председателя Совета Министров СССР и
Секретаря Центрального Комитета КПСС
Генералиссимуса
Иосифа Виссарионовича
СТАЛИНА

Legitimație de participare la funeraliile lui I. V. Stalin

le descifrez, nu-mi mai spun nimic: faptele şi oamenii de acolo s-au estompat, s-au rătăcit undeva, în vreo văgăună ascunsă a memoriei. Dar mai sunt unele care stârnesc de îndată, ca un magic comutator, curentul electric al amintirilor. Reînvie oameni, de parcă ieri i-aş fi întâlnit, şi fapte, de parcă ieri le-aş fi fost martor.

O asemenea senzație trăiesc, îndeosebi, când îmi răsfoiesc carnetele de însemnări din Uniunea Sovietică. Din paginile lor mă întâmpină oameni – bătrâni şi tineri, mineri şi piloți, botanişti şi escavatorişti, gospodine şi poeți. Fiecare nume îmi evocă o figură, o viață, o faptă de seamă. Chiar şi în cea mai modestă viață de om, pecetluită între paginile caietelor, trăieşte un sâmbure luminos de dăruire pentru o cauză nobilă. Oamenii aceştia m-au învățat, cu însuşi exemplul vieții lor, că, oriunde te-ai afla, cu orice unealtă a muncii (strung sau stilou), viața şi truda ta pot avea un sens.

…Trei ani. Trei ani care au lăsat urme adânci în sufletul meu. Trei ani de muncă, dar, mai ales, de învățătură la această mare universitate de care pomeneam mai sus. În cei trei ani şi după aceea, am scris câte ceva despre înfăptuirile şi oamenii pe care i-am cunoscut acolo. Socot, însă, că încă prea puțin. Şi, mai ales, nu întotdeauna la nivelul acestei realități şi al acestor oameni.

Poate că, totuşi, voi izbuti odată – şi nu prea târziu – să scriu în linişte o carte de însemnări, amintiri şi reflecții, o carte pe care o port în mine şi care cam de multişor aşteaptă să se aştearnă pe hârtie: **Trei ani corespondent la Moscova.**

Victor Bârlădeanu
(***„Presa noastră”,*** nr. 4, 1965)

Incandescența publicisticii călinesciene

Rar poate fi întâlnită, în vasta galerie de figuri remarcabile ale culturii universale contemporane, o personalitate de bogăția, profunzimea şi complexitatea celei a lui G.Călinescu. Acela care, la vârsta senectuții, a scris cu jovială ingenuitate versurile: *„Poemele de-adolescență/ Eu nu le-am scris niciodată,/ Căci zbucneau cu aşa violență/ Că hârtia era inundată/ De valuri de flăcări albastre,/ Ca fosforul lui Mefistofel/ Călimara zvârlea joc de astre,/ Condeiul ardea şi el”,* şi-a păstrat, până în ultima clipă a vieții, ardoarea vulcanică a anilor tineri, multiplicând-o cu o neprecupețită dăruire.

Poate, însă, că nicăieri ca în publicistică, în activitatea săptămânală şi, nu de puține ori, cotidiană, din paginile revistelor şi ziarelor, nu s-a dezvăluit mai frapant acest clocot, această incandescență juvenilă, pe care trecerea anilor nu numai că n-o consuma, dar părea că, dimpotrivă, îi adaugă noi, luminoase văpăi. Dacă, în alte domenii, biruia luciditatea erudită a savantului sau spiritul de echilibru arhitectonic al constructorului de fresce epice, în lirică şi în publicistică, G. Călinescu dădea frâu liber debordantului tumult interior, chemării imperioase, resimțite la modul stringent, de a comunica celor din jur, colectivității întregi mesajul său de militant angajat pe baricadele celei mai nobile cauze umane. Ne-a lăsat o operă publicistică nu mai puțin întinsă şi valoroasă decât aceea de romancier, poet, critic şi istoric literar.

Din păcate, până azi, nu sunt strânse în volum decât **Cronicile optimistului** (şi acelea, în număr prea mic, selectate cu excesiv scrupul de autorul însuşi în timpul vieții) şi savuroasele note de călătorie din volumul **Am fost în China Nouă.** Este o îndatorire a celor ce se vor îngriji în viitor de valorificarea maximă a moştenirii călinesciene, de punerea ei la îndemâna maselor largi ale cititorilor, să adune la un loc numeroasele articole rămase încă risipite în „***Tribuna poporului”*** şi „***Națiunea”***, articole apărute cu regularitate, începând din primele zile după 23 August 1944, mărturii nevestejite ale unei epoci de febrilă efervescență. Sunt printre ele strălucite luări de atitudine ale unui intelectual, profunde eseuri politice, violente pamflete împotriva fascismului, precum şi reportaje de o minuție, o exactitate a notațiilor, o forță de sugestie din care avem multe de învățat. Căci G. Călinescu a întrunit, şi în publicistică, la fel ca şi în celelalte domenii ale scrisului atinse de aripa geniului său, acel summum de calități care fac posibilă abordarea cu succes a oricărui gen, a oricărei modalități, păstrând pretutindeni neştirbită pecetea unei inimitabile personalități creatoare.

Dacă ar fi să definim personalitatea publicistică a lui G. Călinescu, raportând-o la alte mari figuri care dau strălucire jurnalisticii româneşti din ultimele decenii – un Tudor Arghezi cu

miniaturistica violent colorată a ***„Biletelor”*** sale de ***„papagal***, un Geo Bogza cu percepția acută a grandoarei şi fabulosului din **Cartea Oltului** etc. –, am putea spune că autorul **Cronicilor optimistului** practica, în scrisul cotidian sau hebdomadar, modul aforistic, concretizat în notația lapidară menită să surprindă, într-o problemă, într-o situație de viață, cele mai profunde, mai revelatorii esențe şi semnificații. E publicistica unui cugetător şi erudit, care-şi decantează pasiunile, tulburătorul tumult lăuntric, extrăgând miresmele îmbătătoare ale ideilor redate, însă, nu în forma severă a tratatului ştiințific, ci în aceea vânoasă, palpitând de omenie, a verbului care tinde să convingă, dar şi să emoționeze.

E vrednic de subliniat că, dând o magistrală caracterizare publicisticii eminesciene, G. Călinescu dezvăluie, totodată, şi trăsăturile fundamentale ale activității sale de ziarist: *„În general, stilul articolelor lui Eminescu n-avea nimic din banalitatea şi improvizația gazetărească, pentru că poetul, om cu principii politico-economice şi de cultură filosofică, punea pe hârtie, în prilejurile pe care i le oferea gazeta, o doctrină organică, ce s-a dovedit statornică”.* Ținuta etică, statornicia şi profesarea unui democratism ardent sunt vădite în publicistica lui Călinescu încă din epoca acelui *„Peştele cel mare înghite pe cel mic”,* publicat în ***„Adevărul literar şi artistic”*** din 24 decembrie 1933 şi cu care, prin voința autorului însuşi, se deschidea recenta culegere de articole.

Unui lector superficial, care frunzăreşte în grabă **Cronicile optimistului**, îi poate apărea stranie îmbinarea de actual şi absolut din articolele publicate de Călinescu de-a lungul anilor. La o examinare mai atentă, dublată de o reflecție mai aprofundată, curiozitatea, vizibilă aici deopotrivă pentru inefabilul etern, ca şi pentru aparențele trecătoare, se impune ca imaginea a două fațete, organic legate între ele, ale unei personalități de o mare complexitate, care trăieşte din plin actualitatea, însă sub semnul perspectivei, al privirii dincolo de limitele ei, în viitor. Te impresionează

şi astăzi, peste ani, curajul cu care G. Călinescu, în pamfletul ***Frigmania şi Bovenia***, publicat în ***„Jurnalul literar”*** din 26 martie 1939, demasca, într-o alegorie foarte transparentă, politica münchenează şi invadarea Cehoslovaciei de trupele Germaniei hitleriste, ca şi străvezia demistificare a valului de demagogie naționalistă, care întunecase anii premergători războiului, făcută cu atâta subtilă ironie în vigurosul articol ***Întunecatul ev-mediu***. Apare vizibil, în toate aceste manifestări publicistice, că, în pofida apariției lor în cadrul unei rubrici intitulate atunci ***Cronica mizantropului,*** sunt scrise sub semnul unui optimism funciar, organic, al unei încrederi profunde în viitorul țării şi al umanității.

Aceeaşi încredere, de astă dată, înfiptă în solul fertil al noii realități, o regăsim în articolele şi reportajele, numeroase şi variate, risipite de G. Călinescu generos în ziare şi reviste după 23 August 1944. *„...Optimismul meu* – scria G. Călinescu în prefața recentei ediții a **Cronicilor optimistului** *– e o impulsiune adevărată şi francă a ființei mele, şi nu mi-a fost greu să mă apropii de oameni, de vreme ce i-am iubit totdeauna. Teatralitatea, patetismul ce însoțesc câteodată gesturile mele sunt departe de a fi teatru şi poză: ele sunt exact corelatele fizice ale sufletului meu avântat şi solemn. Tot ce spun şi scriu e plin de credință, de tinerețe şi, deci, de inocență, detest cuvântul gol şi mişcarea retorică. În cântar cuvintele mele apasă şi înclină limba; când cineva îmi lasă în mână un cuvânt sec, sunt bolnav.”*

Prin dispariția prematură dintre noi a lui G. Călinescu, nu numai literatura şi cultura românească, dar şi ziaristica pierd unul dintre cele mai strălucite şi mai profunde condeie. Lecția publicisticii sale înflăcărate şi corosive, a umanismului său activ, respirând din fiecare cuvânt aşternut pe hârtie, rămâne, însă, veşnic vie şi va dăinui atâta timp cât paginile, mirosind proaspăt a cerneală tipografică, se vor revărsa din valțurile rotativelor.

Neagu Udroiu
scriitor şi publicist

Picătura de cerneală

Nu sunt convins că şi alte semnături circumscrise acestor coperți n-ar face referiri la ***Picătura de cerneală***, rubrică semnată de Victor Bârlădeanu pe prima pagină a celui mai important cotidian românesc, vreme de jumătate de veac. Un titlu publicistic menit să atragă atenția şi să facă impresie. Vă asigur că izbutea în ambele sensuri. Două explicații plauzibile: 1) autorul avea har şi 2) rubrica avea proprietatea de a te câştiga prin biografia celor strecurați acolo ca din întâmplare – oameni de ispravă, puşi pe făcut treabă şi fapte rezistente la timp.

Sigur, veți spune, dar performanța nu se obține înotând într-un bazin minuscul; vrei să atragi atenția asupra ta, înotătorul performant, te arunci în fluviu, mergi la Marea Neagră, ca să nu mai enumăr şi alte posibilități de a fi remarcat. Aici e aici! Autorul îşi propunea o demonstrație, care a şi rezistat; nu totdeauna este de admirat doar întinderea lanului de grâu cultivat conştiincios, ci şi producția de calitate pe unitatea de suprafață. Postulatul a rezistat – atunci – şi s-a impus drept criteriu şi parametru de lucru.

Pe Victor Bârlădeanu îl descifram fiziceşte la Casa Ziariştilor din Calea Victoriei. Fosta proprietate a prințesei Elisabeta – regină a Greciei cândva – fusese negustorită la un moment dat şi ajunge, astfel, sediul Clubului Milionarilor. Cred că se simțeau şi ei bine în acele saloane dominate de marmură şi oglinzi, dar bine ne simțeam, la urma urmelor, şi noi, din clipa când ni s-a pus la dispoziție pentru tot felul de exprimări profesionale. Întâlnirile cu aşi ai pedalei,

gândite pentru noi, condeieri novice, reprezentau o performanță. Jurnaliști acreditați, cu experiență deosebită, deveniți nume, veneau să ne dea sfaturi bine intenționate, nouă, învățăceilor cu pretenția declarată de a ne apropia de ei. Intenție generoasă, dar nu ştiu şi cât de acoperită de zăcământul de minereu la purtător ce-l reprezentam. Intenția era, oricum, lăudabilă şi o acceptam ca atare.

De domnul Bârlădeanu aveam să mai dau, înainte de a deveni colegi de culoar la ***„Scînteia”***, prin librării. Practica literatura ştiințifico-fantastică şi se exprima cu trufie într-un gen nu chiar accesibil oricui.

La ziar ne vedeam aproape zilnic. Trupul său vânjos atrăgea atenția de cum se ivea în raza vizuală. Un pardesiu lung îi proteja mersul prin vreme.

Era citit şi respectat într-o redacție deloc săracă, încă de când se ivise pe lume, în condeieri de special talent.

Ni se întâmpla, nu de puține ori, să ne regăsim în aceeaşi echipă de serviciu pe numărul la zi. Îşi comanda, *ab initio*, o sticlă de apă minerală, pe care avea grijă să o trateze cu toată atenția, văduvind-o de conținut până la ultima picătură. Nu l-am auzit nici măcar o dată tratându-i de sus pe alții. Cu atât mai puțin pe cei de vârsta sa, cu care întreținea relații de respect mutual. Era de conspectat şi din acest punct de vedere.

Nu prea ne-am văzut după ’89, când ziarul nostru – matcă – a plecat spre alte zări de soare pline. Dar, ca şi în cazul altor colegi, mă foloseam de diverse prilejuri pentru a afla ce mai fac *„ai noştri”*. Îl aveam în vedere de fiecare dată. Ultimele ştiri despre el – mi-aduc aminte – mi le-a furnizat un prieten bun şi de demult, scriitorul Dorel Dorian. Venise la Helsinki, într-o delegație parlamentară, şi am putut sta pe îndelete de vorbă.

Îl văd în fața ochilor pe Victor Bârlădeanu. Un munte de om, un râu de talent dispus să convoace, cu migală şi desăvârşită pricepere, picătura de cerneală la locul ei. Adică acolo unde trebuie.

Jean-Louis Barrault

Când, prin 1945, am văzut, de la galeria unui cinema prăfuit, de periferie bucureşteană, celebrul film al lui Carné, **Les enfants du Paradis** (greşit tradus, pe atunci, **Copiii Paradisului**, când, de fapt, traducerea exactă este **Copiii galeriei**), am avut prima insomnie autentică: mimul Deburau, interpretat de Jean-Louis Barrault, urmărindu-mă cu privirile sale fixe, veşnic îndurerate, de-a lungul întregii nopți ce a urmat.

Nici nu bănuia (şi nici nu cuteza să spere) adolescentul pasionat de cinema şi teatru, care eram atunci, că, peste aproximativ un sfert de veac, îl voi întâlni pe Deburau–Barrault în carne şi oase, dar, mai ales, în spirit. L-am întâlnit în cabina sa de director al teatrului parizian ce purta numele său şi al soției sale, reputata artistă Madelaine Renaud, după ce văzusem, în acea seară, pantomima, realizată pe muzica originarului din România Joseph Cosma, după filmul amintit al lui Carné. Am avut la dispoziție exact răstimpul în care Barrault urma să se degrimeze (tocmai terminase pateticul pelerinaj al lui Deburau în lumea visului) şi să îmbrace fracul spre a recita, în finalul spectacolului, vestitul poem de Guillaume Apollinaire, ***Sous le pont Mirabeau***.

Prima întrebare pe care i-am adresat-o s-a referit la raportul dintre teatru şi viața contemporană: *„Aş vrea să lămuresc, înainte de orice, o problemă căreia îi acord o importanță primordială* – şi-a început expunerea celebrul actor. *Numeroasele <isme> care au inundat, în secolul nostru, nu numai literatura, ci şi teatrul, au pornit de la premisa aparent paradoxală – deoarece venea din*

partea unor oameni de teatru – a negării existenței teatrului ca artă de sine stătătoare. Au fost poziții, în fond, nihiliste, care au reprezentat – şi reprezintă încă – adevărate acte de trădare față de o artă din care descind, de fapt, toate marile arte ale spectacolului contemporan. M-ați întrebat despre legătura dintre teatru şi viața contemporană. Ea derivă, în fond, din însuşi specificul artei teatrale, din faptul că reprezentația teatrală este o întâlnire între două grupări umane, deci între două colectivități de indivizi: publicul şi trupa de actori. Cele două grupări înseamnă una pentru cealaltă, în clipa reprezentației, o chintesență a societății, a omenirii, a universului. Legătura cu viața contemporană defineşte, pentru autenticul om de teatru, tocmai conştiința intensă, acută a responsabilității față de individul din fața sa."

Am continuat cu întrebarea: În lumina acestei concepții despre teatru şi a experienței, ce părere aveți despre rolul şi funcția regizorului în teatrul contemporan? Celebrul actor a precizat: *„Fără îndoială, v-ați putut da seama că, atât prin ideile pe care vi le-am expus, cât şi prin spectacolele trupei noastre pe care le-ați văzut, neg cu desăvârşire regia acaparatoare, regia tiranică, regia care se imaginează centrul universului teatral. Rolul regizorului în teatrul contemporan constă, după părerea mea, în două funcții strâns legate între ele: făuritor de repertoriu şi creator de trupă. Referindu-mă la prima funcție, îmi vine în minte marele meu profesor de artă teatrală, Louis Jouvet, nu numai mare creator de roluri şi de spectacole, dar şi creator de repertoriu şi, mai ales, creator de mari dramaturgi. Datorită lui, marele romancier Jules Romains a scris piesa de rezistență a repertoriului nostru contemporan,* **Knock.** *Tot datorită lui Jouvet, Giraudoux a devenit, dintr-un romancier oarecare, un mare dramaturg, inițiatorul unei adevărate şcoli de poezie scenică."*

Văzându-l în frac, gata să iasă la lumina rampei, i-am pus ultima întrebare: Ce părere aveți despre reînvierea artei străvechi a mimului în teatru? Este ea, oare, în consonanță cu tendința

generală a teatrului modern? *„Intrebarea aceasta este, de obicei, legată de rolul lui Baptiste Deburau, pe care l-am jucat în* **Les enfants du Paradis**. *Puțini ştiu, însă, că mă ocup de pantomimă chiar din clipa debutului meu scenic, la Theatre de l'Atelier, condus pe atunci de neuitatul Charles Dullin. El m-a sfătuit să studiez temeinic toate secretele expresivității trupului şi chipului omenesc. Am făcut aceasta vegheat de un mim mare (şi, din păcate, necunoscut) al acestei epoci, Decroux, care s-a străduit să-mi împărtăşească tainele acestei arte, pe care Aristotel o socotea totală şi divină".*

Întâlniri mirabile

Orizontul mirabil al Țării sfinte

Harry Brauner

L-am întâlnit, întâia oară, pe acest mare explorator de lumi noi şi de comori încă necunoscute ale creației muzicale populare de pe aceste plaiuri, în primăvara anului 1948. Nu ştiam – nici eu şi, poate, nici el *încă* sau, cine ştie, e posibil ca el să fi simțit deja ori măcar să fi bănuit – că nu peste multă vreme omul acesta slăbănog şi fragil de-l bătea vântul, făptura aceasta care trăia parcă o unică obsesie, aceea a cântecului popular românesc, avea să fie în mod aiuritor arestat, inclus, împreună cu alți oameni de cultură dintre cei mai disparați, în faimosul *„grup de infami trădători şi de slugi servile ale imperialismului, condus de Lucrețiu Pătrăşcanu”* şi, apoi, întemnițat pentru peste un deceniu şi jumătate în cele mai teribile dintre cumplitele închisori comuniste.

Ne găseam, atunci, în primăvara încă plină de iluzii, dar deja întunecată de amenințări a anului 1948, într-o cămăruță înțesată de caiete cu notații şi discuri cu înregistrări – să nu uităm că magnetofoanele erau încă un vis îndepărtat – din vechiul centru părăginit de etnografie şi folclor întemeiat de marele Constantin Brăiloiu. Ştiind *acum* că, după numai câteva luni, cel ce-mi vorbea *atunci* febril şi, totodată, senin despre frumusețea strădaniilor pentru investigarea zăcămintelor bogate ale folclorului românesc, ar urma să fie prins de tăvălugul unei istorii crude, am impresia că am trăit, de fapt, nu o întâlnire reală, ci o halucinație fără legătură cu realitatea. Şi, totuşi, după ani şi ani, însuşi Harry Brauner, în cursul unei întrevederi întâmplătoare, mi-a amintit de acel moment şi de entuziasmul tineresc care îi străbătea gândurile şi simțămintele în

acel *„anotimp al promisiunilor niciodată împlinite*”, cum a caracterizat el însuşi acea perioadă.

Reflectând îndelung la osârdia necurmată, am spune a unui adevărat Columb al folclorului românesc, care şi-a închinat viața scoaterii la iveală şi punerii în lumină a grăunțelor de aur ale geniului muzical al acestui popor, meditând la soarta lui de crucificat al unui calvar nemeritat şi aberant, care i-a întrerupt atâta vreme o trudă creatoare, ce se voia atât de utilă țării în care văzuse lumina zilei – şi pe care refuzase întotdeauna s-o părăsească, aşa cum făcuse fratele său, marele pictor suprarealist Victor Brauner –, nu se poate să nu-l plasezi în descendența firească a atâtor evrei români, care şi-au dăruit ce aveau mai bun în făptura lor patriei noastre comune, a tuturor. De la un Constantin Daniel Rosenthal, pictorul celebrului tablou **România revoluționară**, pierit pe un caiac turcesc pe Dunăre, în urma eşecului Revoluției de la 1848, trecând prin marele Moses Gaster, prietenul lui Eminescu, care, după ce dăruise literaturii româneşti prima sa **Crestomație** a culturii populare tipărite, a fost *„răsplătit”* cu exilul, apoi, prin numeroşii eroi-evrei căzuți pe câmpurile de bătălie ale Războiului de Independență din 1877–78 şi, mai ales, ale Războiului pentru întregirea țării, din 1916–18, şi, ajungând la importantele figuri de oameni de ştiință, literatură şi artă evrei, ce au ilustrat cultura română în secolul al XX-lea, o întreagă pleiadă de nume răsunătoare sau de mari anonimi – printre care Harry Brauner s-a înscris ca unul dintre cei mai iluştri – au îmbogățit, neîndoielnic, spiritualitatea românească cu valori de preț ori şi-au adus obolul la temeiurile patriei, pe care, totdeauna, au socotit-o – pe drept – şi a lor.

E drept, credem, ca, fiind cu gândul la o personalitate de talia lui Hary Brauner, să-i omagiem pe toți creatorii de bine şi frumos în spiritul fraternității trainice care îi uneşte, la bine şi la greu.

Pe toți fiii acestui pământ.

F. Brunea-Fox

Deşi îi cunoşteam bine faima de gazetar care a revoluționat arta reportajului în perioada interbelică, l-am ştiut pe F. Brunea-Fox înainte de a-i fi citit senzaționalele capodopere reportericeşti, în ipostaza de conviv totdeauna vivace şi jovial la câteva libații de la fosta Casă a Ziariştilor, de pe Calea Victoriei.

De câteva ori, cu prilejul acestor întâlniri, niciodată preparate dinainte, am avut ocazia să mă retrag în câte un colț cu Brunea (aşa i se zicea, ca o mângâiere sau ca un deferent de titlu de noblețe) şi să-i smulg, cu prioritate, destăinuiri referitoare la *„secretele”* profesiei noastre comune. N-am sesizat la el nicicând vreo cochetărie făcută, vreo avariție în împărtăşirea învățămintelor desprinse dintr-o viață de jurnalistică intensă şi frenetică.

Uneori, când îi recitesc volumele, îl revăd şi mă revăd în timpul acelor fermecătoare colocvii, la un păhărel de Jariştea sau Segarcea, sărind de la un subiect la altul, într-o dezordine pasionată şi captivantă. Bunăoară, scria Brunea într-o evocare: *„Colegului încă june într-ale reportajului, care mi-a făcut cinstea să mă întrebe dacă nu cumva mi-a rămas, din stocul vechi, vreo temă, vreun subiect inedit, vreo <lovitură> – cum se zice în jargonul presei, dintre acelea care avansează într-un singur ceas cu trei galoane o carieră abia începută – i-am spus: Regret, nu mi-a rămas niciun subiect virgin. Toate le-am epuizat la vremea lor. Sau au fost devorate de timp, ceea ce e, în definitiv, un drept al acestuia, oricât ni s-ar părea de canibală apucătura. Sunt măcinate până la os, şterse din universul lor obiectiv. Au fost.”* Parcă

eu am fost tânărul reporter, care i-am pus maestrului naiva întrebare... Poate amintirea să mă înşele, dar, în orice caz, despre senzaționalul în reportaj, despre arta de a-l detecta, de a-l scoate la lumină, de a-l face palpabil pentru cititor, am discutat nu o dată.

O vorbă a lui îmi stăruie şi azi în auz, o vorbă prin care încerca să definească reportajul ca modalitate ziaristico-literară: *„O cange de harponat realitatea”*. L-am rugat, odată, să-mi descifreze mai explicit această formulă, ce mi se părea că descinde mai curând, din lumea *„balenei albe”* a lui Melville, decât din atât de prozaica noastră meserie. A zâmbit – cum numai el ştia să zâmbească, parcă fluturând o floretă nevăzută – şi mi-a răspuns: *„La noi, reporterii, balena albă este fapt de viață, pe care trebuie să-l harponezi din oceanul clocotitor din jurul nostru, fapt care să releve, printr-o sclipire, uneori chiar o jerbă de semnificații, întreg clocotul oceanului, puternica fierbere a sa din adâncuri”*.

Brunea-Fox – deşi era considerat, pe bună dreptate, un strălucit mânuitor al limbii române, un adevărat creator de stil caracterisitic reportajului modern, un literat în cel mai adevărat înțeles al cuvântului, se revolta totdeauna când cineva cuteza să anexeze reportajul literaturii. *„De ce să tindem neapărat* – mi-a spus cu prilejul unor îndelungi discuții scânteietoare, în replici memorabile – *să devenim o provincie anexă a unui teritoriu şi aşa destul de vast şi care e mereu pus pe noi şi noi anexiuni literare? Reportajul nu are o identitate echivocă, aşa cum vor unii, din reacredință sau din proastă înțelegere, să sugereze. Reportajul – trebuie să precizăm cu voce răspicată – are propria sa identitate, distinctă de a oricărui gen literar ori ziaristic. Reportajul e reportaj, nimic mai mult, dar nici mai puțin.”*

Când îmi vorbea cu atâta nedisimulat orgoliu şi, totodată, cu atâta pasionată convingere (căci era un pasionat, în pofida aerului său aparent flegmatic), îmi aducea aminte de vastul ecou pe care-l avusese în epocă faimosul său ciclu de reportaje: **Cinci zile printre leproşi**, celebrul *„caz Lărgeanca”*, acela care l-a făcut pe Arghezi, atât de zgârcit în elogii la adresa confraților, să-i acorde lui Brunea

înalta distincție de *„prinț al reportajului românesc”*, de *„prim şi, poate, ultimport-parol al realului”*.

Prietenia care i-a legat, de-a lungul unei vieți întregi, pe maeştrii inegalabili ai reportajului interbelic, Geo Bogza şi F. Brunea-Fox, a fost cvasilegendară, proverbială, fără asemuire prin luminozitatea şi incandescența ei. Brunea mi-a relatat, odată, emoționat până la lacrimi, despre imensul ajutor pe care l-a primit de la marele său prieten în anii din timpul războiului, când numele său nu putea să apară în presă. Rupându-şi de la gură (căci nici el nu era avut), Bogza l-a sprijinit, pur şi simplu, să supraviețuiască. Şi tot Geo Bogza i-a definit cel mai pregnant locul şi aportul: *„Oricând şi oriunde se va vorbi la noi despre reportaj, va trebui să se spună că neasemuitul Brunea-Fox a pus piatra de temelie a reportajului în presa noastră. O istorie a presei române va trebui să-i dedice un capitol, aşa cum istoria literaturii închină capitole întregi lui Mihail Sadoveanu sau Liviu Rebreanu.”*

Întâlniri mirabile

Colocviu, la un pahar, Radu Beligan, Victor Bârlădeanu, Fănuş Neagu

Adina Cezar

Figură de prim-plan a vieții artistice bucureştene, această femeie aparent fragilă, cu înfățişare băiețoasă şi cu aer uşor boem, detaşat parcă de cele din jur, este, în realitate, nu numai un maestru coregraf competent şi plin de fantezie, nu doar o apreciată profesoară de balet, dar şi o energică organizatoare, inițiatoarea şi directoarea trupei de dans modern ***Contemp***, autentic ferment al gândirii şi practicii coregrafice de azi. Prima întrebare pe care i-am adresat-o a fost: Ce aduce nou acest ansamblu de balet în peisajul artistic românesc?

„Trupa noastră de dans modern, înființată în 1990, cu sprijinul ministrului Culturii de pe vremea aceea, Andrei Pleşu – ne-a răspuns artista *–, este primul ansamblu de acest gen de la noi, subvenționat de stat şi care se bucură, totodată, de sponsorizarea generoasă a unor firme particulare. În lumea întreagă, dansul modern – care înseamnă un nou limbaj universal al trupului şi al sufletului, mai abstract şi, concomitent, mai apropiat de cotidian, de sensibilitatea omului acestui secol, de trăirile, sfâşierile şi speranțele sale – a început cu balerine de înaltă clasă, ca Isadora Duncan, şi cu coregrafe precum Martha Graham, culminând, în zilele noastre, cu figuri impunătoare ca Maurice Béjart. Este importantă – ca orice radicală mişcare în artă – şi o ruptură, şi o continuare la alt diapazon a marii tradiții a dansului clasic. E necesar să arătăm că, şi în țara noastră, în condiții nu o dată dificile, înfruntând greutăți nu numai materiale, dar şi de înțelegere, au existat coregrafi şi dansatori de mare curaj, care s-au*

luptat (nu exagerez când folosesc acest termen) eroic, pentru a susține şi impune dansul modern în conştiința artistică a vremii. Mă refer la cuplul Floria Capsali şi Mitiță Dumitrescu, la Trixy Checais, la Miriam Răducanu îndeosebi. Noi am preluat aceste tradiții şi, fireşte, ne străduim, în condiții incomparabil mai bune – dispunând şi de o scenă permanentă, la Teatrul Evreiesc de Stat, al cărui director, Harry Eliad, ne găzduieşte, aş zice, cu un sentiment fratern – să le valorificăm din plin."

Întâlniri mirabile

Catinca Ralea

Finalul discuției a avut ca obiectiv realizările ansamblului, la trei ani de existență: *„Având la dispoziție o trupă alcătuită numai din şapte persoane (Liliana Iorgulescu, Beatrice Duminică, Varvara Ştefănescu, Simona Iliescu, Carmina Giurgiu, Răzvan Mazilu şi Lucian Moroşanu), am reuşit* – a precizat distinsa interlocutoare – *să prezentăm două premiere:* **Viața – o călătorie** *şi* **Posibile proiecții**. *Am susținut, de asemenea, numeroase spectacole, cu larg şi frumos ecou de presă şi public în țară; să facem turnee dincolo de hotare, în Israel, Italia şi Franța; să ne bucurăm pretutindeni de aprecieri măgulitoare. Nu în ultimul rând, să deschidem apetitul si să forțăm înțelegerea, în special a publicului tânăr, pentru acest nou tip de limbaj coregrafic, să sporim interesul şi simpatia publicului din alte țări față de arta românească şi, în general, față de România. E mult, e puțin? Las altora dreptul de a judeca."*

Întâlniri mirabile

Scriitorul Alecu Popovici, Mihael, Avi şi Mariana Abramovici, o familie de distinşi muzicieni împreună cu Victor Bârlădeanu

Gheorghe Cunescu

La cei 80 de ani ai săi – *„bătuți pe muche”,* cum obişnuieşte să precizeze cu un surâs hâtru – venerabilul preot Gheorghe Cunescu, pe care îl vizitez, din păcate, prea rar, în căsuța de pe poetica stradă bucureşteană a Gazelei, îşi dovedeşte mereu harnica agerime de spirit, patetica iradiere a neogoitei credințe, dar, mai ales, capacitatea rară de a-şi incita oaspeții, fie că au venit sau nu cu acest scop, la reflecție şi spovedanie, la meditație şi purificare. E de-ajuns să-i vezi pe cei care-i păşesc pragul cum se cufundă în pioasă sfiiciune, cum îşi adâncesc gândurile în smerită cugetare, pe măsură ce ascultă cuvintele de înțeleaptă elevație ale omului iluminat din fața lor, pentru a înțelege enigma subjugării, pe care o exercită în juru-i venerabilul preot de pe strada Gazelei.

Puțini, însă, dintre vizitatorii săi ştiu că preotul Cunescu este nu numai discipolul fidel al marelui scriitor şi teolog Gala Galaction – discipol întru idee şi întru faptă –, dar şi că vreme îndelungată, încă din perioada când sublimul tălmăcitor al **Vechiului Testament** din originalul ebraic era profesor la Facultatea de Teologie din Chişinău, a fost secretarul său particular, învățăcelul cel mai sârguincios, admiratorul cel mai devotat. Cum mi-a mărturisit nu o dată părintele Cunescu, de la Gala Galaction s-a străduit să învețe sfințenia smereniei, dragostea față de semeni ca supremul har al prelatului autentic.

Trei ani au trecut de când, într-o împrejurare fericită, l-am însoțit pe părinte într-un pelerinaj la Bethleem. N-am să uit niciodată momentul de la grota unde s-a născut pruncul Iisus – moment în care preotul Cunescu a izbucnit în lacrimi, rostind anevoie: *„Doamne, îți mulțumesc că m-ai ajutat să văd întruchiparea credinței mele de-o viață!”*

Victor Eftimiu

Refac adesea personalitatea lui Victor Eftimiu, acest clasic, pe nedrept intrat într-un con de umbră, al literaturii secolului al XX-lea, din crâmpeiele şi momentele în care am avut posibilitatea să-i fiu în preajmă, să-l contemplu ca pe un spectacol. Căci, neîndoielnic, acest dramaturg puternic şi tenace era, prin însăşi prezența sa, un savuros spectacol uman.

L-am însoțit odată – nici nu-mi amintesc în ce împrejurări – într-un turneu al Teatrului Național din Bucureşti, cu drama sa **Haiducii,** ce avusese, cu puțin timp în urmă, premiera cu o distribuție de zile mari, în fruntea căreia, ca în toate piesele lui Eftimiu, strălucea soția lui, Agepsina Macri. N-a existat reprezentație, în orice colț de țară, fie el şi un târguşor modest, unde celebrul dramaturg să nu se urce pe scenă, înainte de spectacol, spre a mulțumi publicului. Deşi se găseau destui snobi care să ia în derâdere acest obicei, zice-se desuet, pe mine fiecare ieşire a maestrului în fața cortinei mă emoționa, ca expresie a unui respect autentic, necontrafăcut față de public. De altminteri, ca un adevărat om de teatru, Victor Eftimiu n-a disprețuit niciodată – cum făceau alți confrați – acest factor esențial, fără de care, cam adeseori, teatrul rămâne *„o vorbă goală”*. Caracterizarea pe care i-o făcea E.Lovinescu, cum că ar profesa *„concepția utilitaristă a unei arte în funcție numai de succes şi, în genere, de public”,* mi se pare a fi nu un act incriminator, ci semnul elocvent-definitoriu al unui respect față de ceilalți, ceea ce nu este altceva, în fond, decât respectul artistului față de sine.

Generozitatea – iată trăsătura ce mi se pare cea mai grăitoare şi, la drept cuvânt, cea mai semnificativă pentru definirea acestei

personalități cu atât de multe fațete, uneori contradictorii. O generozitate, uneori, vecină cu risipa, evocând veleități de nabab sau de maharajah din cărțile lui Kipling. După moartea sclipitoarei, dar şi autoritarei sale soții, Victor Eftimiu s-a lăsat în voia înclinațiilor sale fireşti de dărnicie şi lux. De câte ori veneam la el cu vreo treabă redacțională, găseam casa plină de musafiri şi – de ce să n-o spunem – de musafire, transformate, însă, ad-hoc în binevoitoare şi ospitaliere gazde. *„Serveşte-l, dragă, pe domnul, cu coniac şi nişte fursecuri, până scriu eu răspunsul la ancheta dumisale”* – îi auzeai vocea răsunătoare şi uşor patetică. Iar *„cadânele”,* cum obişnuia să le spună musafirelor, se şi executau, de parcă atâta ar fi aşteptat. În acest răstimp, stăpânul casei se aşeza la orizontal pe un divan – *„aşa mi se orânduiesc mai bine ideile”,* îmi explica zâmbitor – şi, într-un răgaz ce nu depăşea niciodată jumătate de oră, îmi oferea, cu o nedisimulată ironie, un text convențioanal, pe măsura cunoscutelor exigențe ale unei prese sufocate de şabloane.

Trebuia să-l iei pe Victor Eftimiu aşa cum era, fără să încerci a-l scoate din ale lui. Nu că s-ar fi supărat – nu prea era în stare de aşa ceva, avea o doză prea mare de scepticism şi de lejeritate balcanică pentru a lua în serios faptul că era contrazis –, dar era păcat de timpul pierdut: tot nu izbuteai să-l clinteşti din hotărârea luată. În coridorul care ducea la somptuosul său apartament din spatele Cişmigiului, se găseau o mulțime de desene şi caricaturi dăruite maestrului de-a lungul vremii de graficieni celebri ai perioadei interbelice: un Tonitza, un Iser, un Jiquidi, un Ross, un Dragoş, un Anestin… Ce mai, o adevărată galerie de artă grafică; în plus, reprezentau şi inestimabile mărturii în vârful peniței despre o epocă glorioasă şi despre oamenii ei. De fiecare dată, când îi făceam câte o vizită, observam că mai dispăruse câte una din aceste bijuterii artistice. Odată, mi-am luat inima-n dinți şi i-am atras atenția asupra acestui fapt, sugerându-i să găsească într-un ungher al casei – căci tot apartamentul era un autentic tezaur de

artă – un loc pentru un *„colț al amintirii”,* alcătuit din desenele şi caricaturile risipite pe hol. *„De ce să le arăt oaspeților mei o asemenea neîncredere* – a făcut el ochii mari spre mine. *Şi pe urmă, dragul meu, rostul acestei galerii este de a-l introduce pe oaspete în atmosfera acestei case. Şi ce dacă vreunul dintre musafiri mai şterpeleşte câte un desen? Înseamnă că i-a plăcut şi lui, nu numai mie. Să se desfete sănătos cu el!”*

Odată cu Victor Eftimiu s-a dus în lumea umbrelor şi unul dintre ultimii mohicani, care dăduseră clocot şi vibrație epocii de la începutul secolului până după cel de-al Doilea Război Mondial. O figură, poate, nu de foarte mare scriitor, dar, în orice caz, de luminos animator al vieții literare, de jovial şi generos pilon al unei boeme literar-artistice de o nobilă elevație.

Întâlniri mirabile

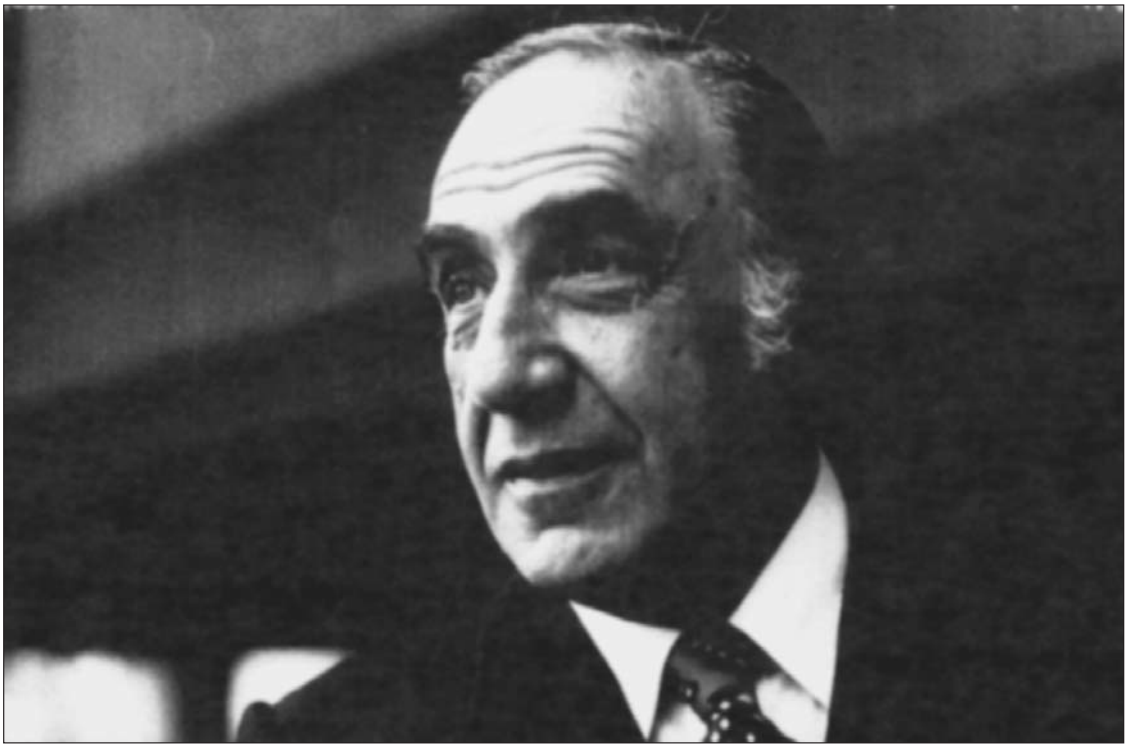

Zefi Alşek, actor al Teatrului de Stat din Ploieşti şi al Teatrului Evreiesc de Stat interpret a peste 100 roluri în filme şi pe scenă. Protagonist al rolului Comisarul în filmul Pistruiatul

Paul Eluard

Există oameni care concentrează, în nucleul incandescent al personalității lor, virtuțile unei întregi generații. Printre aceştia, unul dintre cei mai caracteristici mi s-a părut poetul francez al secolului al XX-lea, pe numele său Paul Eluard. Liric subtil de încifrate fervori şi, totodată, poet angajat, acest risipitor de jerbe onirice, unul dintre primii suprarealişti ai anilor ’20–’30, devenit ulterior una dintre figurile cele mai impunătoare ale rezistenței literare antinaziste, era, pe la sfârşitul deceniului cinci, poetul favorit al promoției mele, fascinată de idei înaintate. Îmi amintesc poemul de rezistență al lui Eluard, intitulat emblematic: ***Libertate***. Sunt greu de uitat clipele când recitam cu patos reținut: *„Pe caietele de şcolar/ Pe bancă, pe copaci,/ Pe nisip, pe zăpadă/ Scriu numele tău…/ Şi prin puterea unei vorbe/ Eu m-am născut ca să te aflu/ Să-ți spun pe nume: LIBERTATE! LIBERTATE! LIBERTATE!”*

Un singur prilej mi s-a ivit să-l întâlnesc şi să stau de vorbă cu Paul Eluard. Prilejul amintit a avut loc în anul 1951, când am asistat, ca tânăr ziarist, la o reuniune pentru pace care se desfăşura la Bucureşti. Cum puteam să ştiu că, peste nici un an, acest bărbat falnic, avea să se sfârşească la 57 de ani? Şi că această întâlnire era, de fapt, ultima şansă pentru reporterul îndrăgostit de poezia lui?

Fiind mereu înconjurat de participanți la reuniune ori, pur şi simplu, de admiratori ai poeziei sale, nu mi-a fost prea uşor să-l smulg pentru câteva minute spre a-mi răspunde, în fond, la o singură întrebare, pe care o socoteam, însă, esențială pentru

definirea crezului său poetic: Care e raportul dintre istorie şi contemporaneitate în poezia modernă? Întrebare la care interlocutorul părea să se fi aşteptat, fiind vădit că nu-i fusese pusă pentru prima oară.

– *„Bine că ați precizat că e vorba de poezie* – mi-a zâmbit cu oarecare detaşare ironică –*, deoarece altul este raportul amintit pentru un filosof, altul pentru un medic şi cu totul altul pentru un istoric de meserie. Ca să fie gândul meu mai limpede, o să vă dau un singur exemplu: când bunul meu prieten, Aragon, a cântat-o, în anii Rezistenței, inspirat şi inspirator, pe Ioana D'Arc, glorifica, de fapt, întrega Franță combatantă. Pentru poetul adevărat, istoria este, în modul cel mai firesc, integrată în contemporaneitate, trecutul la fel de organic, ca şi viitorul. Desigur, asta nu înseamnă neapărat o ştergere a delimitărilor temporale, cum încercam în tinerețea noastră suprarealistă, împreună cu acelaşi Aragon, cu André Breton, cu Philippe Soupault, sub influența dicteului automat, izvorât, la rându-i, din cunoştințele noastre încă prea vagi despre freudism. Acela era, la drept vorbind, o joacă de copii mari, pe când ceea ce vreau să sugerez se referă la faptul că poetul autentic trăieşte într-o permanentă simultaneitate – trecutul, prezentul şi viitorul. Cred că asta am şi vrut să spun când mi-am intitulat unul dintre volumele mele preferate:* **Poezie neîntreruptă**. *A trăi concomitent toate ipostazele timpului înseamnă, în fapt, a asigura poeziei tinerețea ei perpetuă. Tocmai în aceasta constă, dacă vreți să ştiți, tinerețea fără bătrânețe a poeziei adevărate, incandescența ei mereu iradiantă în timp şi spațiu: în trăirea continuă într-un timp fără delimitări artificiale!"*

Nu l-am mai reîntâlnit, după aceea, pe Eluard, dar cuvintele, rostite de el atunci, continuă să îmi răsune şi acum în auz… Nu, nu ca un testament, ci ca un fel de *„manifest poetic",* dintre acelea atât de dragi avangardei literare din întâia jumătate a secolului al XX-lea, la care el însuşi participase cu atâta entuziasm, un *„manifest"* care poate părea astăzi uşor desuet, dar care răsună, premonitoriu vorbind, peste timpul istoriei, despre timpul poeziei.

Liz Magnes

Prima oară m-am pasionat de jazz, ca tot omul, în adolescență, în zbuciumata mea adolescență, când, printre vuiete înspăimântătoare de alarmă aeriană, sub trosnetul sinistru al bombelor, ascultam, în legendarul Baraşeum al anilor ‘43–’44, clapele fermecate ale pianelor îndrăcite ale lui Teodor Cosma şi Edmond Deda, vioara ce parcă emana jerbe de foc a lui Joe Reininger. Iar în zilele de duminică, atunci când alarmele ne dădeau câteva clipe de răgaz, ascultam, ascunşi în mica locuință a unui baterist celebru pe vremea aceea, Izu Schorr, neuitate discuri, fâşâitoare de atâta uzură, cu muzica nemuritoare a lui Benny Goodmann, Glenn Miller şi Duck Ellington.

Reîntâlnirea, printr-un nou *„coup de foudre”,* cu jazzul – după ani şi ani de despărțire, datorită mai mult unor prejudecăți ale mele, decât unor neîmpliniri ale acestei modalități specifice muzicii moderne – s-a petrecut în 1990, când splendidul hazard a făcut să întâlnesc o fulgurantă apariție jazzistică israeliană, alcătuită din formația de avangardă ***Zaviot,*** cu excepționala pianistă Liz Magnes din Ierusalim. Am însoțit grupul acesta de artişti autentici şi m-am împrietenit, mai ales, cu fermecătoarea Liz în decursul turneului pe care l-au efectuat – după festivalul sibian, unde au cucerit sufragiile unanime ale specialiştilor – la Braşov şi Bucureşti, unde, în afara concertului de câteva sute de participanți de la Sala Savoy, au oferit un concert gratuit studenților în Casa lor de pe strada Plevnei.

Născută în 1943, în Statele Unite, la New Orleans – ce revelatoare coincidență: să te naşti pe malul Mississippiului şi să te

consacri jazzului! –, Liz Magnes trăieşte, din 1968, în Israel. De la sosirea ei de pe malurile Missisippiului pe cele ale Iordanului şi Mediteranei, a devenit una dintre cele mai energice şi iradiante prezențe ale jazzului modern israelian, care numără nu puține talente afirmate pe plan mondial, dintre care Liz Magnes este unică. Am fost uimit, când am ascultat-o, nu numai în România, ci şi în cadrul unui fugos festival de jazz contemporan la Cesareea, pe malul Mediteranei, ca şi în superb decoratul studio de jazz de la ea de acasă, din cartierul îmbălsămat în parfumuri florale Rehavia, din Ierusalim – mai ales acolo, unde întreaga ambianță purta pecetea artisticității ei unice, inegalabile – nu de ceea ce se numeşte, cu un termen prea arid, măiestrie, în sens de pură iscusință tehnică, ci, aş zice, îndeosebi de învolburata trăire a fiecărei măsuri, a fiecărei cadențe, a fiecărei note. *„Pentru mine* – îmi spunea, odată, Liz Magnes – *jazzul înseamnă nu atât o înşiruire de ritmuri mai mult ori mai puțin sincopate, cât trăirea vieții în bioritmuri muzicale, în freamăt de cadențe zvâcnitoare. Fără trăire, nu există jazz autentic, după cum nu există nici bucurie adevărată”.*

Odată, Liz Magnes mi-a trimis o ilustrată din Cairo, pe spatele căreia scria: *„Nu numai trandafirii sunt aici tatuați* – făcea, desigur, aluzie la faimosul film al lui Woody Allen, **Trandafirii tatuați din Cairo**, care a rulat şi la noi –, *ci şi însuşi sufletul omenesc se tatuează cu sigiliul cerului înstelat la piramide sau pe malul Nilului”.* Era vorba, în acest text, ce părea să n-aibă nicio legătură cu jazzul, de atâta muzică blând ritmată, încât îți simțeai auzul mângâiat de briza pianului ei.

Yves Montand

O străfulgerare solară, un ce pe care francezii îl numesc *„coup de foudre”,* am resimțit atunci când – era prin 1955 – i-am ascultat, nu pentru întâia oară, vocea pe disc. Deşi, la drept vorbind, nu vocea m-a impresionat cel mai mult, căci auzisem şi glasuri de şansonetişti mai expresive, un Maurice Chevalier, un Charles Trenet, un Tino Rossi, o Edith Piaf. Ceea ce m-a izbit a fost senzația copleşitoare că omul care cânta acolo, pe magica placă rotitoare, are ceva de spus oamenilor, ceva important, simțind nevoia fără oprelişti de a-l transmite neapărat semenilor.

L-am ascultat, apoi, când ne-a vizitat țara, în 1957, şi când sala Floreasca – pe atunci cea mai mare din Capitală – vuia de aplauzele şi ovațiile care salutau fiecare nouă apariție pe scenă a acestui artist singular, ce izbutea să transforme şansonetele interpretate în mici drame ori comedii de o neuitată intensitate emoțională.

Ulterior, l-am văzut pe ecran, în filme multe şi diverse ca gen sau factură. Două, însă, s-au pecetluit cu deosebire într-un cotlon aparte al memoriei: **Salariul groazei** al lui Henri-Georges Clouzot, din 1953, şi **Z** al lui Costa Gavras, din 1968. Roluri pe cât de diferite ca formulă a personajului, pe atât de apropiate – ca şi altele din panoplia sa artistică – în ce priveşte revolta dureroasă, aspră față de tot ce tinde a deforma omenia din om.

De două ori am avut fericitul prilej de a sta de vorbă cu el. O dată, în 1957, la Bucureşti, altă dată, la Paris, în culisele ultrafaimosului cabaret Olympia. De fiecare dată, discuția s-a învârtit în

jurul îmbinării, în activitatea sa interpretativă, a personajelor cinematografice cu cele evocate sau doar sugerate de şansonetele sale inimitabile. Reunesc, aici, într-un colaj, răspunsurile pe care mi le-a dat la întrebările ce aveau în centrul lor mereu această problemă a armonizării făgaşelor creatoare într-un unic mănunchi iradiant.

– *Pentru artistul ce se vrea autentic* – imi spunea ilustrul om de teatru – *nu tehnica, nu mijloacele de expresie contează în primul rând, deoarece ele depind de ceva ce e mai presus de el, harul cu care este înzestrat. Esențial este, însă, cum le foloseşte. Fie că mă aflu pe scenele de le Olympia sau Moulin Rouge, fie că mă găsesc în fața camerei de luat vederi, problema de bază constă, pentru mine, în căutarea diapazonului uman, care să-mi permită să personific un mod de a fi şi a trăi viața. Trecerea de la şansonetă la film presupune, desigur, un efort, dar nu e vorba de o schimbare a mijloacelor artistice, cum cred unii prea grăbiți, ci de altceva, mai simplu şi, totodată, mai adânc. În fond, tot de vocea şi de corpul tău te foloseşti în ambele situații. Numai că, pe scenă, mai ales în spațiul miniatural al şansonetei, trebuie să-ți concentrezi la maximum forța expresivă spre a obține ca fiecare moment artistic să fie o adevărată bijuterie, nu un stras sclipitor, în spatele căruia se ghiceşte vidul. În film, e altceva. Desfăşurarea unui personaj pe parcursul unei ore şi jumătate sau două, împrejurările mai mult sau mai puțin complicate prin care trece, transformările psihice pe care le determină aceste împrejurări, toate acestea la un loc îți îngăduie o mai mare libertate interioară, îți oferă posibilitatea să-ți etalezi în voie puterea de transfigurare artistică. Asta nu înseamnă deloc că prefer filmul şansonetei. Şansoneta, scena în general, te pune în contact direct cu publicul, ceea ce îți oferă un sentiment neegalat al plenitudinii creatoare. Şi, apoi, mai este discul, care îți propulsează cântecele de la un capăt la altul al lumii. Vreau să vă mărturisesc că, atunci când a apărut discul meu cu numărul 1 000 000, eveniment pe*

care l-am sărbătorit în cerc intim, cu soția mea, Simone Signoret, şi cu prietenul nostru de zile bune şi zile grele, Gerard Philippe, trecut atât de timpuriu în lumea umbrelor, mi se părea că visez, că păşesc pe nori. Însemna că nu un milion, ci câteva milioane de oameni ascultaseră discurile mele, iar o asemenea senzație nu se poate să nu-ți satisfacă din plin mândria de a fi artist.

…Au trecut, iată, câteva decenii bune de la rostirea acestor gânduri. Între timp, nu numai Gerard Philippe, dar şi Simone Signoret, iar nu de mult însuşi Yves Montand au păşit în irizanta lume a amintirilor. Spovedaniile împărtăşite, însă, pe parcursul acelor întâlniri de neuitat de către marele artist al şansonetei şi filmului francez s-au pecetluit pentru totdeauna în memorie. Şi aceasta – deoarece dăruirea lui Yves Montand față de vocația sa artistică, indiferent unde ar fi exercitat-o, pe podiumul estradei sau pe ecran, era ca lumina zilei: limpede, incandescentă, patetică, iradiantă.

Întâlniri mirabile

Cu scriitorul francez de origine română Edgar Reichman, la Paris

Vasile Robciuc

Trăieşte în Moldova – în peisajul acela specific moldav, de coline înecate în livezi şi vii, cotropite încă de pâlcurile baroce ale sondelor ce conferă priveliştii o rigiditate dură – un dascăl de franceză, pe numele lui Vasile Robciuc. Şi are acest Robciuc, în făptura sa scundă şi frământată, în ochii săi scânteietori ca nişte erupţii abrupte, o energie pe care n-ai bănui-o nicicum la prima vedere.

Iubit şi admirat de învăţăceii pe care îi călăuzeşte pe căile deprinderii limbii lui Voltaire (şi ale civilizaţiei galice), acest intelectual (nedat la arţagul politicii, dar adânc cufundat în universul literei şi spiritului) şi-a consacrat cei mai buni ani ai tinereţii şi ai maturităţii unei pasiuni devoratoare: studierea şi aducerea la lumină a fascinantei personalităţi a moineşteanului Tristan Tzara, ctitor al faimosului curent dadaist, întemeiat la Zürich. Să-l fi văzut, în primăvara lui 1992, pe Vasile Robciuc, agitat şi neliniştit, sufletist şi însufleţitor, neobosit şi, nu o dată, obositor, neliniştit şi neliniştitor, gata să care pe umerii săi firavi scaune, piane şi mese, numai şi numai de dragul reuşitei *„Zilelor Tristan Tzara”,* pe care le organizase, le dăltuise şi le cioplise ca pe o operă de artă, smulgând cu cleştele susţineri şi sponsorizări de la oficialităţi şi firme, care până mai ieri habar n-aveau de dadaism.

Preţuirea de care se bucură *„dadaistul moineştean al zilelor noastre*”, cum i se spune lui Robciuc cu drag şi incontestabilă admiraţie, se reflectă în prietenia de care se bucură din partea unor celebrităţi din ţară şi din străinătate. Dar nicio laudă, oricât de măgulitoare, nu-l scoate din modestia lui. Căci Robciuc este, înainte de orice, un dascăl obişnuit din România.

Adrian Rogoz

La numărul ce poartă, cu firesc orgoliu, pe frontispiciu, glorioasa inscripție *„500”,* colecția **Povestirilor ştiințifico-fantastice** (lăsați-mă să-i spun, în continuare, aşa cum au cunoscut-o de la bun început şi cum şi-a cucerit cunoaşterea şi recunoaşterea atâtor generații!) trebuie, e firesc să-l onoreze, împreună cu fanii şi autorii, dar mai ales cu (nu exagerez deloc!) milioanele de cititori ce i-au ferfenițit până la tocire exemplarele, pe întâiul stătător, inițiatorul, fermentul, îmbolditorul şi zădărâtorul, izvoditorul şi năvoditorul, pe cel fără de care n-ar fi existat nici colecția şi nici noi, cei ce ne-am încercat puterile pe ogoarele ei interplanetare, pe Adrian Rogoz! De la el am sorbit nu numai îndemnul, cald şi stăruitor, de a aşterne pe hârtie primul meu S.F., piesa juvenilă de teatru, **Drum bun, scumpul nostru astronaut!**, dar şi un secret, pe care nu l-a precupețit nimănui din jur: nevoia de a rămâne tânăr ca forță vitală indispensabilă scriitorului – şi omului!

Întâlniri mirabile

*O fotografie **S.F**.: Woody Allen şi Victor Bârlădeanu la N. Y. anul 2000, (Muzeul Figurilor de ceară)*

Galina Ulanova

Leonid Lavrovski, marele coregraf rus, conducătorul baletului de la Balşoi Teatr în anii 1950, îmi zicea: „*Ştiți că, din anul 1940, de când a avut loc premiera capodoperei lui Serghei Prokofiev, baletul* **Romeo şi Julieta***, la Teatrul de Operă şi Balet de pe malul Nevei, nicio balerină, ba aş spune chiar nicio actriță, n-a mai îndrăznit să interpreteze rolul superbei şi tragicei fecioare din Verona?"*

În cei circa cinci ani, cât am fost corespondent de presă la Moscova, am văzut-o pe Galina Ulanova, la Balşoi, nu numai în rolul Julietei, de peste 20 de ori (ca să nu mai amintesc de **Lacul lebedelor**, **Cenuşăreasa**, **Frumoasa din pădurea adormită** ori **Fântâna din Baccisarai**, balete în care am admirat-o de alte zeci de ori). Şi nu eram singurul. Cea pe care marele Prokofiev a numit-o „*zeița baletului rus"* sau „*întruchiparea neasemuită a dansului ca artă fără egal"* exercita asupra noastră o fascinație greu de întrecut.

Ocazia fericită de a sta de vorbă pe îndelete cu marea balerină mi-a fost oferită nu de numeroasele întâlniri la recepții sau diverse festivități, ci de o vizită pe care am făcut-o, cu un grup de ziarişti, la Şcoala de balet de pe lângă Teatrul Balşoi, şcoală unde devenise profesoară exact la 50 de ani, vârstă pe care ea însăşi şi-o fixase, încă din tinerețe, pentru a se retrage de pe scenă.

O primă întrebare s-a referit, firesc, la starea de spirit pe care o generează trecerea de pe scenă între barele şi oglinzile sălii de clasă a şcolii de dans. Marea dansatoare a zâmbit uşor nostalgic:

„Personal, nu văd mare deosebire între a dansa şi a-i învăța pe alții să danseze. În definitiv, fiecare am fost şi rămânem, toată viața, elevi. Eu am învățat nu numai tehnica, dar şi sensurile profunde ale dansului, de la marile mele predecesoare, Vaganova şi Romanova, iar, la rândul meu, mă mândresc că o întreagă pleiadă de stele ale Balşoiului de azi, ca, bunăoară, Plisețkaia, Strucikova, Timofeeva şi altele au deprins câte ceva de la mine. Uite, chiar din rândul fetițelor de 10–12 ani din această sală, vor răsări stelele baletului de mâine…"

Următoarea întrebare a avut darul de a o face pe Galina Ulanova să-şi amintească de geneza baletului **Romeo şi Julieta**, despre care îi mărturisisem marea mea admirație. A tăcut un timp, cufundată în gânduri, apoi a povestit cu vădită emoție: *„Era prin anii 1938-39, dansam încă la fostul teatru imperial Mariinski şi ne tot gândeam, împreună cu Lavrovski, care conducea pe atunci trupa de balet, şi cu soțul meu, scenograful Rîndin, cam ce compozitori, din interesanta pleiadă ce se ivise, am putea atrage spre lumea baletului. Trebuie să precizez că muzica pentru balet are specificul ei, la fel ca muzica de film. Aş aminti, de pildă, că faimosul coregraf Petipa lucra, uneori, câte o săptămână cu nimeni altul decât cu genialul Ceaikovski pentru finisarea câte unei scene sau chiar a câte unui singur pas din* **Lacul lebedelor**. *Dintre toți compozitorii ce ilustrau atunci noile tendințe, eu mă simțeam, mărturisesc, cel mai mult atrasă spre Serghei Prokofiev. Din îndemnul prietenilor şi colegilor mei, mi-am luat inima-n dinți şi am plecat la Moscova, pentru a sta de vorbă cu el. M-a primit afabil, dar cam rece. <Un balet?> – s-a mirat el de solicitarea mea. <Şi pe ce temă?>. Dintr-o suflare i-am răspuns: Pe motivele tragediei lui Shakespeare,* **Romeo şi Julieta**. *Visez de mult la Julieta pe o partitură de dans. S-a gândit îndelung, apoi m-a privit cercetător, de parcă aş fi vrut să-l împing spre cine ştie ce capcană: <Prin 1926, am văzut la Monte Carlo – mi-a zis Prokofiev pe gânduri – un balet cu aceeaşi temă, cam avangardist, cu muzica de un anume Lambert, cu decorurile de Juan Miró*

şi Max Ernst, interpretat de baletele ruse ale lui Diaghilev, cu Serge Lifar şi Karsavina în rolurile principale. A fost un fiasco.> A tăcut din nou, contemplând o partitură de pe pian, apoi a şoptit: <În definitiv, de ce n-aş încerca? Doar Shakespeare aparţine tuturor!>"

Furată de amintiri, marea balerină retrăia parcă acea întâlnire, care avea să genereze nu numai crearea unui superb spectacol, ci şi, cum spunea reputatul exeget al dansului Jacques Baril, „*să ducă la impunerea unui nou stil al baletului clasic, mai dramatic, mai teatral, mai impregnat de cuceririle spectacologiei zilelor noastre".*

Şi, când mi se întâmplă să mă gândesc la acea neuitată figură a baletului contemporan care a fost Galina Ulanova, îmi place s-o revăd în acele clipe când, cu glas molcom, îmi relata cum s-a născut, din înmănuncherea unor genii pe undeva gemene, nemuritorul balet **Romeo şi Julieta**.

Întâlniri mirabile

M.N. Rusu – critic şi istoric literar, Victor Bârlădeanu şi Ion Cristinoiu (1977)

Grigore Vasiliu-Birlic

Faima lui Birlic ajunsese la urechile mele, în anii adolescenței, ca aceea a unui actor bulevardier, cu mari succese în farse şi comedioare uşurele. Întâmplarea a făcut să-l văd, însă, pentru întâia oară pe scenă, prin anii 1942–43, într-o piesă ce făcuse vâlvă în vremea aceea printre iubitorii de teatru ai Bucurştiului, vestitul **Topaze** al lui Marcel Pagnol, care-i prilejuia lui Birlic relevarea unor fațete ale talentului, pe care, până atunci, puțini i le bănuiau. În rolul unui umil funcționar, care răsplăteşte, printr-o explozie de demnitate, înjosirile îndurate ani de-a rândul din partea unor magnați lipsiți de scrupule, Birlic realiza o creație de neuitat, fără ocheade, fără găselnițe, fără toate acele trucuri care îi atrăseseră, altădată, aplauzele cele multe şi ieftine.

Se pare că acesta a fost momentul care a deschis ochii regizorilor asupra unor zăcăminte de forță dramatică ascunse, până atunci, privirilor mai puțin perspicace. Se demonstra, fără drept de apel, că Birlic – care îşi luase acest pseudonim artistic de la o farsă bulevardieră în care jucase la începutul anilor ’30 – nu era numai un simplu … birlic, un bufon agreabil, capabil să smulgă hohote de râs gros din partea unui public fără prea mari pretenții, ci şi un artist cu un potențial de transpunere scenică, căruia i se cuveneau împlinirile pe măsură. Împliniri ce n-au întârziat să apară ca un corolar firesc al unei dăruiri fără seamăn. Rolurile pe care le-a realizat, îndeosebi după război – atât în registrul comic, cât şi în cel dramatic –, i-au conturat personalitatea ca pe una din cele mai pregnante ale artei noastre interpretative.

Nu o dată, mi s-a întâmplat ca activitatea ziaristică să-mi ofere posibilitatea de a sta de vorbă cu el, în epoca lui de glorie, când devenise un autentic *„monstru sacru”* al scenei şi ecranului. Frapant era faptul că noua ipostază, în care îl plasase harul său deosebit, explodat parcă subit în lumina reflectoarelor, nu-i insuflase *„fumurile”* vedetistice pe care le întâlneam, de obicei, la alții, mai puțini talentați şi originali decât el. Era acelaşi, surâzător şi nițel candid – acea *„hâtră candoare”* tipic moldovenească pe care o etala, firesc şi simplu, acest fiu credincios al Fălticenilor – mereu gata să asculte ori să rostească un sfat bine gândit sau o luminoasă vorbă de duh.

Despre arta trecerilor bruşte şi, totodată, fireşti de la registrul comic la cel dramatic, despre subtilitățile şi complexitățile acestei arte nespus de anevoiase, am stat odată îndelung de vorbă (era după premiera piesei **Fata fără zestre** de Ostrovski la Naționalul bucureştean, spectacol de neuitat, în care Birlic obținuse aplauze la scenă deschisă în rolul tragicomic al aparent ridicolului Robinson). *„Ştii dumneata* – mi-a spus el a doua zi după premieră –, *totul depinde de felul cum actorul îi priveşte pe oameni, iar aceasta decurge, neîndoielnic, din întreaga experiență de viață a celui ce apare pe scenă sau pe ecran. Pe mine, bunăoară, viața m-a învățat că nu există nimic numai negru sau numai alb, nimic care să fie integral burlesc sau total tragic. Totul e o împletitură fină de situații, realități, împrejurări deosebit de complexe, iar arta marilor dramaturgi, de la Shakespeare încoace, constă tocmai în capacitatea de a pune în lumină, osmotic legate, dramaticul şi comicul din fiece moment al vieții, din fiecare personaj.”* Pentru că pomenise numele lui Shakespeare, l-am întrebat dacă nu s-a gândit să interpreteze vreun rol în piesele marelui Will. A zâmbit şi mi-a răspuns de parcă i-aş fi pus o întrebare elementară: *„Sigur că da, care actor adevărat nu nutreşte în adâncul sufletului visul acesta extraordinar? Eu, bunăoară, tot visez momentul când vreun regizor se va gândi la mine pentru rolul groparului din* **Hamlet***, pentru cel al lui Malvolio din* **Noaptea regilor** *sau – de ce nu? –*

pentru cel al regelui Lear. Da, da, al lui Lear, nu fiți atât de mirat, cred că aş releva în el fațete pe care mulți încă nu le văd."

Am înțeles sensul visului lui Birlic abia după câțiva ani, când am văzut pe ecran **Regele Lear** al marelui regizor rus Grigori Kozințev şi când am aflat că interpretul rolului titular era un binecunoscut clovn de circ din Estonia. Numai că Birlic n-a găsit, din păcate, un Kozințev nici pe scenă, nici în cinematografie, şi, astfel, nu şi-a văzut visul înfăptuit…

Există actori care te impresionează prin realizările lor artistice, dar nu-ți spun nimic ca oameni. Birlic mi-a lăsat, însă, o amintire la fel de puternică şi ca om, şi ca artist. Despre artist ne vorbesc, peste timp, filmele ce au păstrat întipărită pecetea inimitabilei sale personalități. Despre om ar trebui să vorbească, poate mai mult decât până acum, cei care l-au cunoscut şi, cunoscându-l, n-au putut să nu-l iubească.

Întâlniri mirabile

Victor Bârlădeanu, Marcela Manoliu Manea,
preşedinte al Academiei Româno-Americane şi Ion Manea, jurnalist

Ion Voicu

Pătrunzând în somptuosul apartament al maestrului Ion Voicu, din Parcul bucureştean Ioanid, auzul mi-a fost vrăjitoreşte frapat de revărsarea cristalină a sunetelor viorii, ceea ce demonstra că marele violonist exersează de zor, în pofida recunoscutei desăvârşiri la care a ajuns arta sa. Şi, într-adevăr, aşa era… L-am întrebat dacă repetă în vederea unui nou concert: *„Nu e neapărat necesar să pregătesc un nou concert pentru a studia,* mi-a explicat artistul. *Pentru mine, vioara nu e doar o profesie, ci, înainte de toate, o pasiune copleşitoare, fără de care nu mi-aş putea concepe existența. Cei doi mari profesori ai mei pe acest drum anevoios al artei, George Enescu şi David Oistrah, consonau într-un gând, pe care l-am transformat în deviză: <Stăpânul viorii poți fi doar după ce ai devenit sclavul ei> ”.*

I-am reamintit ilustrului violonist că a călătorit mult, străbătând lumea de la un capăt la altul şi ducând, pe aripile miraculosului Stradivarius, faima artei interpretative româneşti: *„Aşa este. Am cutreierat podiumurile de concert din Argentina până în Grecia şi din Japonia până în Statele Unite, din Islanda până în Rusia Orientului Îndepărtat şi din China până în Israel. În afară de activitatea solistică propriu-zisă, predau la clase de măiestrie ale unor conservatoare reputate, cum sunt cele din Izmir ori din Salzburg, la Academia Internațională de Muzică Menuhin din Elveția, la clasa mea proprie de la Predeal, unde îndrum nu numai tinere talente româneşti, ci şi din străinătate. Recent, am făcut parte din juriul Fundației Henrik Szering de la Monte Carlo,*

al cărui membru fondator sunt, împreună cu mari figuri ale muzicii contemporane, ca Zubin Mehta, Rostropovici, Penderecki şi alţii."

Am fost curios să aflu spre care dintre orchestrele şi dirijorii cunoscuţi şi-a manifestat preferinţa în privinţa colaborării pe podiumul de concert: *„O să vi se pară, poate, un act de condescendenţă convenţională, dar vă rog să mă credeţi că vă vorbesc în respectul total al adevărului. Pentru mine, cei mai buni acompaniatori, pe întreg parcursul carierei, au fost Filarmonica George Enescu din Bucureşti şi neuitatul dirijor George Georgescu. De altminteri, cea mai bună imprimare a mea pe disc este socotită cea cu Concertul de Paganini, făcută în studiourile ABC din Londra, cu filarmonica bucureşteană, sub bagheta lui George Georgescu. Sigur, au mai fost şi alţi dirijori şi alte orchestre formidabile, precum orchestra din Minneapolis, cu Antal Dorati, Orchestra Simfonică din Londra, cu Sir John Barbirroli, Berliner Philarmoniker, cu Heinz Bungarz; dar ca Gogu al nostru, recte George Georgescu, la pupitrul filarmonicii bucureştene, n-am întâlnit, vă spun cu mâna pe inimă, o asemenea simbioză fără asemuire, o asemenea contopire până la totala identificare! De altfel, experienţa mea de viaţă şi de artă de până în prezent îmi dă dreptul să consider că arta, muzica în special, reprezintă autentica diplomaţie a epocii noastre. Prin muzică, poţi cuceri inimile oamenilor, poţi crea punţi solide între popoare. Sunt şi rămân pentru diplomaţia artei: în ea văd unica soluţie a supravieţuirii într-o lume atât de tulbure."*

III. PROZATOR

„Am atâtea de spus oamenilor (sau, poate, mie) că nu ştiu când voi izbuti s-o fac (şi dacă voi izbuti s-o fac vreodată).”

Jurnal, 14 aprilie 1959

„Curajul de a fi tu însuți, iată supremul curaj omenesc; pe ideea asta încerc să scriu.”

Jurnal, 7 iulie 1959

„Scrisul e o boală grea şi dulce, cumplită şi ameți-toare, aspră şi odihnitoare, e unicul chin care mă desfată şi unica desfătare care mă chinuie.”

Jurnal, 23 iulie 1959

„Când scriu literatură, mi se pare că mă storc, că mă scurg în fiecare cuvânt, în fiecare frază, că mă epuizez nu numai spiritual, ci şi fizic.”

Jurnal, 23 ianuarie 1961

„Simt că nu pot trăi fără să scriu, deşi fiecare rând aşternut pe hârtie mă costă nu numai şiroaie de sudoare, ci mai ales o groaznică descărcare nervoasă, o sleire a tuturor puterilor lăuntrice.”

Jurnal, 23 iunie 1961

„Un livresc incoruptibil – iată, de fapt, ceea ce sunt; ideile se nasc la mine nu din contemplarea diversi-tății şi complexității vieții, ci din lecturi.”

Jurnal, 12 ianuarie 1965

Alexandru Mirodan
(Dicționar Neconvențional al
Scriitorilor Evrei de Limbă Română, 1997)

Un specialist al binelui

Victor Bârlădeanu este un amator de forme pozitive, un specialist al binelui. Scriitorul relevă cu precădere munca dezinteresată, noblețea, eroismul, colegialitatea, eleganța în atitudini. Dacă există oameni cu umoarea neagră, dispuşi să perceapă numai răul din viața lor şi a lumii, autorul are umoarea albă, de o albeață imaculată. Fotografiile ni-l arată în chip de gras bonom, din stofa celor meniți să împrăştie seninătate. În urmă cu câțiva ani, exasperat de pesimismul cotidian, ce se difuzează prin mass-media, Marcel Dassault, marele patron francez de industrie aviatică şi de săptămânal monden, ***„Jours de France”,*** a lansat pe piață, fără succes de altfel, un ziar care-şi propunea să ofere cititorului numai ştirile plăcute ale zilei, excluzând crimele şi infamia. Natura lui Bârlădeanu s-ar potrivi de minune cu atmosfera din redacția lui Dassault.

Scrierea reprezentativă a lui Victor Bârlădeanu este romanul **Cei care caută, cei care găsesc**. Căpitanul Andrei Livescu porneşte, după terminarea războiului, în căutarea Esterei, o tânără evreică pe care o salvase de la moarte, din mâinile germanilor, în Ucraina – şi de al cărei destin se simte, în chip tulbure, legat. El este însoțit, în această plină de aventuri călătorie prin țară, de un anume Mehală, birjar de târg moldovenesc, gata oricând să adnoteze întâmplările de pe drum, cu bun/simț à la Sancho Panza şi cu citate înțelepte din **Talmud**.

Cel care o caută pe Esthera nu o va găsi, însă, niciodată. Fata e morgană; de câte ori ofițerul e sigur că a pus mâna pe ea, i se spune că a plecat chiar acum cinci minute. Ceea ce va găsi până la urmă tânărul căpitan nu este o femeie, ci o inițiere în tainele epocii. Andrei Livescu străbate lumea evreiască şi istoria anilor 1944–45, ani de răsuciri violente, trecând prin case de oameni ca prin simboluri. Fiecare individ, întâlnit în această carte, cu aer de realism magic, reprezintă o idee, fiecare incident – o ciocnire de mentalități şi patimi.

Henry Zalis
critic şi istoric literar

Relaționare sugestiv vizionară

În anul 1974, apărea la Cluj-Napoca, sub sigla Editurii Dacia, proza căreia autorul, Victor Bârlădeanu, îi fixa, prin titlu, parcursul demonstrativ: **Cei care caută, cei care găsesc**.

Încă dintru început, lectorul era provocat să-şi întreţină curiozitatea până la capăt. Trebuia să asimileze un text sub forma lui deliberat condiționată de căutări, spre a-i surprinde strategia expozitivă. Povestitorul în cauză ne rezervă suficiente surprize, pentru ca fuziunea lui cu subiectul să presupună nu doar gradații în dezvoltarea unei obsesii, cât, alternativ, suspensii în acțiunea exactă, precum şi suficiente utilizări în decorul ales.

Evident, o atare operație reclamă subtilitate. Ca prozator de ficțiune, Victor Bârlădeanu nu şi-a făcut sarcina uşoară. S-a oprit la anul 1945, într-o Românie încă bântuită de război şi, mai ales, expusă luptei cu proiecții ale *„celuilalt”* război, purtat cu sărăcia populației, cu reziduuri de şovinism, tunătoare acte de rezistență civilă la schimbarea modului de viață. Comunismul bătea la uşă, iar ca toate acestea să complice proiectul său, naratorul a făcut alegerea lui şi mai dificilă. A combinat temele sale cu expunerea lor pe un ecran simbolic; unul cu eroine de fundal, imposibil de fixat, de localizat, însă pregnant trasă din zidăria construcției sub cerul himeric al amalgamului. Unul alcătuit din evreitatea Esterei (aşa se numeşte ființa care animă deplasările celui care o caută) şi, nu schematic, ci cumva cosmic, trecerea spre noi şi neanticipate coordonate ale căutării prelungite.

O paranteză absolut necesară: Victor Bârlădeanu, ca gazetar şi reporter frenetic, şi-a asumat multe riscuri ieşite din tiparele publicistice. Romanescul presupune alt teritoriu, componentele lui reclamă depărtarea de comunicarea *„la purtător”*. Ca atare, faptul că Estera, tânăra salvată din lagărul de la Vapniarka de un căpitan român, înfrăţeşte două valori: prima – pasională, cealaltă – tehnică, smulsă matricei rasiste, conferă romanului, deopotrivă, unicitate, iar, ca atribut de circumstaţă simbolică, finalitate. Chiar dacă stăruie în minte soiul de nostalgie iscată de neputinţa autorului de a soluţiona ipotetica idilă: Andrei, căpitanul salvator, şi Estera, fantoma fetei salvate, pe firul filmului marcat continuu de accidente, devieri, ratarea visului destinal, povestea păstrează un contrapunct spiritualizat.

Ţesătura narativă mai ridică o problemă. Este ea strict localizabilă la nivelul anului 1945, la despărţirea a două lumi? Sau, mai degrabă, cartea pare să încline subiectul spre corespondenţa cu politicul, în răsturnarea de opţiuni? Doar, cum bine se ştie, eram sub ocupaţia trupelor sovietice. Puterea instalată de ele, previzibil, tulbură ordinea anterioară, precipită noi destinaţii.

De alt tip mi se pare succesiunea de microportrete, din suita cărora se detaşează bătrânul evreu Mehală Cotigaru. Îl includ în metafora naratorială, întrucât el transmite o imagine colectivă (înţelepciune umilă, exuberanţă tristă), dar şi un pitoresc monumental.

Avea nevoie autorul de acest personaj? Cred că da; rolul lui Mehală rămâne pe o latură familiar, însă, şi pe măsura neamului său, prezent mereu în reflectorul ce funcţionează când sapienţial, când contradictoriu, traumatic. Prozatorul merge pe datele acestui registru simultan emblematic, de ins urgisit, deschis dialogului, fabulaţiei, ingeniosului bine temperat de factori biblici.

Reţin dualitatea lui Mehală, morală în primul rând, iniţiatică pe urmele moştenirii iudaice. Poate că tâlcul intervenţiilor lui vine din traiectorii ale vechimii milenare. Poate că ele se întreţes cu tenacitatea căpitanului Andrei Săvescu de a-şi găsi protejata într-un

timp greu, marcat de parabole. Oricum, simbolistica se sublimează într-un halou intens pedagogic. Poate că, în aria neîncetatelor căutări, iscată de contextul în care Estera parcurge mutațiile ei dezordonate, mai era loc de ceva. Acest *ceva* ia o dimensiune metafizică, la limita imposibilului.

Să fie, oare, prevalența tipului de complementaritate, căreia Victor Bârlădeanu dorea să-i adauge povestea eternului feminin? Trebuia, în atare ipostază, un succint jurnal al motivelor pentru care căpitanul Andrei s-a ataşat de Estera? Sau nu s-a ataşat şi şi-a jurat sieşi să o ferească de noi primejdii.

Vor fi de ajuns atari mobiluri reparatoare? Fapt e că niciun demers nu se limpezeşte deplin. Va trebui să regretăm că nuanța de senzualitate nu a antrenat cititorul spre variante ca : remuşcarea, angelismul, dulcele elan al imaginarului erotic, mistuitorul seism fantomatic ş.a.m.d. Ştim, pe de altă parte, că suntem, încă, în plin război, calamități de tot felul refuză accesul la fericire. Devoțiunea nu pune pe nimeni la adăpost de rele, de surprize vexatorii. Aşadar, nici Andrei nu este scutit de nereuşită. De altfel, în întregul ei, drama lui Andrei, căutarea fără efect a Esterei par a fi reflexul nevoii de împlinire, refuzată de hazard, poate şi de coexistența acestuia cu transferul spre obsesivul dominator.

În lumea atât de neliniştită a anului 1945, pe care Victor Bârlădeanu o evocă în tuşe semnificative, deşi încă necristalizate în reversibilitatea lor deplină, mai pătrunde un ecou coexistent celui deja menționat. Este, în raport cu personajele şi cu biografia lor, genul de înfruntare a acestora cu accidentalul. Prozatorul construieşte o carte în care face mult loc aparițiilor şi dispariților, toate decise într-o succesiune de termeni antinomici. Însuşi căpitanul Andrei pare expus tuturor încercărilor fără să o cunoască bine pe Estera. Aşa că misterul evreității se păstrează într-o măsură dată de singularitatea câtorva evenimente, a acelor trăsături parțial întâmplătoare, parțial alese în întreita lor valență: procedurală, emoțională, memorial-halucinantă.

LANSARE DE CARTE LA BUCUREŞTI. PREZENTATOARE CATINCA RALEA

Lansarea cărţii **Cei care caută, cei care găsesc**,
la Librăria Sadoveanu din Bucureşti: Catinca Ralea şi Victor Bârlădeanu

Maria Graciov
editor

Despre dialectica *„morilor de vânt”*

„Peisaj cu mori de vânt”,
Editura Dacia, 1989

Ceea ce surprinde, la parcurgerea paginilor acestui mic şi grațios roman, este permanenta împletire între badinerie şi gravitatea tâlcurilor ascunse în spatele aparențelor. Investit cu harul observației psihologice şi cu umor, autorul purcede la elucidarea tainelor ce învăluie dispariția unui tablou de Ruysdael, care-i împrumută titlul: *Peisaj cu mori de vânt*, întregii întreprinderi romaneşti.

Deşi narațiunea este relatată la persoana a III-a, ceea ce ar presupune din capul locului o anume obiectivitate şi distanțare față de materialul faptic, sfichiul sarcastic al notației, consemnarea detaliilor groteşti, sublinierea alunecării spre ridicol a evoluției personajelor trădează o poziționare afectivă a autorului în raport cu lumea evocată. Purtătorul său de cuvânt este Simion Rizea, un înalt funcționar dintr-un oraş de provincie, vicepreşedinte al Consiliului Popular, care se implică energic şi onest în rezolvarea problemelor cetățeneşti. Aşa se întâmplă şi cu sesizarea ce-i parvine în ajunul Anului Nou, când ia cunoştință de câteva situații cu iz penal comunicat de autoarea unui memoriu, pe care urbea o considera cam smintită. Ea amintea anumite fapte care învederau detalii ale însuşirii frauduloase a unor porțelanuri de Meissen şi a picturii lui Ruysdael pomenite mai sus.

Investigarea misterioaselor lor peregrinări deplasează interesul lecturii spre aspectele polițiste ale intrigii, cu toate că reacțiile psihologice, tehnicile disimulării, corupția şi duplicitatea relațiilor nu rămân în afara ariei de interes a scriitorului. Le dezvăluie, prin minuțioase cercetări, dar şi prin revelația mediată de memoria afectivă a protagonistului, că momentul sustragerii tabloului a avut loc în noaptea când s-a declanşat procesul naționalizării unităților industriale, comerciale şi bancare (11 iunie 1948). Fiica proprietarului unei întreprinderi, venită după 50 de ani din străinătate, reintră în posesia lui (în urma cercetărilor lui Simion Rizea şi ale Miliției din localitate) şi îl donează în aceeaşi zi muzeului municipal.

Protagonistul romanului, Simion Rizea, portavoce a autorului însuşi, îşi dă pe neaşteptate demisia din înaltul post deținut, deşi avusese meritul principal în aflarea adevărului. Gestul, pe lângă că relevă o trăsătură donquijotescă a comportamentului său (sugerată şi de titulatura tabloului), este şi o trimitere la situația autorului.

În două „interludii" (p. 131 şi 154) autorul, fără să se depărteze de firul narativ, consemnează „resorturile psihice" ale acțiunii personajului principal, făcând apel chiar la dezvăluirea unor mecanisme freudiene.

În al doilea „interludiu", sub pretextul că ia apărarea genului detectivistic în disputa cu ponegritorii lui, printre care şi anticalofilul Camil Petrescu. În eseul său iritat ***Modalitatea şi tehnica romanului polițist,*** acesta persifla cu sarcasm virulent modalitățile de construcție şi stil ale romanului detectiv clasic. El ironizează fără menajamente faptul că *„fabricarea unui roman polițist are în genere toate caracteristicile unei comercializări excesive şi exclusive, fiind analog oricărei producții accelerate, în serie. Un roman cu gânduri de adâncire a sentimentelor metafizice se lucrează cu atenția şi răbdarea unui covor de preț, pe când romanul polițist e lucrat uneori la dictafon, „cu notele rețetei dinainte, cu material*

prost, aşa cum se fabrică în serie covoare cu cadâne şi lei pentru mahala” (vezi C.P.).

„Tot felul de argumente pro şi pentru s-ar putea cita. [...] Dar ce rost are? Principalul e ca, în spatele tehnicilor [...] din viața conținută să se desprindă un făgaş, un profil, o fizionomie, un sens [...] un înțeles uman. O fermentație a conştiinței.”

Şi nu numai cristalizarea unei trame polițiste dezvăluie aici Victor Bârlădeanu. Aici, discuția despre teoria romanului arată ceva definitoriu pentru *„figura autorului”* în chestiune:

„Ani şi ani de presă cotidiană – peste 35, la drept vorbind – m-au învățat să văd, dincolo de cele mai banale întâmplări ale cotidianului, motivații dintre cele mai bizare, unele de-a dreptul absurde. Aşa că nu mă mai mir de nimic [...] Din povestea unui tablou, care poate fi real ori fals, m-am gândit că se poate degaja un mod de a fi, poate mai semnificativ decât într-un roman despre modernizarea unei uzine în lupta cu partizanii vechiului”, scrie V.B.

Din capitolul final, în care (abia acum) se schițează traseul biografic al protagonistului, aflăm că Simion Rizea a fost un copil

sărac, care a lucrat de timpuriu la fabrica „Berbecul” ca muncitor în pielărie. După naționalizare, a ajuns director al unității, a urmat şcoli sindicale şi de partid. Student la A.S.E. şi apoi la Drept, s-a îndrăgostit de principiile acestuia, iar acum, după neaşteptata sa demisie, se gândea că se va găsi şi pentru el un post, „că doar nu-i ciumat”. Numai că un post oarecare de economist sau de jurist era departe de acela de vicepreşedinte al Consiliului Popular, adică de demnitar: la scară locală, dar demnitar, oricum.

Doza de donquijotism intrisecă demersurilor sale justițiare, falimentul iluziilor optimiste legate de binele colectiv sunt departe de orice rețetar pentru evoluția unui erou roman polițist. Lui Rizea (şi, poate, nu numai lui(, viața sa viitoare, deloc promițătoare, i se pare un drum printre „stânci golaşe” răsărite în mijlocul peisajului urban. Cu stânci. Dar fără mori de vânt.

Nu trebuie uitat că romanul a apărut în cursul anului 1989, când autorul nu putea spune mai mult despre învățămintele a 35 de ani de gazetărie...

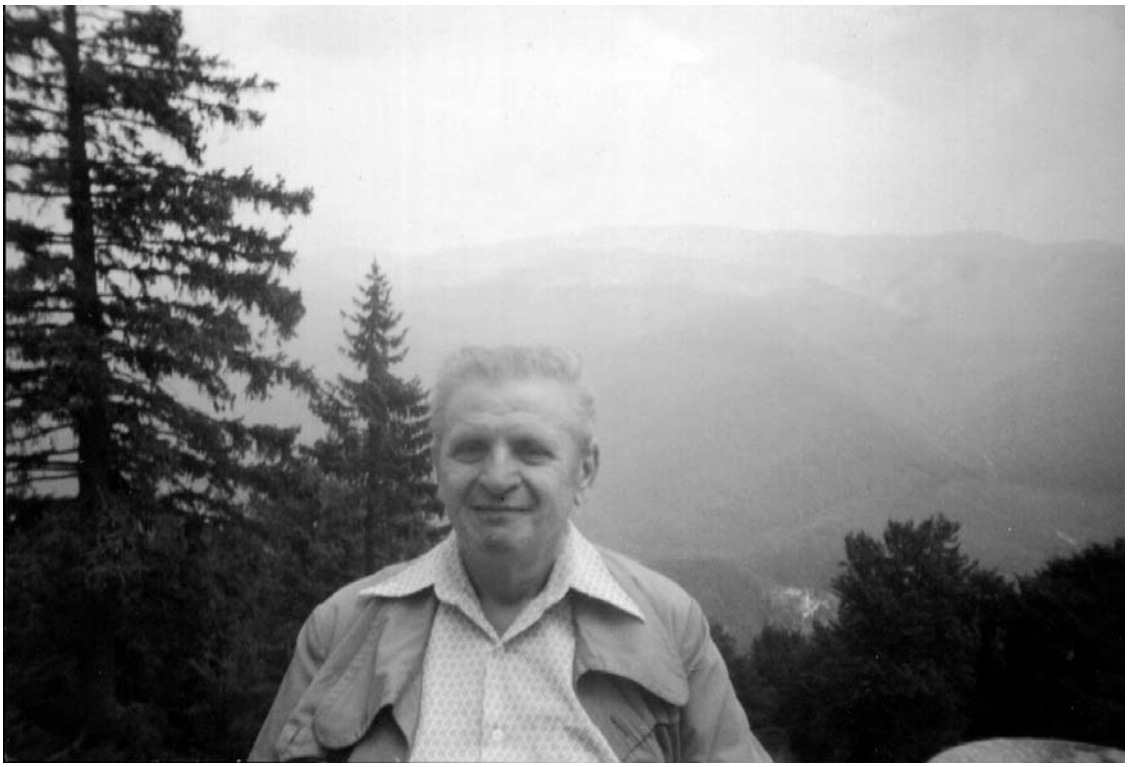

Autor de science-fiction

„Am aflat mai târziu că era fascinat de ştiinţă şi de tehnologie. Şi că a publicat o serie de romane ştiinţifico-fantastice. Personalitate complexă, poet, prozator, jurnalist, Victor Bârlădeanu a rămas foarte cunoscut printre cititorii de romane SF, o specie specială de cititori. Cred că există o explicaţie pentru această preocupare pentru literatura ştiinţifico-fantastică. Era modul lui de a-şi spune nemulţumirile, de a critica o societate care nu era aşa cum ne-o imaginasem noi, în elanurile noastre adolescentine şi tinereşti.

ION ILIESCU

Drum bun, scumpul nostru astronaut!,
comedie lirico-fantastică în şase tablouri şi epilog

Lui Ivan Antonovici Efremov, dascăl întru visare cu ochii deschişi

Colecţia ***„Povestiri ştiinţifico-fantastice”***, editată de revista ***„Ştiinţă şi Tehnică”*** 1960

Acţiunea se petrece într-o primăvară a anilor 1962, 63 sau 64. Poate un an mai devreme, poate unu mai târziu – n-are importanţă –, într-un oraş capitală de regiune din ţara noastră.

Personaje; elevi din ultima clasă de liceu şi profesorii lor „comunică” cu „omul de pe planeta necunoscută” (ODPN).

Acțiunea din romanul ***Operația „Psycho”*** se petrece pe două planuri, la Geneva şi la Cluj, ambele având-l în prim-plan pe doctorul neurolog Bartolomeu Cubleşan, un chirurg de talie europeană, care reuşise să pună la punct teoria transferului de memorie şi, implicit, de personalitate, pe cale chirurgicală, prin transplantul acelui segment de creier care conține depozitul de memorie al fiecărui om*. Pentru a-l determina să execute operația în premieră, o bandă de traficanți de droguri, reuniți sub denumirea de „trustul Psycho”, îl răpesc de la lucrările unui congres mondial din Geneva, apoi fac acelaşi lucru cu asistentul său, Ovidiu Horja, şi cu prietena sa, actrița Adriana Jacotă. Deşi pe urmele lor se afla tot Interpolul, gangsterii sunt bine ascunşi în incintele subterane ale unor clădiri de locuit aparent banale şi reuşesc aici, sub presiune, să-l determine pe Bartolomeu să execute două operații pe creier, una dintre ele fiind, după cum afla ulterior doctorul, chiar asupra logodnicei sale. El îi transferă, fără să ştie, personalitatea uneia dintre traficante. Refugiați apoi pe o insulă din largul oceanului, la adăpost de poliție, Cubleşan este obligat să opereze din nou, dar, în acelaşi timp, reuşeşte să pună cap la cap mozaicul informațiilor de care dispune şi restabileşte adevărul despre ceea ce i s-a întâmplat. Povestea, în sine, este mai veche de 50 de ani. Ea începe undeva în primii ani ai secolului XX, când un călător temporal

Editura Tineretului, 1969

* În momentul în care a apărut cartea, nu se efectuase încă niciun transplant de organe.

venit dintr-un viitor nedefinit se opreşte la Braşov, într-o clinică particulară, unde operează pe creier, conform unei formule biochimice a memoriei, rămasă necunoscută. Cei cinci copii operați cărora li s-au transferat personalități din viitor, cu gândul ca ei, la rândul lor, să facă acelaşi lucru când vor creşte, de nenumărate ori, în aşa fel încât să schimbe fundamental structura intelectuală a lumii în care trăiesc. Dar planul calculatorului temporal este dat peste cap de un factor pe care el nu l-a luat în considerație: microbii din secolul XX, în fața cărora corpul nu prezintă imunitate. Murind înainte de a apuca să-şi pună pe picioare lucrarea, el le lasă fiilor adoptivi cinci cărți identice, în interiorul uneia dintre ele găsindu-se formula după care operase deja cunoscutele transferuri de personalitate. Cu timpul, doi dintre copii mor din cauze naturale, iar cei trei rămaşi în viață ajung traficanți şi înființează „trustul Psycho", al cărui scop este de a descoperi cartea cu formula. Deoarece Cubleşan reuşeşte să ajungă la aceleaşi rezultate pe calea sa proprie, trustul renunță la căutarea cărții şi pune la cale răpirea. În cele din urmă, poliția reuşeşte să-i recupereze pe prizonieri şi să îi captureze pe vinovați, iar Cubleşan află, în ultimă instanță, şi ultimul segment care-i lipsea din puzzle: ultimul copil transformat chirurgical de crononaut, cel asupra căruia se găseşte cartea cu formula, este chiar octogenarul său şef de la institut, profesorul Dragomir Manciu, care, deşi îi lasă cartea, nu-i dă şi formula misterioasă, convins de faptul că omenirea nu este încă pregătită pentru ea.

„Exilatul din Planetopolis" este un roman de factură voit distopică, construit pe multuzitata temă a contactului paşnic între civilizații. La apariția sa, romanul suscita unele discuții, pornite din ideea că lucrarea se pune în serviciul unei dezbateri etice, estetice şi morale mai mult decât altele apărute în aceeaşi perioadă.

O expediție pământeană internațională către planeta Saturn are unele probleme tehnice, iar românca Flaviana, trimisă să constate daunele într-unul dintre modulele de salvare, este răpită de o forță

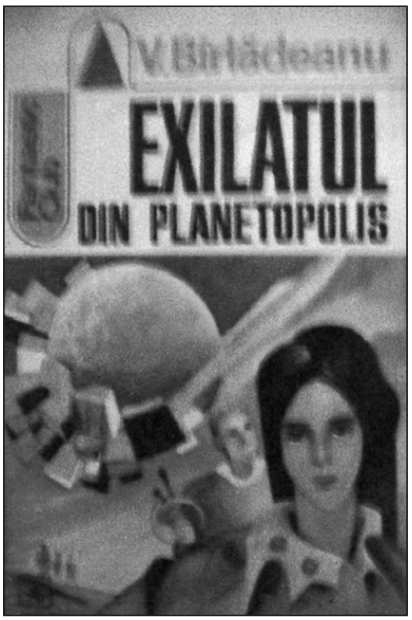

Editura Albatros 1972

cosmică necunoscută şi scoasă din perimetrul sondat de aparatele navei. După un zbor de scurtă durată, modulul coboară pe suprafața unuia dintre sateliții lui Saturn, iar Flaviana constată că atmosfera este perfect respirabilă, că întregul corp ceresc a fost terraformat prin intermediul ingineriei cosmice şi că autorul acestor minuni este un extraterestru umanoid, cu piele albastră, care se dovedeşte a fi un locuitor al planetei Elgo, din sistemul Proxima Centauri. Acesta s-a autoexilat pe asteroidul Rilo şi îi povesteşte fetei istoria alungării sale din Paradis. Elgo este o planetă a cărei civilizație a atins un punct culminant de dezvoltare: urbanismul a cuprins întreaga planetă, iar Tilbi, eroul extraterestru, urbanist de profesie, a acceptat provocarea unui grup de extremişti de a construi un oraş planetar, din care să alunge complet natura şi în care locuitorii să poată fi mai uşor de supravegheat şi de manipulat. După ce realizează care sunt adevăratele scopuri ale „trapezoidalilor”, Tilbi evadează de pe planeta-ghetou şi se refugiază în imensitatea spațiului, pe acest asteroid, ca să-şi plângă neputința. Între timp, restul expediției terestre se întâlneşte cu o altă expediție de pe Elgo, care are ca țel să-l convingă pe Tilbi să revină acasă, să preia frâiele puterii şi să potolească anarhia izbucnită după plecarea sa. În final pământenii o recuperează pe Flaviana şi revin pe Terra să studieze problema unui contact permanent cu ceilalți, iar centurienii reuşesc să-l convingă pe Tilbi să-i însoțească.

Romanul **Gheață de foc d**escrie povestea dramatică a unui cercetător ştiințific, de astă dată în domeniul temperaturilor înalte, Teofil Dumitraşcu, şi a logodnicei sale, Ştefania Hamza. Teofil lucrează la o mare descoperire, *criotronul*, o substanță capabilă

să transforme totul, la anumite temperaturi şi presiuni, în gheaţă, modificând însăşi structura materiei. Deoarece tânărul savant vorbeşte despre anumite aspecte ale descoperirii sale cu viitorul său socru, actorul de circ Ieronim Hamza, vestea despre viitoarea descoperire se întinde cu repeziciune, ajungând şi la urechile unei mafii ştiinţifice, din care face parte şi o rudă mai îndepărtată a lui Ieronim. Acesta din urmă încearcă să-l atragă pe bătrânul comic în bandă şi-i propune transformarea într-un ciborg, asemenea câtorva dintre creierele ce controlează sistemul infracţional. La refuzul său, Pamfil Orleanu îl ucide şi, cu ajutorul altor doi ciborgi, pătrunde prin efracţie în institutul de fizică unde lucrează Teofil şi încearcă să fure secretul instalaţiilor de acolo. Pe urma lor, poliţia română îi angajează pe colonelul Necşulea şi pe subordonaţii săi, care, împreună cu Interpolul, ajung în Italia, unde Teofil şi Ştefania reuşesc să intre în legătură cu banda. Li se întinde o cursă, sunt răpiţi şi transportaţi la bordul unor submarine de buzunar, cu motoare atomice, pe o insula îndepărtată şi pustie din Oceanul Pacific. Acolo în nişte vaste laboratoare subterane, Pamfil este obligat să-şi continue experimentele criogenice. Cei doi sunt salvaţi în ultimul moment de echipa internaţională de poliţie şi, revenit în ţară, Pamfil are surpriza să afle că echipa sa de lucru i-a dus cercetările mai departe şi a reuşit să descopere particula de criotron.

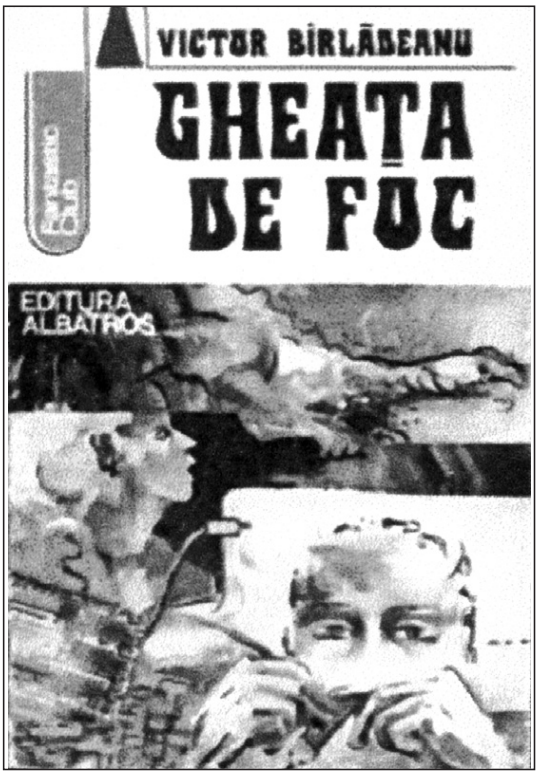

Editura Albatros, 1977

HERTA SPUHN
redactor şi traducător din literatură germană;
membru al U.S.

Două secvențe subiective

1.**Traducătorul uitat**

În 1963, apărea în redacția ştiințifico-fantastică a Editurii Tineretului, înființată şi condusă de Ion Hobana, volumul **Steaua Keț** a lui Aleksandr Beleaev, prozator sovietic, socotit un consacrat al genului. Semnatarii traducerii erau Victor Bârlădeanu şi un (azi uitat) N.Cardaş. Alături de colegul meu, Victor Zednic, lucram de doi ani în secția de *science-fiction* şi eram redactorul numitului volum. După aproape cinci decenii de la acea apariție, nu-mi dau seama de ce a fost nevoie ca Victor Bârlădeanu, bun cunoscător al limbii ruse (era licențiat al Institutului Maxim Gorki şi fusese corespondent de presă la Moscova), să co-semneze versiunea românească a prozei lui Beleaev cu altcineva.

Ceea ce constituie, însă, subiectul rememorării mele este un amănunt la care azi mă gândesc cu un zâmbet uimit: pe coperta interioară a cărții lui Beleaev, traducătorul prim – tocmai Victor Bârlădeanu – lipsea: subsemnata îl uitase!!! Iarăşi nu-mi amintesc care a fost procedura reparatorie: probabil, s-a rupt pagina coperții interioare şi s-a înlocuit în tipografie. Demers cvasi-neîndoielnic însoțit de o penalizare a redactorului responsabil.

Dar surpriza evocării este însoțită de alta: Victor Bârlădeanu lucra la ***„Scînteia”,*** era reporter al cotidianului partidului şi o reacție măcar „nevricos-temperamentală” la omiterea numelui său ar fi fost absolut firească. Spre uluirea subsemnatei, ea n-a urmat:

Herta

nu s-a cerut sancționarea unei zăpăceli de proporții (sancțiunile intrau în dosarul de cadre, pătându-l); nu s-a făcut caz de neglijența extremă a tovarăşei Spuhn, care-şi recunoştea vina cu capul plecat. Se întâmpla ca Victor Bârlădeanu însuşi să se afle, atunci, într-o perioadă de intensă frământare sufletească şi, în locul unei repeziri mânioase, redactora mărturisindu-se *„îndrăgostită nefericit”* (oh, tinerețea!) – a avut parte de confidențe. Consecința – imprevizibilă – a fost, conform celebrei replici finale din filmul **Casablanca** *„începutul unei frumoase prietenii”*.

Era Victor Bârlădenu un boem lipsit de orgolii? Nicidecum. Dar – un visător el însuşi, un ins recunoscând în jurnalul său (din care se citează în cartea de față) că *„a trăit prea grăbit”*, arzând prea repede unele etape ale biografiei sale – Victor era capabil să înțeleagă întortochierile, meandrele sufleteşti ale altui om. Îi sunt, îi rămân recunoscătoare…

2. **Almanahul neapărut**

„…Iluzii mari, iluzii mici, din câte asemenea fire subțiri se alcătuieşte, în fond, biografia unui ins, demnitar sau om oarecare

de pe stradă?” citim în ultima pagină – aproape de încheiere – a romanului relativ târziu apărut al lui Victor Bârlădeanu, **Peisaj cu mori de vânt**.

O astfel de iluzie (frumoasă) a fost proiectarea unui almanah, după ce Victor intrase – la începutul anilor 80 – în colectivul grupat în jurul rabinului-şef Moses Rosen, pe atunci conducătorul autoritar şi energic al Federației Comunităților Evreieşti din România. După plecarea din țară a ambilor săi copii (fiica şi fiul emigrând în Israel), Victor a trebuit să părăsească redacția ***„Scînteii”.***

Fireşte, preocupările sale s-au centrat, de data aceasta, pe practicarea unor activități culturale – ce altceva făcuse în toată existența lui de până atunci?! Astfel, s-a ivit ideea alcătuirii unui almanah pe teme de cultură iudaică în primul rând, dar (folosind o expresie prea des spusă azi) nu numai.

Ştiindu-mă, din adolescență, un consecvent fan cinematografic, Victor mi-a solicitat câteva profiluri ale unor actori de film. El însuşi era cinefil de gust – şi atunci au început dialogurile noastre despre actorii care urmau să „intre pe listă”. Îmi amintesc cu mare plăcere de aceste „causerii” şi de speculațiile noastre despre vedetele aparținând, eventual, etniei iudaice. Ne amuzam să improvizăm. Noi nu dispuneam în epocă de Internet şi ne bazam (cu un fel de naivitate ludică, aproape adolescentină, care ne făcea bine la o vârsta matură), pe „impresiile” noastre. Bette Davis? De ce n-ar fi putut avea origini iudaice, judecând după chipul ei deloc „clasic frumos” şi după adevăratul ei prenume (Ruth Elizabeth)? O certitudine ne era Edward G. Robinson, la origine Emanuel Goldenberg, născut la Bucureşti şi ajuns la mare glorie în Hollywood-ul care i-a acordat un Oscar onorific pentru întreaga activitate. În schimb, o ipoteză pe care am contrazis-o (cu tărie şi cu multe râsete) pornea de la numele adevărat al lui Fred Astaire – Frederick Austerlitz; în etnia noastră, ziceam, se nasc muzicieni de major talent (vezi Al.Jolson din faimosul The **Jazz Singer**), dar sigur nu dansatori, necum unul de calibrul magic al lui Astaire. Posibil să nu fi greşit în privința charismaticei Lauren Bacall (Betty Joan

Perske). Dintre actorii români, Victor mi-a sugerat să-i iau un interviu lui Zefi Alşek, care-şi făcuse un nume, dacă nu greşesc, la Teatrul din Ploieşti, dar, mai ales, în numeroasele filme de succes, unde interpreta cu precădere… ofițeri naziști.

Undeva, în adâncurile unei debarale înțesate de mape cu texte-amintiri, mai există grupajul acelor mini-portrete de actori. M-ar bucura să le regăsesc – erau scrise, cred, cu o mână uşoară, aş zice sprințară, pe care azi (vârsta impunându-mi rețineri) n-o mai am – şi caracteristica asta se datorează, în mare parte, lui Victor.

Almanahul n-a apărut, din motive uşor de intuit: ar fi costat prea mulți bani. Un eşec? Eu, una, rețin cu încântare efectul stimulator al dialogurilor noastre pline de haz şi de elan. Ele adaugă – la portretul celui ce a fost romancier, jurnalist, textier al unor creații muzicale, poet – trăsăturile unui prieten amuzant, rămas surprinzător de juvenil în mintea şi inima lui, capabil să antreneze şi o bună amică într-o călătorie în timp: spre tărâmul tinereții niciodată pe de-a-ntregul pierdute. Din nou, îi rămân recunoscătoare…

„Ordine” în dezordine: masa de lucru.

VERONICA BÂRLĂDEANU

Reportajul literar...
Un capitol situat unde?

Navigând între jurnalism şi literatură, ar fi fost nefiresc ca Victor Bârlădeanu să nu-şi încerce puterea de creație într-un „gen" ca reportajul literar.

Reportajul, inițial specie tipic jurnalistică, a fost preluat şi de literatură, şi când ne gândim la reportajul literar e imposibil să nu ne gândim la Geo Bogza, socotit marele maestru al reportajului literar românesc, al cărui statut ca „gen" l-a şi definit. E greu să nu retrăim emoțional cu fior şi imagine **Cartea Oltului***,* sau *Țări de piatră, de foc şi de pământ* aşa cum este aproape imposibil ca gândul să nu ne ducă şi către Brunea-Fox.

În revista ***„Asymetria"***, Maria Spetoiu, în articolul intitulat ***Reportajul în concepția lui Geo Bogza***, se referă la volumul **„Anii împotrivirii"**, în care Bogza răspunde transant, definind reportajul literar ca gen literar.

La întrebarea dacă reportajul este un gen al presei scrise sau o specie literară, Bogza precizează: *„Nu recunosc decât reportajul ca atare, iar acesta pentru a deveni literatură are nevoie să fie scris cu talent, de un om citit".* Acelaşi Geo Bogza, în acelaşi volum, scrie: *„Reportajul este „o şcoală a vieții" adevărate prin care trebuie să treacă orice scriitor care vrea să devină un autor valabil".*

Victor Bârlădeanu a parcurs cu sârguință, cultură şi talent această „şcoală" în dorința lui de a deveni un „autor valabil".

Şi ce altceva decât literatură sunt cele **trei cărți despre Coreea**, volumul: **Panoramic Trotuşan**, ca şi volumul: **De la Dunăre la Adriatica**?

Coreea văzută de aproape
– însemnări de călătorie –

După ce a străbătut, ascultând *„glasul roților de tren”,* imensa întindere a continentului sovietic, de la Moscova la Cita, în Siberia, după un scurt popas, în China, Victor Bârlădeanu ajunge în Coreea, în anul 1951, unde mai târziu va asista şi la încheierea Convenției de Armistițiu de la Panmunjon (27 iulie 1953) între reprezentanții ONU, China şi Coreea de Nord (Coreea de Sud nu semnează). Convenția consfințeşte împărțirea Coreii în două state: Coreea de Nord şi Coreea de Sud.

Emoția este imensă: nu-i la îndemâna oricui ca, la numai 23 de ani, să fii „*acreditat*” pentru a străbate *„continente”,* să ajungi în

Asia, în China visată de toți amatorii de exotic, de o altă cultură decât aceea accesibilă europeanului. Să trăieşti vâltoarea unui război, iscat după ce abia s-a molcomit în suflet, nu încă şi în amintire, grozăvia ultimei mari conflagrații. Mi-a povestit cândva că, la un moment dat, după sosirea în Coreea, o echipă de meseriaşi a venit să-i ia nişte măsuri: înălțimea, circumferința toracică, lungimea mâinilor. Primul gând, şi nu cred că prea plăcut, a fost că, fiind război, la nevoie *„să se poată asigura toate cele necesare”.* Dar nu: trebuiau măsuri pentru un costum național coreean, care costum a fost păstrat, apoi, decenii în familie şi folosit cu haz, cu ocazia carnavalurilor, de către copii.

Victor a avut prilejul să vadă, astfel, în decursul timpului creşterea unei țări din *pulbere* la *monumental*. În cele trei cărți scrise despre Coreea, el descrie peisajul politic cotidian, aşa cum era prezentat pentru *„vedere”* şi, poate, şi pentru că, fiind *„reporter în serviciu comandat”,* nici nu se putea altfel. Ştia că, în mare parte, ambientul e butaforie. Blocuri de locuințe cu zece etaje, pe ferestrele cărora se vedea atârnând, de o sârmă, un singur bec, aprinzându-se lumina seara, la oră fixă, la şapte, şi stingându-se invariabil dimineața, la ora şapte; lumină conectată şi deconectată de la o centrală; blocuri decor nelocuite, ca într-un oraş bântuit de neființe. Şosele largi, cu asfaltul ca mătasea, treceri prin tunele de câte 40 km săpate în stâncă, lipsite total de trafic rutier, aşa cum nici pe străzile Phenianului nu circulau decât ocazional maşini oficiale, străzi a căror curățenie era asigurată de locuitorii *„riverani”,* uneori ofițeri de rang superior, *„în timpul liber”.*

…Ultima călătorie în Coreea. Anul 1981. Invitație personală a tovarăşului Kim Ir Sen. Concediu de o lună, cu soția. Temându-mă că programul va fi de *„prezentare a succeselor socialismului”,* de îndoctrinare Dju-Che, mi-am luat o măsură de prevedere: am rugat să mi se ofere posibilitatea de a efectua nişte consultații şi tratamente medicale.

Şi, astfel, primul consult la Phenian, într-o clinică de zece etaje, una ultramodernă, cu laboratoare şi aparatură imagistică de

producție japoneză de ultimă oră. Era o unitate medicală pentru nomenklatură, însă … nomenklatura era bine-sănătoasă, aşa că unitatea medicală era pustie. Medicul care m-a consultat (de fapt, m-a anamneziat) a fost încântat să audă că am încredere în medicina tradițională. A răsuflat uşurat şi ne-a informat că marele şi iubitul conducător Kim Ir Sen, care ne poartă o grijă specială, ne pune la dispoziție o vilă lângă Vonsan. Acolo vom avea toate posibilitățile să ne îngrijim de sănătate, vom fi însoțiți de doi medici, iar spitalul din Vonsan mă va examina pentru afecțiunea biliară de care mă plângeam.

Drumul de la Phenian spre Vonsan şi de acolo la vila cu pricina a fost o revelație privind starea reală a lucrurilor. Treceam prin *„sate”,* de fapt, aşezări formate din barăci de paiantă, datând, probabil, din timpul războiului; posibil, locuințe colective, bântuite de umbre în cămăşi largi şi un fel de izari, probabil din pânză de cânepă, nici urmă de ceva care ar fi putut semăna a gospodărie sau cămin familial, dar NEGREŞIT având pe acoperiş antene parabolice de televizor. Cuvântul partidului, gândul marelui conducător trebuiau să fie auzite.

Vila la care ajunseserăm era aspectuoasă, de o eleganță austeră. Saună, cu inscripția că marele conducător a folosit-o; inscripții asemănătoare şi pe unele uşi închise: *„Aici s-a odihnit…”* şi tot aşa: inscripții marcând spații devenite sacre, prin atingerea lor de către zeul venerat. Cele două limuzine cu care veniserăm, însoțiți de doi medici şi de translatorul care ne-a fost desemnat, aduceau zilnic*, „de undeva de aproape”,* nămol încălzit, necesar tratamentului balnear. Ar fi nedrept să nu apreciez atenția şi grija de care ne bucuram. Conducerea de stat şi de partid ştia să răsplătească, prin stimă şi atenție, bunăvoința şi înțelegerea cu care un ziarist de prim rang, dintr-o țară prietenă, a dezvăluit cititorilor săi, numai cu lumini, fără umbre, efortul real (şi vreau să se înțeleagă bine: efortul real), sacrificiul de viață şi imensa realizare de a construi – din ruine – şosele, oraşe, instituții monumentale de cultură, uzine ultramoderne, palate ale sănătății şi frumuseții,

adevărate spitale, fiindcă toate acestea există, chiar dacă după o schemă fixă la scară mai redusă, dar există în toate localitățile urbane. Problema este accesul la ele: **un acces programat**.

Nu doresc să scriu o carte despre Coreea, nici măcar un capitol despre Coreea. Vreau doar să subliniez că cele trei cărți de reportaje ale lui Victor Bârlădeanu: **Călătorind pe pământul eroicei Coree** (1951), **Lumina de la Pektusan** (1978) şi **În țara dimineților liniştite** (1984) sunt cărți care descriu onest lucruri reale dintr-o lume ireală, în care, totuşi, trăiesc oameni sau, poate, doar reprezentanți ai regnului uman, oameni care făuresc (tot ce e construit e de concepție proprie) cu mâinile lor, cu răsuflarea lor, cu capacitatea lor de a procrea (limitată la două progenituri

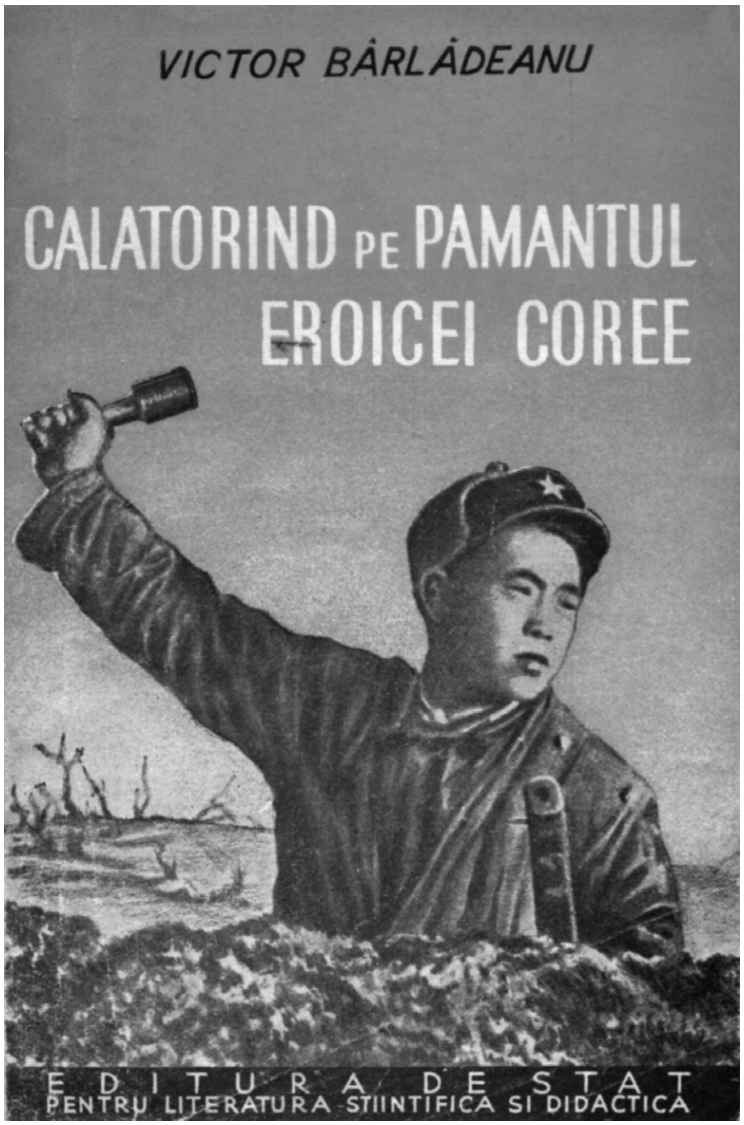

admise, din cauza unei politici demografice raportate la posibilitățile economice), țin pe umeri o construcție cu care nu au a face decât programat. Magazine, cinematografe, centre de igienă şi frumusețe, asigurarea meselor de dimineața şi prânz în schimbul întâi, prânz şi seara în schimbul doi (nicio posibilitate pentru o fantezie culinară), aniversări sărbătorite colectiv şi în colectivul de muncă.

O lume de furnici harnice, cu creierul spălat de personalitate şi cu idei pe o schemă anume, bine implantate în circumvoluțiunile nu puține, cu siguranță. O lume de harnice furnici, *„o butaforie”* colectiv acceptată.

Translatorul nostru, Pak, Paulică, fost student la Facultatea de Agronomie din Craiova, trăia o mare dramă. Părinții, fiind nomenklaturişti, au avut posibilitatea, în timpul războiului, să-şi salveze copiii decât trimițându-i în țări prietene, în baza unor acorduri. Pak suferea că nu a trăit pericolul şi privațiunile din vremea războiului şi socotea că el e dator, o dată în plus, să dea dovadă de sârguință şi devotament în efectuarea sarcinilor ce i se încredințează.

De curând, a murit Kim Jong-il, urmaşul marelui conducător. Televiziunea română a transmis imagini cutremurătoare, o jeluire colectivă, devenită isterie de masă, o manifestare spontană (o afirm în cunoştință de cauză), pe care mintea noastră de europeni nu o poate înțelege, decât dacă acceptă ideea că o țară precum Coreea este un alt tărâm, un tărâm real aproape de ireal.

Meditând la cele trei cărți scrise de Victor Bârlădeanu, nu pot să nu mă închin în fața investiției lui de talent scriitoricesc, de limbaj literar, de acuratețe în descrierea ambientului, de imensa cinste a ostaşului în serviciu comandat, dar, undeva, şi a sentimentalului spectator la o devenire din nimic în monumental. Şi – de ce nu? – la urma urmei, aş putea merge cu gândul la împătimitul de literatură SF, de astă dată cu *„baza de decolare”* într-o realitate concretă, aici, pe planeta Pământ.

VICTOR BÂRLĂDEANU
(În țara dimineților liniştite,
Editura Albatros, 1984)

Incandescența memoriei

La început, a fost memoria… Această parafrază modernă a străvechiului, miticului text reprezintă, pentru autorul cărții de față, nu numai un posibil epigraf, dar însuşi sensul venirii şi revenirii sale, de-a lungul vremii, pe un teritoriu de care este legată – atât la modul concret, cât şi la cel intens afectiv – o bună parte din biografia sa jurnalistică, literară şi, pur şi simplu, omenească. Şi, oare, ce altceva este, la drept vorbind, memoria – memoria, desigur, conştientizată, semn distinctiv al definitivei despărțiri a omului de restul regnului animal – decât o continuă, mereu reînnoită confruntare (şi înfruntare!) a omului cu ipostazele devenirii sale, o patetică, uneori surdă, înăbuşită *„luptă cu îngerul”*

spre a păstra nealterate, în substanța lor originară, tezaurele lăuntrice de amintiri, credințe şi înălțări ale ființei?

Am străbătut întâia oară uriaşa distanță, de aproape 9000 de kilometri, care desparte Bucureştiul meu natal de – încă, pe atunci, pentru mine – necunoscutul şi exoticul Phenian, în primăvara anului 1951. Era un timp tulbure şi zbuciumat, când pământul țării era cutreierat de spectrul morții şi distrugerii, iar poporul coreean îşi apăra, cu neîncovoiată cerbicie şi demnitate, dreptul sacru la integritatea teritorială a patriei, la libertate, independență, suveranitate şi indisolubilă unitate națională. Am trăit atunci – ca şi în cursul călătoriilor efectuate ulterior, în calitate de corespondent special al ***„Scînteii”,*** până la încheierea armistițiului de la Panmunjon, în iulie 1953 – momente de neuitat, multe dintre ele consemnate în reportajele trimise de pe fronturile de luptă şi din spatele lor.

Un moment istoric şi o fotografie „unicat” semnarea Păcii de la Panmunjon

Spre sfârşitul lunii august 1953, am părăsit Coreea, lăsând în urmă oraşe şi sate, cândva înfloritoare, prefăcute de tăvălugul războiului în tragice mormane de ruine, dar care aveau să reînvie, neasemuit de radioase, ca mitica Phoenix, prin intensul entuzism patriotic al poporului.

Revenind pe aceste meleaguri după aproape un pătrar de veac, în toamna anului 1977, am trăit cu puternică emoție locul descoperirii unei țări înnoite din temelii, în cadențele impetuoase ale dezvoltării şi modernizării.

Un nou periplu în țara dimineților liniştite, în vara anului 1981, mi-a prilejuit cunoaşterea mai largă şi mai cuprinzătoare a unor realități în continuă efervescență, aprofundarea şi îmbogățirea impresiilor despre această țară...

(fragment)

Perindarea anotimpurilor sub semnul luminii

Am vizitat Coreea în cele mai felurite anotimpuri. Am străbătut pământul coreean iarna şi vara, primăvara şi toamna. Am fost martorul schimbării anotimpurilor, tranzițiilor blajine de la un anotimp la altul, corespunzător climei temperate specifice zonei acesteia situate între 34 şi 43 de grade latitudine nordică, cu țărmurile scăldate de apele mărilor Galbenă şi a Japoniei, mări care sunt, de fapt, prelungiri ale Pacificului.

Însă, mai presus de splendoarea anotimpurilor şi a continuei lor metamorfoze – splendoare reală, care desfată ochiul –, ceea ce impresionează (mai ales în agricultură, acea ramură a economiei care părea până nu demult cea mai dependentă de succesiunea anotimpurilor, de oferta lor climatică) este realizarea de către om, în tot mai mare măsură, a unei independențe cvasitotale față de capriciile vremii. Iar locul unde această independență apare cu cea mai mare pregnanță este Kiyang. Ce reprezintă oare această denumire? Iată o întrebare la care succintul nostru răspuns va suna paradoxal, dacă nu cumva chiar bizar: e locul unde Tedonganul a fost… ridicat la cer.

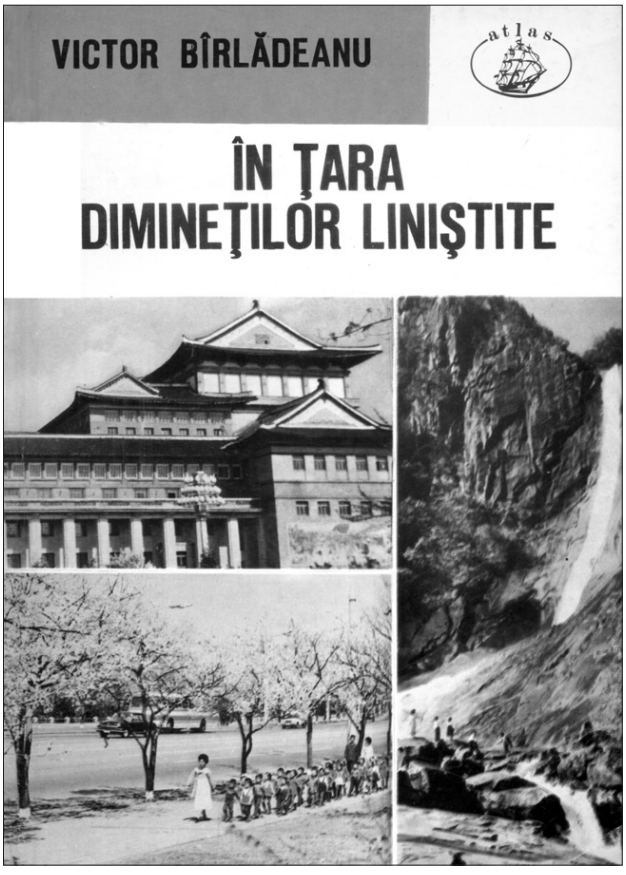

Nu cred că mai trebuie să vă amintesc ce este Tedonganul. Dar dacă, pentru mulți, numele acesta evocă doar fluviul maiestuos care străbate Phenianul, pentru mine el este şi un perimetru al memoriei, evocator al

încrâncenatelor bătălii de acum peste trei decenii, bătălii al căror teatru de operații era, nu o dată, fluviul acesta, ce coboară viguros şi năvalnic din munții cei mari ai Nordului.

Reîntâlnirea cu Tedonganul s-a desfăşurat undeva, la înălțime, pe un şirag de coline vălurite sub un cer de toamnă, uşor îngălbenit de veştedele răsfrângeri ale unui amurg prelung. Ce căuta, însă, acest bogat şi impetuos fluviu de câmpie acolo sus şi, mai ales, sub întruchiparea de netedă oglindă a unui maiestuos lac montan?

Kiyang – acesta a fost răspunsul limpede şi fără echivoc. Bine, dar ce este Kiyang? E o stațiune hidrotehnică, de unde sunt dirijate toate procesele de înaltă tehnicitate ce asigură buna funcționare a amplului sistem de irigații cu acelaşi nume, unul dintre cele mai întinse şi perfecționate din R.P.D.Coreeană. Şi nu e puțin, dacă ne gândim la faptul că, în această țară, există o largă rețea de sisteme similare, care asigură – prin mai mult de 1500 de rezervoare de diferite gabarite şi dimensiuni – toată bogata *„provizie de apă”* pentru canalele de irigație care fertilizează ogoarele, având o lungime de 40 000 de kilometri.

(fragment)

Graiul de piatră al istoriei: şiragul de statui ce străjuiesc mausoleul regelui Kong Min (1365) de lîngă Keson.

VICTOR BÂRLĂDEANU
(Lumina de la Pektusan,
Editura Sport-Turism, 1978)

Țara celor 3000 de Ri*

Există momente care, printr-o bruscă transfigurare, izbutesc să condenseze adevărurile, semnificațiile şi învolburările unei întregi biografii. Ca unele cristale care, născute din tensiunea dramatică a temperaturilor şi presiunilor spectaculoase specifice marilor fenomene naturale, păstrează, în structura lor multiformă, pecetea indestructibilă a tumultuoaselor geneze.

Un asemenea moment am trăit eu însumi, în toamna anului 1977, când avionul care mă aducea la Phenian – după numeroase ore de drum pe o hartă fantastică de nori clădiți în reliefuri de forme dintre cele mai fabuloase – a aterizat lin pe lunga pistă betonată a marelui aeroport internațional Sunan, din apropierea capitalei coreene.

Cred că am fost ultimul dintre călători care s-a ridicat de la locul său. Ceilalți pasageri începuseră să coboare pe scara trasă la uşa avionului, iar eu stăteam încă țintuit în confortabilul fotoliu, încins în continuare cu centura de siguranță, pe care uitasem s-o dezleg. Ba chiar starea mea de spirit păru atât de inexplicabilă drăgălaşei stewardese coreene, care se ocupase atât de grijuliu de noi în tot timpul călătoriei, încât s-a apropiat îngrijorată de mine şi m-a întrebat dacă nu cumva mă simt rău. Am liniştit-o cu un surâs uşor nostalgic…

---

* Ri – unitate de lungime echivalentă cu circa o jumătate de km.

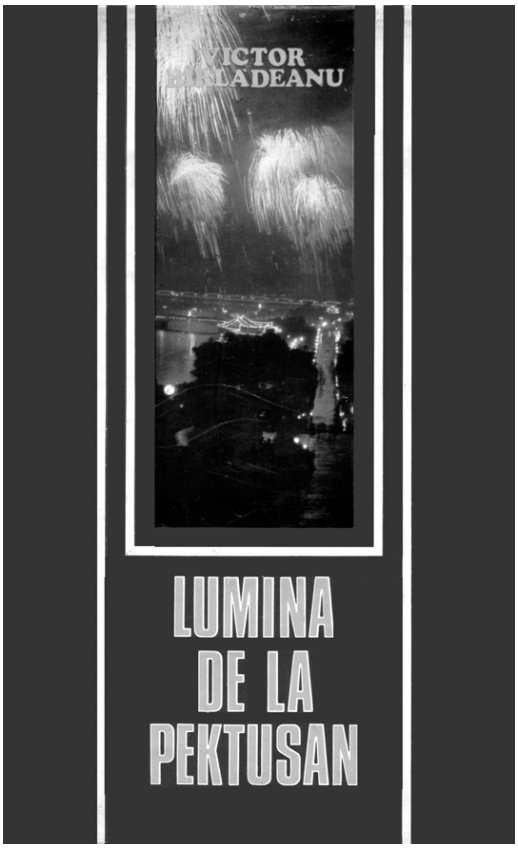

Oare cum aş fi putut să-i explic, în câteva cuvinte, acestei tinere pline de vitalitate, iradiind o atât de luminoasă încredere în bucuria de a trăi, acea potopitoare volbură de amintiri, gânduri, emoții – toate declanşate de enigmaticele resorturi lăuntrice ale memoriei –, căreia îi datoram, aproape fără voie, această înmărmurită uitare de sine?

Ar fi trebuit să încep demult, tare demult, din acea primăvară neverosimil de superbă, de acum 27 de ani, când un tânăr gazetar (tânăr şi ca vârstă, n-aveam nici 23 de ani împliniți!) trecea pentru întâia oară – după o călătorie de zece zile cu transsiberianul prin peisaje încă înghețate de lunga iarnă siberiană – un fragil pod de bărci peste fluviul Amnokan, între oraşul chinezesc Dandong şi o incredibilă îngrămădire de mormane de moloz şi ruine, de ziduri purtând urmele negre ale exploziilor şi incendiilor, de cenuşă încă fumegândă, îngrămădire ce, pe hartă, era înscrisă sub numele oraşului coreean Siniju. Ar fi trebuit să evoc sentimentul complex ce îl încercase pe tânărul gazetar român de atunci – la fel ca şi pe ceilalți membri ai delegației române din care făcea parte – la această primă confruntare cu imaginea unei țări supuse unui răvăşitor martiriu.

La ce ar fi servit, însă, o asemenea dureroasă evocare? I-aş fi stricat acestei grațioase şi binevoitoare fete cu ochi mari migdalați buna dispoziție de care, în chip vădit, voia să mă molipsească. Merita, oare, cu un astfel de preț, să dau frâu liber unor spovedanii încărcate de o atât de grea povară? În niciun caz! Amintirile sunt, în fond, o parte indisolubilă din noi înşine, un izvor lăuntric din

care adăpăm propria noastră sete de adevăr, de certitudini, la confluența veşnic mobilă dintre trecut, prezent şi viitor.

Iar acum trebuia, aveam datoria să plonjez în prezent. Mai precis, să cobor din avion şi să iau primul contact cu solul acelei realități care se numeşte Coreea zilelor noastre. Să mă bucur de soarele dogorâtor al acestei primăveri în plină toamnă, al acestei după-amieze luminate parcă de reflectoarele unui fastuos decor.

…Şi, apoi, s-a derulat, ca într-un film de „*raccourci*"-uri, de „*flash-back*"-uri, de „*stop-cadre*", de „*travelling"*-uri, de „*panoramice*", de „*prim-planuri*" – da, mai ales de „*prim-planuri*" – impresionantul drum printr-o Coree care îmi prilejuia nu numai o sugestivă îmbinare a retrospectivei cu prospecția, a jocurilor curcubeice ale memoriei cu îndrăznețele viziuni asupra zilei de mâine, ci şi o traiectorie lăuntrică, o confruntare continuă între feluritele ipostaze ale unei biografii ziaristice şi scriitoriceşti adânc impregnate de istorie.

Prima impresie – şi se ştie ce pondere capătă, nu o dată, întâia impresie în conturarea tabloului pe care îl vei duce cu tine despre o regiune sau o țară pe care o vizitezi – este legată de însăşi incursiunea în universul contemporan al Coreei, pe care a reprezentat-o traseul de peste o jumătate de oră de la aeroport la ansamblurile de blocuri ce vestea ivirea în câmpul nostru vizual a metropolei moderne, care este Phenianul de astăzi…

„…Zilele noastre se leagănă, ca într-un feeric carusel, între mare şi munte" – spune o baladă populară coreeană. Într-adevăr, aşa cum dominanta peisajului țării noastre este acea superbă alternanță deal-vale, în a cărei lumină ondulatorie Lucian Blaga a văzut o constantă emblematică a sufletului românesc, în Coreea, legătura cvasiosmotică între munte şi mare, faptul că muntele pare a creşte, adesea, chiar din profunzimile mării, iar marea pare a continua, prin şiraguri de insule stâncoase, peisajul montan, şi-au pus un sigiliu de neşters asupra întregului mod de gândire şi comportare al oamenilor. S-ar putea afirma, cu o expresivă metaforă, care, cred, ar fi pe placul prietenilor mei coreeni, că marea

le-a dăruit nețărmurita aspirație spre orizonturile largi ale libertății, cunoaşterii şi creației, în vreme ce muntele i-a înzestrat cu tăria de cremene în înfruntarea curajoasă a vicisitudinilor naturii şi ale istoriei.

Patru cincimi din teritoriul Coreei sunt acoperite de lanțuri muntoase şi deluroase: de altfel, cea mai mare parte a peninsulei se găseşte la peste 500 de metri altitudine deasupra nivelului mării, ceea ce creează condiții – cum spunea, cu o glumă plină de tâlc, un coleg într-ale gazetăriei – ca „*oamenii să trăiască, mereu şi pretutindeni, la înălțime*". Şi, într-adevăr, sentimentul copleşitor al oricărui călător prin peisajul coreean este că înălțimea dă omului un impuls permanent spre autodepăşire, că, pe meleagurile acestea, unde vârfurile, piscurile şi culmile se înlănțuie într-o adevărată şi patetică euforie a scoarței răscolite de marile furtuni tectonice ale epocii îndepărtate, înălțimea nu e numai un accident al reliefului – un accident, ce e drept, repercutat şi multiplicat la scara enormelor privelişti –, ci şi un omniprezent etalon moral.

Oraşul-metaforă sau Phenianul reînviat şi regăsit

Firește – pe plan afectiv – orice oraş îşi are fizionomia distinctă şi viața proprie în straturile cele mai profunde ale memoriei, în acele straturi unde zac difuze amintirile ce alcătiesc, în fapt, biografia interioară şi, la urma urmelor, rațiunea de a gândi şi de a fi a fiecăruia dintre noi.

Tocmai de aceea, Phenianul rămăsese în adâncurile subconştientului meu – în pofida reportajelor citite, a relatărilor auzite, a filmelor sau emisiunilor de televiziune văzute în cei 25 de ani scurşi de atunci – aceeaşi lugubră îngrămădire de dărâmături şi munți de moloz, acelaşi dezolant peisaj lunar, pe care-l părăsisem în august 1953, aşa cum îl lăsase în urma sa crunta barbarie a celor 502 000 de bombe aruncate deasupra oraşului în timpul războiului din 1950–53, pe care l-am evocat de atâtea ori pe parcursul acestor

Cionlima din Phenian

însemnări. Şi, încă o dată, tocmai de aceea – în pofida a ceea ce ştiam –, imaginea noului, magnificului Phenian al zilelor noastre, a acestei autentice metropole moderne, cu aproape un milion şi jumătate de locuitori, mi-a zguduit întregul univers lăuntric cu forța unei unde de şoc. Era în ochii mei nu o capitală oarecare – una din cele multe pe care peregrinările reporterice şti pe glob mi-au îngăduit să le străbat –, ci cu totul altceva, mai puternic şi mai cuprinzător: oraşul-metaforă al unei **experiențe** sociale şi umane **singulare**.

N-am văzut Hiroshima postbelică, e drept, dar, în schimb, mi-am purtat paşii prin oraşe europene martirizate în timpul ultimului război mondial: în multitudinea construcțiilor noi, izbuteam să descopăr ansambluri de locuințe şi chiar întregi cartiere

cu acea indescriptibilă patină a vechiului, care proba faptul indubitabil că pârjolul pustiitor le cruțase, le ocolise.

În Phenianul de acum un sfert de veac, nu mai rămăsese în picioare decât o singură clădire, care îmi ardea retina cu zidurile ei afumate de incendiile ce nimiciseră edificiile din jur, mai aprig chiar decât ruinele ce o înconjurau. Era clădirea unui magazin universal unde, chiar din prima zi a păcii, văzusem întâii cumpărători achiziționând, cu fervoarea reintrării în normal, mărfurile modeste, dar atât de necesare, puse atunci în vânzare.

Zânele Kâmgansanului sau de ce merită vizitată Coreea

Câteva ore mai târziu am pornit din Vonsan spre faimosul lanț muntos Kâmgansan, supranumit, pe drept, „*perla turistică a Coreei*". De data aceasta nu mai puteam să apelez la „*călăuza invizibilă*" pe care o reprezintă amintirile, deoarece despre acest mirific colț al pământului coreean nu aveam… niciun fel de amintire. Într-adevăr, în anii grei ai războiului, doar de turism şi de contemplarea peisajelor nu-mi ardea: prea multe şi prea dureroase erau suferințele din jur, prea mari erau jertfele vitejilor fii ai Coreei pentru a mă putea gândi atunci la asemenea promenade desfătătoare, care cer o anume stare de spirit, liberă de orice contingență cu mirosul prafului de puşcă.

Iată, însă, că acum, în acest splendid octombrie al anului de grație 1977, a venit şi timpul unui scurt răgaz turistic. În ciuda programului extrem de încărcat – aveam doar de revăzut atâtea locuri pe unde mai trecusem –, primitoarele gazde ne-au dăruit şi mult aşteptatul prilej de a ne scălda privirea în îmbietoarea „*baie de frumusețe"* pe care o constituie peisajele acestor munți fermecați şi fermecători.

Urcăm, deci, o serpentină spectaculoasă pe buza unei prăpăstii abrupte ce coboară direct în mare. La un moment dat, după

o cotitură, ne răsare în fața ochilor prima surpriză: la câteva sute de metri sub noi, distingem cu claritate, în lumina dimineții strălucitoare, o magnifică înjghebare de coloane granitice şi bazaltice țâşnite fastuos din luciul albastru-verzui al mării. Sunt celebrele *„orgi de piatră”* de la Ciohsukdjun, în jurul cărora – ca şi în jurul tuturor poveştilor de basm ale Kâmgansanului – poporul a țesut nenumărate poveşti şi legende. Li se spune, de altminteri, şi Palatul Negru al Dragonului sau Micul Munte al Celor Patru Zâne, nume ce evocă, prin ele însele, mituri scăldate în aura magică a celei mai dezlănțuite fantezii. De altfel, cum aveam să-mi dau seama pe întreg parcursul itinerarului prin Kâmgansan, *„zânele”* sunt aici prezențe tutelare şi benefice, de *„vrăjitoreasca”* lor baghetă fiind legate unele dintre cele mai încântătoare peisaje.

Legenda cea mai răspândită cu privire la această neobişnuită construcție a naturii se aseamănă cu ***Luceafărul*** eminescian. Se zice că, în vremurile îndepărtate, sălăşluia în adâncul acestor ape un superb dragon (să nu uităm că, în mitologia orientală, dragonul simbolizează forța şi înțelepciunea!). Şi i-a fost dat acestei făpturi fantastice să se îndrăgostească de o pământeană cam uşuratică. Spre a-l batjocori, pământeana i-a cerut să-i înalțe într-o singură noapte un palat din piatră neagră pe țărmul mării. Încrezător în forțele sale, dragonul a început în amurg să ridice marile coloane, iar spre zori, mărețul edificiu era aproape gata. De cum a apărut întâia geană de lumină, dragonul a văzut-o pe pământeană sărutându-se înfocat cu un flăcău rătăcitor. În clipa aceea, o sfâşietoare durere i-a frânt dragonului aripile, făcându-l să se prăbuşească cu un zgomot asurzitor din vârful stâncilor în adâncul apelor. Palatul a rămas neterminat şi, de atunci, de fiecare dată, când vine taifunul, coloana uriaşei înjghebări se clatină şi geme de durere în amintirea iubirii atât de josnic trădate.

Există, însă, şi o altă legendă, mai luminoasă şi mai optimistă, care explică denumirea de Micul Munte al Celor Patru Zâne. Cică, la un anume răstimp, după ce neterminatul palat negru de granit şi bazalt a rămas ca mărturie a tragediei dragonului, pe aici şi-au

făcut sălaşul cinci zâne de o tulburătoare frumusețe. Şi, la fel ca toate zânele de pe pământ (la fel ca cele din multe basme româneşti, bunăoară), ele aveau ciudățenia de a se îmbăia numai noaptea, la apariția primei raze de soare pierzându-se în micile grote de la picioarele maiestuoasei colonade. În pădurea necuprinsă de pe mal, trăia, în acele timpuri îndepărtate, un flăcău cam tomnatic, care nu-şi găsise aleasa din pricina … marii sale bunătăți şi naivități. Într-o zi, i-a ieşit brusc în cale un cerb cu stea în frunte, care abia mai putea răsufla, deoarece din zori îl fugăreau nişte vânători năbădăioşi. Cu ochii în lacrimi, cerbul l-a implorat pe flăcău să-l salveze de vânători. N-au trecut nici câteva clipe de la rostirea acestei rugăminți că, iată, în zare şi-au făcut apariția vânătorii. Ascunzând grabnic cerbul în coliba sa, flăcăul le-a spus cruzilor urmăritori că, prin locurile acelea, de multă vreme nu trecuse vreun cerb. Suduind cu năduf, vânătorii au făcut cale întoarsă. După ce a dispărut primejdia, cerbul a ieşit la iveală şi i-a spus flăcăului ca, la miezul nopții, să se ducă, înotând pe furiş, până lângă marile orgi bazaltice: când vor veni să se îmbăieze zânele, s-o aleagă pe cea mai frumoasă dintre ele şi s-o privească îndelung drept în ochi. *„Aceea te va urma de bunăvoie şi-ți va fi soție legiuită, cu binecuvântarea mea, care sunt tatăl celor cinci zâne”* – spuse cerbul şi se topi în desul frunziş al pădurii. Zis şi făcut: la miezul nopții, flăcăul se ivi în lumina lunii lângă marea colonadă şi îşi aținti privirea în ochii celei mai frumoase dintre frumoasele naiade. Aceea se îndrăgosti subit de el şi-l urmă în viața sa pământeană, devenind o femeie ca toate celelalte. Şi flăcăul a izbutit, prin puterea dragostei sale, s-o facă să nu-i pară rău niciodată că şi-a părăsit surorile şi condiția ei de făptură supranaturală. De atunci, locul acesta a căpătat, în imaginația bogată a poporului, denumirea de Micul Munte al celor Patru Zâne. Căci, prin forța omenească a iubirii – subtil revers al celeilalte legende –, colonada țâşnită din valurile mării a rămas loc de popas şi îmbăiere nocturnă doar pentru surorile zânei devenite om.

Părăsim cu greu acest meleag cutreierat de candide şi încântătoare legende şi urcăm mai departe, prin vaste păduri de foioase şi conifere, către inima Kâmgansanului. Toamna a colorat codrii şi văile într-o atât de bogată gamă cromatică, încât privirea este mereu asaltată de noi asocieri coloristice anevoie de prevăzut. Predomină, însă, roşul în cele mai variate şi rafinate nuanțe, de la rozul pal al tufelor de azalee sălbatice, trecând prin purpuriul aprins al boschetelor de sorb, până la ruginiul stins, crepuscular al frunzişului fagilor cățărați pe cele mai neverosimile înălțimi.

... Sinkye nu mai este astăzi un loc de pelerinaj pentru cei avuți, ci pentru numeroşii turişti din toate colțurile Coreei – mulți şi de peste hotare – veniți spre a admira cu deosebire spectaculosul tavan curbat cu mirificele sale decorațiuni ornamentale, unele cu aspect floral, altele cu animale mitologice, în special cu dragoni ce nu par deloc înspăimântători, ci, mai degrabă, de o misterioasă (în ochii europeanului, firește) familiaritate. De altfel, însăşi amplasarea pagodei în mijlocul unui peisaj ce armonizează grandoarea munților înconjurători cu echilibrul calm al unei înflorite pajişti autumnale, îndeamnă la reflecții – în spiritul sugestiilor unui istoric al religiilor de talia românului Mircea Eliade – cu privire la relația subtilă, specifică Orientului, dintre sacru şi profan.

Urcăm acum pe o cărăruie subțire, strecurată printre stânci masive. Pretutindeni, roşul uşor degradat al arțarilor cățărați îndrăzneț pe cele mai imposibile coaste frapează, cu o rară savoare estetică, privirea. Admirăm buna organizare a drumurilor alpine: potecile sunt succedate, acolo unde ascensiunea devine mai abruptă, de trepte tăiate în stâncă, iar din loc în loc, când cărarea spânzură pe marginea vreunui abis periculos, călătorul se poate sprijini de o bară de oțel. Fără a impieta asupra frumuseții originare a naturii, fără a mistifica bucuria indicibilă a urcuşului spre înaltele creste, aceste expresii ale grijii pentru securitatea excursionistului ni se par exemplare.

După câteva ore de urcuş îndesat – desigur, cu dese popasuri pentru odihnă şi recuperarea forțelor –, ne găsim în fața uneia

Cascada Kuriong din munții Kâmganscem

dintre cele mai sublime privelişti, la care poate râvni orice înveterat pătimaş al desfătărilor montane: revărsându-se asurzitor de la o înălțime amețitoare, cascada Kuriong – *„regina cascadelor”* sau *„cascada ceor nouă dragoni”,* cum i se mai spune – îşi dezvăluie impresionanta imagine. Şi aici, senzația de măreție este accentuată de cele mai neaşteptate contraste: impetuosul vifor de ape năpustite de pe pisc şi rozul candid al azaleelor sălbatice, bubuitul de tunet al căderii lichide şi, bizar detaşat de acest fond sonor, câte un tril melodios de pasăre cu penaj multicolor...

…Nelipsitele *„zâne ale Kâmgansanului”* ne ies din nou în cale. La câteva sute de metri după cascada Kuriong, întâlnim o superbă văioagă între două stânci falnice: între pini pitici şi boschete de sorb purpuriu, sclipesc orbitor, în lumina amiezii, opt ochiuri de apă, opt heleşteie atât de limpezi, că li se distinge, chiar de la depărtare, albia stâncoasă. Locul se numeşte Sangpaldam şi evocă o nouă – a câta? – legendă ale cărei eroine principale sunt… zâne. Cică, într-o zi, ar fi descins aici, din cer, opt fee ale Olimpului mitologic oriental şi s-ar fi îmbăiat în apa rece şi pură a acestor heleşteie. Şi le-a plăcut atât de mult acest colț de rai, încât au devenit *„musafire”* permanente – desigur, invizibile pentru ochiul muritorului de rând – ale acestor locuri.

Obsesiva – şi, întrucâtva, semnificativa prin candidul ei hieratism – prezență a zânelor în folclorul abundent şi expresiv al Kâmgansanului ne-a urmărit şi în ziua următoare, când, investigând alte peisaje ale acestor meleaguri, am ajuns la faimoasele stânci Samsunam: sunt trei înălțimi granitice, pe care, dacă ai infinita răbdare să le contempli îndelung, descoperi cu satisfacție trei fizionomii umane sculptate, parcă, într-un gigantic basorelief. Se zice că şi aici ar fi coborât, din lăcaşul lor celest, trei zâne, care s-au îndrăgostit într-o asemenea copleşitoare măsură de priveliştile luminoase ale Kâmgansanului, că s-ar fi hotărât să se stabilească definitiv în aceste locuri. Şi atunci, tatăl lor – făptură cerească şi cam zănatecă, precum mulți confrați ai săi de pe Olimpul european – le-ar fi pedepsit cumplit pentru sfidătoarea cutezanță, metamorfozându-le în stânci.

Anyonghikesipsio, cioson!

Fiind martor îndepărtat – şi, totuşi, atât de profund implicat – al acestei memorabile demonstrații de prietenie, gândurile îmi zburau din nou şi din nou la peisajele şi oamenii *„țării dimineților liniştite”*. Îi revedeam în anii cumplitelor încercări, cărora sunt

mândru că le-am fost părtaş şi cronicar, îi revedeam, mai cu seamă, în zilele incandescentului elan al măreţei opere constructive ce metamorfozează ţara într-o adevărată grădină înfloritoare. Treceau prin faţa acelei priviri lăuntrice, care păstrează mereu vii amintirile de neuitat, imagini ale Phenianului renăscut din ruine ca o mare metropolă, ale Hamhânului clocotitor de hărnicia oamenilor transformată în uriaşe maşini de oţel şi în subţiri fire de vinalon, ale Kâmgansanului – tezaur de neasemuite privelişti şi legende –, ale Pektusanului şi Manghiondeului reverberând, prin intensa lor forţă de iradiere, noi şi noi energii. Şi, prin toate aceste tulburătoare secvenţe ale *„filmului interior”,* pe care îl derulez, îl rulez mereu şi mereu, străbătea ca un lait-motiv pateticul salut al inimii mele: **„ANYONGHIKESIPSIO, CIOSON!”** adică: **„LA REVEDERE, COREEA!”**

(fragment)

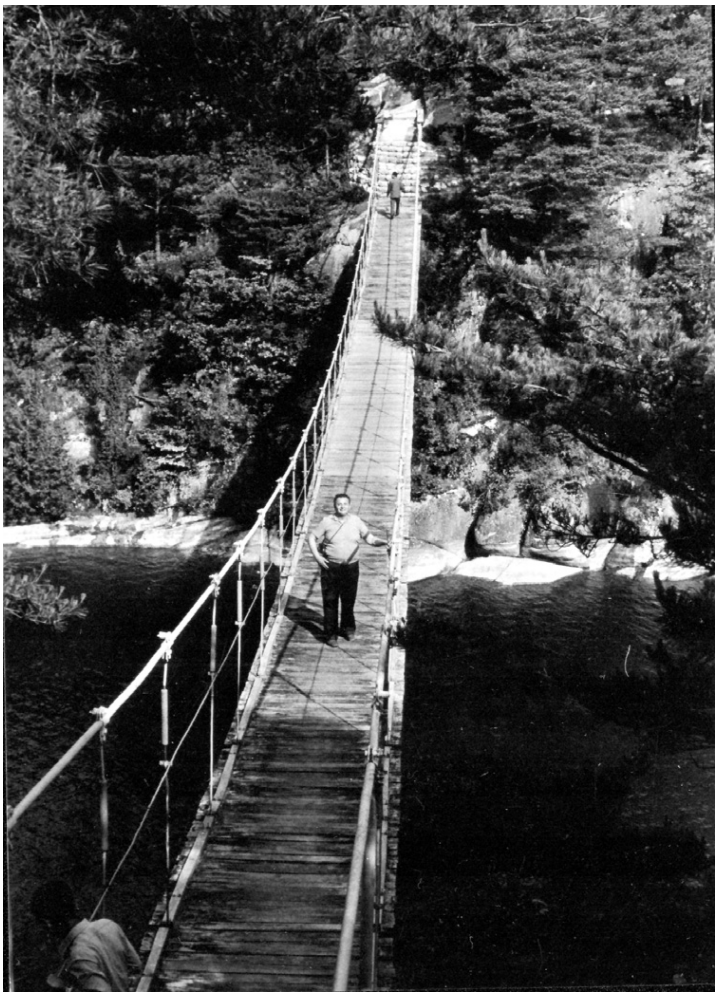

VICTOR BÂRLĂDEANU
(**Panoramic Trotuşan**,
Editura Tineretului, 1965)

Farmec peisagistic

Trotuşul irupe din întunericul adâncurilor întâlnindu-se cu lumina soarelui

„Am în față o hartă. O hartă a regiunii Bacău. Hartă — ca orice hartă. Linii, puncte. Stranii disimetrii de contururi şi culori. Rătăcesc cu gândul pe făgaşele ei orizontale, netede, plate. Deodată totul capătă parcă un relief ciudat, iscat din luciul hârtiei de cele două forțe ale memoriei şi imaginației, contopite într-un unic efort. Liniile şi punctele nu mai sunt mute. Au glas. Vorbesc.

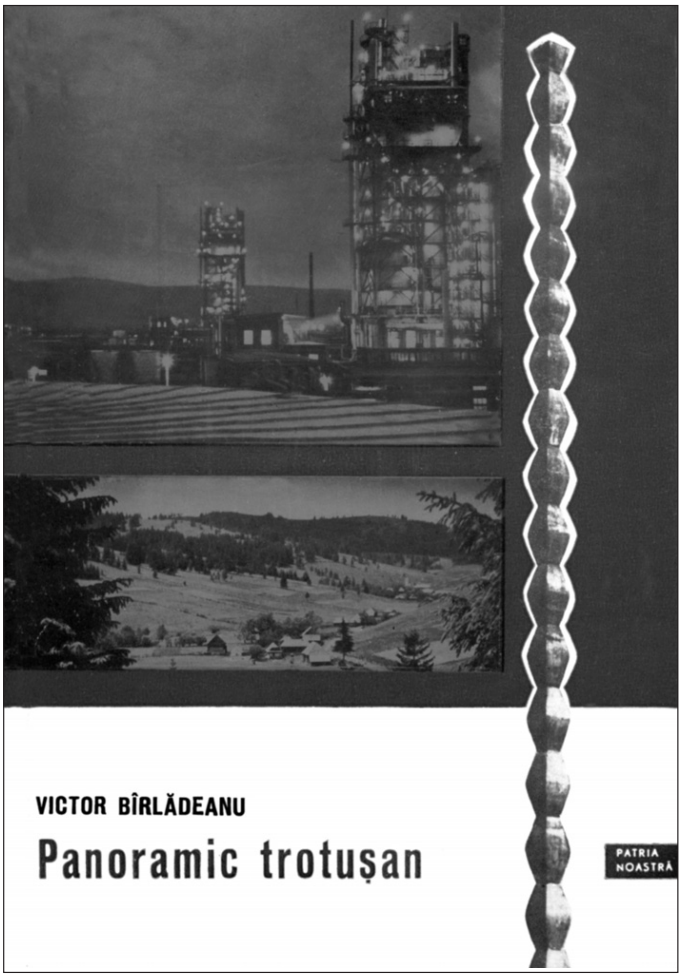

Editura Tineretului, 1965

Cu deosebire vorbeşte inimii mele de călător îndrăgostit de aceste locuri o linie albastră şerpuitoare, ce țâşneşte din coama de leu, cafenie şi zburlită, a Carpaților Răsăriteni, repezindu-se spre vastitatea verde a câmpiei: Trotuşul. Am urcat şi am

coborît nu o dată de-a lungul cursului său când abrupt, când leneş, urmăridu-i zbuciumul şi liniştirea, peripețiile — în timp şi în spațiu până la vărsarea geografică în Siret, până la confluența istorică cu ziua de azi. I-am îndrăgit legendele pierdute în negura vremurilor, i-am îndrăgit apele reci şi limpezi, splendidele privelişti, locurile şi oamenii, dar mai ales prezentul, luminat de un soare cum n-au mai cunoscut aceste meleaguri. Farmecul Trotuşului se degajă din neclintirea clasică a foarte vechiului cu nervul modern al foarte noului.

Să întovărăşim preț de câteva ore — răstimpul parcurgerii acestei cărți — calea de ape de la izvor pînă la vărsare. Să-i ascultăm glasul povestind despre uluitoarele aventuri prin care i-a fost dat să treacă, în viața sa multimilenară, prin natură şi prin istorie."

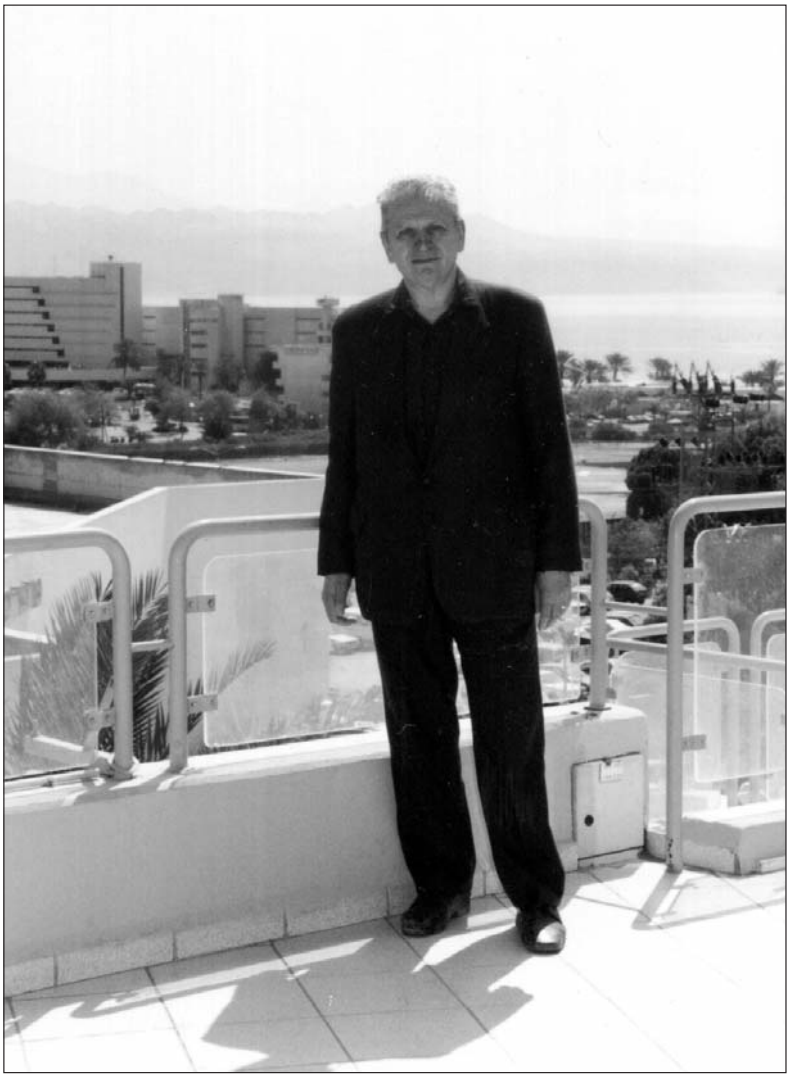

Veronica Bârlădeanu

Iugoslavia, mon amour

De la Dunăre la Adriatica sau, cum îmi plăcea mie să-i spun acestui tărâm: **Iugoslavia, mon amour**. Apărută în colecția ***În jurul lumii*** la Editura Tineretului, în anul 1966, într-un tiraj de peste 20 000 de exemplare, cartea s-a epuizat în mai puțin de o săptămână: azi, e greu de găsit chiar şi la anticariate, fiind un volum de o complexitate aparte. Iugoslavia era, în acele vremuri, pentru Victor Bârlădeanu, ziarist cu opinii proprii, *o gură de aer spre Occident.* Astfel, în capitolul ***Ljubljana–Zagreb – itinerar citadin***, reporterul se mărturiseşte ca peregrin: *„Orice călător colecționează câte ceva. Cei mai mulți sunt pasionați după tot felul de curiozități etnografice: măşti, obiecte de cult, unelte ale unor ocupații vechi. Alții adună icoane, sculpturi, picturi, vase sau bibelouri. Există colecționari de țigări, de pipe, de brichete, de jucării, ba chiar şi de ascuțitori. Odată am întâlnit un american care cumpăra de peste tot păsări împăiate, iar o binecunoscută stea de cinema colecționează pietre de ruine. Pasiunea mea este să colecționez oraşe. Le iau cu mine – cu ziduri şi oameni, cu istorie şi contemporaneitate; uneori le fixez profilul pe pelicula fotografică, dar cel mai adesea le duc în portbagajul încăpător al inimii. Apoi, ajuns acasă, le rânduiesc în rafturile secrete ale memoriei şi le scot din când în când la lumină, plimbându-mă îndelung cu imaginația pe străzile lor.”*

Cuprinsul cărții e o mărturie a celor de mai sus.

Tuberoze pe asfalt; „Oraşul alb” dintre epoci; Între confluențe şi destin; Dunărea – personajul nr.1; Serbia – diorama geografică şi umană; Macedonie, numele tău îl aud urechea lipindu-mi de

piatră; Herțegovina şi Bosnia – linie de demarcație şi punte de unire; Adriatica – de la Ulcini la Koper, în toate culorile zilei şi nopții; Ljubljana–Zagreb – intinerar citadin; Un pod de beton şi de inimi deasupra Dunării.

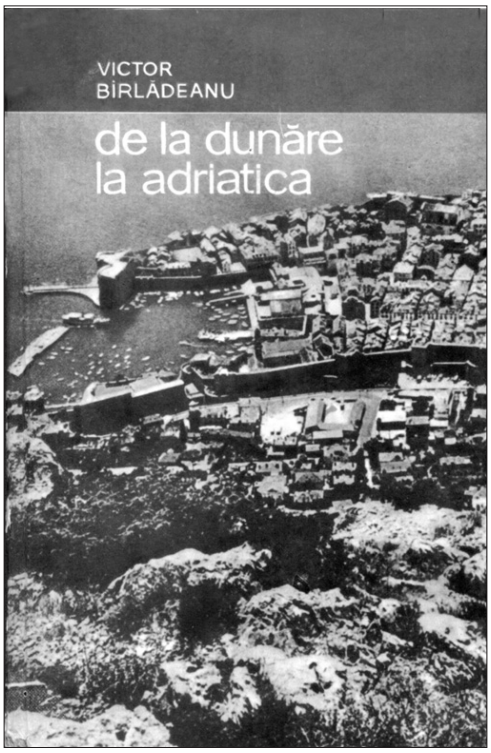

Editura Tineretului, 1966

Deci, undeva, când s-a scris cartea, Iugoslavia era *„Occident”*; o mărturiseau şi cadourile cumpărate din diurna săracă: ciocolată, sculuri de lână angora, şepcuțe *„Jokey”,* l'oreal (se purta blond), fâşuri, țigări Kent... sau maximum un aparat cu tranzistori.

O aventură nemărturisită în scris de Victor Bârlădeanu a marcat una din călătoriile sale. În vremea bunelor relații cu Tito (nu a fost tot timpul aşa), Gheorghiu Dej i-a făcut cadou şefului statului iugoslav un tablou: **Pădurea de fagi** de Ion Andreescu. Radu Bogdan, bun prieten, critic de artă plastică, cercetător ştiințific, se ocupa asiduu de opera lui Andreescu; lui i se datorează chiar şi un studiu monumental. Victor îşi aminteşte că a văzut tabloul expus în cabinetul lui Tito. Prin demersuri diplomatice, se obține permisiunea de a se fotografia tabloul. Pleacă spre Belgrad fotograful-artist, vestit în epocă, Hananel. Şi, de aici, a ieşit o mare dandana. Lumina din cabinet nu îi permitea fotografului *„să pozeze”* corespunzător. Tabloul trebuia mutat şi... stupoare!: în spatele tabloului – o întreagă instalație de ascultare, de care securitatea personală a şefului statului iugoslav nu ştia. Lupta intestină se ducea cu *„banda lui Djilas”*, iar Iugoslavia avea un Watergat al ei. Nu ştiu cum s-au rezolvat lucrurile pe vremea aceea; îmi amintesc doar nenumărate recepții la Ambasada Iugoslaviei, unde Victor era primit (prin coincidență şi legendă, probabil) cu multă căldură...

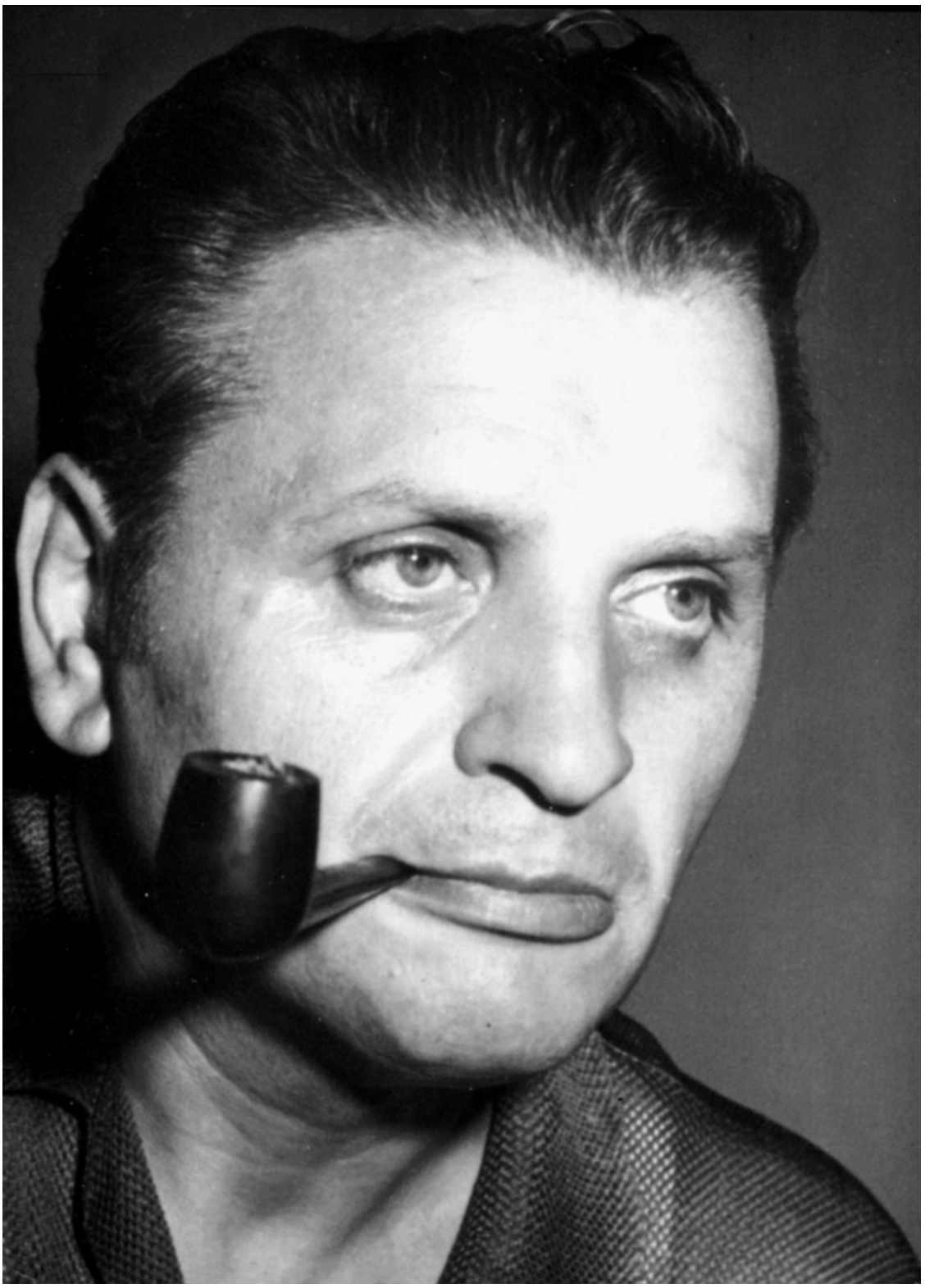

IV. POET

„Presimt că am să rămân întreaga viață un liric.”

Jurnal, 24 iunie 1959

„Poezie = erezie: iată singura rimă cu sens într-un veac fără sens.”

Jurnal, 21 septembrie 1975

„Nu cunosc prea multe direcții în care vocația mea reală să fi fost mutilată, aripile ei amputate, dar de una sunt sigur – poezia. În fond, la urma urmei, în tot ce scriu şi azi, cu toate cenzurile exterioare şi interioare, autoimpuse, răbufneşte poetul: poetul refulat, trecut cât mai în adâncul sufletului, într-un soi de clandestinitate jucată.”

Jurnal, 24 mai 1964

„Mi-e inima obosită ca un adevăr
sau ca un soldat
târât în prea multe bătălii,
zadarnice ca toate bătăliile
şi triste ca toate bătăliile,
irositoare de nădejdi ca toate bătăliile,
pierdute ca toate bătăliile.”

Soldatul obosit, 1994

Ştefan Iureş
scriitor

Instrument de măsurare lirică a clipei irepetabile

Ziarist tenace, harnic, îndelung experimentat în oglindirea evenimentului *„la zi”,* dramaturg şi romancier credincios observării atente a realului, nu mai puțin disponibil, totodată, pentru cutreierarea infinitelor spații ipotetice cu fantastul vehicol oferit de science-fiction, Victor Bârlădeanu părea a-şi fi făcut publice demult toate domeniile propice arcului său creator.

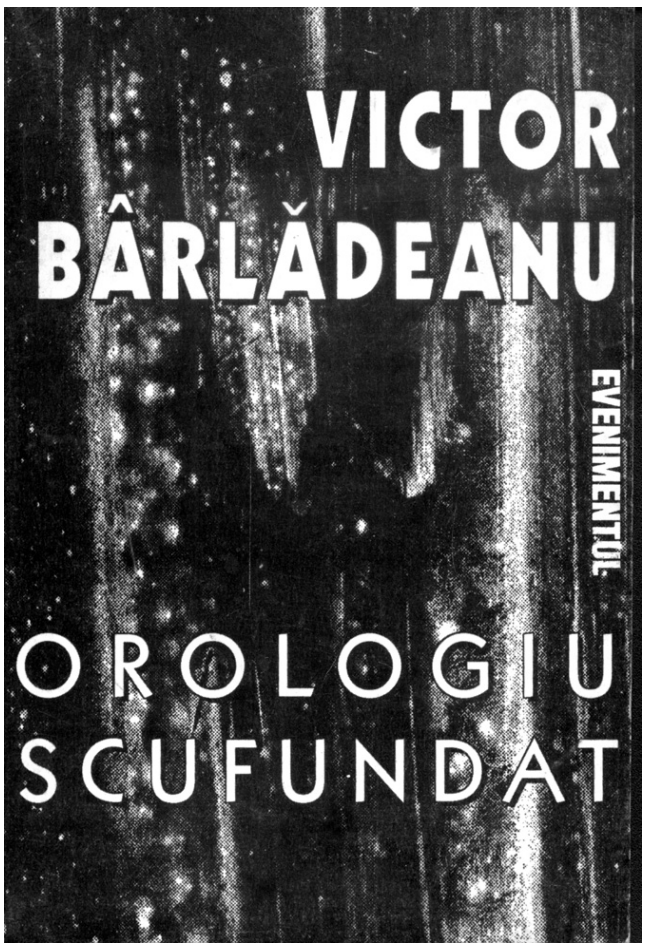

Iată-l, însă, propunând, recent, o fațetă în plus, aceea de *poet*, ipostază numai aparent nouă, de fapt, însoțitoare discretă a tuturor celorlalte manifestări de energie transpusă în cuvântul tipărit de-a lungul mai multor decenii. **Orologiu scufundat** este o culegere de versuri care ne face martorii unui tic-tac surdinizat, instrument de măsurare lirică a zilei, a orei, a clipei irepetabile…

Contragreutatea grație căreia arcul acestui mecanism se lasă pus la treabă este însăşi inima lui Victor Bârlădeanu.

DOREL DORIAN
scriitor

Efluvii de candoare, nostalgii şi luciditate

Îl tot citesc pe Victor, dacă nu greşesc, de vreo 50 de ani: articole întâi; apoi – reportaje, pamflete, teatru, SF-uri (evadări fericite într-un alt spațiu-timp) şi… *versuri:* efluvii de candoare, de nostalgii şi de luciditate, dar mai ales de candoare. Târziu, într-un catren de inimă albastră, Victor pare o clipă tentat să-şi infirme candoarea: *„patinăm în văzduh/ arabescuri, parabole, cercuri/ într-o luni, într-o marți, într-o miercuri/ şi le ştergem cu ultimul duh…”.*

Nu, nu le *„ştergem”,* Victor! Ele dăinuie în memoria noastră şi le iubim, **rămân**.

Victor Bârlădeanu, scriitorul Dorel Dorian şi L. Lotem ataşatul, cultural al Ambasadei Israelului în România

Doru Popovici
compozitor
(„***România Mare***”, 15 iulie 2011)

Între lirism fremătător şi dramatism accentuat

Cu scriitorul Victor Bârlădeanu am colaborat în excelente condiţii, atât în emisiunile mele din cadrul Societăţii Române de Radiodifuziune, cât şi în calitate de compozitor. Mă refer la opera mea **Interogatoriul din zori**, concepută pe un libret al său, îndreptată împotriva odiosului Diktat de la Viena, lucrare premiată de o comisie prestigioasă de la Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor, avându-i în frunte pe Ion Dumitrescu şi Ştefan Niculescu. Apoi, trebuie să mai menţionez **Cantata Galaxia memoriei**, de asemenea premiată, poemul vocal-orchestral **In memoriam Fundoianu** şi, mai recent, amplul lied **Decalogul**, pentru voce şi pian, ce are la bază, ca şi celelalte opusuri amintite, versurile lui. M-au impresionat puternic poemele sale din volumul **Orologiul scufundat**, în urma cărora, aprofundându-le, îmi dau seama că autorul a asimilat poetica secolului al XX-lea şi a izbutit să-şi creeze un stil personal, oscilând între un lirism fremătător şi un accentuat, răscolitor dramatism. M-a impresionat poemul ***Îngheţ***: *„Mi-e inima o zdreanţă sângerândă/ şi ochii candelabre înghe-ţate/ iar creierul de mult vrea să mă vândă/ pe mobilă şi haine şi bucate./ Mi-e aripa cusută trist cu sârmă/ şi visul lustruit cu gaz şi ceară/ şi zi de zi mai pierd câte o cârmă/ şi câte-un somn în fiecare seară.”*

Nu mai puţin realizat mi se prezintă poemul ***Cântec de dor*** : *„Petale mari de umbră ca de nuferi,/ sub vântul înserării,*

înstelat,/ şi tu, amice, suflet care suferi/ cu depărtări şi dragoste-ncrustat./ Lumini de gheață, flori de vis în tine/ ca-n tainice culise-ncremenesc./ Răzbate ale pleoapelor cortine/ doar dorul-mare, simplu, omenesc". Meditativ, profund, de o pronunțată religiozitate poate fi considerat poemul intitulat ***Glasul***: *„Acolo, pe Sinai, când Moise dăltuia în a eternității piatră/– pătruns până-n adâncul ființei sale omeneşti/ de cutremurătoarea voce a Dumnezeirii – / necruțătoarele şi veghetoarele Porunci,/ se plămădea pentru întreaga omenire/ Temelia, acel pe veci indestructibil fundament/ al edificiului moral./ De-atuncea, Israel poartă prin lume,/ în marea, dureroasa, rodnica sa răspândire,/ aceste mereu nestinse stele de veghe/ la destinul omenirii,/ această necuprinsă impunătoare/ şi patetică strajă/ a aspirației de-a fi/ şi a rămâne OM./Legea divină/ ne străjuieşte de atunci/ pe fiecare dintre noi/ în orişice clipă a zilei/ şi a nopții/ ca stâlp de foc al conştiinței,/ iar spiritul uman e veşnic viu/ prin DECALOG."*

Ataşamentul față de spiritualitatea românească reiese din poemul ***Paleta şi partitura***: *„Acolo, la Ein Hod, lângă Haifa,/ în muzeul care poartă numele/ nemuritorului prieten al lui Tzara,/ Marcel Iancu,/ Arhitectului al cărui nume/ îl regăseşti pe case vechi din Bucureşti,/ zugravului de chipuri urmuziene,/ îmi răsunau, parcă, în scoica auzului/ nostalgicele sunete campestre/ din Bărăganul nostru românesc/ plămădite din doruri şi melancolii/ de celălalt Marcel Mihailovici./ Fii ai seminției biblice,/ primiți cu inimă de frate/ aici, între Carpați şi Dunăre/ şi între dulcile coline transilvane,/ şi pe întinsuri de Bugeac,/ şi-n Țara Fagilor din nord,/ ei au simțit/ şi-au fost mereu/ fiii credincioşi ai unui plai/ al oamenilor între oameni."*

Un *„poem-testament"* poate fi considerat remarcabilul opus ***Psalm despre psalmi***: *„Nepotolita sete de-nălțimi,/ de strălucire, puritate, veşnicie,/ de tot ce-i drept, frumos şi bun,/ tu, Psalm, cântare-a treptelor luminii! Cântare-a năzuinței de a fi/ mereu şi-ntotdeauna şi-n tot locul întru Domnul/ Din mâna ta deschisă*

Alina Popovici, Victor Bârlădeanu şi Doru Popovici

către noi/ se satură şi sufletul, şi trupul/ Tu, Psalm al vieţii şi-al eternităţii,/ tu, muzică a sferelor fără sfârşit,/ ţie încerc nimicnicia mea să ţi-o închin."

În toate acestea se reliefează un mişcător umanism al scriitorului Victor Bârlădeanu, care şi-a legat estetica de temele majore ale omului superior, care nu trece pe lângă durerile semenilor săi cu indiferenţa cu care ploile udă statuile. Meditaţiile lui Victor Bârlădeanu sunt ale unui evreu care a adâncit Vechiul Testament şi a creat opere minunate: *„În scrierile lui, sub masca împăcării cu sine şi cu lumea se detaşează o veşnică neîmpăcare"*...

MINIANTOLOGIE LIRICĂ

din volumul **Orologiu scufundat,**
Editura Evenimentul, 1994

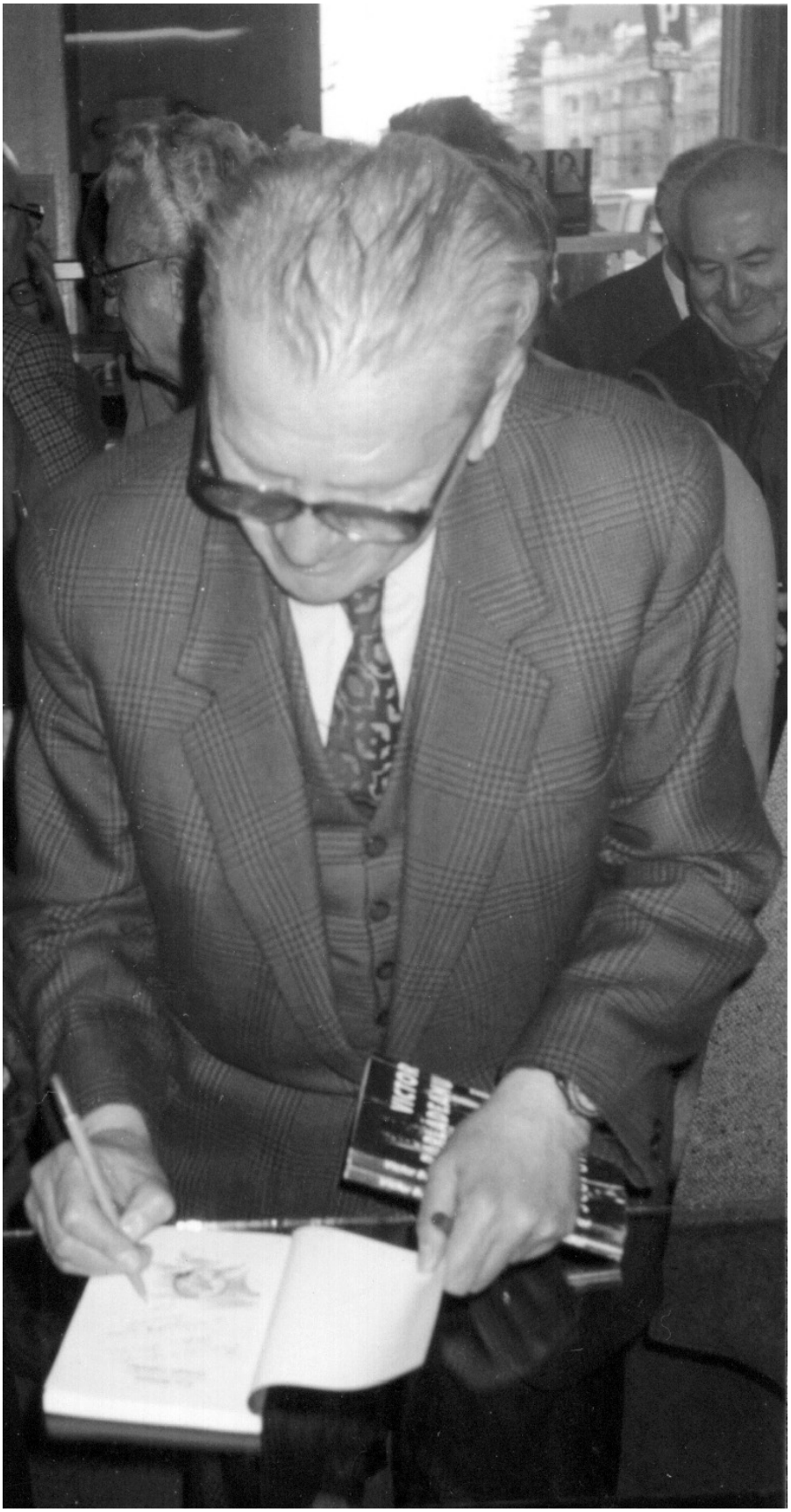

ANTUME

– din volumul **Orologiu scufundat**, Editura Evenimentul, 1994 –

Patinaj

Patinăm pe uscat.
Lunecăm pe pământ ca pe gheață.
Doar o dâră lăsăm într-o viață
şi-obosim de atât lunecat.

Patinăm în văzduh.
Arabescuri, parabole, cercuri,
într-o luni, într-o marți, într-o miercuri,
şi le ştergem cu ultimul duh.

Unde?

E-un strigăt în fiece rană,
un zâmbet în fiece zbor,
o aspră durere umană
în fiece vis călător,

un strop de râzândă fervoare
în fiece zumzet de stup.
Dar eu, eu unde sunt oare,
cu suflet, cu sânge, cu trup?

Zori

Adânc fluturară
durerile-n zori
şi-o pasăre rară
pieri printre nori,

iar nopțile albe
rămase-n odăi
zac triste şi calpe
ca stinse văpăi.

Ciudatele întrebări

Care spaimă
mă tot umblă
ca un cozoroc de umbră?

Care faimă
mă apasă
ca nămeții de pe casă?

Care astru
mă tot ninge
cu fulgi negri de funinge?

Ce dezastru
mă omoară
ca-ntr-un măciniş de moară?

Conflict

Sunt bolnav de timp cum o meduză
e bolnavă veşnic de ocean.
Sunt înfipt în timp ca o ventuză
şi de la un timp nu mai m-amuză
rolul ăsta grav-contemporan.

A trăi în lună sau în soare,
numai nu în clipe, zile, luni,
numai nu-n teribila strânsoare
a acestei pulberi muritoare.
Poate chiar la casa de nebuni…

Bruegel

Masacrul inocenților e-n toi
cu şuier de securi şi de topoare
şi moare-n fiecare dintre noi
un inocent şi-o brumă de candoare.

Se stinge vag în cerul mut şi gol
un strigăt năucit ca o stafie
şi-aducem fiecare un obol
masacrului de nevinovăție.

Demon bun

O, Vassago, o, Vassago, o, Vassago,
soarta-mi de ratare tu dezleag-o
şi-nfăşoar-o-n magice inscripții,
şi înalț-o cât eucalipții.

O, Vassago, o, Vassago, o, Vassago,
mediocra-mi zbatere tu neag-o
şi mă smulge din robia cetii,
şi mă fă să gust din viața vieții.

Rugă-imprecație

Ce tristă noapte mi-ai adus pe buze,
cu tot amarul stelelor-meduze,
cu tot nămolul norilor de turbă,
cu tot ce-n mine şi pe cer se surpă.

Ce tristă zi mi-ai zornăit sub creştet,
cu tot frunzişul răvăşit şi veşted,
cu tot cortegiul zdrențuit de vise,
cu tot noianul de aripi ucise.

Dor

Sunt troienit de dor ca un copac
şi-n asfinţituri crengile-mi desfac
spre limpezile vise de Biharii
prin care alerga-mi-aş telegarii.

Ca un pământ de dor sunt cotropit,
pe care pluguri l-au arat, în mit,
sub bolţile toride să rodească
în marea germinaţie cerească.

Acvariu

Prin tulbure acvariu înotăm
ca printr-un anotimp al neputinţei
şi-ades ni se întâmplă să uităm
de unde suntem, cine ni-s părinţii.

Ne amăgim că ştiu de noi şi sorii
şi că trăim în cosmicul ecou,
dar asfinţim în pragul aurorii,
când se retrag tramvaiele-n depou.

Cartea

Tu, Cartea lumii
şi a vieții,
tu, Carte-Lume,
Carte-Viață,
întruchipare a eternității
şi-a clipei,
a umanității
şi a omului,
a vieții
şi a morții.
Tu, Cartea veşnică,
tu, Carte-a necuprinsei înălțări,
tu, Cartea veacului de început şi de sfârşit,
tu, Biblie a sufletului meu.
Din aprigul, scânteietorul tău cuvânt
s-a dăltuit zidirea fără de sfârşit,
patetica iluminare
a spiritului omenesc
în zbuciumul şi-n răvăşirea sa adâncă
pentru a pune un dăinuitor zăgaz
în calea patimii
şi-a urii.
Tu, Carte-a năzuințelor umanului
spre marea, nesfârşita armonie.

Psalmodie-sonet

Pe aripi de fervori şi de extaze
se-nalță către cer o psalmodie
şi-o boare de lumină-n zări adie
peste-un crepuscul năruit sub raze.

Spre duhu-n veci izbăvitor îmbie
sonora țesătură de turcoaze
din flori-năluci învăpăiate-n vaze
de sunete țâşnind ca apa vie.

E-o boltă arcuită peste noi
din stele ce se-nvolbură puhoi
şi blânde ploi simfonic ne-mpresoară.

Din glasul ce ridică imn ceresc
izvoare, râuri, fluvii împletesc
o lume zămislită-ntâia oară.

Umbra

E lângă Hamlet mereu,
ocrotitoare, amenințătoare,
patetică, adesea hohotind
de plâns, de râs, de toate laolaltă,
blestem îmbolditor,
răvăşitor întru luciditate
şi-ntru dilemă, veşnică dilemă
între trăire şi pieire.

E lângă fiecare dintre noi,
ca o anatemă pedepsitoare
pentru eterna noastră inocență,
pentru adânca noastră resemnare
şi pentru neputința de-a vedea,
de-a ne vedea
precum suntem
şi pentru lipsa tristă de voință
de-a ne cunoaşte în oglindă.

E lângă el, e lângă tine, lângă mine
şi ne preface zilnic
în câte-un Hamlet
plăpând, răzbunător,
blajin, năpraznic
şi veşnic întrebându-se: a fi?…

Paleta şi partitura

(Marcel Iancu şi Marcel Mihalovici)

Acolo, la Ein Hod,
lângă Haifa,
în muzeul care poartă numele
nemuritorului prieten al lui Tzara,
Marcel Iancu,
arhitectului al cărui nume
îl regăseşti pe case vechi din Bucureşti,
zugravului de chipuri urmuziene,
îmi răsunau parcă în scoica auzului
nostalgicele sunete campestre
din Bărăganul nostru românesc
plămădite din doruri şi melancolii
de celălalt Marcel, Mihalovici.

Fii ai seminţiei biblice,
primiţi cu inimă de frate
aici, între Carpaţi şi Dunăre
şi între dulcile coline transilvane,
şi pe întinsuri de Bugeac,
şi-n Ţara Fagilor din nord,
ei au simţit
şi-au fost mereu
fii credincioşi ai unui plai
ai oamenilor între oameni.

Ultima oră
(Mihail Sebastian)

Într-o amiază cenuşie de mai ploios,
într-o primăvară bizar autumnală,
un camion turbat, dezlănțuit, descreierat,
s-a năpustit pe un trotuar bucureştean
şi-a retezat o viață, un destin,
spirala unei desăvârşiri.
Ziarele au reluat a doua zi
în neutre chenare de doliu
că a murit un scriitor şi-un cărturar,
autor al cărții… şi-al romanului… şi-al piesei…
în timp ce se-ndrepta
să îşi deschidă cursul universitar
despre cine altul decât despre Balzac…
Peste câteva luni,
la Teatrul Național din Bucureşti,
sala Studio,
s-a prezentat ultima sa piesă încheiată.

Toți din sală ştiau că, de fapt,
ultima oră de reprezentație
avusese loc
în acea amiază ploioasă de mai
când jocul de-a vacanța
din oraşul cu salcâmi
s-a curmat prin cel mai absurd accident
şi – cum spunea marele său prieten, Camil –
a căzut din cer
cea mai tulburătoare
stea fără nume
şi fără noroc
a literaturii române.

Sunetul şi piatra

În fiecare piatră e un sunet,
în fiecare sunet e o piatră,
trupul sunetului e piatra,
sufletul pietrei e sunetul.
Piatra se-mpuținează,
sunetul se-adună cu alte sunete.
Piatra se ciopleşte,
sunetele se-mpreună.
Ciocanul şi lăuta,
dalta şi harfa,
îngemănate de-acelaşi destin,
zămislesc sub bolta înstelată
divinele-armonii:
torsul şi melosul,
statuia şi simfonia,
toate-ntru slăvirea
aceleiaşi minuni dumnezeieşti şi pământene,
OMUL,
toate plămădite de acelaşi
fără de seamăn demiurg,
ARTISTUL,
făurarul frumuseții,
cel ce insuflă materiei forța spiritului,
Praxitele sau Bach,
Michelangelo sau Beethoven,
Rodin sau Ravel,
Fidias sau Enescu...

Demiurg

Nu ştiu de ce
această tristă patimă ciufută
de-a ne trezi în fiecare dimineață
şi-a adormi în fiecare noapte
cu visul năstruşnic,
un pic chiar bezmetic, abrupt şi abulic
de-a fi demiurgi.
Ne visăm aşa, dintr-odată, fără motive anume,
creatori singulari, solitari, unici
de universuri,
de plăsmuiri până atunci inexistente,
de lumi imposibile,
de plicticoase armonii universale...
Şi ne simțim bine,
grozav de fericiți,
în aceste halucinații roz-bonbon
născocite de închipuirea noastră bolnavă
tânjind să se ridice
de pe-un pământ mâlos, parşiv, sordid.
Ne vine-n gât un geamăt de tristețe,
un răcnet lung de destrămare.
Şi, totuşi, o luăm iar de la capăt
trezindu-ne în plin coşmar
de demiurgi...

Elan romantic

Străfulgerare-nfrigurată,
năpraznică-nvolburare de azur,
cădere şi urcuş abrupt,
desprindere şi-nghiocare
în spațiu şi în timp,
titanică plămadă
de limpezimi şi-ntunecări,
ruptură şi-nchegare
de năluciri şi realități,
mirifică îngemănare
de aur sterp şi de noroi fertil,
de aripă şi clisă, de pisc şi-abis fără sfârşit.
Împresurare şi desprejmuire
ale Eul-lui întors spre sine
şi către ceilalți, toți, de pretutindeni,
zbor crâncen
şi împintenare surdă,
tăcută năpustire spre zenit,
mutenie urlândă spre adânc
şi clipocit de raze
şi freamăte de galaxii
şi totul, totul, totul
e Elan!

Marele, nemărginitul, infinitul
Elan romantic...

Ieremiadă pentru Ieremia profetul

Tu, care ai trăit din plin durerea
şi suferința cea cumplită
a poporului ales
să se jertfească
la ale Vavilonului învolburări
pentru înveşnicirea spiritului liber
şi neuitarea magicului Ierusalim!
Tu, care, cufundat în deznădejde,
trăit-ai tragedia ca pe-un balsam,
de rana sufletului tămăduitor,
tot timpul amintindu-ți
cuvântul Lui: *„Milele Domnlui*
nu s-au sfârşit, milostivirile Lui nu încetează!”
Tu, care-ai văzut nenorocirea
şi ai vestit-o, aspru şi cucernic,
prorocind căderea zidurilor Sionului,
afundarea porților lui în pământ,
tu ai avut puterea să-ntrevezi
cum de sub giulgiul lacrimilor grele
de sub năpasta tragediei,
renaşte purificatoare,
în veci dăinuitoare,
imaginea Ierusalimului de aur,
ca o răsplată plină de lumină pentru suferință,
ca prevestirea cea inexorabilă
a biruinței de neocolit,
căci nu există tragedie-adevărată
fără trezirea însorită prin Catharsis...

America, America

Lui Elia Kazan

Între două oceane,
între două imensități translucide,
între arşiță cumplită şi ger năpraznic,
între timp şi netimp,
între spațiu şi antispațiu,
între zero şi infinit,
curgi gâfâit,
te reverşi fără răgaz,
ca o Niagară a epocii,
Americă, Americă!
Între zgârie-nori şi pustiuri,
între pietre şi valuri,
între somnolențe topite şi vijelii năpustite,
între răvăşeli lăuntrice şi explozii exterioare,
între oameni şi monştri,
între gnomi şi zei,
te profilezi pe zare,
ca însăşi statuia acestui secol abrupt,
Americă, Americă!
Între rodiri extatice şi sterilități nevolnice,
între înnegurări buimace şi limpeziri titanice,
între tropote de bizoni şi şerpuit de şopârle,
între simțuri dezlănțuite şi înțelepciuni senine,
între ferocități rapace şi blajinătăți mărețe,
între ordine şi haos,

între lumi şi nebuloase,
te înalți ca o chemare
spre ceva, undeva, cândva,
Americă, Americă!
Confruntare între două lumi

Victor Bârlădeanu lansează cartea **Orologiu scufundat**

„Când poezia a devenit muzică…”

„Când poeziei muzica i-a dat
un timp al sfâşiatelor clamări,
un timp al patimilor îndelung durute,
un timp al înălțărilor vibrante,
un timp în care omenirea se revarsă,
un timp al naşterii şi al morții
un timp al ordinii şi-al haosului,
atuncea poezia-a devenit
MUZICĂ.”

Victor Bârlădeanu

C.D.: ***Dăruiri*****,** 1994

„În întreaga lume, pretutindeni unde se pun astăzi cu acuitate problemele înnoirii de substanță a teatrului liric – şi unde oare nu se pun? – creatorii sunt răscoliți de necesitatea tot mai imperioasă de a face să pulseze, în acea organică simbioză de muzică şi teatru care e opera, tumultul vieții, al frământărilor şi al nădejdilor din care se nutreşte zbuciumata istorie contemporană. A face să transpară – în modalități artistice inovatoare şi, concomitent, accesibile – problematica secolului a devenit o chestiune de conştiință a oricărui creator, pentru care opera nu reprezintă un gen mort o dată cu decesul verismului italian şi cu imperialul crepuscul al dramei lirice wagneriene."

Victor Bârlădeanu
(despre opera **Interogatoriul din zori**, 1977**)**

DORU POPOVICI
compozitor

Colaborând sub cerul paradisiac al lumii Euterpei cu fratele meu de suflet

Îmi amintesc că pe scriitorul şi publicistul Victor Bârlădeanu l-am cunoscut acasă, în familia lui. Victor mi-a apărut ca un bărbat înalt, cu părul blond, cu trupul de o carură atletică şi cu sufletul pur, feciorelnic, ca un pârâu de munte… Şi Veronica, soția lui, şi Victor s-au condus, în minunata lor viață de familie, precum doi evrei filoromâni, de o moralitate exemplară. Cu ei m-am împrietenit. Ba, mai mult, am început să colaborăm, sub cerul unui nou umanism, considerând arta şi literatura ca fiind *„ecoul Dumnezeirii din noi, ce ademeneşte veşnicia să poposească pe pragul casei noastre”.*

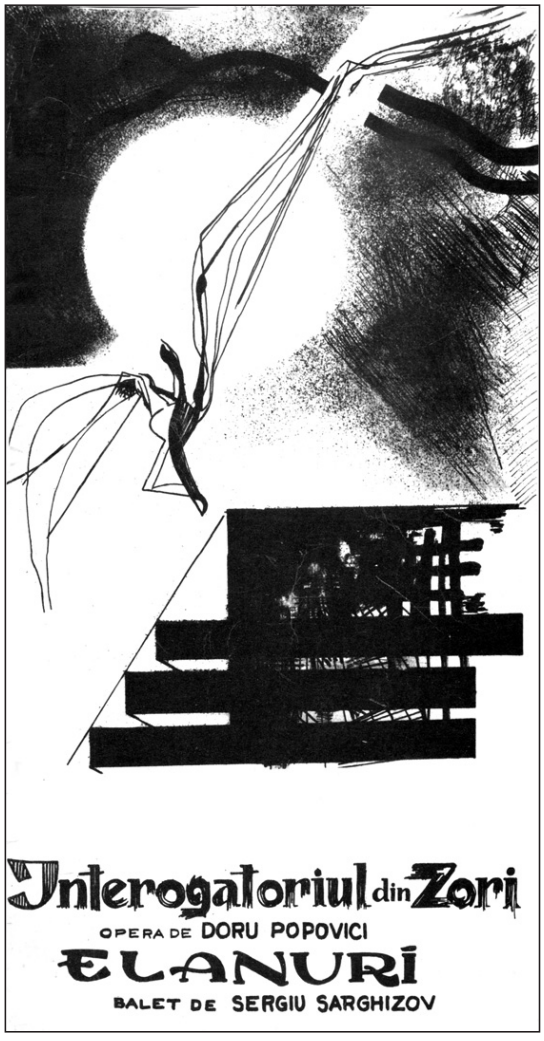

Fericită zi când Victor şi cu mine ne-am decis să contribuim la ampla emisiune radiofonică **Corespondențe spirituale**, având drept temă corelația subtilă dintre muzică şi literatură. Emisiunea conținea trei părți: în prima, Victor oferea un eseu despre respectivul literat; în partea a doua, eu

continuam cu un eseu despre muzică, pentru ca, în final, să creez corelația dintre muzică şi literaturile respective. Emisiunea dura 30 de minute şi se desfăşura o dată pe săptămână, pe Canalul Cultural, putând fi socotită chiar *„istorică”*, singulară în istoria culturală a Radioteleviziunii Române.

Iată şi titlurile emisiunilor **Corespondențe spirituale*: Eminescu şi muzica, Arghezi şi muzica, Blaga şi muzica, Bacovia şi muzica, Călinescu şi muzica, Vianu şi muzica, Ralea şi muzica, Camil Petrescu şi muzica, Eugen Barbu şi muzica, Nichita Stănescu şi muzica, Labiş şi muzica, Sorescu şi muzica, Cervantes şi muzica, Goethe şi muzica, Heine şi muzica, Thomas Mann şi muzica, Federico Garcia Lorca şi muzica, Mark Twain şi muzica, Schönberg şi scriitorii expresionişti, Luigi Nono şi muzica***. După 1989, am generat emisiunile ***Biblia şi muzica, Literatura şi muzica în Palestina, China şi lumea musulmană, Evul Mediu şi muzica, Renaşterea şi muzica*** şi ***Religia şi muzica***.

Se pare că aceste teme au cam *„deranjat”* pe culturnici şi, în cele din urmă, emisiunea s-a scos din programele Radioteleviziunii. În acest sens, amintesc o întâmplare cu rezonanțe întristătoare: un funcționar, din conducerea instituției, m-a chemat şi mi-a spus că „*nu mai ai dreptul să colaborezi cu Victor Bârlădeanu, fost redactor la ziarul* ***<Scînteia>*** *şi devenit, apoi, consilier al rabinului Moses Rosen. El e un trădător al PCR, iar cei patru copii ai săi au părăsit țara, dovedind o atitudine anticomunistă. Să fie limpede: Victor Bârlădeanu nu mai poate fi colaborator al instituției noastre. Nu oricine poate vorbi la Radio.”* Am replicat: „*Eu şi Victor Bârlădeanu am generat prima operă antifascistă,* **Interogatoriul din zori***, premiată, de mai multe ori, în țară şi înfățişată în multe Radiodifuziuni din Europa, atât din țări capitaliste, cât şi din țări socialiste. Chiar Radioteleviziunea Română a premiat-o.*”În cele din urmă, m-am conformat. Şi Victor Bârlădeanu a fost interzis în Radioteleviziune…

În fine, mi-am adus aminte de cuvintele prietenului meu, Victor Bârlădeanu, cu prilejul sărbătoririi mele la 50 de ani de viață: *„Doru Popovici, vei trăi încă mulți ani. Sper ca, la 80 de ani de existență, să vorbesc despre tine şi colaborările noastre”.* Din nefericire, Victor ne-a părăsit prea devreme şi s-a stabilit în lumea de dincolo, aceea a livezilor de apoi şi, în acel cadru, plin de *„melanholie”* şi durere adâncă, am vorbit, la înmormântarea sa, despre fratele meu de suflet, scriitorul şi publicistul Victor Bârlădeanu, şi colaborările noastre rodnice. El a trecut, ca o pasăre măiastră, în acest tragic veac, muncind într-un ritm accelerat, lăsându-ne resemnați. A plecat din această lume, având în suflet seninătatea hrisalidei din Calea Lactee…

Prima noastră colaborare se leagă de compunerea operei mele, **Interogatoriul din zori**. În libretul generat cu măiestrie de Victor Bârlădeanu, țăranul Ion I. Ion ni se prezintă ca un anti-fascist, foarte îndrăzneț, punând la zidul infamiei Diktatul de la Viena (prin care României i s-a furat Nordul Transilvaniei), dar şi Tratatul Molotov-Ribbentrop, în urma căruia lui Stalin i-au fost făcute cadou Basarabia, Bucovina de Nord şi Ținutul Herța. Totodată, Ion I.Ion a condamnat violent înființarea de lagăre, unde au fost încarcerați mari patrioți, culminând cu crimele odioase din Polonia, țară în care au fost uciși şi mulți evrei, care au avut o singură vină: s-au născut evrei. Punctul culminant al dramaticei noastre realizări a fost atins în secțiunea medie a piesei, când s-a desfăşurat dialogul, plin de tensiune, dintre procuror şi Ion I. Ion. În cele din urmă, eroul lui Victor Bârlădeanu a fost condamnat la moarte. Victoria morală, însă, a fost de partea demnului țăran animat de un patriotism ardent.

Cu această operă ne-am prezentat la un concurs la Radio-televiziune, dedicat lucrărilor concepute de creatorii români. Cu o majoritate impresionantă de voturi, lucrarea a obținut Marele Premiu. Au urmat marile noastre bucurii: opera s-a înregistrat la Radioteleviziune, tălmăcită de sublimii cântăreți George Crăsnaru, Octav Enigărescu şi Pompei Hărăşteanu, dirijori fiind Carol Litvin

şi Ludovic Baci. Lucrarea a mai fost prezentată la Opera Maghiară din Cluj-Napoca, Opera din Galați, Opera din Iaşi şi Opera din Timişoara. Am avut mari succese. Totodată, am obținut noi premii, care ne-au bucurat foarte mult. Un mare număr de Radiodifuziuni din Europa au preluat înregistrările respective, iar cronicile dedicate opusului nostru au fost elogioase.

O mare ticăloşie a avut loc la Opera Română din Bucureşti. Deşi a fost tălmăcită admirabil, premiata noastră lucrare închinată teatrului liric, în programul de sală şi pe afiş nu a apărut numele libretistului, umilitul Victor Bârlădeanu. Motivul: s-a preluat teza, mârşavă, de la Radioteleviziune, potrivit căreia acesta e un trădător al PCR. Am protestat, dar fără succes.

În limbajul componistic al tragediei, am utilizat o îmbinare între modalismul cromatic şi tehnica serialismului, creată de Arnold Schönberg. Nu este lipsit de interes faptul că mari personalități artistice şi-au expus părerile favorabile. Marcel Mihalovici afirma că „*Opera* **Interogatoriul din zori** *de Doru Popovici, concepută pe un libret foarte expresiv şi concis întocmit de dotatul scriitor şi publicist Victor Bârlădeanu, este o creație plină de tragism. Compozitorul a îmbinat convingător tehnica de creație a modurilor cromatice cu aceea a serialismului dodecafonic. Victor Bârlădeanu şi Doru Popovici şi-au dat mâna, în climatul unei estetici limpide, profund moralizatoare. Iată o operă valoroasă, concepută cu măiestrie, care a intrat definitiv în istoria muzicii româneşti contemporane."* Dirijorul Mihai Beleavcenco a pus în scenă spectacole cu două opere de Doru Popovici, **Mariana Pineda** şi **Interogatoriul din zori**: prima a pornit de la tragica piesă a „*privighetorii Spaniei*", iar cea de-a doua a avut ca libret opusul, atât de dramatic al lui Victor Bârlădeanu. Regizorul a declarat că „*ambele opere pot fi socotite creații reprezentative pentru istoria teatrului liric din România"*. În fine, Anghel Ionescu-Arbore: *„La opera din Galați, am pus în scenă* **Interogatoriul din zori** *de Doru Popovici şi Victor Bârlădeanu. Se poate vorbi de o creație răscolitoare. Mulți spectatori ai oraşului lui Dimitrie Cuclin şi*

Ludovic Feldman au introdus lacrimile lor în inimă, lacrimi care au ars."

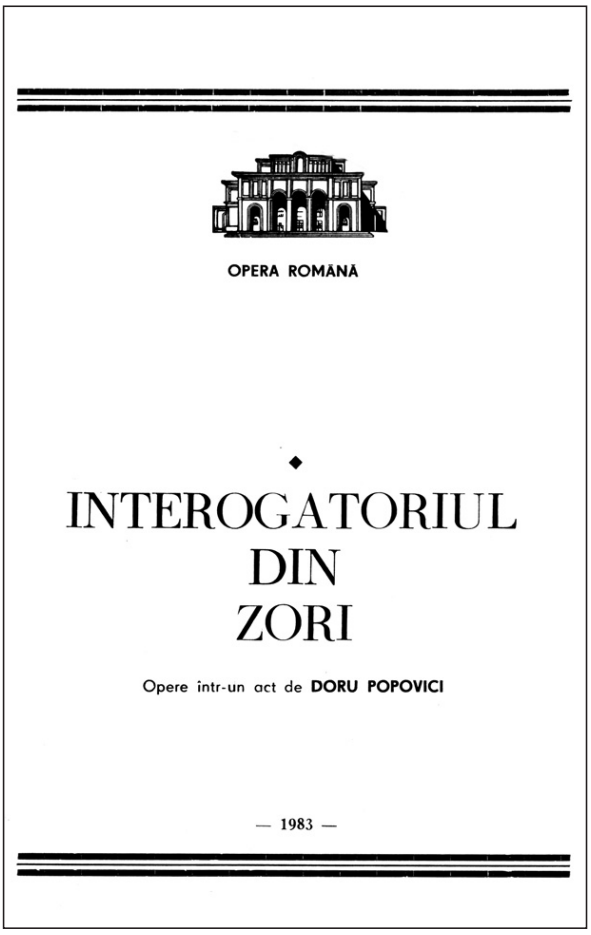

Două compoziții care s-au bucurat de real succes pot fi considerate cantata **Galaxia memoriei**, pentru cor mixt, soprană şi bas, şi poemul **In memoriam Fundoianu**, pentru soprană şi orchestră, inspirate de poetica lui Victor Bârlădeanu. **Galaxia memoriei**, de esență expresionistă, este mai aproape de componistica unor creatori italieni decât de aceea a noii şcoli vieneze. Ea a fost răscolitor interpretată de Corul Radio, condus de dotatul Aurel Grigoraş, avându-i soliști pe Pompei Hărăşteanu şi Elena Grigorescu. Iată şi câteva păreri autorizate: Laurențiu Profeta a susținut că **Galaxia memoriei** este *„o capodoperă";* D.D. Botez: „*I-am dirijat fostului meu elev excepțional multe compoziții pentru cor a cappella, de un lirism tulburător.* **Galaxia memoriei** *este o piesă vocală mult inspirată a unui <nou> Doru Popovici, de o expresie tragică. Versurile lui Victor Bârlădeanu, concepute cu o totală dăruire, întăresc sensul aforismului generat de legendarul Şalom Alehem, după care <cine distinge un om de om acela nu e om>."* La rându-i, marele muzicolog american Irving Lowens, după ce a adâncit **Galaxia memoriei**, a consemnat următoarele: „*Doru Popovici e un neoromantic, cu un talent mai mult decât neobişnuit".*

Poemul **In memoriam Fundoianu** este ultima compoziție inspirată de versurile lui Victor Bârlădeanu, apărute în cartea **Melodiind sub cerul frumosului liber**, scrisă de mine în

colaborare cu Daniela Caraman-Fotea. În acest climat apolinic, menționez fragmentul ***PRIMĂVARA DURERII–PRIMĂVARA BUCURIEI–PRIMĂVARA VICTORIEI***; ***lui B. Fundoianu-Benjamin Fondane, la patru decenii de la prefacerea lui în cenuşă şi fum în camera de gazare a crematoriului de la Auschwitz; poem de Victor Bârlădeanu pentru un madrigal dramatic de Doru Popovici***: *„Atunci,/ atunci,/ atunci,/la Auschwitz,/ la Auschwitz,/ la Auschwitz,/ în primăvara-nvâltorată/ de spaimă şi nădejdi,/ de ură şi dragoste,/ de moarte şi viață/ a anului/ o mie nouă sute patruzeci şi cinci,/ atunci ai fost ucis,/ prefăcut într-o trâmbă de fum/ şi-ntr-un morman de cenuşă,/ tu, cel ce respirai <privelişti> româneşti (...)/Din jertfa zecilor de milioane/ pieriți pe frontul dezrobirii/ în lupta fără preget/ împotriva urii,/ pentru salvarea omului/ pentru salvarea omenescului din om,/ s-a născut un nou anotimp/ al tău şi al nostru:/ PRIMĂVARA DURERII!/ PRIMĂVARA BUCURIEI!/ PRIMĂVARA VICTORIEI!”*

Împlinind 80 de ani, am fost sărbătorit de Universitatea *„Spiru Haret”* din Bucureşti, la Casa Scriitorilor *„Mihail Sadoveanu”* şi la Societatea Română de Radiodifuziune. Îmi pare rău că nu ai putut fi prezent, din nou, printre cei vii, vorbind şi scriind despre colaborările noastre, desfăşurate într-un climat orphic. În acest context, s-ar fi reliefat, iarăşi, talentul tău, răscolitor de inimi pure, ca zăpezile într-o iarnă şiroind de vise… Fiindcă noi doi am considerat viața ca *„un suspin, dar, prin arta noastră, am încercat să o facem cântec”*. În absența ta, mi-a mai rămas curata bucurie brâncuşiană de a colabora cu mult iubita ta soție, Vera, pornind de la aforismul *„Etica este religia lui Dumnezeu”*.

A.I.Arbore
regizor
(din **Caietul de regie** al spectacolului
Interogatoriul din zori, 1975)

Confruntare între două lumi

Pentru cel care doreşte să cunoască viața – şi ce om nu doreşte s-o cunoască? – nimic nu mi se pare mai pasionant decât urmărirea unei confruntări. În fond, toată existența umană este o confruntare, uneori dramatică, alteori spectaculoasă şi, de multe ori, surdă sau tăcută. Dintr-o asemenea confruntare, omul iese îmbogățit. Uneori, aparențele sunt înşelătoare şi lupta decide pe victorios, alteori, victoria e cea prevăzută şi parcă nici nu s-a dat vreo luptă.

Personajele operei **Interogatoriul din zori** de Victor Bârlădeanu şi Doru Popovici se află într-o situație limită: un om urmează să moară, condamnat la moarte de cel pe care e nevoit să-l înfrunte. Pozițiile sunt inegale: procurorul e stăpân pe situație, e liber şi poate dicta, condamnatul mai are doar câteva clipe de viață. Victoria nu poate surâde decât unuia, iar acesta nu poate fi decât procurorul. Şi, totuşi...

Şi, totuşi, numai aparent forța aparține celui care o afişează. Pentru că ea nu are niciun fundament real. Libertatea procurorului este iluzorie. El este supus, e înhămat la căruța scârțâindă a clasei pe care o reprezintă. El nu e un reprezentant al ei, ci doar instrumentul care oprimă în numele acesteia. El nu are un crez, presupune doar că-şi face datoria. Şi faptul că această clasă îi dă dreptul de a cere condamnarea unui om, de a avea putința să ia o viață, îi dă senzația că – demiurgic – e stăpân pe viață. De aceea, mai încearcă o dată să-şi

dea iluzia puterii, cercetând conştiința condamnatului său. Căci el e convins că e al său! Dar iată că tot eşafodajul existenței sale se clatină şi, apoi, se prăbuşeşte lamentabil. Fiindcă a crezut în slăbiciunea adversarului şi, de fapt, descoperă propria-i slăbiciune. Şi, mai ales, forța pe care o întrupează cel ce urmează să moară.

Sigur, condamnatul nu este un demiurg şi nu se crede a fi. Este doar un om. Şi, cu toate acestea, nu se teme de ceea ce va urma. Regretă viața, dar nu se teme de moarte. Pentru că a trăit pentru un crez şi poate muri pentru acesta. Pentru el, crezul este important. Astfel că a trăi sau a muri este acelaşi lucru. Ştie că idealul său e drept, că este al celor mulți, al celor năpăstuiți. Lupta sa este şi a lor.

Procurorul îşi închipuie că e suspus şi-l priveşte pe condamnat acolo, jos. Cuvintele lui, la început, sunt ferme. Dar, cu fiecare clipă ce se scurge, totul începe să se clatine, lucrurile – care aveau contururi clare – îşi pierd identitatea. Cel ce se află în fața sa, însă, îşi urmează drumul. Care este unul singur şi duce drept spre lumină. Gratiile îl țin închis într-o încăpere, dar şi ele se clatină şi îşi mută lăcaşul. Atunci când – simplu! – îşi afirmă crezul, el se înalță. Din acuzat, devine acuzator, din condamnat – cel care condamnă.

Dar nu condamnă un biet omuleț, ci o lume de asupritori. El vorbeşte, într-adevăr, în numele omenirii, fiind un uriaş, deşi păruse mic. Procurorul e mic, deşi se închipuia uriaş.

Lumea în care omul de credință zace în puşcărie, iar celălalt domneşte acolo, e o lume precară. Fierul şi zăbrelele doar aparent sunt tari. Ele se zdrobesc, se îndoaie. Dar nu numai atât: ele închid pe cel ce crede că e liber şi poate decide închiderea altora. Acestea strivesc nu pe cel care e condamnat să stea în spatele lor, ci tocmai pe acela care dictează. Confruntarea este între doi oameni, între două lumi. Care dintre ele e mai liberă? Cert, aceea care crede în libertate, aceea care nu închide, ci moare pentru a fi liberă. Condamnatul e un om... Procurorul – o gânganie..

Şerban Nichifor
compozitor

Victor Bârlădeanu şi muzica

Cu siguranță, maestrul Victor Bârlădeanu face parte din categoria scriitorilor a căror operă se distinge şi printr-o muzicalitate excepțională.

Din perspectiva compozitorului, găsirea unui autentic *alter ego* literar este fundamentală în realizarea unei sinteze melo-poetice viabile. În acest sens, aş releva, la nivel microstructural, trei

Liana Alexandra şi Şerban Nichifor

elemente specifice: 1) ritmul prozodic ce se reflectă în mod nemijlocit în ritmul discursului sonor, de la celule şi motive până la marile articulații formale; 2) bogăția în vocale a textului literar, inducând şi „*vocalitatea*", calitatea textului muzical şi 3) esențializarea mesajului poetic, ilustrând capacitatea scriitorilor de a transmite mult în cuvinte puține – în condițiile în care cuvântul cântat poate avea o durată de circa patru-zece ori mai mare (în funcție de coordonata agogică a muzicii) decât cel vorbit. Şi la nivel macrostructural, în cele mai multe cazuri, forma de ansamblu a operei literare se proiectează direct în cea a creației muzicale. Dincolo, însă, de aceste atât de importante elemente „*materiale*", în plan conceptual dominantă este profunzimea spirituală a imaginii poetice, menită să se armonizeze cu inefabilul sonor.

În acest spațiu, eminamente subiectiv, coordonatele nu mai sunt cuantificabile, dar au o pondere decisivă în stabilirea factorilor constitutivi ai simbiozei melo-poetice, relevând tocmai consonantele eminamente interactive dintre personalitatea scriitorului şi cea a compozitorului, acea stare de grație splendid descrisă de poetul Victor Bârlădeanu: „*Când poeziei muzica i-a dat/ un timp al sfâşiatelor clamări,/ un timp al patimilor îndelung durute,/ un timp al înălțărilor vibrante,/un timp în care omenirea se revarsă, / un timp al naşterii şi al morții,/ un timp al ordinei şi al haosului,/ atuncea poezia a devenit/ MUZICĂ."*

Am făcut toate aceste aprecieri tocmai pentru a evidenția valențele unice ale operei lui Victor Bârlădeanu, care au inspirat, deopotrivă, creațiile lui Doru Popovici, ale Lianei Alexandra şi ale semnatarului acestor rânduri.

Întâlnirea mea şi a soției mele, compozitoarea Liana Alexandra, cu Victor Bârlădeanu s-a produs sub semnul memoriei afective – în acele clipe de grație, în care realitatea se contopeşte cu lumea paralelă a visului, în acea dimensiune morală fundamentală, guvernată de legile divine ale adevărului biblic. Fascinat de eufonia verbului, dar şi de verticalitatea exemplară a poeticii autorului, am

căutat, şi în inefabilul universului sonor, ecourile unor zguduitoare drame, care au marcat istoria contemporană, de la masacrarea evreilor şi a românilor din Transilvania de Nord, pângărită de hortişti (cantata **Remember**), până la sacrificiul suprem pe altarul ştiinţei (poemul multimedia **Challenger**).

Aparent disjuncte sub aspect spaţio-temporal, aceste tragice evenimente se identifică în perspectiva arhetipală a revelaţiei biblice, care ilustrează atât ideea de înălţare (prin „*Şir Hamallot*"), cât şi aceea a neuitării, după exemplul Creatorului, „*ce ţine minte toate cele uitate*". Iată atât de elocventa mărturie a Lianei Alexandra: „*L-am cunoscut în urmă cu mulţi ani, la un concert, pe Victor Bârlădeanu. Apoi, ne-am apropiat foarte repede, iar prietenia sa m-a înnobilat mereu sufleteşte, m-a ocrotit de multe urâţenii ale vieţii. În semn de omagiu şi preţuire, în anul 1997, am compus, pe versurile sale, cantata biblică* **Glasul***, o redare sonoră a* **Decalogului***, în varianta cameral pentru bariton, violoncel şi pian. Articulată din două structuri distincte, prima, bazată preponderent pe recitativ, este cântată în limba română; cea de-a doua, exprimată într-o amplă cantilenă, este intonată în limba ebraică (textul tradus de prof. dr. Leibovici Laiş). Am dorit ca, prin prezentarea bilingvă a sublimului text al* **Decalogului***, să subliniez tradiţionala, străvechea şi perena simbioză dintre poporul evreu şi poporul român*".

Liana Alexandra şi cu mine l-am cunoscut, aşadar, pe maestrul Victor Bârlădeanu şi pe distinsa lui soţie, în primăvara anului 1986, la un concert de muzică şi poezie desfăşurat în ambianţa Muzeului Obedenaru. Fluxul sonor – incluzând **Simfonia a III-a** de Liana Alexandra şi cea de **a II-a Simfonie** a mea – a fost, astfel, completat de tulburătoarele poeme ale lui Victor Bârlădeanu, recitate de el însuşi. A fost o dragoste la prima vedere, aşa că, după câteva zile, am fost invitaţi acasă la familia Bârlădeanu.

În acea seară, s-a născut şi ideea realizării unui experiment multimedia: **Challenger – Tribute to America's Space Heroes**, bazat pe zguduitorul poem dedicat de Victor Bârlădeanu astronauților-eroi americani Christa Mc Auliffe, Judith Resnick, Michael Smith, Francis Scobee, Gregory Jarvis, Ronald McNair şi Ellison Onizuka. Se ştie că aceştia s-au dedicat, cu exemplar patriotism şi spirit umanitar, până în ultima clipă de viață, în fatidica zi 28 ianuarie 1986, nobilei misiuni a explorării unor noi dimensiuni în impresionanta odisee spațială inițiată de SUA. „*Spiritul şi visele trăiesc în inima noastră*", afirma coordonatorul navetei spațiale Discovery, Frederik Hauck. Un detaliu semnificativ: eminenta specialistă în inginerie electronică şi, totodată, tulburător de frumoasa dr. Judith Resnick, ce era, în acelaşi timp, şi o redutabilă pianistă dedicată muzicii clasice, provenea dintr-o veche familie evreiască din România! Am compus această muzică la solicitarea Ansamblului american ***„Ancora"*** din Springfield, Massachusetts, format din flautista Majorie Shansky, saxofonistul Lynn Klock, trombonistul David Sprony, contrabasistul Salvatore Macchia şi percuționistul coordonator Martin Kluger. Prezentată pe data de 28 iulie 1986, lucrarea îmbină sonoritățile instrumentelor tradiționale cu cele sintetizate electronic, dar şi cu vocea umană în ipostaza ei obişnuită, parlando – continuând, astfel, anumite experimente electroacustice pe care le inițiasem în opera **Domnişoara Christina**, elaborată în perioada 1980-81, după Mircea Eliade. Integrarea textului literar în evoluția fluxului muzical are semnificația unei hierofanii, emisia parlando a vocii (incluzând şi vocile astronauților înregistrate de NASA la lansarea navetei spațiale Challenger). Astfel, s-au relevat noi perspective în contextul unei imagini complexe, construite prin tehnica anamorfozei sonore, pe care am inițiat-o în 1976 (într-un cvartet omonim) şi pe care am utilizat-o în majoritatea lucrărilor mele.

Voi reproduce, în continuare, finalul cutremurătorului libret conceput de Victor Bârlădeanu, în care sunt inserate ultimele cuvinte ale astronauților:

Scobee – „*Challenger…Control Program!”*

NASA – *„Watch your own, Challenger!…Challenger, go at Throttle up!”*

Scobee – *„Roger go at Throttle up…”*

A urmat, în câteva secunde, dezintegrarea navetei Challenger… Pentru aceste clipe eterne, atunci când astronauții-eroi au avut certitudinea morții, Victor Bârlădeanu a avut o viziune extraordinară, în care fiecare dintre aceşti oameni se roagă lui Dumnezeu în tradiția religiei lui:

Onizuka – „*Si gu ru ru tu bi ni, Iro ia kasanaru…* (*Cu fiecare ploaie de toamnă, Cresc culorile vieții…)”*

Mc Nair – *„Swing Low, Swing Chariot, Comin'for to Carry me Home!”*

Scobee, Smith, Jarvis, McAuliffe – „*Tatăl nostru care eşti în ceruri, Sfințească-se numele Tău, Vie Împărăția Ta, Facă-se voia Ta, Precum în cer, aşa şi pe pământ…”*

Resnick – „*Shma Israel Adonai Eloheim, Adonai Ehad …”*

În realizarea benzii magnetice a acestui poem, a fost deosebit de important sprijinul actorilor Leopoldina Bălănuță, Maria Ploae, Rodica Mihăescu, Nicolae Iliescu, Florin Medeleni, Florin Călinescu, Constantin Bărbulescu şi Petre Moraru de la Teatrul Mic din Bucureşti. În România, poemul **Challenger** a fost interpretat pentru prima dată sub titlul **Pro Humanitate**, într-un concert susținut în toamna anului 1986, la Ateneul Român, de formația ***„Musica Nova”,*** coordonată de Mircea Opreanu, cu concursul admirabililor instrumentişti Gabriel Tapliga (flaut), Ion Nedelciu (saxofon alto), Alexandru Danci (trombon), Ion Ghiță (contrabas) şi Viorica Ciurila (percuție).

Colaborarea cu Victor Bârlădeanu la realizarea acestui poem a reprezentat, pentru mine, o providențială experiență artistică,

dar şi de viață. A dedica, în plină perioadă comunistă, o operă de artă Eroilor americani reprezenta şi un act de sfidare a regimului din România, mai ales că eu compusesem, în aceeaşi epocă, şi **Simfoniile americane nr. 3 şi 4**, purtând subtitlul **To the Glory of the United States of America**. De altfel, încă din anii 1982-83, când beneficiaserăm de bursele acordate de United States Information Agency (USIA), atât eu, cât şi Liana Alexandra, am fost sistematic şi grav persecutați de autoritățile ceauşiste. Eu am fost concediat din „*importantul*" post de profesor de violoncel la Şcoala Populară de Artă din Bucureşti, rămânând şomer până în 1989. Liana a fost exclusă de la promovare, marginalizată ca o banală asistentă la Conservatorul **Ciprian Porumbescu** şi permanent amenințată cu concedierea.

La fel de marginalizat de regimul totalitar era şi maestrul Victor Bârlădeanu. Cert este faptul că nici noi, nici familia Bârlădeanu nu eram agreați de autoritățile ceauşiste, care ne suspectau pentru legăturile noastre strânse cu SUA şi cu Israel. **Noi, însă, nu am cedat niciodată!** Fac această precizare tocmai pentru a respinge, şi în acest context, o tipică diversiune securistică: stupidele acuze ce ne-au fost aduse – chiar de către aceiaşi reprezentanți ai securității şi nomenklaturii comuniste care mă condamnaseră, în 1988, pentru influențele americane ale simfoniilor mele – în legătură cu un imn ceauşist (**Când patria vă spune La mulți ani!**). Acesta ne-a fost atribuit prin fals intelectual şi uz de fals, în condițiile în care *nu există nicio partitură cu acest titlu, semnată de Victor Bârlădeanu şi de mine!* Incidentul s-a finalizat printr-un proces aflat în prezent pe rolul Curții Europene a Drepturilor Omului.

O altă importantă lucrare, pe care am avut privilegiul de a o compune pe versurile scriitorului Victor Bârlădeanu, a fost cantata **Remember** (1988), dedicată martirilor Holocaustului din Transilvania de Nord. A fost o altă creație atipică, *„cu probleme",* deoarece, inițial, a fost respinsă atât de comisia Uniunii Compozitorilor şi

Muzicologilor, cât şi de Consiliul Culturii şi Educației Socialiste, la instigarea fostului tovarăş secretar de stat Ladislau Hegedus, omnipotentul cenzor al muzicii în România ceauşistă. Motivul interdicției era tocmai textul, considerat prea *„dur”* – or, această forță extraordinară, absolut irezistibilă a zguduitorului poem al autorului m-a şi atras atunci când am hotărât să compun cantata: „*La Ip, la Treznea, / La Moisei şi la Băița,/ La Sărmaş şi la Sighet,/ La Borod şi la Ileanda,/ La Reghin şi la Vişeu,/ Şi la Dej şi la Oradea,/ În zeci de locuri presărate/ pe dulcele pământ ardelenesc/ s-a pogorât în toamna acelui an/ o pâclă ca un giulgiu fără margini…// Un timp al omeniei răvăşite/ în care eu, eu, maica omenirii,/ eu, căreia i-au smuls din brațe pruncii/ spre-a fi zvârliți în gropile comune,/ în hăurile crematoriilor,/ n-aveam, n-aveam cu mine altă armă/ decât un strigăt fără de sfârşit,/ un țipăt de durere fără seamăn,/ un urlet şi amarnic, şi besmetic,/ căci şi cântarea era interzisă,/ până şi cântecul fusese retezat/ şi rămăsese doar un strigăt şi un vaier:/ doar atât! (…) Nu trebuie să ştergem din memorie/ nimic din tot ceea ce s-a întâmplat./ Erau bieți oameni simpli ca şi voi…/ bieți oameni/ ca şi voi…/ Nu-i vom uita, nu-i vom uita,/ Nu-i vom uita…/ Şi-acestea-n veci nu se vor repeta!!!/ Nu-i vom uita, nu-i vom uita…”*

Am început să compun cantata cu un dublu sentiment. Eram, pe de o parte, extrem de entuziasmat, de fascinat de puterea biblică a cuvintelor ce alcătuiesc acest magnific poem dedicat Vieții şi Dreptății. Totodată, însă, eram neliniştit, gândindu-mă la sarcina atât de dificilă pe care mi-o asumasem, fiindcă muzica pe care urma să o concep trebuia să reflecte cât mai fidel o imagine poetică atât de elevată. Îmi reaminteam, în acest sens, o frază edificatoare dintr-o scrisoare adresată de Debussy prietenului său Ernest Chausson: *„…et il faut dire tout cela avec do, re, mi, fa, sol, la, si, do… quel métier!”*

Cred că aici se află unul dintre *„secretele”* colaborării dintre poeți şi muzicieni. Unii (cei mai mulți) consideră că poeții (numiți,

în această situație şi textieri) trebuie să se adapteze rigorilor muzicii. Alții (precum Debussy) încearcă să sincronizeze muzica cu poezia, fără a altera structura literară. Aceasta este şi părerea mea, cum, de altfel, a fost şi a Lianei Alexandra, a cărei minunată muzică din cantata **Glasul** a urmat, în detaliu, la fel de minunatul poem al lui Victor Bârlădeanu. În condițiile în care muzicalitatea excepțională a versurilor sugerau direct soluțiile componistice, şi în cantata **Remember**, muzica urmăreşte întru totul traseul poetic, atât sub aspect formal (în micro- şi macrostructura ce definesc coordonata orizontală a lucrării), cât şi din punct de vedere ideatic, în perspectiva verticalității atât de nobilului mesaj literar. Am compus reducția voce-pian a cantatei în doar cinci zile (25–29 martie 1988), după care am realizat şi versiunea vocal-simfonică, concepută pentru mezzosoprană solo, cor mixt şi orchestră. Am finalizat-o pe 15 iulie 1988. Date fiind piedicile puse de cenzură, necesitând prezența lui Victor Bârlădeanu şi a mea la numeroase audiențe, solicitate forurilor decizionale, prima prezentare în public a cantatei a avut loc de-abia un an mai târziu, pe 5 iulie 1989, în concertul susținut în sala Casei Armatei din Craiova, de corul şi orchestra Filarmonicii „Oltenia”**,** sub bagheta redutabilului dirijor Modest Cichirdan şi cu concursul renumitei soliste Claudia Hanghiuc şi a admirabilului maestru de cor Alexandru Racu. Înregistrarea, realizată cu acea ocazie, a fost cu adevărat de referință, fiind ulterior inclusă pe CD-ul **Dăruiri** (1998), cuprinzând cele mai importante lucrări muzicale realizate de Liana Alexandra, Doru Popovici şi subsemnatul, pe versurile lui Victor Bârlădeanu, CD ce a fost donat şi Muzeului ***„Yad Vashem”*** din Ierusalim.

În anul 1986, Liana Alexandra a fost distinsă, pentru **Simfonia nr. 4** (1984), cu foarte importantul premiu de compoziție al oraşului israelian Beer-Sheva. Compozitoarea s-a întors din Israel absolut fascinată de Țara Sfântă, de minunile pe care le admirase acolo – de la „*cerul transcedental*”, pe care-l evocase Victor Bârlădeanu, până la divina muzică a Poporului Ales. De

atunci, Liana mi-a mărturisit că ar vrea să compună o Simfonie a Ierusalimului, Oraşul Păcii. Cei care au încurajat-o permanent pe Liana au fost minunații oameni şi prieteni, Veronica şi Victor Bârlădeanu, cei pe care chiar Liana îi descria ca fiind *„ocrotitorii noştri”,* providențială fiind dragostea ce a legat familia Bârlădeanu de familia noastră de compozitori.

După 1990, ca prim-vicepreşedinte al recent înființatei Asociații Culturale de Prietenie România-Israel, Liana Alexandra s-a gândit să-şi materializeze visul şi, încurajată permanent de familia Bârlădeanu, a compus poemul simfonic **Ierusalim** (1990), pe care îl va dezvolta ulterior sub titlul **Simfonia a IX-a Ierusalim**. Motto-ul lucrării, sugerat chiar de Victor Bârlădeanu, este de sorginte biblică: *„De te voi uita, Ierusalime!”* Prezentarea sintetică făcută de autoare este pe deplin edificatoare: **„Simfonia a IX-a Ierusalim**, *bazată pe binecunoscute melodii ebraice, este o lucrare descriptivă, alcătuită în trei părți, juxtapuse pe principiul frecvent folosit al contrastului de mişcare: Moderato – Allegro – Moderato. Melodiilor folosite am căutat să le confer spațiu simfonic prin variate procedee de prelucrare armonică, orchestrală sau arhitectonică, să le redimensionez acustic şi structural prin propria-mi viziune componistică.”* Cea mai fidelă analiză a lucrării ilustrează aplicarea unei noi structuri, enunțate explicit în muzică de Liana Alexandra: forma Mozaic, de sorginte ebraică. **Simfonia a IX-a Ierusalim** s-a bucurat de un imens succes încă de la prezentarea ei în prima audiție, în mai 1991, într-un concert de gală dedicat împlinirii primului an de activitate a Asociației Culturale de Prietenie România-Israel, concert ce a fost susținut în sala Radiodifuziunii Române, sub bagheta renumitului dirijor Florin Totan.

O altă capodoperă a Lianei Alexandra, despre care am amintit, este cantata **Glasul** (1997), pentru bariton, violoncel şi pian, concepută, de asemenea, pe versurile – în română şi ebraică – ale lui Victor Bârlădeanu. Premiera radiofonică a avut loc în

11 septembrie 1997, în interpretarea eminentului solist Pompei Hărăşteanu, alături de compozitoare (la pian) şi de mine (la violoncel). Dar întâia audiție scenică a avut loc cu ocazia memorabilului Concert de Hanuka, din 18 decembrie 2011. Solist a fost remarcabilul tânăr Adrian Prelucan, secondat de pianista prof. dr. Inna Oncescu şi semnatarul acestor rânduri. Şi în această superbă muzică se întâlnesc structurile mozaicate specifice Lianei Alexandra, cu *„pânzele sonore”* şi *„personajele muzicale”* ce animă universul sublim al compozitoarei.

Aş mai reliefa două aspecte, pe care le-am remarcat în toate creațiile Lianei şi care reprezintă, în opinia mea, premoniții ale destinului ei tragic. Există, astfel, unele momente de un intens dramatism, proiectate, însă, spre sine, imploziv, cu o pronunțată interiorizare, mai ales în cantata **Glasul**, unde apar aceste extrem de dureroase clipe. Cel de al doilea aspect se referă la finalurile creației Lianei, care sunt deschise spre infinit, cu o evoluție, uneori, parcă întreruptă de ceva ce intervine pe neaşteptate…

Cred că, dacă Victor Bârlădeanu, cel pe care-l iubea ca pe un Părinte Spiritual, ar mai fi trăit, şi destinul Lianei Alexandra ar fi fost altul. El, însă, a părăsit acestă lume în ianuarie 2007, cu exact patru ani înaintea ei.

Evocând memorabilele cuvinte ale doamnei Veronica Bârlădeanu, sunt şi eu convins că o altă Liana Alexandra şi un alt Victor Bârlădeanu nu se vor mai naşte niciodată…

V. DRAMATURG

„Vreau să scriu un teatru viu, dinamic, ingenios, inteligent şi optimist, mai ales optimist. Oamenii au nevoie de încredere în ei, în ceea ce cred, în ceea ce fac.”

Jurnal, 3 aprilie 1958

„Ca un blestem, coala albă mă cheamă, mă atrage, îmi tulbură mințile.”

Jurnal, 18 noiembrie 1960

„O piesă de teatru = un adevăr în x (ics) acte. Piesa poate fi şi mică, însă adevărul n-are voie să fie mărunt.”

Jurnal, 25 septembrie 1963

„În viața literară, principalul nu e precocitatea, ci trăinicia vocației, încăpățânarea în a crede în propria-ți chemare, în ciuda tuturor insucceselor.”

Jurnal, 4 mai 1964

„O formă artistică pe care singur mi-am ales-o şi în care credeam că voi fi în stare să mă dezvălui cel mai pregnant, dezvăluind, totodată, un chip sesizant al realității. E vorba de teatru, a cărui magie am simțit-o puternic încă din copilărie şi în care mi-am imaginat dintotdeauna realizarea mea deplină.”

Jurnal, 11 iunie 1965

EUGEN ATANASIU
(„Magazin”, an III, nr.38, 28 iunie 1958)

Fiorul romantic al textului

„*Filmul scenic”,* cum l-a numit autorul, **Dansatoarea, gangsterul şi necunoscutul**, pe care-l prezintă în premieră Teatrul de Stat din Timişoara, înscrie debutul în dramaturgie al cunoscutului ziarist Victor Bârlădeanu. Era, deci, firesc ca, atât sursa de inspirație, cât şi tratarea scenică, pe care o comportă ideea alăturării talentelor cinstite de cauza poporului într-o țară capitalistă, să fie – prin natura profesiunii proaspătului dramaturg – oglinda unor preocupări actuale. O ştire de gazetă, care a anunțat, la rubrica de fapte diverse a unui ziar occidental, încercarea de sinucidere a unei dansatoare huiduite de spectatori, i-a slujit autorului drept start. Cunoaşterea acestor realități i-a fost mijlocită de călătoriile la fața locului în calitate de trimis special al ziarului ***„Scînteia”.*** În sfârşit, o pasiune evidentă pentru limpezirea mesajului artistic – exprimat cu procedee împrumutate, deopotrivă, teatrului, cinematografiei şi televiziunii l-a determinat să concentreze totul în numai trei personaje, a căror prezență scenică este inventariată în titlu.

VICTOR BIRLĂDEANU

Dansatoarea, gangsterul și șomerul

Film scenic in cinci crimpeie și mai multe secvențe

FONDUL LITERAR AL SCRIITORILOR DIN R. P. R.
SERVICIUL DREPTURI DE AUTOR
BUCUREȘTI — RAIONUL I. V. STALIN
STR. MIHAIL EMINESCU 56, TEL. 1.70.78
1958

Cine este gangsterul? Un element declasat, avid de lux şi viaţă desfrânată, pe care filosofia sa cinică îl duce la distrugere ca om, prefăcându-l în sluga criminală a financiarului Ramiro. Cine este dansatoarea Rimma? O fire exaltată, doborâtă uşor de insucces, tocmai pentru că a vrut să exprime simţăminte pure în faţa unui public *„high-life”*. Cine e necunoscutul? Se recomandă: Luc, şomer de la uzina de cabluri. Este necunoscutul de pe pod, salvatorul Rimmei din clipa sinuciderii. Episodul are, însă, multiple şi profunde dezvoltări simbolice. Luc nu se va mulţumi să o împiedice pe Rimma de a renunţa la viaţă. El îi va dărui acestui talent dezorientat un ideal, pe care niciodată n-o să-l trădeze. Până la urmă, credinţei în himere, pe care gangsterul i-o oferea Rimmei ca singura salvare, ea îi preferă credinţa în spectatorul simplu, în miile de muncitori grevişti, în *„cei mulţi şi lacomi de frumuseţe, de bucurie şi lumină”*.

Înţelegând fiorul romantic al textului, regizorul Ion Maximilian a concentrat nenumărate procedee scenice pentru a exprima zbuciumul, coşmarul şi eliberarea Rimmei de lumea care a împins-o la sinucidere. Din păcate, nu toate îşi ating scopul, mai ales că ele depăşesc adesea posibilităţile tehnice ale teatrului local.

Cei patru interpreţi – Marina Başta (dublată de dansatoarea Maria Klein), Cristea Avram (gangsterul Nell) şi Gheorghe Pătru (necunoscutul) – au răspuns inegal, neomogen necesităţii de a acoperi întinderea scenei prin joc. Singur Gheorghe Pătru dovedeşte o înţelegere deplină a subtilităţilor textului şi, în acelaşi timp, un studiu atent al mimicii cerute de rol. Scenografia (Horia Popescu) e originală prin îmbinarea decorului, stilizat la ultima expresie, cu cel arhitectural, oferind şi o posibilitate de a umple oarecum pauzele. Ilustraţia n-am înţeles prin ce e muzicală. Nu ne-ar mira să aflăm că n-a înţeles nici măcar autorul ei (Victor Ionescu).

Eugen Nicoară
(*„Teatrul”,* an III, nr. 9, septembrie 1958)

În căutarea adevărului

Ziarist talentat, înzestrat cu darul orientării sigure şi rapide, apt să descopere filonul de aur al realității, Victor Bârlădeanu a deschis, recent, o poziție de luptă şi pe frontul dramaturgiei. Ascultând de comandamentele imperioase ale actualității, el a scris o piesă menită să oglindească realitatea imediată a lumii capitaliste.

Acțiunea piesei **Dansatoarea, gangsterul şi necunoscutul –** pusă în scenă la Teatrul de Stat din Timişoara – se petrece într-o mare metropolă de peste Ocean. O dansatoare, care şi-a creat din artă un ideal, e fluierată de un public plastronat şi snob. Faptul naşte în ea o mare criză sufletească; drept urmare, se hotărăşte să-şi curme viața, înecându-se. Un şomer, obişnuit locatar pe sub podul marilor fluvii, aflat în oră târzie de noapte la locul fatal, o salvează. Cu ea în brațe, nimereşte într-o subterană, reşedința bandei *„lupilor negri”*. Nell, şeful acestei bande, e – prin coincidență – fostul prim iubit al dansatoarei. Pe vrmea când s-au cunoscut, tânărul urma cursurile unei facultăți de medicină veterinară. Vrăjit, însă, de mirajul aurului, el a renunțat la munca cinstită, pentru existența de şef al gangsterilor, oferită de Ramiro, iarăşi prin coincidență, actualul amant al Rimmei. În vreme ce Luc, salvatorul ei, caută un medic care să aibă curajul de a descinde în cuibul *„lupilor negri”,* pentru a urgenta revenirea la viață a femeii, în subterană, Nell îşi recunoaşte iubita. Pentru a se răzbuna pe

Ramiro, patronul bandei, gangsterul îi propune dansatoarei o evadare din starea de dependență în care se află amândoi față de magnat, sugerându-i o călătorie în țări exotice. Întors fără rezultat, Luc caută să împiedice plecarea Rimmei, arătându-i că această evadare nu-i decât o amăgire a dorințelor ei de libertate. Piesa devine, astfel, chiar de la început, un ascuțit duel ideologic. Luc şi Nell caută să atragă pe Rimma, fiecare de partea sa.

În timp ce în subterană viața se desfăşoară tihnit, sus – guvernul cade. Odată cu el, se prăbuşeşte şi banda *„lupilor negri”,* care îl servea. Totodată, se declară greva generală a muncitorilor, care amenință să paralizeze întreaga viață a metropolei. Între timp, Rimma optează, după lungi procese lăuntrice, pentru Luc. În semn de ataşament față de muncitori, ea dansează în fața greviştilor, pe care îi cucereşte cu arta sa. Armata trimisă de noul guvern se apropie. Înfruntând orice risc, dansatoarea se decide să-i oprească pe soldați prin măiestria artei sale. Pe acest moment se lasă cortina.

Eroii piesei au un vădit caracter simbolic: se confruntă trei personaje, exponenți a trei atitudini şi a trei categorii sociale deosebite. Nell e întruchiparea lumii retrograde, e reprezentantul celui de-al doilea *„neam”,* ca să folosim o expresie a autorului, *„neamul exploatatorilor”.* Indiferent de limbă, rasă sau culoare, acest neam are un limbaj identic, un alfabet care facilitează înțelegerea şi uniformizează măsurile luate împotriva celuilalt *„neam”*, exploatații. Nell e o unealtă a dominatorilor. Luc e simbolul oamenilor oropsiți care, acolo, în metropola respectivă, abia au ajuns să descopere între ei semne comune prin care să-şi recunoască unitatea de interese şi năzuințe. Rimma e omul situat pe o poziție mediană, e artistul care şovăie, dar care, odată convins că a găsit adevărul, e în stare să lupte pentru el până la capăt.

E greu de definit locul pe care-l ocupă piesa în obişnuitele moduri de clasificare a dramaturgiei. Conştient de la bun început

că lucrarea sa nu se înscrie perfect în genul dramatic, autorul a subintitulat-o *„film scenic*". Dincolo, însă, de acest indiciu, care-i defineşte tehnic, într-o anumită măsură, caracterul, piesa este o cronică-pamflet, o dramă de idei. (Deşi, vom vedea, unele trăsături ale textului îngreuiază integrarea ei hotărâtă în această specie.) Scriitorul urmăreşte un aparent dublu proces: social şi ideologic. Se răspunde, astfel, ca într-un manifest, problemelor care agită fondul existenței umane: care este adevărul, adevărata umanitate, cine sunt duşmanii vieții şi ai rezolvării drepte a aşezărilor sociale de azi?

Analizând personajele piesei, le descoperim tuturor o trăsătură comună care – sub impulsul condițiilor sociale şi materiale – se va dezvolta ulterior cu totul deosebit. Luc, Nell şi Rimma sunt *dornici de a cunoaşte adevărul,* toți se angajează cu pasiune pe calea descoperirii lui. Drumurile lor, însă, se despart curând şi fiecare va ajunge la altă soluție. Nell, în tinerețe, pe vremea când se îndrăgostise de Rimma, considera lumea visurilor ca unul din domeniile împlinirii sale. Visul se identifica, pe atunci, cu o formă minoră de protest împotriva vieții *„copleşitor de anostă şi stupidă"*. Studentul visa cucerirea mărilor *„nălucite navigatorilor",* posibilitatea de a ancora în orice punct al globului. Dar el n-avea să reziste la probele de foc ale grelelor încercări impuse de societate; curând, îşi va da seama de sterilitatea visului. Crescut în mentalitatea: banul – ulei al tuturor mecanismelor vieții, Nell ajunge să considere, drept unică bucurie a existenței, posesiunea. *„Nicio bucurie şi aventură din lume n-o egalează pe aceea a posesiunii…"* exclamă, la un moment dat, gangsterul. În virtutea acestui ideal, tânărul se înrolează sub steagul fărădelegilor. Devine unul din nenumărații sacerdoți strânşi în jurul altarului *„diavolului galben"*. În acelaşi timp, în conştiința sa are loc o răsturnare a valorilor. Integrându-se trup şi suflet în acea lume, el va folosi visul, de acum înainte, ca mijloc de diversiune, ca momeală bună pentru oameni nedecişi, ca Rimma, a căror forță poate fi importantă

în lupta socială. Nell ajunge chiar ideologul evadărilor, în care, personal, nu mai crede, dar care-i pot amăgi, încă, pe oamenii naivi şi încrezători. Din clipa în care o reîntâlneşte pe Rimma, pentru a-şi atinge scopul – acela de a cuceri independența față de superiorul său – el foloseşte cele mai diverse arme din arsenalul minciunii. Simulează că vechea pasiune, aceea de a evada pe calea visului, e încă vie în mintea sa, că a aşteptat doar momentul în care să reapară vechea iubire, pentru a abandona existența de şef al bandei – *„nu o dată am simțit impulsul irezistibil de a o rupe cu viața de gentleman-gangster”.*

Rimma, mai puțin experimentată, cade în cursa acestei grosolane mistificări. Ea crede că, într-adevăr, căile cele mai indicate pentru a găsi adevărata soluție problemelor vieții, smulgerea din existența anodină, nu pot fi aflate pe temeiul realului, ci numai recurgând la o evaziune în lumea himerelor. Astfel, ea cade victima *„filosofiei”* potrivit căreia sunt tot atâtea adevăruri câte persoane există. În felul acesta, contribuie şi ea la sporirea haosului de *„adevăruri”,* unde destrăbălarea subiectivității e cotată ca valoarea cea mai strălucitoare. Rimma crede, până în momentul când Luc izbuteşte s-o lămurească, în pledoaria ipocrită a lui Nell pentru existența robinsoniană, pentru izolarea de lume, pentru ignorarea totală a adevărului. Ea îl crede pe Nell, când acesta decide: *„Vom fi numai noi, Rimma, numai noi vom avea importanță. Noi şi adevărul nostru, care va fi unicul adevăr uman, adevărul universal.”* Rimma nu-şi dă seama de fățărnicia gangsterului. Nu înțelege că omul care vorbeşte astfel nu face, sub masca bunei-credințe, decât să-şi rafineze armele necesare într-o luptă aprigă, dar subtilă, dusă pe câmpul ideilor şi concepțiilor despre viață.

Căutările lui Luc ajung la aflarea efectivă a adevărului: îl descoperă în sfera în care primează interesele colectivității. Autorul nu ezită să arate tribulațiile prin care trece eroul său preferat; peregrinările prin toate țările lumii lasă urme adânci în conştiința sa, îl ajută să se convingă de existența câtorva „*adevăruri*

elementare: capitalist şi proletar, cinste şi necinste”. El dobândeşte certitudinea că, pretutindeni, în statele capitaliste, situația clasei muncitoare e aceeaşi. Chiar locurile etichetate cu epitetul *„paradis terestru”* cunosc o înverşunată exploatare a omului de către om. „*Am fost prin toate locurile acelea exotice* (e vorba de Antille, Bermude etc.) *în căutare de lucru, şi zău dacă pitorescul lor nu e o spoială pentru proşti. O reclamă bine ticluită”,* spune la începutul disputei ideologice din piesă, Luc, şomerul. În vreme ce lucra pe una din insulele *„paradis”*, Luc era animat de dorința: *„bănuții să iasă”.* Contactul cu realitatea brutală, suferința, aviditatea de a cunoaşte cauzele stării acesteia mizerabile urgentează apariția conştiinței de clasă capabile să-şi înțeleagă şi să-şi apere interesele. Mai mult, Luc devine, la rândul său, un ideolog al clasei sale. În acest sens, victoria lui în disputa de idei cu Nell şi faptul că Rimma se va înrola în rândurile militanților muncitori sunt – ca şi eroul – simbolice.

Dansatoarea e tipul omului ezitant. Acesta pendulează când spre o alternativă, când spre alta. Are nevoie de un fapt revelatoriu, care să determine o fixare a poziției. Acest lucru se întâmplă când frământările Rimmei sunt înțelese de noii ei spectactori. Momentul e de mare însemnătate, echivalent cu o răscruce hotărâtoare în viața ei. În clipele de adâncă îndoială, când era torturată de întrebări nenumărate cu privire la menirea ei, Rimma credea că există o țară a dansului, undeva la capătul pământului, însă că patria artei e peste tot unde există oameni, dar că nu acesta e principalul, ci cui şi ce vorbeşte arta ta şi dacă eşti sau nu înțeles de oameni, dacă eşti sau nu înconjurat de dragostea lor. Aceste lucruri dăruiesc artistului un drept neprețuit: dreptul la bucuria împlinirii unei misiuni.

De altfel, în piesă, o preocupare deosebită este închinată artei, problemelor ei esențiale. Se pledează pentru arta care se adresează maselor se accentuează necesitatea ca arta să devină un tonifiant al vieții: *„Pentru dumneata, Rimma, dansul nu e un joc, un simplu*

joc al picioarelor şi al mâinilor, ci un mod de a trăi, de a năzui, de a visa. Un izvor de bucurie pentru oameni." Dramaturgul rosteşte adevărul: simplu, cald, cu convingere. Mesajul e adresat adevăratei umanități, aceleia care poate dobândi convingerea şi elanul de a se înrola în rândurile combatanților pentru progres. Ei i se adresează autorul: *„Să ai încredere în noi, cei mulți, lacomi de frumusețe, de bucurie şi de lumină… Crede în forța mereu născătoare de forțe a poporului şi vei cunoaşte unele din cele mai tulburătoare bucurii pe care le poate cunoaşte un om, un artist…"* În acest sens, apelul dobândeşte o mare putere de mobilizare a tuturor forțelor omeneşti creatoare.

Spuneam, la început, că piesa ar putea fi inclusă în aşa-numita categorie a dramei de idei. În adevăr, ideile abundă, se elucidează probleme de principiu ale vieții sociale, ale moralei, ale conştiinței umane, ale artei etc. Dar, de cele mai multe ori, aceste idei nu sunt încorporate îndeajuns în personajele care le comunică. Or, ceea ce dăruieşte viață chiar dramei de idei e existența unor caractere viguroase, puternic individualizate. Când ele lipsesc, înseşi ideile care stau la baza piesei se lichefiază. Eroii dramei de idei trebuie să fie expresia unor vieți clocotitoare, angajate într-un conflict de mare intensitate. În această privință, **Hamlet** sau **Jocul ielelor** constituie un exemplu grăitor a ceea ce înseamnă drama de idei. Hamlet, Gelu Ruscanu sunt oameni de o forță intelectuală deosebită şi cu o viață sufletească incandescentă.

Cu atât mai serioasă e necesitatea unor eroi perfect individualizați când se urmăreşte reflectarea unui amplu proces prin numai trei personaje cu un pronunțat caracter simbolic. Or, Luc, Nell şi Rimma nu izbutesc să fie individualizați întru totul, nici în dialog, nici în acțiune. Toți trei vorbesc foarte asemănător, deosebirile sunt determinate doar de poziția în care autorul îi aşază. Acțiunile la care asistăm au un caracter descriptiv, biografia eroilor e cunoscută prin dese retrospective, prin ceea ce spun ei despre ei

înşişi, fapt ce îngreunează urmărirea acțiunii dramatice. Fabulația piesei nu e suficientă pentru a asigura viabilitatea dramei şi eficiența ideilor pe care le propagă.

În adevăr, în afara clipelor când personajele îşi descoperă universul lăuntric, când vorbele lor sunt inspirate de sentiment şi izbutesc – cum arătam – să convingă, în momentele culminante îşi face apariția retorismul. Frazelor încărcate de sensuri li se diminuează forța de convingere printr-o supralicitare a cuvintelor sunătoare, care te fură, poate, prin muzicalitate, dar nu pătrund în inimi. În asemenea scene, simplitatea în expresie – posibilă numai înlăuntrul unor caractere clar conturate – ar fi dăruit o eficacitate deosebită în întregul conținut de idei al piesei.

Dansatoarea, gangsterul şi necunoscutul a înregistrat prima configurație scenică la Timişoara. Un colectiv de tineri şi-a asumat misiunea dificilă de a dărui viață unei piese care pretinde o îmbinare armonioasă a exaltării, a pasiunii şi a inflexibilității. Rolurile, prin caracterul lor de simbol, dobândesc un coeficient de dificultate, dar, în acelaşi timp, oferă o substanțială satisfacție în clipa când sensurile lor sunt stăpânite şi, prin mijlocirea actorilor, se răspândesc luminoase printre spectatori. Uneori, schimbul de replici ar trebui să stârnească scântei, să dea impresia unei temperaturi voltaice. Într-o asemenea atmosferă, notele false, stridente desfigurează nu numai fizionomia personajelor, ci micşorează însăşi eficiența mesajului. Cele trei personaje se aliniază ca figurile unui basorelief, dar în care trebuie să se evidențieze în special Luc.

Din păcate, în spectacol, am asistat la o inversare a raportului de valori al personajelor. Luc, în interpretarea lui Gheorghe Pătru, a căzut pe planul al treilea, cedând locul său, în ordinea importanței, gangsterului şi Rimmei. Lucrul a fost posibil, fiindcă atât regia, cât şi actorul au înțeles într-un mod limitat personajul. S-a ignorat complexitatea sufletească a eroului şi, mai mult, s-au descoperit laturi care nu-i aparțin: blazarea, scepticismul, agravate

de o monotonie stăruitoare în exprimare. Multe replici au fost pronunțate fără o alternare a tonurilor. De aici, impresia de indiferență, pe care o degajă personajul pe scenă. La această imagine contribuie şi atitudinea fizică a actorului, care, în majoritatea momentelor, pare gârboit, împovărat de griji. Or, Luc trebuia reliefat în aşa măsură pe scenă, încât figura lui să domine. Lucrul se impunea cu atât mai mult cu cât această punere în evidență e determinată de apartenența sa socială, de faptul că el e reprezentantul noii societăți. Pe umerii lui Luc apasă şi răspunderea pe care o implică acreditarea sa în funcția de simbol al adevăratei umanități. Interpretul necunoscutului trebuia, aşadar, să topească, în imaginea scenică a acestuia, o multitudine de trăsături: hotărâre, abnegație, luciditate, mândrie, dispreț, ură, prietenie, dragoste. Adeseori, pe parcurs, rolul pretinde o interferență contrastantă a stărilor sufleteşti, câteodată chiar în intervalul unei singure replici. Acest fapt dictează o mare mobilitate a actorului, solicită o apreciabilă experiență scenică. Prea puține din aceste condiții au izbutit să se reflecte în jocul lui Gheorghe Pătru şi, astfel, interpretul lui Nell (Cristea Avram) a trecut pe primul plan.

Posedând o tehnică interpretativă remarcabilă, Cristea Avram a reuşit să dea adâncime rolului, umanizându-şi personajul, chiar şi atunci când nu era deloc indicat. Jocul său trădează plenitudinea sufletească a eroului, lupta interioară, cinismul şi, uneori, multă căldură şi sinceră afecțiune pentru Rimma. Această atitudine a făcut în mare măsură ca, spre final, când autorul reliefează trăsăturile care dezumanizează pe şeful *„lupilor negri”,* actorul să recurgă la o bruscă întunecare a gangsterului printr-o îngroşare patologică în comportare. Diferența dintre cele două ipostaze e atât de mare, încât asistăm, parcă, la intrarea în scenă a altui personaj.

Marinei Başta i-a revenit rolul dificil al dansatoarei. Pentru a realiza imaginea unei existențe pe două tărâmuri, pentru a înfățişa chinul creat de greutatea opțiunii, trebuie să dispui de numeroase

mijloace care sunt apanajul măiestriei. Actrița nu le-a posedat pe toate, dar s-a străduit să înfățişeze un personaj cât mai omenesc, plauzibil în acțiunile sale, deşi uneori permite melodramei să-şi semnaleze prezența în jocul ei.

Cele câteva scene de dans, care ar fi trebuit să semnifice căutările Rimmei, au fost jucate de Maria Klein. Balerina a căutat să înlocuiască absența fanteziei coregrafului (Trixy Checais) prin dăruire şi căldură în interpretare. Totuşi, evoluția ei a corespuns doar într-o mică măsură simbolului pe care-l reprezenta dansul Rimmei, acela de a căuta să arate cum cresc firele de iarbă, cum orbii îşi dobândesc vederea.

Spectacolul s-a desfăşurat, în schimb, într-un cadru plastic inspirat şi cald, imaginat de Horia Popescu. Îndeosebi, camera din subterană, prin elemente puține, a sugerat de la început înfățişarea lăuntrică a locatarului. Mai puțin reuşit, însă, e decorul, care reflectă piața unde stau greviştii în aşteptare. Aici, chiar coloritul e foarte puțin expresiv.

Regia lui Ion Maximilian e, în mare măsură, vinovată de inadvertențele şi abaterile survenite pe parcursul spectacolului. Îi imputăm inversarea însemnătății personajelor din piesă, lipsa de coeziune dintre ele în unele momente şi ratarea tabloului care înfățişează greviştii în aşteptarea luptei – moment culminant al reprezentației. Dar ar fi nedrept dacă am nesocoti rolul regiei în crearea atmosferei în care se clarifică remarcabil multe din problemele piesei.

C. POTÂNGĂ
(***„Steagul roşu”,*** 5 iunie 1960, Bacău)

Respectând adevărul istoric

La realizările dobândite de artiştii băcăuani pe linia promovării pieselor originale pe teme de strictă actualitate, s-a mai adăugat una. Aceasta este concretizată în emoționantul succes al premierei pe țară a piesei lui Victor Bârlădeanu, **Oraşul fără istorie**.

Intrat de curând în rândul dramaturgilor, ziarist de talent şi cunoscător apreciat al contemporaneității, autorul realizează, în **Oraşul fără istorie**, o lucrare dramatică deosebit de interesantă. El prezintă o poveste despre munca desfăşurată, cu câțiva ani în urmă, pentru construirea unei noi aşezări urbane, asemenea oraşelor Oneşti, Victoria şi altele. Astfel, într-una din regiunile țării, se descoperă un minereu de importanță deosebită, a cărui extragere ar putea să le asigure minerilor condiții de trai mai demne. Dar duşmanii nu zăbovesc nicio clipă şi îşi trimit aici *„uneltele”*, care aveau misiunea să zădărnicească ridicarea oraşului, iar muncitorii să părăsească şantierul.

Inginerul Breban, reprezentant al reacțiunii alungate de la putere, vine pe şantier şi, cu ajutorul unor inşi, între care Paul Dăscălescu şi Iancu Simigiu, încearcă să-şi pună în aplicare planul de a torpila construirea localității. El izbuteşte să semene oarecare neîncredere în posibilitatea înălțării unui oraş în acele locuri, chiar şi în mintea şefului de şantier, Pandele Dungeanu.

Acțiunea se loveşte, însă, de forța de neînvins a muncitorilor Vasile Popescu-Lahovari şi Aristide Buhoi, a inginerului Radu

Dialog actoricesc din spectacolul **Oraşul fără istorie**
cu Ion Veştea şi Cristofor Vitencu

Dungeanu, a constructorilor înşişi. Pe lângă amplul conflict care constituie mobilul acțiunilor, piesa conține şi alte două conflicte. Este vorba de cel dintre Raluca Breban şi familia acesteia şi cel dintre Pandele Dungeanu şi Radu Dungeanu, fiul său. Fire romantică, educată de lectura literaturii flaubertiene, Raluca îl iubeşte din toată ființa pe tânărul inginer Radu Dungeanu. Dar este profund dezamăgită, când observă că tatăl şi mama (soții Breban) vor s-o folosească în scopurile lor, spre a-l îndepărta pe fiul şefului de şantier de locurile unde se construieşte noul oraş.

Pe de altă parte, Radu Dungeanu se străduieşte să-şi convingă tatăl că poziția sa, rod al influenței lui Breban, este dăunătoare. În desfăşurarea întâmplărilor, un loc de seamă îl au fostul marinar Aristide Bărboi şi Vasile Popescu-Lahovari. Aceşti doi oameni, cu experiență de viață, cu gândire lucidă, conduc lucrările de aşa manieră, încât duşmanii sunt demascați cu toată hotărârea de masa muncitorilor. Şi, cu toate greutățile, constructorii depun eforturi susținute, oraşul construindu-se în toată splendoarea lui.

Din punct de vedere compoziţional, piesa este construită în genul unei povestiri, cele şase tablouri fiind tot atâtea trimiteri la vremea şi locul în care se petrece acţiunea. Tablourile sunt completate şi legate între ele, în acţiunea generală, prin glasul povestitorului, care este preşedintele comitetului executiv al sfatului popular. Această formă mai puţin obişnuită a prilejuit autorului posibilitatea să spună mai mult şi mai simplu despre construcţia oraşului, iar pentru regie a prilejuit o montare deosebită.

Piesa lui Victor Bârlădeanu reprezintă un succes al Teatrului de Stat din Bacău. Autorul îşi intitulează creaţia **Oraşul fără istorie**, deoarece se narează întâmplări ale vremii, când oraşul nu exista, acesta fiind construit în zilele noastre. Vasile Popescu-Lahovari, personajul principal al piesei, dând parcă o replică acestui titlu, spune că oraşul, *„respectând adevărul istoric, are de fapt istorie”*. Şi are dreptate. Istoria oraşului, ca şi istoria altor oraşe, precum Oneşti, Victoria şi Lucăceşti, este aceea a muncii tenace.

Prin originalitatea modului de tratare a subiectului, lucrarea dramatică a autorului e destul de dificilă pentru orice regizor, mai ales în condiţiile teatrului băcăuan, unde scena, nefiind turnantă, nu oferă posibilitatea unei schimbări deosebit de operative a decorurilor. Cu toate greutăţile tehnice, regizorul Gheorghe Jora a dovedit multă fantezie creatoare, izbutind un spectacol, care a fost aplaudat îndelung în seara premierei.

Cele două acte ale piesei sunt, de fapt, incursiunea personajului principal, Vasile Popescu-Lahovari, în scurta istorie a unui oraş. Spectatorului i se vorbeşte despre munca desfăşurată şi despre victoriile cucerite, fapt reţinut cu atenţie de Gheorghe Jora, care a creat un spectacol dinamic, plin de optimism robust, străbătut de bucuria izbânzii şi de respectul desăvârşit pentru aceia care au luptat eroic, dând viitorului, prin noul oraş, tot ce au avut mai de preţ.

Alternanţa imaginii prezente a oraşului cu imagini ale vechiului şantier de barăci, cu noroaie până la gleznă, oferă spectatorului prilejul ca, în întreaga desfăşurare a spectacolului, să i se adâncească

în conştiinţă măreţia impresionantelor realizări. Prin valorificarea deplină a tuturor scenelor şi imaginilor artistice, care contribuie la elaborarea ideii călăuzitoare a spectacolului, meritul regizorului Gheorghe Jora este demn de cele mai bune aprecieri. Considerăm că şi distribuţia este foarte reuşită. Au fost aleşi pentru rolurile principale acei actori ale căror posibilităţi au putut fi puse în evidenţă în mod creator. Optimismul şi entuziasmul, uşurinţa de a comunica cu sala, firescul gesturilor şi al mimicii, în fine, cele mai de seamă posibilităţi artistice ale lui Costel Constantinescu (Vasile Popescu-Lahovari) au contribuit la succesul dobândit în noua premieră. Interpretarea reuşită a acestui personaj a dat unitate spectacolului.

O imagine artistică valoroasă realizează, până în final, şi Ion Veştea, în rolul lui Aristide Bărboi, profund uman, sensibil la toate interesele colectivului, răspunzător de soarta construirii noului oraş. În ceea ce-l priveşte pe Cristofor Vitencu (Pandele Dungeanu), acesta s-a străduit să realizeze, în inginerul-şef al şantierului, tipul omului, care, poate cu mai puţină pregătire ştiinţifică, se lasă influenţat până la urmă de argumentele *„specialistului”* din vechea generaţie, cu … *„experienţă”* şi multă ştiinţă de carte dobândită, odinioară, în străinătate.

În legătură cu personajul Pandele Dungeanu, avem, însă, o observaţie. Considerăm că autorul nu i-a acordat personajului toată atenţia. Victor Bârlădeanu rămâne, astfel, dator spectatorilor în realizarea acestui personaj, pentru că, în mod nejustificat, Pandele cedează teren atât de uşor argumentelor (uneori destul de simplist prezentate de Breban) de a renunţa la construirea noului oraş. Pe de altă parte, probele inginerului Breban puteau să fie mult mai meşteşugite, perfidia acestuia să fie mult mai ascunsă, pentru a se justifica miopia temporară a lui Pandele.

Personajul Radu Dungeanu, fiul lui Pandele, este interpretat de Ion Buleandră, care realizează chipul luminos al tânărului inginer constructor. Poate că, însă, pe scara importanţei personajelor, Radu

n-ar fi trebuit să fie depăşit, pe alocuri, de Raluca (Kitty Stroescu). Nu înțelegem, desigur, prin aceasta, necesitatea scăderii ca valoare artistică a interpretării rolului Ralucăi. Am dori, totuşi, ceva mai mult elan, entuziasm şi hotărâre din partea lui Ion Buleandră, care are posibilități artistice mult mai mari, nefolosite integral în interpretarea lui Radu.

Cu observația, oarecum anticipată mai sus, că inginerului Breban i-ar fi trebuit conferită mai multă discreție, mai multă prudență, în rolul acestuia, actorul Sandu Dumitru obține un succes demn de luat în considerație. Un alt personaj care atrage atenția este Dincă, zis Santiago. Acesta este tipul omului cu fond sănătos, care a alunecat în cosmopolitism şi a devenit un *„bulevardier”* sadea. Sub influența dăunătoare a lui Iancu Simigiu, individ dornic de profit fără muncă, Dincă devine, o vreme, un om de prisos, pe care constructorii îl gonesc de pe şantier. Acesta îşi dă, însă, seama de conduita lui greşită şi se hotărăşte să se apuce cu seriozitate de muncă. Suntem de părere că transformarea lui Dincă este mult prea rapidă şi nepregătită suficient de autor, dar şi de actorul Florin Gheuca. Artist cu vaste posibilități, îndeosebi pentru comedie, acesta cucereşte, în repetate rânduri, aplauze la scenă deschisă. Totuşi, acestea să nu-l împiedice ca, în viitor, să acorde mai multă însemnătate creării unui personaj, a cărui evoluție să fie mai firească, mai veridică, mai justificată.

Au mai contribuit, la reuşita spectacolului, Marin Ionescu (Iancu Simigiu), Lucia Druțu (Delia), Mişu Rozeanu (Goldenberg-Popic), Vera Olănescu (Caliopi Breban), Dorel Botoşescu (Dumiru Ceacâru), Virgiliu Florescu (Gogu Ionescu). Mai puțin reține atenția Mihai Stoicescu (Marin Tuciulescu). Actorul nu şi-a aprofundat în suficientă măsură rolul. La rându-i, personajul Suditu, deşi bine interpretat de Puiu Burnea, este destul de puțin justificat, dacă avem în vedere, îndeosebi, economia spectacolului. În celelalte roluri, au mai fost distribuiți N. Roşioru

(Stamatiade), Ion Mihăilescu (Sandu Ceacâru), A. Cobeț-Soroceanu (moş Grigore), Victor Luca (un țăran), Jiva Guran (un muncitor).

O notă bună pentru regia tehnică (Al.Macri) şi pentru maşinişti, care depun eforturi deosebite pentru realizarea spectacolului. Partea electrică, cel puțin la premieră, a lăsat, însă de dorit. Intervenții inoportune ale unor reflectoare din culise, iluminarea scenei înainte ca decorul să fie bine aşezat cu fața spre public, au fost factori care, pur şi simplu, au deranjat. E de dorit ca, în spectacolele viitoare, acest capitol să fie mai bine aprofundat de către electricieni, iar neajunsurile semnalate vor fi trecute în… repertoriul amintirilor.

Scenografia spectacolului, semnată de Mihai Tofan, de la Teatrul Național *„I.L.Caragiale”* din Bucureşti, răspunde deplin cerințelor textului.

Montarea la Bacău, în premieră pe țară, a piesei lui Victor Bârlădeanu, **Oraşul fără istorie,** este, aşa cum am mai spus, un succes al teatrului din localitate, o realizare meritorie a regizorului Gheorghe Jora. Prin deplina ei actualitate, creația cunoscutului autor a fost bine primită pe scena băcăuană. Respectând adevărul istoric, Victor Bârlădeanu a creat o lucrare dramatică cu un bogat conținut de idei, cu o puternică valoare educativă. *„Respectând adevărul istoric”* – aşa cum spune personajul principal al piesei –, regizorul Gheorghe Jora, pe baza experienței personale, a izbutit să realizeze un spectacol, care, cu toate neajunsurile semnalate, este valoros.

I.
Scena... mereu scena

În 3 aprilie 1958, Victor Bârlădeanu notează în jurnal dorința de a scrie: *„un teatru viu, ingenios, inteligent”,* dorința de a se dedica dramaturgiei.

Socotea limbajul scenic un mijloc de comunicare mai direct decât celelalte mijloace de comunicare. Teatrul înseamnă *cuvinte rostite de oameni vii, către oameni vii* aflați dincolo de luminile rampei, oameni care umplu spațiul de dialog propus de autor prin reacțiile lor imediate, simțea această nevoie de dialog poate şi unde era un **causeur** împătimit.

În 1959 scrie **Dansatoarea, gangsterul şi şomerul** (reprezentat la Teatrul Municipal Bucureşti şi Teatrul Național din Timişoara). În acelaşi an are loc premiera piesei **Oraşul fără istorie***,* la Teatrul de Stat din Bacău, în regia lui Gheorghe Jora, scenografia Mihai Tofan, apoi la Braşov în regia lui Lucian Giurchescu şi la Teatrul de Comedie din Bucureşti. Piesele **Primul om în cosmos**, **Drum bun, scumpul nostru astronaut** piese bine primite de public, dar cu condescendență şi rezervă de critică. Să nu uităm că suntem într-un deceniu în care aşezarea valorilor este încă incertă, *comandamentele* clare şi deseori restrictive.

Ne aflam în fața unui debut în trombă dar, neîncununat de succesul dorit.

Urmează o perioadă când scrie un număr considerabil de piese într-un act.

Piesa de teatru scurt este o specie care presupune construcție dramaturgică, viziune scenică, dialog. Recitite, piesele lui Victor Bârlădeanu rămân *literatură de gen* şi perseverarea lui în scrierea

pentru scenă, încă o dovadă a consecvenței lui cu sine însuşi.

Editura pentru Literatură, mai apoi Casa Centrală a Creației Populare editează în tiraje de 5–7 mii de exemplare colecția *„Teatru de amatori”* veghiind însă ca autorii să nu fie amatori, vezi: Th. Mănescu, Paul Everac, Nina Casian ş.a.m.d., alături de ei Victor Bârlădeanu.

Apar astfel piesele într-un act: *Când începe viitorul* (1961), **Sala de aşteptare** (1962), **De la perigeu la apogeu** (1963), **Unu şi cu unu fac totuşi doi** (1963), **Seara de sâmbătă a tovarăşului Damaschin** (1964), **Briza planetară** (1965), **Vocea şi Ecoul** (1967).

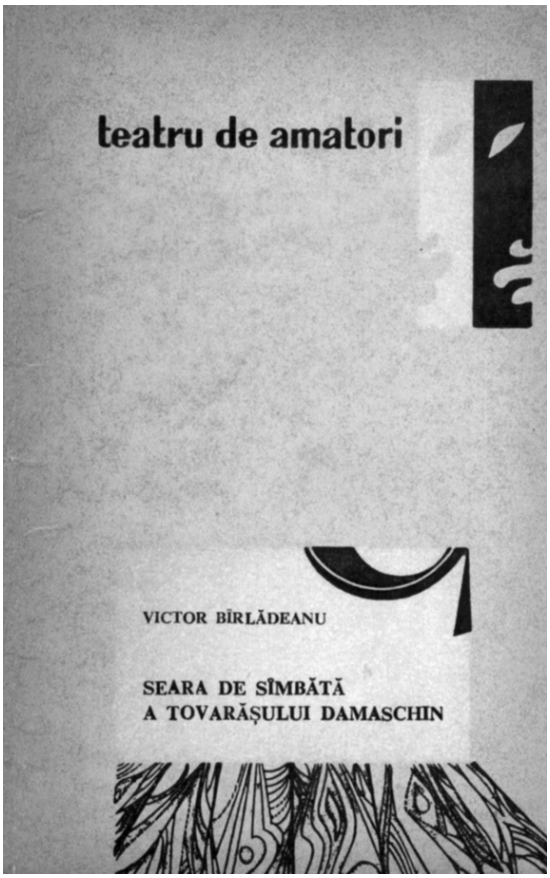

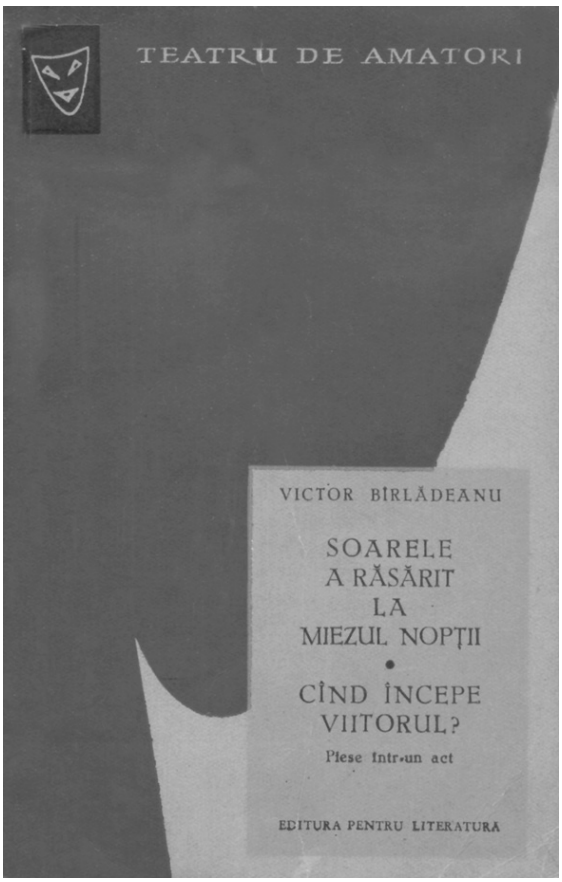

Pasiunea pentru dialogul autor-public nu l-a părăsit pe Victor Bârlădeanu nici după 1967, a schimbat doar tehnica exprimării artistice: cuplet, libret pentru operă, oratoriu, cantată.

II.
Spirit ludic sau... evaziune?

Palmaresul creației lui Victor Bârlădeanu înregistrează patru spectacole de estradă, varieteu, concert, spectacol sau revistă, cum se intitulau după caz producțiile respective.

Genul îmbină gustul autorului pentru montările spectaculoase, strălucirea decorurilor, eleganța costumelor, muzica „uşoară", dans, antren, „dive" *şi mai ales satiră.*

Aurel Storin, scriitor, specialist de referință după ce a fost mai mult de douăzeci de ani secretar literar al primei scene **de gen**, „Teatrul Constantin Tănase" din Bucureşti, afirmă că teatrul de revistă poate fi considerat *un gen inventat de români*. Posibil. Adevărul este că felul în care s-a făcut la noi teatrul de revistă e unic în lume. Feerie, interacțiune cu publicul nu există decât în spectacolele din România (aşa cum nici compania Cărăbuş şi nici Constantin Tănase nu au existat nicăieri în lume). Formula **cuplet** care devine laitmotiv pentru public după ce spectacolul s-a încheiat sau tic verbal , a fost inventată pentru scenă de minunatul şi unicul, în felul său, Constantin Tănase.

Ce porniri, ce impulsuri sufleteşti l-au determinat pe autocontrolatul, sobrul, ziaristul comunist de la „Scânteia" Victor Bârlădeanu să aleagă ca gen de exprimare genul revuistic? Ca psiholog, nu pot să cred decât că nevoia de descătuşare, de exprimare motivată, dar liberă a gândului gândit. Ca om care i-am fost alături, pot spune în plus că omul serios şi cu bine aşezate umori simțea adeseori nevoia să se „copilărească" (vezi şi o mărturisire din jurnal în care se confesează cu privire la trecerea „prea repede" a etapelor vieții sale), să se bucure de strălucirea rampei, de eleganța mondenă (în contrast cu sobrietatea protocolară impusă), de muzică, antren,

râs în cascade. Şi poate şi frământările şi succesul mai puțin decât cel aşteptat în devenirea ca dramaturg l-au stimulat.

Echipa de elită cu care a lucrat, compozitorii Elly Roman, Ion Cristinoiu, Edmond Deda, Marius Țeicu, N. Niculescu, regizori ca Hary Eliad, Valeriu Moisescu, Eugen Aron, actori, cântăreți, balerini de înalt profesionalism, Oleg Danovski, Cornel Patrichi, Stroe, Nicu Constantin, Alex. Lulescu, Camelia şi Dan Mitoşeru, Gigi Marga, Tanți Căpățână, Agnia Bogoslava, Anda Călugăreanu, Margareta Pâslaru (căreia Elly Roman îi oferă o variantă nou a celebrului cântec *Nu mai plânge, baby*), Georgeta Mihalache, Sergiu Cioiu, Dan Spătaru, Aurelian Andreescu şi mulți alții, nume care au făcut istorie în teatrul de revistă românesc, au adus mai ales zâmbet şi bucurie în sufletul spectatorilor de cele mai multe ori doritori de „un bilet în plus" în fața caselor de bilete închise, iar autorului bucuria succesului.

Spectacolul **„Nu aduce ziua ce aduce noaptea"** (1967 – Teatrul C. Tănase) a avut o viață scurtă. În turneu pe litoral, a fost vizionat de Elena Ceauşescu şi **interzis** la dispoziția acesteia fără explicații. Totuşi noi presupuneam de ce. Cupletul, acid, „Neveste celebre" nu putea exclude personajul Elena din Troia. În context, nevestele celebre, îşi satirizau la coafor soții. De altfel toate cupletele din spectacol erau pline de „şopârle". După treizeci de ani, în cupletul muzical „Evele" pe scena „Teatrului de Estradă" din Ploieşti, în spectacolul „Cine a născocit iubirea" Victor Bârlădeanu a reluat ideea.

Fascinația pentru gen, spiritul ludic sau poate, cum spuneam, nevoia de descătuşare rămân o permanență. A fost ani în şir colaborator permanent al emisiunii duminicale ***Ora veselă*** a postului Radio România.

Stimulat de minunatul Toma Caragiu, cel care a pus baza teatrului de estradă din Ploieşti, de prietenia cu regizorul şi, mai apoi, directorul teatrului evreiesc Hary Eliad, şi de o fructuoasă colaborare cu compozitorii „stele" ale genului, Victor Bârlădeanu se bucură de succes pe scena acestui teatru, producând patru spectacole de mare montare, humor suculent şi „şopârle" cât cuprinde.

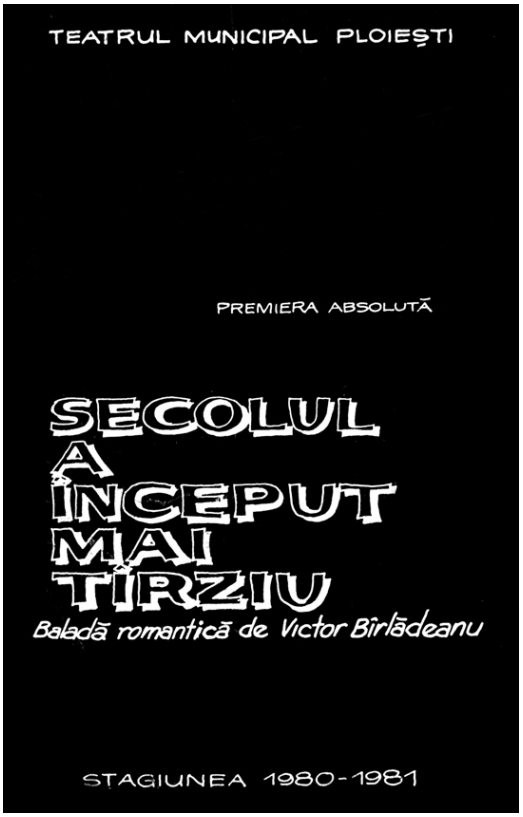

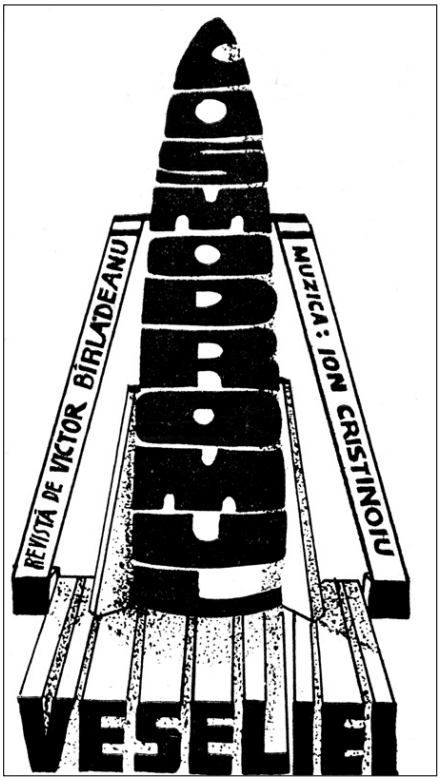

Teatrul de estradă Ploieşti

Calistrat Costin
scriitor

Un om şi un prieten adevărat

Trecut nu foarte demult în lumea umbrelor, Victor Bârlădeanu – unul dintre condeiele importante ale jurnalisticii noastre de până în anii ’90 şi ceva, – mi-a lăsat amintirea durabilă a unui admirabil om de spirit, ştiutor calificat al multor taine din istoria vremurilor din a doua jumătate a secolului XX. Gazetarul, adăstând pe diverse meridiane, era interesat prin tot ce-i intra sub peniță, aşteptat de cititori, de toți cei dornici să afle ce se mai întâmplă pe zbuciumata noastră planetă albastră. A fost omul unei epoci, ştiutor a ține dreapta cumpănă, măsura lucrurilor. Poate unde în cerneala publicistului s-au concentrat în cantități considerabile germenii scriitorului, întrucât Victor Bârlădeanu a lăsat şi mărturia unui dramaturg, a unui prozator şi a unui poet. Într-o cronică la spectacolul cu piesa sa **Oraşul fără istorie,** montat pe scena Teatrului din Bacău, prin anii ’60, criticul nota că marea virtute a textului constă în *„respectarea adevărului istoric*” într-o epocă în care *„ideologizarea”* influența corecta percepție a evenimentelor din Europa postbelică…

Personajul Victor Bârlădeanu a fost un om complex, având, pe lângă o cultură temeinică, şi cultul relațiilor calde dintre semeni şi, într-aceasta, am avut privilegiul de a mă împărtăşi din prietenia lui, învățând de la el ce e rău şi ce e bine în bizara noastră contemporaneitate ante- şi post- „*revoluționară”*... Nemaifiind niciunul dintre noi foarte tineri, am depăşit granița lui ’90, veac XX, savurând aerul libertății ce se prefigura la orizonturile spre care, alături de alții, am năzuit. Un înțelept mereu în căutare de sensuri şi

noime. Am fost împreună în Țara Sfântă – şi ne-am bucurat de omenia acelei palme de pământ împovărate de arome sacre, biblice şi de prietenia lui Victor, de profunzimea gândului său, de calmul, de imensa lui bunăvoință, gata oricând să ajute, să facă bine, să înțeleagă.

A fost şi va rămâne în memoria celor ce l-au cunoscut şi prețuit un OM ADEVĂRAT.

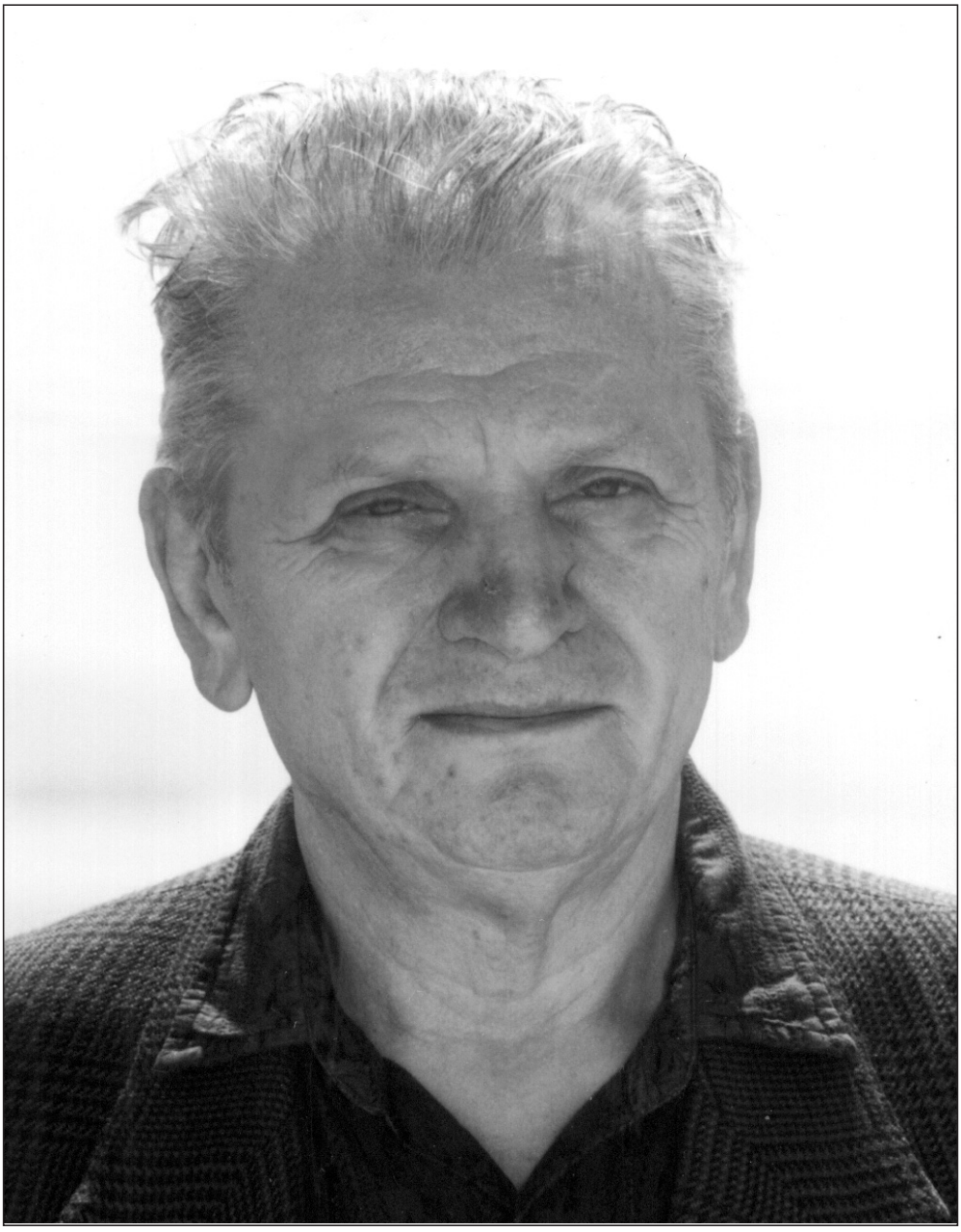

VI. Deceniul opt

„Se cuvine să reliefăm adevărul că, pe plaiurile carpato-dunărene, diaspora evreiască a găsit şi un climat prielnic prieteniei. Fiindcă una dintre fundamentalele virtuți ale poporului român, din adâncul veacurilor, a fost şi este înscrierea prieteniei printre cele mai însemnate şi definitorii însuşiri umane. Câtă profundă identitate există între vechea zicală iudaică <Omul fără prieten este ca brațul stâng fără cel drept> şi faimoasa definiție a folclorului românesc, care vede în prietenie <un suflet în două trupuri> !”

(din conferința **Prietenii literare între scriitori evrei şi români)**

„Nici prin gând nu-mi trece să părăsesc țara aceasta.”

Jurnal, 7 februarie 1977

Deceniul opt

În anul 1975, Irina, fiica din prima căsătorie a lui Victor Bârlădeanu, a emigrat legal în Israel, măritându-se. Era un moment politic mai relaxat, funcționa înțelegerea dintre România şi Israel în ceea ce priveşte emigrarea evreilor; era după Helsinki… La căsătoria Irinei, la Bucureşti, a participat *chiar* şi tovarăşul Alexandru Ionescu, redactor-şef al ziarului ***„Scînteia”.*** Puteai crede că *„nu e nicio problemă”*. Au trecut câțiva ani. Doru, fiul lui Victor, a terminat cu media maximă Facultatea de Automatică, la Politehnica din Bucureşti, s-a încadrat inginer la Institutul de Automatizări. La puțină vreme după încadrare, a sunat la uşă o persoană, care s-a legitimat a fi fost de la Ministerul de Interne. Îl căuta pe inginerul Dorian Bârlădeanu. Socotindu-mă a fi mama lui, mi-a spus că ei (instituția respectivă) caută tineri specialişti de vârf, ca să-i recruteze în rețea. I-am răspuns scurt, dar categoric: *„Nu poate lucra la instituția dumneavoastră”.* Moment de perplexitate: *De ce? Are o soră căsătorită în străinătate.* Discuția s-a încheiat. A urmat o perioadă de calm.

În 1980, Doru a fost propus să plece în China, pe post de tehnician, deci sub calificarea lui, cu o echipă care trebuia să monteze nişte panouri de automatizare. Direcția de paşapoarte a refuzat viza de ieşire din țară. Era clar că drumul era închis, că era *„gajul”* care garanta *„disciplina”* tatălui său, a cărui poziție nu se modificase: redactor la ***„Scînteia”.*** Doru a înțeles substratul situației, dar a înțeles şi că, în ciuda competenței profesionale, drumurile îi sunt închise. Era deznădăjduit. A decis să plece în Israel.

Anul 1980 a fost, în esența lui, un an deosebit.

Victor Bârlădeanu nu şi-a negat niciodată evreitatea; e drept că nu a avut idealuri sioniste, era angajat în idealurile de stânga, cu toate că era conştient că *„ceva”* sau chiar mai mult decât *„ceva”* nu este în regulă. Nu şi-a negat evreitatea, asumându-şi chiar riscul frecventării, cu prilejul sărbătorilor importante, a sinagogii, răspunzând invitațiilor la recepțiile oficiale date de rabinul şef-al cultului mozaic, dr. Mozes Rozen. Păstra o caldă relație epistolară cu marele rabin al Genevei, Alexandru Şafran, care i-a fost profesor în şcoală.

La un moment dat, în perioada anilor 1976–77, în urma unui concediu la Eforie, s-a închegat o relație de amiciție cu familia Mircea şi Ana Ioanid. S-au împrietenit şi copiii, Doru cu Horia şi Ruxandra. Ana, fostă muncitoare la S.T.B., acum – la presa pentru copii, apoi cu pretenții literare, autoarea unei cărți cu tematică revoluționară, inspirată din trecutul social-democrat al socrului ei. Mircea, fost ofițer în armata română, la ora respectivă secretar la un Institut al Academiei, era evreu. Brusc şi inexplicabil (sau poate explicabil), devenise sfetnicul de taină al Eminenței Sale. Duminica dimineața era nelipsit din biroul său. Participa, în anii ’80, chiar şi la unele manifestări, ținând conferințe. După mulți ani, după ce familia Ioanid s-a stabilit în Franța (deturnând o emigrare în Israel), acest rol i-a revenit regretatului Aurel Dragoş Munteanu.

Revin la Mircea Ioanid. În anul 1977, la ***„Revista Cultului Mozaic”,*** redactor-şef era Victor Rusu, care petrecuse mulți ani în presă, printre altele fusese şi la ***„Scînteia”*** a luat hotărârea să emigreze**.** Se pare că Eminența Sa (R.) a cerut *„unui grup de intelectuali”* propuneri pentru postul care rămânea vacant. În consecință, Mircea Ioanid afirma, făcându-ne o vizită, că este *„mandatat”* de Eminență să-i propună lui Victor Bârlădeanu să accepte postul. Eram de față şi, profitând de tăcerea uluită a soțului meu, am întrebat, pragmatică, ce beneficii i-ar aduce acceptarea propunerii. Avantajele promise nu erau de neluat în seamă: călătorii în Vest, contacte cu înalte foruri evreieşti din lume… Nu insist. Victor a spus doar atât: *„De ce tratează Eminența-Sa problema prin mandatar? Doar ne cunoaştem personal, dar dacă sectorul de*

presă va dispune transferul meu de la ***<Scînteia>,*** *mă voi conforma",* fără niciun alt comentariu.

… Şi direcția de presă de la C.C. nu a dispus… şi nu l-am auzit pe Victor niciodată, nici măcar în clipe de cumpănă, exprimând vreun regret, cu toate că, în anul 1981, şi copiii din prima mea căsătorie, Doina şi Ilie Crăciun, supuşi unei evidente marginalizări (o „*soră"* şi un *„frate"* plecați), au hotărât să emigreze, legal.

Anii '80 au fost ani de cumplite constrângeri politice. Aveai neamuri în străinătate, consecințele administrative erau inevitabile. Iar acest inevitabil s-a produs şi în cariera lui Victor Bârlădeanu, după 34 de ani de *„serviciu credincios".* Brusc, deplasările de documentare în țară se anulau, reportaje şi interviuri zăceau nepublicate, o marginalizare evidentă şi neexplicată a *„vedetei",* căruia conducerea ziarului, pe atunci tovarăşul Constantin Mitea, redactor-şef, nu i-a acordat, la cerere, măcar o întrevedere *„tovărăşească".* Pe căi destul de oculte, a fost sfătuit să se pensioneze de boală, ceea ce s-a şi întâmplat la vârsta de numai 53 de ani. Încercând colaborări la alte redacții, refuzurile bâlbâite erau evidente. Intrase în funcțiune *„interdicția de semnătură",* lucru pe care îl confirmă, în rândurile sale, în această carte, şi Doru Popovici. În ceea ce-l priveşte pe Doru Popovici, trebuie să consemnez aici, împotriva obtuzității multor coreligionari, care nemeritat îl judecă deseori greşit, că, fiind şeful redacției muzicale din Radioteleviziunea Română, i-a propus lui Victor să scrie sub o semnătură de împrumut (lucru cunoscut şi în cazul lui Mihail Sebastian, ca şi în acela al lui Dorel Dorian).

Când „*Tovarăşul"* a sperat să poată redobândi clauza, pe care o denunțase el însuşi, dogmatismul a devenit mai puțin acerb. Ca test şi datorită bunăvoinței lui, Aurel Dragoş Munteanu, şef de rubrică la ***„Luceafărul"*** (devenit foarte curând dizident), cu prilejul zilei naționale a Coreei (în 1984), a inclus în sumar un material omagial, scris şi semnat de Victor Bârlădeanu. Controlul ziarului se făcea la C.C. după *„o perie".* Curioşi să vedem dacă articolul a rămas în pagină, Aurel Dragoş Munteanu şi cu mine ne-am suit în Trabantul meu şi ne-am dus să luăm un exemplar, direct de la rotativă. Articolul era tipărit.

În acelaşi an (1984), probabil din lipsă de concurent la subiectul Coreea, Editura Albatros, condusă de minunatul om şi prieten Mircea Sântimbreanu, publică volumul **În ţara dimineţilor liniştite**. Acelaşi Sântimbreanu care, la alcătuirea dosarului de pensionare, intervenise la conducerea Uniunii Scriitorilor, propunând încadrarea *„pensionabilului”* *„la plafonul maxim al pensiei”,* prin următoarea:

RECOMANDARE

Luând în discuţie memoriul de activitate al scriitorului Victor Bârlădeanu şi cunoscând îndeaproape remarcabila sa contribuţie la dezvoltarea acestei literaturi, Biroul Secţiei de literatură pentru copii şi tineret recomandă Comisiei de pensii şi Biroului Uniunii Scriitorilor încadrarea tovarăşului Victor Bârlădeanu la plafonul maxim al pensiei.

Bucureşti,26 mai 1982

Secretar Secţie,
M. Sântimbreanu

O clipă de răgaz cu minunatul Mircea Sântimbreanu

Să-mi ierte cititorii fuga de idei, nu sunt nici memorialist, nici scriitor, consemnez aici doar crâmpeie de amintiri, din dorinţa de a vă face pe dv., cei care aveţi bunăvoinţa şi, sper, răbdarea de a vă apleca asupra acestor file, să lămuresc unele lucruri mai puţin descifrabile din *„faptul în sine”*. Vreau să lămuresc, aici, cum a ajuns Victor Bârlădeanu în zona de activitate a Federaţiei Comunităţilor Evreieşti, pentru că anii ’80 sunt marcaţi de prezenţa lui în sânul acestei organizaţii.

…Deci, şef-rabinul dr.Mozes Rozen îl cunoştea, era un om informat, nu era un secret pentru nimeni şi, mai ales, pentru domnia sa, că Victor Bârlădeanu nu mai lucrează la ***„Scînteia”*** şi, atunci, l-a solicitat să accepte o colaborare pe probleme culturale. Căci Eminența-Sa, şeful obştii evreieşti, socotea că activitatea Federației Comunităților Evreieşti are – în afara misiunii de susținere şi efectuare a activităților de cult – şi datoria reprezentării etniei în organul principal de conducere a statului (şefii de cult făceau parte automat din Marea Adunare Națională), desfăşurarea unei susținute activități de asistență socială (tradițională la evrei), păstrarea şi îngrijirea patrimoniului edilitar sacru (sinagogi, cimitire), are în sarcină, şi, nu ca ultim obiectiv, susținerea culturii şi conştiinței iudaice din acest perimetru geografic, ca şi relevarea contribuției culturale şi ştiințifice a evreilor din România.

În 1979, Eminența pune bazele Muzeului de Istorie a Obştii Evreieşti din România şi, cu acest prilej, inițiază un ciclu de conferințe săptămânale, în ideea că un rezultat al eforturilor de integrare (până la asimilare) în realitatea *„internaționalistă”* şi *„ateistă”* impuse şi, deseori, acceptate ca mijloc de supraviețuire (alteori nu numai), generația de mijloc, tineretul, copiii erau amenințați, în bună parte, să-şi piardă conştiința identitară, chiar şi în condițiile existenței dureroasei amintiri a holocaustului, chiar şi în condițiile fericite ale existenței Statului Israel, chiar şi în atmosfera xenofobă promovată de curentele ultranaționaliste. Fiindcă Eminența se bucura, prin carisma sa, de recunoaştere internațională; totodată, din pragmatism funciar, asociat cu dorința de a recupera avantaje pierdute, (clauza națiunii celei mai favorizate) regimul totalitar privea cu *„deschidere”* şi îngăduință activitățile inițiate de F.C.E.R. Ne inspiră gândul că Eminența ştia să-i dea Cezarului ce-i al Cezarului şi lui Dumnezeu ce e al lui Dumnezeu. În această idee a inițiat stagiuni de conferințe, seri culturale, simpozioane, mese rotunde. În acest context, a inițiat susținerea, în cadru comunitar, a unor conferințe.

Iată cum, pensionat de boală în anul 1982, fără drept de muncă, Victor devine colaborator pe probleme culturale ale F.C.E.R.

Ca să-şi poziționeze ancora într-un alt tărâm spiritual, trebuia ca problema să-l fi preocupat cât de cât şi până atunci – şi dovadă… găsesc o adnotare în jurnalul lui – 1975, septembrie: *„Nu încape îndoială că eu personal aş vrea să reintru în rândul oamenilor de aceeaşi spiritualitate de care, mărturisesc sincer, nu m-am rupt niciodată cu adevărat, dar nu ca un pocăit la Canossa şi nici ca fiul rătăcitor, desigur, pentru care se taie viţelul cel mai gras, ci ca realizarea în fapt (şi în condiţiile realităţii noastre) a acelui <compromis istoric> între omul de stânga şi spiritualitatea cea mai adevărată, mai precis, între comunistul evreu şi iudaism, văzut în marea şi uluitoarea lui complexitate, nu ca religie, ci ca univers moral”.*

Publicist împătimit, Victor Bârlădeanu nu renunță la publicistică. Scrie, începând din anul 1982, în ***„Revista Cultului Mozaic”*** (al cărei redactor-şef n-a fost să fie, poate pentru că nici nu şi-a dorit-o).

Printr-o înțelegere între România şi Statul Israel, s-a convenit trimiterea la Tel Aviv a Sulurilor Sfinte şi a unui număr de cărți de rugăciune, devenite inutile în țară, din cauza numărului de sinagogi închise prin diminuarea masivă a populației evreieşti. Cum, în religia iudaică, distrugerea acestor materiale este interzisă (ele se îngroapă prin oficierea unei slujbe), rabinul a luat hotărârea exportării lor pe pământul sfânt. Printre materialele care constituiau obiectul acestei acțiuni, se găseau suluri şi cărți tipărite cu secole în urmă şi de mare raritate tipografică. Era, evident, o acțiune care implica o serioasă acțiune de evaluare patrimonială. S-a constituit o comisie sub patronajul Comitetului de Stat pentru Cultură, care avea sarcina evaluării şi, totodată, a avizării exportării fiecărui obiect. În comisie, Victor Bârlădeanu reprezenta F.C.E.R.

Eminența Sa a constituit un grup de conferențiari, care să cutreiere comunitățile din țară şi să facă expuneri, nu de îndoctrinare religioasă, ci pe teme de cultură şi conviețuire culturală. Conferințele se țineau în sălile cantinelor, restaurantelor rituale sau chiar în sinagogi. Bun orator şi dispunând de o cultură solidă, Victor Bârlădeanu şi-a asumat cu plăcere acest rol. A cutreierat

țara şi a ținut o serie de conferințe, al căror repertoriu tematic nu-l pot reconstitui în întregime. Pot doar să amintesc câteva: ***Regele Solomon şi războaiele sale, Regele David, rege constructor, Ilya Ehrenburg – o conştiință frământată de evreu, Prietenii literare între scriitori români şi evrei***, ***Gala Galaction şi evreii sau un sionist creştin***, ultimele inserate în acest volum.

Pentru imagine, publicăm şi o adresă a F.C.E.R. cu programarea, pe o lungă perioadă de timp, a conferințelor:

Federația Comunităților Evreieşti
din Republica Socialistă România

Bucureşti, 1185/ 02 III 1984

DOMNULUI
VICTOR BÂRLĂDEANU

În baza acordului dv., la solicitarea comunităților evreieşti din țară, sunteți rugat să susțineți, în perioada 1 martie–1 iulie 1984, următoarele conferințe, la data şi în localitățile menționate mai jos:

Data	*Localitatea*	*Titlul*
24 martie	*Iaşi*	*Ilya Ehrenburg*
12–13 mai	*Bacău*	*Ilya Ehrenburg*
2–3 iunie	*Dorohoi*	*Ilya Ehrenburg*
23–24 iunie	*Timişoara*	*Ilya Ehrenburg*

Vă mulțumim pentru sprijinul acordat activității culturale a obştii evreieşti din R.S.R.,

PREŞEDINTE DE SECȚIE,
Ing. Th. Blumenfeld

Îi plăcea această activitate şi o făcea cu dăruire, era iubit şi apreciat de cei cărora li se adresa. La conferințele deschise, susținute în centre universitare, asistau şi universitari neevrei şi colegi de breaslă, din presa locală sau corespondenți ai ***„Scînteii”.***

Uneori, îl însoțeam. Am să relatez, aici, un moment anecdotic. A ținut o conferință, nu-mi amintesc subiectul, la Piatra Neamț, duminică dimineața. Seara, era programat la Suceava. Dintr-o greşeală, deşi însoțiți de preşedintele comunității din Piatra Neamț, am luat trenul în direcția inversă. La controlul biletelor, s-a constatat eroarea. Timpul era ireversibil, tren inapoi – peste multe ore, spre Suceava deloc. Am coborât la prima gară. Ziarist obişnuit cu avatarurile *„terenului”,* Victor a apelat la şeful de gară… Şi acum, a început un lanț de bunăvoințe reale: şeful de gară – telefon la primar, primarul – la primul secretar local, acesta – la primul secretar de la Piatra Neamț, mai departe… până la prefect, care, având copiii la şcoală, la Suceava, hotărăşte să le facă o vizită şi… cu maşina personală vine să ne ia ca să ne ducă la destinație. Conferința era programată la ora 14, ajungem la 19; se părea că programul era ratat. La Suceava – pană de curent. Conferința urma să se țină la sinagogă. Întuneric. Dar asistența aştepta, sala era plină şi conferința s-a ținut la lumina lumânărilor. Un lanț de înțelegere şi solidaritate, demonstrând respect şi prețuire la nivelul oamenilor de bună-credință.

Pentru a avea o idee mai clară despre această activitate culturală inițiată de Eminența Sa, transcriem un program tematic de conferințe în țară, publicat de „***Revista Cultului Mozaic”***, pentru lunile aprilie-mai 1984.

CONFERINȚE ÎN ȚARĂ

La 29 aprilie a.c.

CLUJ-NAPOCA – Regizorul Zoltan Terner: ***Chagall şi ilustrarea Bibliei***

TIMIŞOARA – Scriitorul Wolf Tamburu: ***Iacob Groper, primul poet modern de limbă idiş din România***

La 6 mai a.c.

PLOIEŞTI – Acad. prof. dr. doc. Nicolae Cajal: ***Evreii şi medicina***

PIATRA NEAMȚ – Publicistul Gh. Iosub: ***Umorul evreiesc***

SATU MARE – Muzicologul Dana Camil: ***Artur Rubinstein***

La 12 mai a.c.

BACĂU – Publicistul Victor Bârlădeanu: ***Ilya Ehrenburg, o conştiinţă frământată de evreu al secolului XX***

IAŞI – Dr. ing. Iulian Panaitescu: ***Albert Einstein, savantul, omul, evreul***

La 13 mai a.c.

GALAŢI – Scriitorul Wolf Tamburu: ***Iacob Groper, primul poet modern de limbă idiş din România***

DOROHOI,BOTOŞANI – Ing.Dan Regenstreif: ***Istoria Ierusalimului*** *şi* ***Vapoarele speranţei şi ale morţii***

TÂRGU-MUREŞ – Publicistul Anton Celaru: ***Isaac Bashevis Singer***

Au citit din opera scriitorului Carmen Enea şi Bogdan Caragea, studenţi la Institutul de Teatru din localitate.

În deceniul opt, supravieţuirea spirituală a fost dificilă. Obişnuit cu activitate intensă, timpul se măcina în satisfacţii mărunte sau, mai bine zis, în insatisfacţii, schimbarea *„poziţiei sociale”* îi marchează chiar şi pe aceia care nu au fost *„ştabi”,* pentru că Victor Bârlădeanu nu a fost *„ştab”* în *„acel”* înţeles al cuvântului: a fost un lucrător harnic, nu a ocupat niciodată vreo funcţie de conducere, nu avea acces la magazine privilegiate, nu îl aprovizionau *„tovarăşii de la judeţene”* cu produse. *Rara avis.* A fost distins cu decoraţii, la ocazii festive, dar care niciodată nu au fost mai sus ca MEDALIA.

Ziaristul acreditat să scrie, alături de Paul Anghel sau alt redactor de acelaşi rang, reportajele de la marile demonstraţii, la care asista de la *„tribuna A”,* îşi scria jurnalul, sub imperiul unei autocenzuri severe, nota cu predilecţie stări sufleteşti, gânduri legate de lecturi, de evenimente familiale. Un exemplu, fila de jurnal (septembrie, 1975), care consemnează gânduri despre sine: *„Îmi privesc viaţa tot mai mult din afară. Şi ce constat? Că am făcut totul repede, în grabă: am copilărit repede, am devenit adolescent repede… mi-am asumat responsabilităţi faţă de familie repede, m-am căsătorit repede, de foarte timpuriu, am avut copii*

repede, profesia mi-am început-o repede (la 18 ani eram într-o redacție, la 19 ani şi câteva luni eram la ***Scînteia,*** *la nici 23 eram corespondent la Moscova şi pe frontul coreean), am scos prima carte repede, le-am scris şi pe celelalte în grabă, mi-am căsătorit fiica repede, într-un cuvânt – mi-am trăit viața pe fugă, într-o continuă goană, de parcă m-ar fi cravaşat din urmă cineva şi – cine ştie? – poate am şi îmbătrânit repede, cu nostalgia unei copilării necopilărite şi a unei adolescențe neadolescentizate, de aceea cu infantilisme care sunt rodul, probabil, al acestei subconştiente nostalgii…".* Gânduri la care eu nu pot adăuga decât că a şi plecat foarte repede, căci, pentru mine, oricând ar fi plecat, ar fi însemnat foarte repede.

Reporterul care, la nici 23 de ani, este corespondent permanent al ***Scînteii*** la Moscova, asistă la Conferința de la Geneva, reporterul nelipsit din suita şefilor de stat cu prilejul vizitelor oficiale, ziaristul de front invitat mai târziu de Kim Ir Sen personal, spre a fi decorat, condeiul ce scria *„materiale"* prin care se exprima tovarăşul Manea Mănescu, a păstrat printre puținele hârtii arhivate o petiție adresată Inspectoratului Municipiului Bucureşti al Ministerului de Interne, Serviciului independent de paşapoarte şi evidența străinilor, petiție prin care reclama, la data de 17 martie 1983, faptul că, depunând, la 16 decembrie 1982, cererea pentru obținerea unei vize de călătorie turistică pentru vizitarea copiilor, în Israel şi Belgia (unde se afla fiica mea), subliniind faptul că toți copiii noştri au emigrat legal, a primit, la 11 martie 1983, un aviz negativ… *Sic transit gloria mundi.*

Să mai zăbovim puțin asupra deceniului opt…

Deceniul opt în viața obştii evreieşti a fost un deceniu frământat de apariția, în anul 1983, a volumului **Saturnalii** de C.V.Tudor, cuprinzând un atac direct la persoana Eminenței şi injurii la adresa etniei. A urmat un proces intentat de Eminență la Procuratura militară a Municipiului Bucureşti, cu referire la art. 238 C.P. şi cu învinuirea de instigare împotriva poporului evreu şi insulte la adresa şefului de cult. Nu ştiu rezoluția procesului, dar, *„intolerant"* față de manifestările şovine, partidul de factură

„internaționalistă” a pus în mişcare pentru C.V.Tudor, prin secția de presă, faimoasa interdicție de semnătură (pe şase luni).

Interdicția de semnătură pentru „trădătorul” Victor Bârlădeanu vinovat de emigrarea legală a copiilor săi majori a durat ani ca expresie a aceluiaşi „internaționalism” promovat de „foruri”.

Privită din exterior, viața decurgea normal, prieteniile au rămas prietenii, viața mondenă, recepțiile la ambasadele Coreei şi Iugoslaviei la fel de frecvente, dar, din interior, măcinarea insatisfacției – devastatoare. Aşa cum reiese din tabelul cronologic, au fost ani de puțină fertilitate creativă, cu toate că emisiunile la Radio România Internațional, ca şi emisiunile muzicale continuau săptămânal.

Sfârşitul anului urma să fie începutul celui de-al şaselea deceniu de viață. Schimbări majore nu se întrevedeau. Întâmpinam, în ciuda ideii că fiecare an în plus e un an în minus, zilele de naştere cu petreceri, cu casa deschisă, cu lume multă.

Anul 1988 marca *„schimbarea prefixului”*. În ziua de 15 decembrie, *in corpore,* colegii de redacție, fără niciun anunț prealabil, au venit să-l felicite. A fost o întâlnire de suflet întinsă pe parcursul a **nouă ore** de combustie sentimentală spontană. Ca gospodină, mărturisesc că eram în dificultate. Noroc, totuşi, că, în vremuri de restrişte, măcar covrigi, pateuri şi şampanie se mai găseau prin cartier. Foştii colegi de ziar l-au gratulat cu şampanie şi cu o scrisorică, reprodusă în carte.

În anul următor, sărbătorirea zilei de naştere era planificată pentru seara zilei de 16 decembrie. Casa era plină. Dorel Dorian se întreba chiar unde încape atâta lume… La ora zece seara, o sonerie prelungă… vecina de la etajul întâi, emoționată, îmi spune: *„Dați telefon la Timişoara, acolo se trage!”* Stupoare. Aveam un văr la Timişoara, Decebal Anastasescu, specialist în clădiri înalte. Mi-a răspuns, gâtuit de emoție, a scos receptorul telefonului lui pe fereastră şi noi, trecând receptorul din mână în mână, ascultam…

La numai un an de la schimbarea prefixului, se schimba o vreme…

CE VA URMA?

Colaborări
la *„Revista Cultului Mozaic”*

Între 1982 şi 1989, Victor Bârlădeanu a fost colaborator al acestei publicații, unde, rămânând fidel crezurilor sale, a tipărit următoarele articole:

1982

- ***O seară de fascinație poetică şi muzicală***
- ***Un strălucit roman românesc:* Fata de la Suza *de Romulus Dianu, inspirat din Cartea Esterei***
- ***Imagini biblice în lirica lui Ioan Alexandru***
- ***Un semnificativ roman antifascist:* Până la capăt *de H. Zalis***
- **Scripcarul de pe acoperiş*, un imn filmat al sufletului evreiesc***

1983

- ***Un volum de miniaturi satirice al Tiei Peltz***
- ***Portrete de pe ulița evreiască de altădată: Bibliotecara, Anticarul, Melamedul (Învățătorul)***
- ***Culegere de articole din „Cuvântul liber”, ediție de I. Ardeleanu şi M. Muşat***
- ***La aniversarea unei mari artiste: Beate Fredanov***
- ***Expoziția Alma Redlinger***

1984

- ***Apariție Fundoianu în Biblioteca pentru toți***
- **Ringul*, un film antifascist – autor Ion Grigorescu***
- ***Orchestra simfonică din Beer-Sheva***

1985

- *Victor Hugo şi* **Biblia.** *La centenarul morţii marelui poet francez*
- *„Profetul de pe acoperiş”, un zguduitor roman antifascist de Alain Spiraux (***Hitler, ta maman t’apelle***)*
- *În acest an, scriitorul Ştefan Tita ar fi octogenar*
- *Lermontov şi ale sale melodii evreieşti (însemnări şi traducerea poeziei Melodia evreiască, 1830)*
- *A depune mărturie în faţa timpului, o epopee de 2000 de ani de viaţă evreiască:* **Memoria** *de Abraham Marek Halter*

1986

- *Trudnicul drum către regăsirea identităţii*
- *Purim*
- *Luminile vieţii şi* **Memoria durerii** *de Alex. Sever*
- *In memoriam Iorgu Iordan, la dispariţia sa*
- *Drama lui Oberdan:* **Luigi Pretti** *de George Lăzărescu*

1987

- *La străvechea sinagogă Cairotă „Ben Ezra” (reportaj la Cairo)*
- *Concerte sinagogale ale Fundaţiei Gila şi Haim Wiener –* **Cantori sinagogali**
- *Olga Lengyel – O zguduitoare mărturie despre cuptoarele lui Hitler*
- *O pătrunzătoare prezentare a lui Mihail Sebastian evreul:* **Mihail Sebastian sau ironia unui destin** *de Dorina Grăsoiu*
- *Sulul Sfânt care nu s-a lăsat profanat: Unde se ascunde Tora?*

1988

- *Reportaj la Ţfat – oraş al învăţăturii şi artei*
- *O contribuţie însemnată:* **100 de oameni de ştiinţă şi inventatori români** *de Edmond Nicolau*

- ***Prin câteva muzee din kibuțuri***
- ***Romanul unei societăți debusolate:*** **Drum deschis** ***de Artur Schnitzler***
- ***Aventura unei traduceri:*** **Cuptoarele lui Hitler** ***de Olga Lengyel***
- ***Concert la Tel Aviv***
- ***Interviu: Nehamia Lifschitz***

1989

- ***Un portret al demnității: despre fotoreporterul Edward Serotta din Atlanta, SUA***
- ***Un catehism iudaic e oare necesar?*** **– 1001 întrebări şi răspunsuri despre iudaism** ***de David C. Gross***
- ***Un om al întâlnirilor pe culmi: Ludovic Brukstein, recenzie la piesa*** **Întâlnire pe culmi**
- ***Un zguduitor rechizitoriu împotriva „îngerului morții de la Auschwitz", recenzie la*** **Îngerul morții dr. Mengele** ***de Mihai Stoian***
- ***Vassili Grossman:*** **Viață şi destin**
- ***Tatăl lui Nathan Înțeleptul împlineşte 260 de ani, medalion despre Lessing***
- **Colonelul Redl** ***de István Szabo, film premiat pentru regie la Cannes***
- ***Bogata viață spirituală în căminul pentru bătrâni: medalion Laurence Olivier***
- ***Piața Gala Galaction de la Ierusalim***

VII. CONFERENȚIAR

„Iubesc poporul român, în a cărui matcă spirituală m-am format.”

***

„Fiind un produs al societății evreo-române, nu pot decât să parafrazez un aforism al lui Ury Benador: <Unu plus unu egal unu>. Este vorba despre structura scriitorului evreu-român, în care spiritul de ştetl sau de ghetou se îmbină cu glasul mioritic, cu inflexiunile murmurate de mamele, de dădacele noastre, educație în care mă recunosc.”

(extrase din interviul acordat **Iuliei Deleanu** de către Victor Bârlădeanu, în volumul **Cu sufletul deschis,** Bucureşti, Editura Kriterion, 1998)

VICTOR BÂRLĂDEANU
inedit

Prietenii literare între scriitori români şi evrei

Încă din cele mai vechi timpuri, prietenia, dragostea față de semeni s-au aflat în centrul eticii iudaice. Nu spune oare **Leviticul**, bazându-se pe experiența dureroasă a exodului egiptean, că *„Străinul care locuieşte cu voi să vă fie ca şi cel născut printre voi. Să-l iubiți ca pe voi înşivă, căci şi voi ați fost străini în Țara Egiptului."*

Apropiindu-ne de meridianul nostru, să ne amintim de acel Tevie Lăptarul de pe malul Dâmboviței, acea personificare a înțelepciunii evreului din Galut, pe numele său Cilibi Moise, care spunea cu un rictus amar: *„Moise Ovreiul are 72 de mii de prieteni. Ce folos, toți săraci!"* Pentru ca tot el să dea acest sfat de sorginte talmudică: *„Dacă un amic te cheamă la un ospăț, poci să ajungi târziu; dacă, însă, te cheamă să-l mângâi, atunci grăbeşte-te!"* Şi, pentru a sublinia resorturile puternice care dădeau tărie de neclintit prieteniei evreilor, o figură de seamă a Revoluției de la 1848-49, C.A.Rosetti, generaliza înălțător actele supreme de dăruire pe altarul idealurilor revoluționare ale prietenului său, pictorul Constantin Daniel Rosenthal: *„Rosturile sale şi ale celor de un sânge cu el au fost dintotdeauna de a se mistui pentru marile cauze umane"*. Iar despre vocația prieteniei caracteristică unor oameni, precum artistul amintit, soția lui C.A.Rosetti, Maria Rosetti, afirma: *„Niciodată cu un prieten ca el nu te pierzi în lume"*.

Se cuvine să reliefăm, însă, şi adevărul că, pe plaiurile carpato-dunărene, diaspora evreiască a găsit un climat prielnic prieteniei. Una dintre fundamentalele virtuți ale poporului român,

din adâncul veacurilor, a fost şi este înscrierea prieteniei printre cele mai însemnate şi definitorii însuşiri umane. Câtă profundă identitate există între vechea zicală iudaică: *„Omul fără prieten e ca brațul stâng fără cel drept”* şi faimoasa definiție a folclorului românesc, care vede în prietenie *„un suflet în două trupuri”!* O analiză aprofundată a profilului spiritual al poporului român ne-a dăruit filosoful Athanase Joja, care a pus, în miezul acestuia, pe drept cuvânt, spiritul de toleranță şi omenie; în vreme ce un alt filosof, P.P. Negulescu, sublinia: *„Evoluția sentimentelor de la egoism la altruism atârnă de dezvoltarea simpatiei. Sentimentele oamenilor ce alcătuiesc o societate devin mai altruiste în măsura în care creşte simpatia unora față de alții”.* Asistăm deci la o pledoarie subtilă, dar nu mai puțin decisă, pentru sentimentele a căror chintesență este – deşi poartă numele generic de simpatie – aceeaşi atotcuprinzătoare prietenie între oameni.

Această constatare nu anulează anume împrejurări de necontestat, legate, mai ales, de perioada interbelică şi, îndeosebi, de anii imediat premergători şi din timpul războiului. Dar asta nu înseamnă că întreaga atmosferă a acelor ani a fost sumbră. Prietenia literară a existat neîndoielnic şi s-a constituit într-o stavilă împotriva neomeniei. Căci ceea ce ne preocupă, în aceste însemnări, este tocmai prietenia literară, o prietenie de un fel special, cea pe care au statornicit-o între ei marile spirite creatoare din rândurile scriitorilor români şi evrei.

Înainte de toate: ce este o prietenie? Ce caracteristici o definesc? M-aş simți îmboldit să recurg la ceea ce, în logică, se numeşte *„definire prin negare”.* Şi anume, să amintesc o celebră pagină de Jules Renard, care pune în gura unui personaj al său, ce se doreşte neapărat în rândurile celor mai celebri scriitori, următoarea declarație profund simptomatică: *„Din principiu, înjur toți oamenii de talent, exceptând unul sau doi, cei mai bătrâni, cei mai inaccesibili, aceia care se află prea deasupra mea pentru a-mi fi rivali. Dar, după ce am terminat cu tămâierea lor, gata! Să nu mi se mai pomenească de ei! Oamenii ăştia dovedesc, prin longevitatea lor,*

o încăpățânare indecentă. Şi, fără gelozie meschină, din simplă omenie, le doresc ceea ce le lipseşte pentru a fi desăvârşiți în absolut: o moarte rapidă!" Nu, însă, la o astfel de aşa-zisă *„prietenie literară"* vreau să mă refer. Nu la relațiile care au la bază invidia deschisă sau perfidia linguşitoare, calomnia băltoasă sau bârfa neguroasă, coteria de interese meschine sau țesăturile de intrigi insidioase, aranjamentele de cafenea sau negoțurile tulburi cu osanale dirijate şi complimente mutuale.

Tâlcul adânc pe care îl acord acestei luminoase asocieri de termeni: *„prietenie literară"* – şi pe care i l-au atribuit, fără îndoială, cei care au ilustrat-o prin viața lor, în cel mai strălucit sens al cuvântului – este acela de climat spiritual, alcătuit din simțăminte armonioase şi, totodată, contradictorii, adică sentimente înrădăcinate în tot ce e mai profund în structura sufletească a ființei umane: solidaritate, generozitate, simpatie, omenie, fraternitate. Toate acestea nu exclud, fireşte, simțul critic, neajunsurile, micimile, fie că ele aparțin caracterului, fie că se înscriu în perimetrul atât de labil şi sensibil al creației literare. Să ne amintim, şi aici, vorba înțeleaptă a acelui Cilibi Moise: *„Ceea ce prietenul te învață, fie şi prin vorbe dojenitoare, primeşte cu mulțumire"*.

Ne vom opri doar la câteva prietenii dintre scriitorii evrei şi români, care au ilustrat, de-a lungul ultimului secol, un adevăr incontestabil: faptul că, nu o dată, în pofida vitregiei vremurilor, ei s-au simțit uniți de aceeaşi viguroasă voință, de aceeaşi nobilă împătimire, luminată de spiritul umanismului. Aceea a creației pentru om şi de dragul omului, a făuririi umăr la umăr a unei literaturi strălucite, a unei culturi străbătute de fiorul răscolitor, de iluminările lăuntrice ale omeniei. O voință şi o împătimire atât de fierbinți, concretizate în strădanii atât de osmotice, încât l-au făcut pe Ury Benador să exprime astfel ecuația, formula sufletească a condiției scriitorului evreu-român, într-o antologie, **Israel în lume**, tipărită la Bucureşti de dr. Theodor Löwenstein (Lavi), în perioada dintre cele două războaie: *„În noi, cântă, reunite, împreunate, contopite atât doina de caval şi sfâşietoarea baladă a*

Mioriței, *cât şi bătrânul cântec idiş, îngânat de buzele sfinte ale mamelor şi bunicelor noastre*". Iar expresia acestei ecuații scriitorul a găsit-o în sugestiva formulă: **„1+1=1".**

Una dintre cele mai convingătoare ilustrări ale rodniciei unor asemenea raporturi reciproc-benefice a constituit-o, la răscrucea secolelor XIX şi XX, prietenia adâncă şi neclintita prețuire mutuală dintre dramaturgul I.L. Caragiale şi criticul C. Dobrogeanu-Gherea, care văzuse lumina zilei în Slavianka Ekaterinoslavului, sub numele de Solomon Katz. A fost o prietenie de o căldură şi o frumusețe neobişnuite, care a fertilizat creația amândurora. Nu o dată, ilustrul dramaturg şi-a mărturisit prețuirea şi recunoştința fără limite pentru sprijinul material şi moral primit de la Gherea. De asemenea, a susținut, în diverse chipuri, pozițiile ferm militante ale luptătorului revoluționar, chiar dacă se întâmpla, uneori, să nu fie de aceeaşi opinie. În pasionanta sa corespondență, Caragiale l-a numit *„un bun frate"* şi *„un bun prieten (poate cel mai bun)",* căutând chiar, la un moment dat, să-l convingă pe Gherea să-l urmeze în exilul său voluntar în Germania. Iar Gherea l-a iubit într-atâta pe autorul neuitatei ***Făclii de Paşti***, încât, la moartea lui, a căzut într-o profundă stare depresivă. Mai târziu, când rana s-a mai vindecat, i se confesa astfel, într-o scrisoare, scriitorului Vladimir Korolenko: *„A fost cea mai luminată minte şi cel mai mare talent al României. Eu am avut ocazia să stau cu el la un pahar de vin, zile şi nopți întregi. Şi aşa, zile şi nopți în şir, Caragiale vorbea necontenit şi tot ce spunea, inclusiv paradoxurile şi prostiile, era neobişnuit de frumos şi purta amprenta unei inteligențe neobişnuite. Caragiale a fost orbitor de spiritual, neobişnuit de strălucitor."*

Există, în *„problema Gherea",* şi un alt aspect care merită amintit. Nu e vorba neapărat, în acest context, de prietenie literară, ci de climat literar. Se ştie prea bine câtă vâlvă a făcut, la sfârşitul secolului trecut, îndârjita polemică Maiorescu-Gherea, care pasiona şi antrena nu numai lumea intelectuală a epocii. În fond, se ciocneau două poziții pe plan estetic, dar şi politic. Marele Maiorescu, deşi se afla în plină polemică, fără menajamente, cu

strălucitul său adversar de idei, n-a pregetat nicio clipă să ia atitudine hotărâtă în guvernul din care făcea parte, pentru indigenarea lui Gherea. Adică, după propriile spuse, *„pentru ca domnul Gherea, care a slujit şi slujeşte în asemenea măsură cultura română, să fie deplin integrat în drepturile de cetățean român”.*

O altă elocventă piatră de hotar în istoria acestor prietenii literare a fost întruchipată de revista şi cenaclul literar ***„Sburătorul”,*** întemeiate şi propulsate cu atâta patetică dăruire de marele critic şi istoric literar E. Lovinescu. **„Sburătorul”** a fost, în anii de după Primul Război Mondial, o puternică şi influentă tribună a literaturii moderne româneşti şi, totodată, un factor de generoasă căldură sufletească, de iradiere a nobilelor sentimente de frățietate literară şi, pur şi simplu, umană. La ***„Sburătorul”***, încă de la întemeierea revistei, au lucrat umăr la umăr, împreună cu fondatorul ei – care s-a bucurat, în această generoasă întreprindere, de neprecupețitul sprijin financiar al editorului evreu Benvenisti – scriitori ca Liviu Rebreanu şi Camil Baltazar, Hortensia Papadat-Bengescu şi Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu şi Felix Aderca, Gheorghe Brăescu şi I. Peltz, B. Fundoianu şi Vladimir Streinu, Virgiliu Moscovici-Monda şi Anton Holban, Eugen Jebeleanu şi Al. Robot. Pentru a sugera atmosfera ce domnea în acest conclav de spirite luminate, să reluăm o întâmplare povestită, în evocările sale, de Camil Baltazar. Cică, odată, un poet, pe cât de lipsit de har, pe atât de gălăgios, l-ar fi interpelat astfel pe critic, înainte de începerea unei şedințe a cenaclului: *„De ce primeşti, coane Eugene, atâtea elemente alogene* (se ştie ce însemna *„alogen”) în casa dumitale şi le mai şi oferi un sprijin nelimitat?”* Lovinescu, o clipă descumpănit, şi-a ieşit brusc din proverbiala sa blajinătate, ripostându-i pe un ton neobişnuit de tăios: *„Fă dumneata bine şi închide uşa pe dinafară şi să binevoieşti a nu mai trece pragul unei case unde îşi va găsi întotdeauna ospitalitate oricine are un dram de talent”.*

În contextul atmosferei *„sburătoriste”*, era bine cunoscută marea şi fidela prietenie care l-a legat pe E. Lovinescu de poetul şi publicistul Camil Baltazar, unul dintre *„stâlpii”* cenaclului, *„prieten*

la vremuri bune şi la vremuri rele”, cum l-a caracterizat, într-o împrejurare, marele critic. Lovinescu a formulat, de altfel, cu precizia şi finețea sa, cele mai temeinice aprecieri privind poezia, mai ales de început, a lui Camil Baltazar: *„Deşi aparent pasivă şi resemnată, sensibilitatea poetului e adâncă şi colorează întreaga sa claviatură sufletească; cu o estompă uniformă şterge contururile şi spiritualizează materia”.* Iar Camil Baltazar – care a simțit concret reazemul material şi moral al lui Lovinescu, găsind întotdeauna *„un cămin spiritual în inima de aur a lui E. Lovinescu şi a* < ***Sburătorului>*** *său”* – a fost, la rândul său, alături de geniul tutelar al cenaclului sburătorist, în grelele momente ale ultimilor lui ani de viață.

Profund semnificativă pentru marile prietenii literare care au caracterizat, mai ales în perioada interbelică, substanțiala contribuție a scriitorilor evrei, alături de scriitori români, la grăitoarea eflorescență a literelor româneşti din acea epocă – poate cea mai strălucită din întreaga istorie a literaturii române – este prietenia literară strânsă, aproape simbiotică, dintre – probabil – cel mai mare poet român al acelui secol, Tudor Arghezi, şi romancierul, poetul, dramaturgul Felix Aderca, spirit viu, răscolit şi răscolitor de probleme, frământat de marile întrebări ale veacului. Rodul cel mai de seamă al acestei preitenii s-a numit ***„Bilete de papagal”***, faimoasa revistă în format de buzunar, scoasă de Arghezi, cu lungi întreruperi, în perioada dintre cele două războaie, revistă la care s-a bucurat de statornicul sprijin şi neostenita colaborare a lui Aderca. *„A fost o conlucrare exemplară, una dintre acele forme de întrepătrundere a gândurilor şi simțămintelor de care numai marile spirite înfrățite sunt capabile”* – îşi amintea, mulți ani după aceea, poetul Gherghinescu-Vania. E interesant şi vrednic de amintit faptul că vestita formulă ades utilizată despre Arghezi (*„cel mai mare creator de limbă din literatura română de după Eminescu”)* a fost întâia oară lansată de Aderca, încă din anul 1919, când Arghezi era departe de notorietatea scriitoricească de mai târziu, iar poezia lui era prețuită, mai ales, de un cerc restrâns

de inițiați, el fiind cunoscut marelui public cititor mai ales în calitate de ziarist, pamfletar, polemist de redutabilă forță.

Ca un amănunt cu tâlc de istorie literară, aş dori să relatez ceea ce mi-a povestit odată marele reporter care a fost Brunea-Fox. Potrivit spuselor lui Brunea – care se referea la o destăinuire a lui Arghezi –, singurul om şi confrate căruia marele poet i-a arătat, înainte de publicare, celebrul pamflet ***Baroane***, îndreptat împotriva ambasadorului Germaniei hitleriste la Bucureşti, baronul Manfred von Killinger, în plină teroare nazistă în 1943, a fost prietenul său credincios Felix Aderca, pe care l-a invitat special de la Comunitatea Evreilor din Bucureşti, unde acesta îndeplinea, în acei ani, modesta funcție de bibliotecar. Şi în cazul acesta, Arghezi l-a socotit pe Aderca demn de a-i fi părtaş, de astă dată, nu în bătălie literară, ci într-una politică.

Realitatea este că, în epoca respectivă, existau unii scriitori care erau parcă adevărați *„captatori”* ori *„catalizatori”* de prietenii. Despre Camil Baltazar şi Felix Aderca am povestit câte ceva. Nu putem să nu dăm, însă, ce li se cuvine altor doi generoşi din această stirpe: I. Ludo şi I. Peltz.

Nu poți pronunța numele lui Ludo – mai ales când te referi la perioada dintre cele două războaie – fără a aminti ce a însemnat acea strălucită publicație de care e atât de legat prestigiul său publicistic şi literar şi care purta numele de adâncă rezonanță în epocă: ***„Adam”***. Cine oare dintre marii scriitori ai vremii – evrei alături de români în bună fraternitate – n-a colaborat la acest ***„Adam”,*** care reprezenta, pentru orice autentic purtător de condei, blazonul confirmării întru noblețea ideii şi a stilului?

Şi acum îmi aduc aminte cu emoție de confesiunile pe care le făcea în urmă cu vreo trei decenii părintele Gala Galaction – alt om şi scriitor, parcă născut cu harul de aur al prieteniei şi devotamentului –, unui tânăr gazetar, aflat atunci la începuturile biografiei sale publicistice: cel care vă împărtăşeşte gândurile prezente. *„Eroul”* romanului confesiv al părintelui Galaction – căci din amintirile sale se înfiripa, pas cu pas, un adevărat roman – era

tocmai Ludo. *„Un veşnic adolescent, un etern neastâmpărat, acest Ludo* – îmi destăinuia părintele Galaction. *Avea în el dintotdeauna morbul contradicției, dar şi o sociabilitate naturală, o chemare firească spre prietenia cea mai autentică. Îmi aduc aminte de felul cum izbutea să mă atragă, prin cele mai naive, dar şi irezistibile stratageme, să-i scriu câte un nou articol, pe vreo temă la ordinea zilei, pentru extraordinarul său* ***<Adam>,*** *focar al frăției adevărate între toți scriitorii, indiferent de nație, de credința religioasă sau de atitudinea politică. Datorită inițiativei lui şi a entuziastului său prieten, A.L. Zissu, s-a format în jurul redacției <****Adam****>, Asociația prietenilor Universității ebraice din Ierusalim, din care făceam şi eu parte, ca şi alți oameni de cultură români, precum Al. Rosetti şi Şerban Cioculescu."* Un singur lucru nu amintea, în ruptul capului, părintele Galaction, în cursul numeroaselor noastre convorbiri: ocolea cu grijă orice referire la faptele de extraordinară omenie pe care le săvârşise în sprijinul confraților săi evrei şi chiar a unor oameni simpli evrei, întâlniți în anii ultimului război. Această modestie sporea nimbul de luminoasă sfințenie, care înconjura figura ilustrului tălmăcitor al **Bibliei** după originalul ebraic.

Un alt faimos „*captator de prietenii"* a fost Isac Peltz. Şi cu Peltz am avut prilejul să stau de vorbă, în repetate rânduri, de-a lungul deceniilor. Era o nespusă delectare să-l asculți pe bardul Căii Văcăreşti, pe cel care, cum îmi spunea el însuşi, a vrut – şi, zic eu, a izbutit – pentru întâia oară în istoria literaturii române, „*să aprindă, în noaptea care a căzut peste evrei, lumina adevărului, să arate că, în rândurile acestui neam, sunt nenumărați oameni dăruiți cu har, adevărați mucenici ai unor pasiuni înalte, cotropitoare".* Cu câtă suculență evoca el cafeneaua literară bucureşteană de odinioară, îndeosebi Capşa, pe care o cunoscuse, poate, ca nimeni altul; şi, prin intermediul ei, mari prietenii care i-au legat pe mulți scriitori evrei şi români. Îmi relata pitoreştile participări ale marelui causeur care a fost Ion Minulescu la şezători literare, organizate de el, de Baltazar sau Călugăru, în

centrul de cultură al cartierului evreiesc, care era, pe atunci, sala Baraşeum. Ba chiar sufletiştii prieteni ai lui Peltz, care au fost Minulescu şi dramaturgul Mihail Sorbul, s-au supărat că, odată, tocmai în timpul regimului legionar, când se organizase o astfel de patetică manifestare culturală la Baraşeum, ei n-au fost invitaţi să-şi dea concursul. Motivul: organizatorii acesteia n-au vrut ca scriitori români atât de importanţi să cadă pradă cine ştie cărei răzbunări a legionarilor. Când Peltz i-a explicat motivul omiterii lor din programul manifestării, Minulescu i-a ripostat: „*N-am să ţi-o iert niciodată că nu mi-ai dat ocazia să le arăt haidamacilor de partea cui se află adevărata literatură română”.*

Tot Peltz îmi povestea despre atmosfera caldă pe care o aflau atât el, cât şi alţi scriitori evrei, în casa primitoare a lui Mihail Sadoveanu. Pe când marele prozator locuia la Iaşi, l-a întâlnit acolo, în casa cu cerdac de pe Copou, pe nefericitul publicist şi scriitor evreu, doctorul Steuerman-Rodion. Înflăcărat lupător pentru toate cauzele generoase, acesta – care şi-a risipit producţia publicistică şi poetică în numeroase publicaţii ale vremii – s-a întors din războiul de la 1916–18, în care s-a remarcat prin fapte de vitejie confirmate prin decoraţii şi citări pe ordine de zi, cu sensibilitatea ultragiată. Într-o criză de deznădejde, s-a sinucis. De luminoasa prietenie a lui Sadoveanu s-a bucurat şi un alt scriitor evreu, poetul idişist Iacob Gropper. Se spune chiar – mi-au povestit acest lucru atât Baltazar, cât şi Peltz – că autorul **Baltagului** recita fără dificultăţi, direct în idiş, poezii ale lui Iacob Gropper, ca ***Biserica din Bălineşti*** sau ***La malul gârlei***. Ba chiar, într-o zi, acest mare om şi scriitor, atât de larg la suflet şi zgârcit la vorbire, i-a spus poetului atât de emoţionat, încât începuse să lăcrimeze: „*Să ştii că îmi plac multe dintre poeziile dumintale, printre care* ***Aur şi argint*** *sau* ***Poet şi profet****. Dumneata scrii într-un idiş plin de farmec, dar timbrul adânc al poeziei pe care o scrii îşi are rădăcinile şi în acest pământ al nostru românesc…”*

Există, în istoria prieteniilor literare evreo-române, o pagină peste care nu se poate trece fără pericolul de a eluda însăşi esenţa acestor raporturi: mişcarea românească de avangardă. Este suficient

să te afunzi în lectura pasionantelor memorii ale lui Saşa Pană, intitulate **Născut în '02** – multe dintre amintirile de acolo autorul mi le împărtăşise în lungi peripluri anterioare prin jurul locuinței sale, care era un autentic muzeu al avangardei – spre a căpăta imaginea nu numai a unei efervescențe literare contagioase, nu doar a unui tumult de idei, imagini, simboluri ce urmăreau, şi în bună parte au reuşit, să revoluționeze sensibilitatea estetică a contemporanilor, ci şi a unor raporturi literare de o asemenea luminoasă puritate şi frumusețe, cum rar s-a mai putut întâlni. În mişcarea de avangardă, s-au legat, prin prietenii durabile, un Saşa Pană – care era un fel de dinamizator al mişcării –, un Gheorghe Dinu, cu pseudonimul literar Stephan Roll, în a cărui faimoasă lăptărie de pe Bărăției s-au copt atâtea manifeste răscolitoare de comodități şi prejudecăți confortabile, un Ion Vinea, în al cărui ***„Simbolul"*** a debutat creatorul şi sufletul mişcării dadaiste Samy Rosenstock, devenit celebru sub numele Tristan Tzara, şi un Edy Marcus, ajuns mare poet al literaturii române şi franceze, sub pseudonimul Ilarie Voronca, un Geo Bogza, făuritorul faimoasei publicații de avangardă ***„Urmuz"***, Brunea-Fox, un B. Fundoianu, devenit în literatura franceză Benjamin Fondane, şi un Virgil Teodorescu, promotor înfocat al suprarealismului în tinerețea sa şi cel mai fidel tălmăcitor al operei franceze a lui Fondane.

Pentru că tot am amintit de Bogza şi Brunea-Fox, să evidențiez şi inegalabila prietenie ce i-a legat, de-a lungul unei vieți întregi pe aceşti doi scriitori, care, în perioada interbelică, s-au desprins din avangardă cu un câştig stilistic considerabil, înălțând, pentru prima oară, reportajul de presă la nobilul rang de literatură. Autorul celebrei **Cărți a Oltului** şi cel al vestitului, în epocă, reportaj despre leprozeria de la Lărgeanca s-au întâlnit în aceeaşi rodnică pasiune a receptării realului, a *„harponării"* lui, cum obişnuia să zică Brunea, şi a redării aspectelor sale cele mai impresionante, nu din plăcerea gratuită a epatării, ci pentru crearea unor puternice curente de opinie, menite să ducă la modificarea, barem în parte, a cumplitelor realități descrise. Nu întâmplător, reportajele lui

Bogza despre lumea tăbăcarilor antebelici şi cele ale lui Brunea despre sărăcia lucie a evreimii maramureşene au provocat autentice vâltori de atitudini în opinia publică a epocii, răscoliri de conştiințe, ralieri de forțe, chiar şi luarea de măsuri administrative pentru curmarea unor stări de lucruri reprobabile. Prietenia celor doi a fost proverbială. Brunea însuşi mi-a relatat despre ajutorul imens pe care i l-a dat marele său prieten în anii războiului. Bogza a fost cel care a insistat şi s-a luptat din răsputeri pentru a-şi convinge prietenul, modest, netenace şi cam boem, să-şi strângă într-o carte cele mai rezistente piese din creația sa, risipită în atâtea gazete şi reviste, fapt care s-a întâmplat, dar, din păcate, după moartea lui. În orice caz, din această patetică prietenie de o viață, a rodit în literatura română un gen literar: marele reportaj.

Sigur, acest fenomen atât de caracteristic – formulat de Peltz, cu deosebită expresivitate, în romanul **Țară bună**, adevărat poem în proză închinat cumsecădeniei ancestrale şi ospitalității organice ale poporului român, atmosferei de căldură care i-a înconjurat adesea, de-a lungul istoriei, pe evreii trăitori pe aceste meleaguri – n-a fost fără asperități şi dificultăți. Pe parcursul acestei istorii, au existat şi momente deloc vesele. Aş aminti doar unul dintre ele: lovitura pe care a primit-o Mihail Sebastian, în legătură cu prefața pe care i-a scris-o Nae Ionescu la cartea sa **De două mii de ani**, considerat până atunci de Sebastian drept unul dintre idolii săi intangibili. Cum scria marele – şi realul – prieten al lui Sebastian, Al.Rosetti, *„durerea romancierului fusese extrem de mult sporită de prefața lui Nae Ionescu, prin care acesta, cu un cinism real şi de ocazie, justifica persecuțiile trecute şi viitoare”*. Poate că ceea ce a atras în cel mai înalt grad furia vitriolantă a lui Nae Ionescu, care scrisese acea prefață, intitulată ***Iuda trebuie să sufere***, precum şi a unor recenzenți de culoare *„verzulie”,* a fost tocmai declarația răspicată a autorului, într-o memorabilă pagină a romanului: *„Nu voi înceta niciun moment, desigur, să fiu evreu. Asta nu e o funcțiune din care să poți demisiona. Eşti sau nu eşti. Nu e vorba nici de orgoliu, nici de jenă.”*

O impresionantă compensație pentru aceste ofense şi insulte, pentru aceste ultragii şi jigniri este ceea ce istoria literară a numit *„complotul* **<Steaua fără nume>”.** Multe dintre amănuntele acestui moment sunt cunoscute. În toamna anului 1943, soții Anton şi Elisabeth Bibescu, oameni de mare distincție şi autentic rafinament, antifasciști convinşi, l-au invitat pe Sebastian la conacul moşiei lor de la Corcova. Aici, scriitorul, a cărui operă fusese interzisă, a scris, în timp record, vestita comedie dramatică **Steaua fără nume**, adevărat tezaur de spirit şi umanitate. Comedia a plăcut enorm soților Bibescu şi tuturor celor ce au avut prilejul de a o asculta sau citi. Dar cine să-şi asume riscul de a o juca, într-o perioadă, când nici măcar numele unui autor evreu n-avea voie să fie pomenit într-o sală de teatru românească? Şi, totuşi, s-a găsit un mănunchi de oameni curajoşi, care şi-a asumat acest risc. Ei au fost, în primul rând, Nora Piacentini, Mircea Şeptilici, Radu Beligan şi Marcel Anghelescu, actori nu numai de formidabil talent, dar şi dotați cu o teribilă cutezanță civică. La toată această *„conjurație”* a binelui au participat şi Liviu Rebreanu, directorul general de atunci al teatrelor, Petru Comarnescu, inspector, pe vremea aceea, în Direcția teatrelor, şi N. Carandino, critic teatral cu fler şi experiență. Toți aceştia ştiau, pe diverse căi, cine era autorul real al piesei, dar au păstrat un secret desăvârşit în această privință. La toți aceştia nu putem să nu-l adăugăm pe unul dintre *„eroii principali”* ai conspirației, avocatul Ştefan Enescu, soțul actriței Aglae Metaxa, avocat care a acceptat să preia asupra sa, cu toate riscurile ce incumbau, paternitatea piesei, cu obligația de a o restitui autorului autentic în prima zi de libertate. Ceea ce s-a şi întâmplat.

Prietenia Mihail Sebastia–Camil Petrescu. Atunci când Rosetti l-a chemat pe Camil la ***„Revista Fundațiilor Regale”,*** în 1937, acesta a răspuns că vine numai dacă redactorul principal va fi numit Mihail Sebastian. Abia în 1940, la venirea legionarilor la putere, Sebastian a fost izgonit, iar puțin timp după el au fost alungați şi Rosetti, directorul revistei, şi însuşi Camil Petrescu.

Între actele de curaj din vremea aceea, nu putem să omitem unul, poate de mai mică amploare, dar de semnificație deloc micşorată. Marius Mircu mi-a povestit – şi a relatat în cartea **M-am născut reporter** – următorul episod, care e mai grăitor decât o mie de aserțiuni. Prin anul 1942, scriitorul se afla la mare ananghie financiară. Aflând de situația grea în care se găsea Mircu – care era, pe atunci, în imposibilitate de a publica, fiind simplu funcționar la Comunitatea Evreilor din Bucureşti – romancierul G. M. Vlădescu, autorul unor romane de vibrație umanistă, ca **Moartea fratelui meu**, **Menuet** şi **Republica disperaților**, i-a propus lui Mircu să publice o carte a acestuia sub numele său, predându-i întreg onorariul lui Mircu şi urmând ca, după război, să-i restituie şi paternitatea cărții. Şi această tranzacție a avut loc, apărând la Editura Națională-Mecu, cartea **Rango, prietenul oamenilor**, care, după război, s-a retipărit sub numele autorului adevărat şi cu titlul **Bingo**.

Fapte de acest gen au fost numeroase. De-ar fi să mai amintim numai curajul unei mici publicații, cum era ***„Cadran”,*** scos de poetul antifascist Ştefan Popescu şi unde îşi găseau caldă găzduire numeroşi scriitori şi publicişti evrei, şi ar fi de ajuns. Dar să nu trecem peste unul dintre capitolele cele mai importante ale acelor ani. E vorba de pagina a doua a ziarului ***„Ecoul”***, unde, sub oblăduirea unor tineri scriitori antifascişti, ca M.R. Paraschivescu, Geo Dumitrescu şi Marin Sârbulescu, şi-au făcut debutul în publicistică şi literatură scriitori şi publicişti evrei, cum sunt Nina Cassian, Ov.S. Crohmălniceanu şi Adrian Rogoz, cărora li s-a alăturat, la nici 16 ani, autorul prezentei expuneri.

Aş mai putea aminti şi despre o *„şcoală”* de literatură, de după război, aceea care a existat în redacția ***„Scînteii tineretului”***, unde s-a format, sub îndrumarea unui redactor-şef ca Ion Mihăileanu, o întreagă promoție de scriitori, care a adus, la un moment dat, o boare de aer proaspăt în literatura noastră contemporană. Printre ei, Nicolae Țic şi Radu Cosaşu, Teodor Mazilu şi Ştefan Iureş, Fănuş Neagu şi Al. Mirodan.

Nu pot încheia fără a mărturisi o vină: n-am amintit propriile mele prietenii literare, numeroase şi rodnice. Vreau să aduc profundul meu omagiu tuturor celor care m-au făcut să simt adesea, în mod concret, prin caldele lor manifestări de simpatie, prietenie, afecțiune şi, nu o dată, prin ajutorul lor nemijlocit, ce înseamnă adevărata prietenie literară, ce reprezintă ea în biografia creatoare a oricărui om al scrisului.

Trebuie să afirm că ceea ce consider fundamental în tot ce am destăinuit este o atmosferă şi un climat. Căci, parafrazând finalul unui cunoscut roman contempran, *„dacă nu e prietenie, nimic nu e”*. Şi, într-adevăr, experiența m-a ajutat să înțeleg că, în literatură, ca şi în viață, prietenia autentică reprezintă unicul sol fertil pe care cresc plantele adevăratei spiritualități.

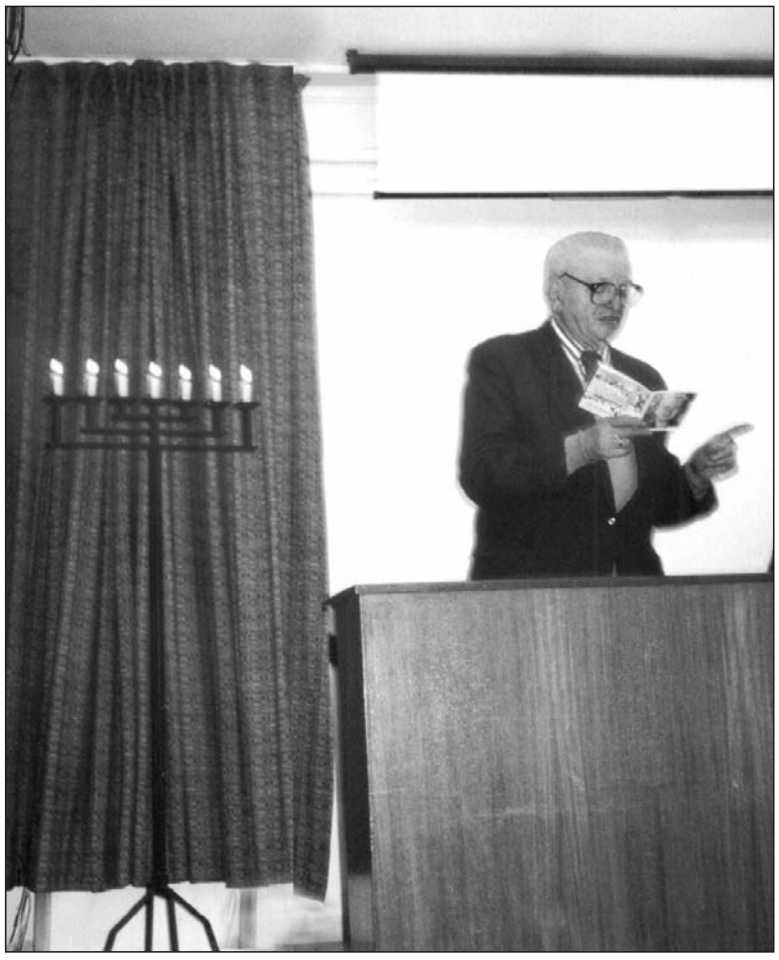

Victor Bârlădeanu, conferențiind

Victor Bârlădeanu
inedit

Gala Galaction şi evreii sau un sionist creştin

Născut în 1879, pe plaiuri teleormănene, la Dideşti, din familia boiernaşului Nicolae Pişculescu, Grigore Pişculescu – care şi-a luat mai târziu numele monahal, devenit şi pseudonim literar, Gala Galaction – avea să fie nu numai un strălucit teolog şi scriitor umanist, ci şi o autentică figură emblematică pentru ceea ce a reprezentat aspectul luminos al raporturilor dintre cele mai înalte spirite ale culturii române a secolului al XX-lea şi problema evreiască. Considerat de către cercetătorul israelian Leon Volovici una dintre *„marile valori ale culturii şi ştiinţei româneşti”,* care s-a situat hotărât printre *„adversarii antisemitismului”,* Galaction a avut, în epocă, o covârşitoare influenţă, datorită, mai ales, dublei sale calităţi: de preot creştin, profund consecvent menirii sale sacerdotale, şi de creator al unor opere literare impregnate de patos biblic şi chiar bisericesc (**De la noi, la Cladova**; **Roxana**; **Papucii lui Mahmud** etc.).

Se poate vorbi îndelung despre formarea convingerilor democratice la un intelectual de forţa şi anvergura lui Gala Galaction. Se pot aminti, din vasta sa publicistică, numeroasele luări de poziţie ferme împotriva manifestărilor antisemite din feluritele perioade ale epocii istorice atât de îndelungate pe care a trăit-o (din 1879 până în 1961). Se pot evoca ipostaze semnificative, regăsite în paginile de memorialistică ale altora, din care reiese profunda omenie, curajoasa solidaritate cu evreii, exprimată prin fapte şi comportamente revelatorii de acest preot- scriitor.

Totuşi, am prefera acestui descriptivism întrucâtva searbăd, deşi adânc edificator pentru mentalitatea şi atitudinea unei largi

categorii din populația românească (gata să-i ajute pe evrei ca indivizi în suferință, dintr-un sentiment de caritate specific oamenilor acestor meleaguri, deci pozitiv în esență), o încercare de investigație psihologică, a altei laturi caracteristice fizionomiei morale a marelui Gala Galaction: poziția sa activă, bine întemeiată ideatic, în favoarea sionismului, dar nu a celui ideologic şi idealist, ci a celui politic, pe urmele glorioase ale lui Theodor Herzl, în acțiunea militantă pentru edificarea Statului evreu în Țara lui Israel.

De altfel, poziția lui Galaction nu era – nici în epocă şi nici mai târziu – singulară. A existat, îndeosebi printre intelectualii francezi catolici, un larg grup de aşa-numiți *„sionişti creştini”,* o şcoală de gândire, care, bazată pe Scrierile Sfinte, lua act, în virtutea dreptului de preempțiune istorică, de obligația tuturor națiunilor de a asigura fiilor lui Israel restabilirea pe pământul patriei lor ancestrale şi eterne.

Revelația sionismului ca unică soluție posibilă pentru salvarea fizică şi spirituală a poporului evreu a avut-o Gala Galaction în toiul marilor tulburări pricinuite de răscoalele țărăneşti din 1907. Se ştie că, mai ales la început, valul dezlănțuit al revoltei populare, pricinuite de cumplita mizerie în care fusese adusă țărănimea română de rânduielile încă semifeudale ale agriculturii de atunci, a fost canalizat de forțe interesate, de indivizi *„misterioşi”,* ce cutreierau satele la îndemnuri oculte, spre arendaşii moşiilor – dintre care unii erau, într-adevăr, evrei –, dar îndeosebi spre nefericita, sărăcăcioasa, trista lume a prăpăditelor târguşoare moldoveneşti, a *„şteitl”*-urilor evreieşti. În paginile prodigiosului **Jurnal**, în ziua de 7 martie 1907, al lui Gala Galaction, găsim: *„Priviți pe nenorociții de evrei, înspăimântați, sărăciți, dezbrăcați şi cu copii în brațe, fugind spre gări, prin omăt şi prin noroi… Toți aceştia, care aleargă cu copii în cârcă, sunt oameni nevoiaşi, sunt negustoraşi deață şi de spirtoase şi au agonisit cu destule sudori micul lor avut, căzut pradă urgiei.”* În acele momente răscolitoare, Galaction şi-a pus, pentru întâia oară cu pregnanță,

problema (fără să fi citit până atunci niciuna dintre scrierile fondatorilor sionismului teoretic şi politic): cum se poate salvgarda poporul ales din situaţia înjositoare şi ameninţătoare de *paria* al popoarelor, cum se poate ridica din starea grea în care l-au împins vicisitudinile istoriei?

Este profund semnificativ faptul că autorul înfige adânc rădăcinile raţionamentelor sale, care îl conduc spre soluţia sionistă a problemei evreieşti, în solul mănos al **Bibliei**, atât al **Vechiului**, cât şi al **Noului Testament**. Din **Biblie**, desprinde ideea fundamentală că Ţara Sfântă – pământul făgăduit de Dumnezeu poporului ales – se cuvine, prin forţa unei ineluctabile dreptăţi istorice şi divine în acelaşi timp, să fie restituit *proprietarului de drept*, proprietar al cărui hrisov multimilenar se numeşte însăşi **Biblia.**

Două au fost căile pe care Galaction a păşit spre a-şi cristaliza concepţia matură şi lucidă de sionist creştin (sau, cum îi spuneau trepăduşii presei antisemite, *„haham ortodox"):* 1) tălmăcirea **Bibliei**, în special a **Vechiului Testament**, după originalul iudaic al **Tanahului** şi 2) cele două călătorii (din 1926 şi 1946) pe Pământul Făgăduinţei. Aceste două căi au dăruit argumentelor – oarecum sentimentale, pe care se bizuia înainte simpatia lui faţă de poprul evreu – soliditatea temeiurilor esenţiale.

Întâia dintre aceste căi, traducerea Cărţii eterne, s-a desfăşurat ca împlinirea unei meniri spirituale aproape mai presus de voinţa sa: „*O nebunie fatală* – scria el în **Scrisori către Simforoza**, publicate în ***„Viaţa Românească"*** din mai 1922 – *din ce în ce mai constrângătoare a pus stăpânire pe mine… Trebuie să traduc în limba română, aşa cum ştiu eu, toată Sfânta Scriptură".* Tălmăcirea aceasta reprezintă pentru el culminaţia creaţiei şi a întregii vieţi. „*Dintr-un anumit punct de vedere* – spune în eseul **Cartea Eternă** – *toată literatura mea este o lungă şi treptată urcare spre Carmel şi către Liban… Ani de zile, am dorit şi am crăinicit Sfânta Scriptură… Socotesc că trebuie să dăm Bisericii şi literaturii româneşti o nouă traducere românească a* **Bibliei.***"* După o tălmăcire bine primită a **Noului Testament**, tipărită de Institutul

Biblic Român, sub patronajul lui Miron Cristea, Patriarhul de atunci al Bisericii Ortodoxe Române, Părintele Grigorie – cum i se spunea lui Gala Galaction – a fost îmboldit să „*îmbrace şi Legea Veche în haină nouă românească”*. Dar, dacă **Noul Testament** îl tradusese din greaca veche, pe care o stăpânea la perfecție, **Vechiul Testament**, **Biblia** iudaică, şi-a propus s-o traducă nu după versiunea **Septuagintei** (până atunci unanim acceptată ca sorginte a tălmăcirilor, nu numai în limba română, ci şi în alte limbi de largă circulație), ci după originalul ebraic. Această uriaşă muncă presupunea nu simple elemente de ebraică biblică (pe care le poseda, timp de doi ani funcționând şi ca profesor de ebraică veche la Facultatea de Teologie din Iaşi, mutată la Chişinău), ci cunoştințe de mare profunzime şi finețe. Întru atingerea acestui țel, l-a luat colaborator pe orientalistul profesor preot Vasile Radu, coleg de corp didactic la facultatea din Chişinău, iar mai târziu li s-a alăturat, din dispoziția Patriarhului Miron Cristea, şi starețul Mănăstirii Neamț, Nicodim Munteanu, cunoscut slavist şi comparatist. Prima versiune a acestei noi traduceri a fost tipărită în 1936, fiind declarată **Biblie sinodală.** Abia ulterior, prin activitatea intensă nu de confruntare a **Septuagintei** cu originalul ebraic (cum se întâmplase cu **Biblia sinodală**), ci de tălmăcirea directă din ivrit a **Tanahului**, cei doi traducători principali, Gala Galaction şi Vasile Radu, au oferit publicului român întâia versiune integrală din limba Țării Sfinte a **Bibliei**, tipărită într-o monumentală ediție, la Imprimeria Națională din Bucureşti, de Editura Fundațiilor Regale, aşa-numita **Biblie Carol al II-lea**. Prin această muncă de o nemaipomenită dăruire, Gala Galaction a ajuns – precum i-a mărturisit secretarului său personal timp de douăzeci de ani, preotul Gheorghe Cunescu, care, la rându-i, ne-a destăinuit nouă – *„la adevărata înțelegere a importanței contribuției poporului evreu la făurirea civilizației umane, ca şi la descifrarea sensului autentic al prezenței sale obligatorii în acel colț binecuvântat de lume, care se numeşte Țara Făgăduinței. Concluzia pe care mi-a impus-o traducerea* **Bibliei** *ebraice* – i-a împărtăşit marele teolog

secretarului său – *este că nu întâmplător Dumnezeu a făgăduit şi a aşezat poporul său tocmai pe acea aparent insignifiantă fâşie de pământ aflată la răspântia civilizaţiilor antice, între Egipt şi Asiro-Babilonia, între Persia şi Grecia, iar apoi în chiar inima Imperiului Roman, imperiul universal al epocii. Numai dintr-un asemenea loc, esenţial pentru spiritualitatea omenească, el a putut trimite iradierile forţei sale morale spre toate azimuturile lumii. De aceea, acest pământ sfânt îi este hărăzit şi astăzi."*

Convingerea aceasta i-a fost consolidată lui Gala Galaction pe a doua dintre căile ce i-au cristalizat temeinicia concepţiei de sionist creştin: cele două călătorii în Ţara Sfântă. Prima dintre ele a început în ziua de vineri, 16 aprlie 1926. Emoţiile imense care l-au stăpânit pe parcursul întregii călătorii au fost împărtăşite cu o tulburătoare sinceritate într-o pagină memorabilă: *„Toată simţirea mea, toate convingerile mele şi toată alcătuirea mea sufletească poartă în ele pe vecie Scriptura şi efigia Canaanului. De ţara aceasta dintre Mediterană şi Iordan mă simt tot atât de legat ca şi de holdele şi colinele Teleormanului meu natal. Mai mult chiar! Dacă sunt treizeci de ani de când am plecat de pe malurile Vezii şi din catedrala dintre carpeni şi de ceri pe care o străbate Vedea la locul meu natal, n-a fost nicio zi de atunci încoace, trăită de mine, fără Bethleem, fără Nazaret, fără Ierusalim şi fără lacul Ghenizaretului."*

În lungul şir de însemnări de călătorie în Pământul Făgăduinţei, scrise sub forma unor scrisori către o imaginară interlocutoare, pe numele fictiv Simforoza – însemnări adunate în 1927 într-un volum –, ca şi în numeroase alte articole, reportaje, conferinţe ţinute de-a lungul şi de-a latul României, cele mai multe publicate în presa democratică românească, dar nu puţine şi în presa evreiască (***„Mântuirea"***, ***„Lumea evree"***, ***„Curierul israelit"*** etc.), părintele Grigorie şi-a destăinuit nu numai pateticele şi cutremurătoarele impresii din Ţara Sfântă mult visată, dar şi credinţa, mereu mai întărită, că năzuitul cămin naţional, tot mai prezent în

conştiința evreiască de pretutindeni, mai ales de la Declarația de la Balfour, va fi transformat, nu peste mult timp, din vis – ce li se părea unora utopic – într-o însuflețitoare şi revigorantă realitate.

Şi iată că viața i-a îngăduit lui Gala Galaction şi o a doua călătorie pe Pământurile Sacre. În aprilie 1947, fiind deputat în Parlamentul României de atunci, a făcut parte din delegația ce urma să reprezinte România la întâia conferință de după război a Uniunii Interparlamentare, ce avea să se țină la Cairo. La insistențele scriitorului-teolog şi deputat, itinerarul ales a fost mai întortocheat, a cuprins şi Țara Sfântă atât de dragă inimii lui. În loc să meargă, cum era firesc, de la Istanbul direct la Alexandria şi de acolo la Cairo, s-a ales – pretextându-se că pe Canalul de Suez se găsesc încă epave de vase deteriorate de bătăliile războiului abia încheiat – un traseu prin Haifa, Ierusalim, peninsula Sinai până la Cairo. Atât la dus, cât şi la întors, delegația a poposit în câteva locuri din Palestina, aflată spre sfârşitul mandatului britanic. O Palestină în puternică fierbere, unde originarii din România i-au înconjurat cu deosebită dragoste pe parlamentarii români, făcându-i să simtă iminența evenimentului ce trebuia să aibă loc – şi a avut loc un an mai târziu: crearea Statului Israel. La întoarcere, a scris numeroase articole – între care şi unele publicate în presa evreiască, ba chiar şi în cea sionistă, care încă mai apărea în acel an 1947 – şi a dat multe interviuri, în care, pe lângă relatarea impresiilor noi din Țara Veche-Nouă, şi-a destăinuit certitudinile cu privire la reapariția fără întârziere pe scena istoriei, după două mii de ani de exil întunecat şi dezesperant, accentuat de sinistrul Holocaust abia încheiat, a Statului Evreu, a Căminului Național, acel Cămin Național îndelung visat, tradus în ancestrala urare: *„La anul, la Ierusalim!”*. Semnificativă este declarația dintr-un interviu, dat la puțină vreme după înapoiere, şi care reflecta starea sa de spirit de atunci: *„Evreii din Palestina fac o nouă minune. Minune au făcut odinioară, când au intrat în Canaan, fiindcă au pus temeliile unei împărății spirituale şi morale care se întinde azi în lumea întreagă, şi tot minune fac şi azi, când ridică noul Canaan”*.

Merită amintită marea, necontenita admirație pe care a nutrit-o Gala Galaction față de fondatorul sionismului politic modern, Theodor Herzl. În 1939, în plină dezlănțuire a prigoanei antisemite, patronată de naziști, peste Europa și peste România, inclusiv, scriitorul teolog a publicat în revista ***„Adam”,*** trecută de sub conducerea lui I. Ludo sub cea a lui Miron Grindea, formidabila evocare pricinuită de a 35-a comemorare a morții lui Theodor Herzl, intitulată ***Un profet***. Desprindem din acest autentic poem în proză: *„Pomenirea lui Herzl e o sărbătoare nu de tristeță, ci de speranță biruitoare. În concertul de inimi și de glasuri evreiești, cari binecuvântează amintirea lui Theodor Herzl, fie bine primit și glasul creștinilor, amici ai Sionului! Voi credeți în Sion, voi doriți și așteptați cetățenia între Iordan și Mediterana… Voi voiți mai mult soare, mai multă libertate și mai multă vrednicie. Cum vă înțeleg! Cu ce ochi înduioșați și plini de admirație vă privesc și vă petrec! Visați, doriți, lucrați, luptați pentru Sion!”*

Trebuie să recunoașteți că, nu întâmplător, în zilele noastre, o piață din centrul Ierusalimului poartă un nume considerat sfânt nu numai de către evreii originari din România, ci de întreg poporul evreu din Israel și diaspora: Kikar Gala Galaction.

VICTOR BÂRLĂDEANU
inedit

Ilya Ehrenburg

Țin să precizez, chiar de la începutul expunerii, câteva lucruri spre a nu suscita întrebări şi nedumeriri inutile. Primo: n-am de gând să întreprind o analiză atotcuprinzătoare a întregii opere a acestui mare scriitor al epocii noastre, nici măcar a tuturor lucrărilor sale ce au o contingență cu problema pe care mi-am propus s-o abordez, problemă căreia, în mod concis, i-aş da următoarea formulare: *„iudaitatea lui Ehrenburg ori Ehrenburg şi conştiința apartenenței sale la poporul evreu, la spiritualitatea evreiască”*. Mă voi limita la unele referiri privind acele aspecte ale biografiei scriitorului şi acele opere pe care le consider esențiale spre a descifra resorturile intime ale unei poziții şi atitudini de o mult prea mare complexitate spre a putea fi reduse la câteva trăsături schematice şi deformatoare. Secundo: pentru mine, Ehrenburg nu e numai un autor citit, nu e doar un model literar şi publicistic, ci, mai ales, este un capitol de viață. Am avut prilejul de a-l întâlni în dese rânduri pe Ehrenburg în ultima perioadă a vieții şi activității sale creatoare, în anii când eram corespondent al ***„Scînteii”*** la Moscova şi când m-am străduit să sesizez unele crâmpeie din copleşitoarea sa personalitate. De aceea, gândurile pe care vi le voi destăinui sunt nu atât o exegeză, cât o anamneză. Tertio: nu poți vorbi despre un scriitor şi un om de care ți-ai legat realizarea propriei vocații cu răceala impasibilă a unui raisonneur de cabinet, adică exact a tipului uman pe care Ehrenburg nu numai că îl disprețuia, dar îl şi detesta în cel mai înalt grad.

O primă întrebare pe care am auzit-o adesea – şi la noi, şi în Israel, şi pe alte meridiane – şi pe care mi-am pus-o eu însumi: s-a

simțit oare Ilya Ehrenburg evreu? A reacționat el ca evreu, a avut el o poziție evreiască înainte de ciclul său memorialistic de atât de largă răspândire şi atât de amplu răsunet mondial, **Oameni, ani, viață** (ciclu, căruia nimeni nu-i contestă, ba chiar unii, în mod ciudat, îi impută faptul de a fi dominat în asemenea măsură de sentimentul şi conştiința iudaității, încât în anumite pagini, ajunge până la cea mai dureroasă, răvăşitoare obsesie)?!? Întrebarea amintită ia, uneori, forme de-a dreptul brutale, cum s-a întâmplat când o veche prietenă şi colegă de ziaristică m-a interpelat fără niciun fel de menajamente: *„Ce-ți veni să vorbeşti despre antisemitul Ilya Ehrenburg?"*

Au existat, nu contest, evrei antisemiți de-a lungul istoriei. S-au scris şi studii psihiatrice în legătură cu aşa-numitul *„complex"* al ghetto-ului, o formă deviată a complexului de inferioritate, care i-a făcut pe unii nu numai să-şi renege apartenența evreiască, dar şi să-şi dezlănțuie furibund, cu argumente scălâmbe, ura lor irațională şi abjectă împotriva poporului din care se trăgeau. Unul dintre cele mai elocvente exemple este acela al lui Otto Weininger, faimosul ziarist vienez, care, trecând la catolicism, a profesat un antisemitism considerat, în multe privințe, premergător celui ridicat de Hitler la rangul de doctrină de stat. Se ştie, însă, sfârşitul tragic al lui Weininger: neputându-şi suporta dubla culpabilitate, în calitate de evreu şi de om, s-a sinucis la vârsta de 27 de ani. A fost oare Ilya Ehrenburg o reeditare a acestui Otto Weininger?

Să încep a răspunde, măcar trunchiat, la această întrebare, printr-o amintire. Prima oară, l-am întâlnit pe Ilya Grigorievici Ehrenburg în iarna 1951–52, în casa unei figuri dintre cele mai pitoreşti ale Moscovei jurnalistice din vremea aceea: Ralph Parker, care era descendentul unei aristocratice familii britanice, licențiat la Oxford. Era corespondent, în timpul războiului, al conservatorului ziar ***„Times"*** pe fronturile sovietice şi se îndrăgostise de o superbă evreică moscovită, Natalia Abramovna Şmeliovici, fiica unui faimos medic. Natalie, cu care Parker se căsătorise, avea şi o fată, una dintre balerinele de frunte ale Balşoi

Teatrului. După război, se hotărâse să renunțe la poziție, titluri, avere şi alte avantaje, inclusiv la postul de la ***„Times”,*** pentru a rămâne alături de soție şi fetiță, în URSS, unde devenise corespondentul ziarului ***„Daily Worker”,*** organul Partidului Comunist Englez, cu un salariu minuscul față de ce avusese la ***„Times”.*** Dar omul era fericit, iar familia lui, deosebit de ospitalieră, mă primise pe mine, primul corespondent permanent al unui ziar românesc la Moscova, cu o caldă simpatie. Acolo, la familia Parker, într-o după-amiază moscovită de iarnă, a intrat intempestiv în casă, cu părul vâlvoi, cu ochii injectați şi încercănați, un om care te fascina, te electriza şi, totodată, te înghețа cu privirea lui sfredelitoare. L-am recunoscut pe dată, cu emoția învățăcelului ce deprinsese din opera sa alfabetul gazetăresc: era Ilya Ehrenburg. Trecând peste starea mea confuză, după ce i-am fost recomandat, m-a întrebat brusc: *„Eşti evreu?”* Am bâiguit un răspuns afirmativ, surprins, totuşi, de această întrebare ce mi se părea neavenită. *„Bine* – zise el cu o subită încredere, pe care nu ştiu prin ce i-o inspirasem aşa, la prima vedere – , *atunci poți afla şi dumneata: azi-dimineață au fost arestați nouă medici, şase evrei şi trei ruşi. Se zice că ar fi primit bani de la Joint, ca să-i suprime pe Jdanov şi pe alți conducători sovietici, mai ales pe mareşali.”* Apoi, se întoarse, cu un soi de compătimitoare brutalitate, spre Natalia Abramovna şi îi spuse direct: *„Se mai zice că banii de la Joint i-ar fi primit prin tatăl dumitale, care e şi el arestat. Da, Nataşa, trebuie să ştii, mai bine să ştii, ca să iei măsurile necesare.”*

Natalia Abramovna rămase imobilă, ca o efigie. Soțul ei, Ralph Parker, depăşindu-şi rapid starea de uimire, în care-l azvârliseră cuvintele oaspetelui neaşteptat, o strânse pe Natalia protector, de umeri. *„Iar mie* – continuă Ehrenburg – *mi s-a cerut ca, la ceremonia de mâine, când mi se va înmâna Premiul Stalin pentru Pace, să amintesc, în discursul meu, despre crimele medicilor evrei*”. *„Şi ce veți face?”* – am îndrăznit să-l întreb. M-a privit cu ochii împăienjeniți de umbrele tuturor îndoielilor şi zbuciumelor. Apoi, mi-a răspuns, în modul cel mai evreiesc posibil,

printr-o întrebare: *„Dumneata vei transmite ceva despre această afacere?”* Am ezitat câteva clipe, apoi am răspuns: *„Voi face tot posibilul să nu scriu nimic”.* (Țin să arăt că poate alte promisiuni nu le-am ținut în viață, dar pe aceasta mi-am ținut-o). După răspunsul meu atât de hotărât – puştesc de hotărât şi explicabil, pentru că n-aveam nici 23 de ani împliniți – Ilya Grigorievici a zâmbit: *„Ei, ai să vezi, molodoi ciolovec, că şi bătrânul Ehrenburg o să găsească un mijlic s-o întoarcă din condei”.*

Într-adevăr, a doua zi, am citit discursul său în ziare. Sărbătoritul nu amintise nimic de acele învinuiri absurde, în schimb subliniase: *„Oricare ar fi proveniența națională a unui om sovietic, el este, în primul rând, un patriot şi un adevărat internaționalist, adversar al discriminării naționale sau rasiale, partizan al frăției între popoare şi apărător temerar al păcii”.* Poate fi considerat, oare, antisemit omul care a rostit asemenea cuvinte în acea vreme când – pe fundalul unei campanii deşănțate de presă împotriva tuturor conaționalilor medici învinuiți – se desfăşurau, sub supravegherea directă a odiosului personaj numit Beria, cum a reieşit la Congresul al XX-lea al PCUS, intense pregătiri pentru deportarea tuturor evreilor din Moscova şi Leningrad?

Poate fi, oare, considerat antisemit omul care, în acea vreme tulbure, aşa cum îmi relatase Ralph Parker, refuzase să schimbe numele cu rezonanță evreiască ale unor personaje din romanele **Şi a fost ziua a doua**, **Pe nerăsuflate**, **Căderea Parisului**, **Furtuna**, **Al nouălea val**, modificare care-i fusese cerută de anumite foruri, ce îl amenințaseră că, altfel, vor opri tipărirea seriei de **Opere alese**, care tocmai începuse să apară? Ştiți cum a răspuns Ehrenburg la această cerere absurdă şi tendențioasă: *„Şi ce veți face cu numele autorului de pe copertă?”.* A fost un răspuns care l-a costat întârzierea ediției, ba chiar, la un moment dat, oprirea tipăririi ei.

Cum spuneam, l-am întâlnit, nu o dată, în perioada aceea, pe Ilya Ehrenburg. Parcă sfidând vălul de tăcere şi uitare pe care, la începutul anilor ’50, încercau unii să-l azvârle asupra sa şi a

operelor sale, acest om, în jurul căruia se crease reputația de singuratic şi izolat, frecventa cu o asiduitate aproape ostentativă recepțiile, cocteilurile, reuniunile de la diferite ambasade, de la Casa Presei sau Casa Literaților din Moscova. În cursul unora din aceste întâlniri, mi-a spus: *„Citeşte numărul care apare săptămâna viitoare din revista <**Novîi Mir**>: ai să vezi acolo câteva pagini interesante din noul meu roman,* **Al nouălea val**." Abia am aşteptat apariția publicației. Am citit pe nerăsuflate paginile respective. Nu este cea mai formidabilă operă a scriitorului, însuşi Ehrenburg o recunoaşte. Dar există acolo un fragment în care unul dintre eroii cărții, Osip Alpert, pe care-l întâlnim şi în **Furtuna**, este supus unor persecuții teribile, fiind acuzat de vini imaginare, la fel ca şi medicii evrei, în jurul cărora, tocmai atunci, se țesuse păienjenişul atâtor aberante acuzații. Întorcându-se într-o seară acasă, pe una din ulicioarele Kievului, încă nerefăcut după război, Osip Alpert este atacat de un grup de huligani care, la adăpostul beznei, îl tăvălesc prin noroi, stropşind printre dinți: *„Asta meriți, jidane!"* Acest fragment de roman apărea la începutul anului 1953, cu câteva luni înainte de moartea lui Stalin, în plină atmosferă de deversare a apelor tulburi ale unei uri care-şi găsea cele mai felurite canale de scurgere.

Pentru că tot am vorbit atât de mult despre acele vremuri de tristă memorie, să mai amintesc că, exact atunci când marele actor Solomon Mihoels, directorul Teatrului Evreiesc din Moscova şi preşedintele Comitetului Antifascist Evreiesc din URSS, cu un rol deosebit de important în strângerea fondurilor americane pentru ajutorarea Uniunii Sovietice în timpul războiului, murise tragic într-un accident cel puțin straniu, izbit de un camion, la Minsk, exact atunci când comitetul prezidat de el fusese dizolvat, iar ziarul ***„Einigkeit"*** fusese interzis, când marii oameni de cultură evrei Pereț Markiş, Kvitko, Zuskin, Fefer şi Bergelson fuseseră arestați, iar unii dintre ei chiar ucişi după o judecată sumară, Ehrenburg a avut cutezanța de a publica un articol intitulat ***Problema evreiască***, în care spunea: *„Din vremuri străvechi,*

obscurantiştii au inventat tot felul de legende, căutând să-i înfăţişeze pe evrei ca pe nişte fiinţe aparte, care nu seamănă cu ceilalţi oameni din jur. Da, evreii au trăit separat, izolat, când au fost forţaţi să o facă. Ghetto-ul n-a fost o invenţie a unor mistici evrei, ci a fanaticilor catolici. Da, mulţi evrei şi-au părăsit patria, au emigrat. Au emigrat ei, oare, pentru că nu-şi iubeau pământul natal sau pentru că asupririle şi jignirile îi lipseau de o patrie? Oare numai evreii şi-au căutat, uneori, salvarea, emigrând în alte ţări? Oare n-au procedat la fel italienii, irlandezii, slavii din ţările aflate sub jug turcesc sau german, armenii, sectanţii ruşi?" Iar acest articol se încheie cu un citat din Stalin (se putea oare altfel, în vremea aceea?). Dar ce citat! Ascultaţi-l: *„Antisemitismul, ca formă extremă a şovinismului rasial, este rămăşiţa cea mai primejdioasă a canibalismului".*

Să ne îndreptăm, însă, atenţia şi spre biografia lui Ehrenburg. Cum s-a oglindit iudaitatea lui în opera literară? Cum a vibrat în scrierile sale beletristice fibra emotivă de evreu, născut într-o familie tradiţională, aş spune chiar bigotă, din Kievul prerevoluţionar?

Las la o parte scrierile de început, în cea mai mare parte versuri, din perioada dinaintea Primului Război Mondial, când tânărul revoluţionar, aproape adolescent, autoexilat din Moscova, unde era urmărit pentru activitate politică ilegală, se cufundă în torentul clocotitor al boemei pariziene, unde se cristaliza, pe atunci, nu numai o nouă artă, ci şi un nou mod de a privi, de a descifra şi a reconstitui lumea şi omul. Trec şi peste avatarurile şi peripeţiile tânărului revoluţionar întors în Rusia, în toiul marilor dezlănţuiri de energii din octombrie 1917. Ajung la prima sa mare operă în proză, răsunătorul său debut de romancier, cartea **Julio Jurenito**. Pentru cei care n-au citit acest roman – apărut în 1921 şi nemaipublicat în Uniunea Sovietică, după anii '30, până la începutul deceniului al şaptelea – amintesc că eroul titular, un demonic mexican, sosit într-o cafenea pariziană (similar întrucâtva cu faimosul *„maestru"* al lui Bulgakov), strânge în jurul

său câțiva discipoli, printre care şi Ilya Ehrenburg, devenit personaj al propriului roman, dându-le un şir de teribile lecții de luciditate şi ironie distructivă, lecții care, sub veşmântul lor zeflemist şi cinic, ascund, pe alocuri, un vizionarism de-a dreptul halucinant.

În perioada de după **Julio Jurenito**, Ehrenburg a trăit zeci de ani în străinătate, în calitate de corespondent al ziarului ***„Izvestia”,*** a luat parte la lupta poporului spaniol împotriva dezmățului fascist, a militat pentru angajarea intelectualilor occidentali în marea bătălie pentru salvarea culturii umaniste de obscurantismul nazist. Din când în când, revenea în Uniunea Sovietică, participa la dezbaterile literare de acolo, printre care şi la faimosul Congres al scriitorilor de la Harkov, din 1934. A scris, în acest răstimp, numeroase cărți, unele dintre ele consacrate noii realități sovietice, precum **Pe nerăsuflate** ori **Şi a fost ziua a doua**, altele dedicate problemelor ce frământau atunci Europa apuseană, precum **Europa Societate Anonimă**, **Ce-i trebuie omului** sau vestita **Treisprezece pipe**.

În aceeaşi perioadă, se plasează şi ceea ce istoria literară va consemna sub denumirea **Problema Lazik Roitşvanț.** E vorba despre un roman scris în prejma anului 1930, al cărui erou titular, bietul croitor Lazik Roitşvanț din Gomel, un sărăntoc adus la disperare de mizeriile traiului în care se zbate, porneşte să străbată lumea pentru a găsi un liman al fericirii. Întâlneşte în cale, pe teritoriul sovietic, birocrați de tip nou şi nepmani întreprinzători, iar dincolo de hotarele Uniunii Sovietice vagmiştri polonezi, filistini germani, estetizanți francezi, ipocriți fii ai Albionului. Până la urmă, Lazik ajunge şi în Palestina acelei epoci, unde trăieşte dezamăgirea – dictată, fireşte, de miopia unei minți mărginite – de a nu-şi vedea întruchipat întocmai idealul unei societăți egalitare. Până la urmă, este ucis de un fanatic. Încă de la apariție, Lazik Riotşvanț a stârnit un val de discuții, polemici, divergențe, contestații, mergându-se până la acuzația de antisionism şi chiar antisemitism. În fond, personajul nu făcea decât să reflecte concepțiile

limitate ale însuşi autorului în epocă, dar nu trebuie uitat că şi alţi scriitori, a căror iudaitate n-a fost contestată niciodată, n-au fost scutiți de acuzația de antisionism. De ar fi să amintim numai numele lui Şalom Alehem şi ar fi suficient de grăitor. Mai semnificativ mi se pare faptul că, în ultima perioadă a vieții, deşi ştia că republicarea acestui roman ar fi fost pe placul anumitor cercuri, Ehrenburg a refuzat să-l includă în seria de **Opere complete**, apărute spre sfârşitul vieții. Motivul l-a expus el însuşi, într-o pagină a memoriilor sale: *„Nu am introdus acest roman în culegerea mea de **Opere** nu pentru că l-aş considera slab sau aş fi renunțat la el, dar, după fărădelegile naziştilor, mi se pare nepotrivit să-l mai public”.* E o atitudine care merită tot respectul şi care poartă, aş spune, *„marca Ehrenburg”.*

A venit războiul, cu toată uriaşa vărsare de sânge pe fronturile întregii lumi, dar, mai ales, cu nesfârşitul şir de masacre hitleriste împotriva evreilor. Cine nu ştie rolul imens jucat de Ehrenburg în anii aceia fierbinți? Însemnătatea pe care a avut-o condeiul său de tribun pasionat în mobilizarea a milioane de conştiințe la marea bătălie a umanismului împotriva barbariei? Pe drept cuvânt, s-a spus că, în verbul lui însângerat şi răvăşitor, şi-a găsit o nouă întrupare glasul de tunet al profeților.

Nu întâmplător, una din cărțile lui de pamflete din anii războiului poartă titlul **Ține minte**: este o chemare la perseverența şi luciditatea memoriei specific evreieşti, chemare ce revine de atâtea ori în textele noastre biblice, în rugăciunile rostite de-a lungul generațiilor: *„Adu-ți aminte de răul ce ți l-a făcut Amalek”.* Acest *„zehor”,* acest *„adu-ți aminte”,* acest remember sfâşietor reprezintă încă una dintre caracteristicile fundamentale ale iudaității lui Ehrenburg. De altfel, el a fost primul scriitor care a oglindit nu în pagini publicistice, ci într-o operă literară, sângeroasa tragedie a holocaustului. Că a făcut-o nu la cel mai înalt nivel de rafinament literar – se poate! Esențialul este însă că, într-o vreme când încă nici nu se stinseseră bine vâlvătăile crematoriilor din lagărele de exterminare, când încă mai răsunau sfredelitor în

urechi plânsetele şi ţipetele celor împinşi de vii în gropile comune, când însuşi Ehrenburg, împreună cu un alt mare scriitor sovietic evreu, Vassili Grossman, abia începuseră să alcătuiască, din documente disparate, o Carte Neagră a crimelor înfăptuite de hitlerişti împotriva poporului evreu – Carte Neagră care, din motive dezvăluite de Ehrenburg, în **Oameni, ani, viaţă**, n-avea să vadă lumina tiparului niciodată, într-o asemenea vreme, Ehrenburg a avut uriaşul curaj civic şi literar de a nu aştepta distanţarea în timp şi decantarea evenimentelor, ci de a evoca, în paginile romanului **Furtuna**, atât înspăimântătorul masacru de la Babi Iar, cât şi crima perpetuată, pe bandă rulantă, în ritmul unui demenţial genocid, la Auschwitz.

Se mai pot aminti şi alte pagini cu tematică evreiască din opera ehrenburgiană, dar nimic nu egalează, în forţă evocatoare şi impact emoţional, cele şase volume din **Oameni, ani, viaţă**. De ar fi să amintim numai aura de luminozitate iradiantă cu care sunt

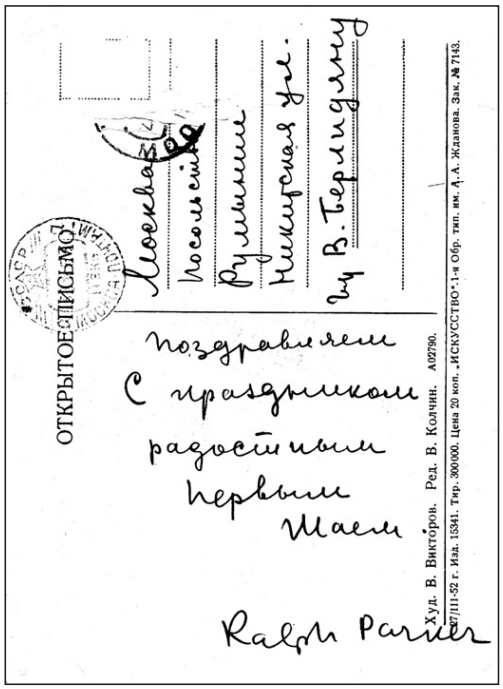

Corespondenţă de la Ralph Parker

înconjurate în aceste pagini chipurile marilor săi prieteni evrei – fie ei din Parisul artistico-literar: un Modigliani, un Soutine, un Warshawski, un Max Jacob şi atâţia alţii, fie din literatura şi arta

sovietică a primei perioade postrevoluționare: un Isaac Babel, cel mai bun prieten al său, acel *„rabi înțelept”,* ce revine ca obsesie în atâte pagini strălucite ale vastului său roman-frescă, având caracter memorialistic, un Osip Mandelstam, un Vsevolod Mayerhold, un Boris Pasternak, un Ilya Ilf, un Pereț Marchiș – şi tot am căpăta o imagine pregnantă a sentimentului apartenenței la un spirit şi la un climat pe care Ehrenburg nu numai că nu le-a renegat niciodată, dar le-a şi revendicat întotdeauna răspicat.

Desigur, specificul evreiesc, caracterul profund iudaic al lui Ehrenburg nu se exprimă numai în operele sale publicistice şi literare cu tematică evreiască. Însăşi pasiunea lui arzătoare pentru toate cauzele drepte ale acestui secol bântuit de atâtea furtuni, angajarea sa fără rezerve în sprijinul a tot ce reprezenta sensul dezvoltării omenirii pe spirala necontenită a progresului, însăşi hotărârea sa determinată de a apăra nu atât progresul material, cât pe cel moral al omului – la care se adaugă sfâşietoarea sa causticitate, ironia şi autoironia sa, înecate în lacrimile compasiunii – toate acestea reprezintă, în fond, tot atâtea trăsături ale iudaității unei conştiințe frământate de evreu al secolului XX.

Să ne reamintim de reflecțiile scriitorului cu privire la caracterul național evreiesc: *„Se prea poate ca veacurile de prigoană şi jigniri să fi accentuat spiritul de ironie, ca şi speranțele romantice într-un viitor mai bun. Caracterul național îşi află cea mai pregnantă expresie în creația artistică. Poezia lui Heine este plină de ironie romantică; nu ştiu însă dacă aceasta se explică numai prin originea poetului sau se datorează şi epocii. Amintindu-mi creațiile contemporanilor mei Modigliani, Kafka sau Soutine, simt, în primul rând, suflul lor tragic: acest tragism oglindeşte realitatea, amintirile se împletesc cu presimțirile sau previziunile”.*

Sigur, Ehrenburg a avut şi scăderi, şi minciuni, şi îngustimi, şi limite, chiar şi rătăciri şi confuzii pe multe tărâmuri, inclusiv pe cel al rezolvării problemelor fiundamentale ale poporului evreu. Dar toate vinile sale, reale sau imaginare, nu micşorează importanța sa de mare scriitor evreu al secolului XX.

Acum câteva seri, ascultând Kol Israel în limba rusă, am aflat că, sub îngrijirea unui cunoscut scriitor şi traducător, Mihail Vainştain, emigrat de câțiva ani din Uniunea Sovietică, apare la Tel Aviv, în limba rusă, o serie de scrieri ale marilor autori evrei sovietici şi cu tematică evreiască. Volumul al III-lea al acestei serii cuprinde cea mai mare parte a **Operelor** lui Ehrenburg, dedicate acestui perimetru de gândire şi simțire umană. În toamna anului trecut, la Beth Hatfutzot (Casa Diasporei), tot la Tel Aviv, am găsit fotografia şi **Operele** scriitorului în Pantheonul marilor personalități şi creații evreieşti din întreaga lume. E semn nu atât al unei generozități, cât al unui viguros simț de proprietate colectivă asupra tuturor marilor valori create de spiritul iudaic pe toate meridianele şi de-a lungul tuturor epocilor istorice.

Îmi spunea odată Ilya: *„Numai popoarele mici îşi pot permite să irosească şi bunuri, şi oameni, şi talente, ba chiar şi genii. Popoarele mari sunt cu adevărat mari nu numai numericeşte, ci şi spiritualiceşte, pentru că nu irosesc niciun gram din avuția materială şi niciun dram de avuție spirituală şi capacitate creatoare."*

Ilya Ehrenburg a fost, este şi va fi parte componentă a marii literaturi ruse a secolului XX şi, totodată, parte integrată a geniului evreiesc în acest veac, ale cărui zbuciume şi frământări, înălțări şi căderi nu le-a exprimat, poate, nimeni mai strălucit, prin verbul său arzător şi zgrunțuros, patetic şi răvăşitor, decât el, *„Ilya cel mânios"*. A fost un autentic catalizator al Binelui şi Frumosului, într-o vreme când Binele şi Frumosul aveau nevoie de un asemenea ferment de luciditate patetică şi pasiune contagioasă, când acestea au găsit, în chip firesc, printre stegarii lor de frunte, pe acest mare scriitor, care reprezintă o mare conştiință, ilustrând un mare ideal umanist, Ilya Ehrenburg al nostru!

Şi, în fine, un citat dintr-un volum al său: *„Mulți dintre contemporanii mei au ajuns sub roțile vremii. Eu am reuşit să scap: nu pentru că aş fi fost mai puternic sau aş fi avut o intuiție mai ascuțită, dar pentru că există epoci când soarta omului seamănă mai curând cu o loterie decât cu o partidă de şah jucată după toate regulile."*

VIII. MILITANT PENTRU PRIETENIA ROMÂNO-ISRAELIANĂ

Sigla asociației. *Desen de Tia Petz*

1990–2007: Artizanul Asociației Culturale de Prietenie România-Israel

Ultimii 17 ani de viață, Victor Bârlădeanu şi i-a închinat promovării prieteniei româno-israeliene, prietenie dintre poporul român şi evrei, dintre România şi Statul Israel, plecând de la ideea că numai popoarele care se cunosc pot conviețui paşnic şi în respect reciproc.

Admirator fervent al lui Gala Galaction, *„românul sionist”*, prezentat în una din conferințele sale (vezi volumul de față), Victor Bârlădeanu, evreul-român sau românul-evreu, continuă ideea marelui cărturar. Idee născută încă în anul 1930 şi realizată, atunci, prin edificarea Asociației Prietenii Universității Ebraice din Ierusalim. La înfăptuirea acelei societăți au aderat mari personalități culturale, precum George Enescu, Mihail Ralea, Şerban Cioculescu şi C. Costa-Foru.

Prin simetrie sau, în modul cel mai firesc, inițiativei lui Victor Bârlădeanu de a înființa amintita Asociație i s-au alăturat, dintru început, academicienii Ştefan Milcu şi Edmond Nicolau, prof. univ. Răzvan Theodorescu, marele avocat dr. Constantin Vişinescu, preotul Gheorghe Cunescu, fost colaborator şi secretar personal al lui Gala Galaction, dar şi multe alte personalități marcante ale culturii române. Cu titlu anecdotic, reproducem reacția preotului Cunescu la apelul telefonic prin care Victor Bârlădeanu îl invita să participe la constituirea Asociației: *„Târziu, fiule, târziu!”* La scuzele apelantului telefonic, răspunsul a fost: *„Nu, fiule, nu ora e târzie, ci anul e târziu. Asociația asta trebuia să existe încă de acum cel puțin o jumătate de veac.*”

Într-o succesiune cronologică, faptele s-au derulat astfel: în luna ianuarie 1990, Victor Bârlădeanu a constituit un Comitet de inițiativă şi a supus spre aprobare acestuia un Proiect. Au fost invitate personalități de seamă ale căror sentimente de interes şi simpatie Victor le cunoştea: acad. prof. Iorgu Iordan, acad. prof. Edmond Nicolau, acad. prof. dr. Gh. Niculescu, prof. univ. dr. Răzvan Theodorescu, acad. prof. Nicolae Cajal, scriitorii N. Dragoş, Radu F. Alexandru, Dorel Dorian, Radu Cârneci, Dik Baboian, av. prof. dr. Constantin Vişinescu, compozitoarea Liana Alexandra, criticul de artă Nina Stănculescu, preot prof. Gh. Cunescu şi comentatorul de politică externă Romulus Caplescu. Al doilea pas a fost travaliul de înregistrare a Asociației la Tribunalul Municipal. El a acționat susținut de avocatul Vişinescu, înregistrarea fiind destul de dificilă, mai ales că era primul ONG, întâia asociație de prietenie cu o țară străină, după multe decenii, iar legislația după care se lucra era din anul 1926!

Reuşita a fost deplină. După un minuțios efort de organizare, la 11 martie 1990, în sala Fantasio (astăzi ARCUB), din centrul Capitalei, plină până la refuz, acțiunea s-a desăvârşit. În prezidiu, se aflau ambasadorul Statului Israel, Tzvy Mazel, şi dr. Moses Rosen, şef-rabinul Cultului Mozaic (invitați), acad. Ştefan Milcu şi membrii marcanți ai Comitetului de inițiativă. Entuziasmul a fost general, angajamentele – motivate, responsabile şi solemne.

Pentru că în acest moment începe istoria, reproducem – spre ilustrare – câteva fragmente din cele mai prestigioase luări la cuvânt:

– Tzvy Mazel: (ambasador al Statului Israel în România): *„În această eră, când totul devine posibil, Asociația va avea de jucat un rol imens. Se deschid noi perspective de cooperare culturală, rodnice şi frățeşti. În acest moment privilegiat al istoriei pe care-l trăim, ceea ce ieri părea doar un vis inaccesibil şi depărtat ne este acum la îndemână. Ne revine îndatorirea de a-l concretiza împreună.”*

– Ştefan Milcu: *„Asociația are un loc unic şi o semnificație deosebită în relația dintre popoarele noastre. Israelul este țara profeților, din care ne-au venit cuvântul de iubire dintre oameni şi aspirația spre o trăire spirituală. Sute de mii de cetățeni ai Israelului*

vorbesc româneşte şi privesc cu nostalgie spre țara natală, păstrând cu respect amintirea părinților, rămaşi pentru eternitate în pământul României. Asociația are, astfel, o motivare unică de existență, care va dovedi ataşamentul nostru pentru valorile culturii, ceea ce va constitui esențialul obiectivelor noastre."

– Răzvan Theodorescu: *„Cu puțin timp în urmă, mă aflam într-unul dintre cele mai emoționante locuri ale spiritualității ebraice şi europene, vechiul cimitir medieval de lângă faimoasa sinagogă praghează. În acea pădure de stele funerare, îmi aminteam de un peisaj asemănător, cunoscutul cimitir evreiesc din Siret, în Moldova. Mesajul iudaismului era cunoscut deci de mult, poporului meu. Am ajuns, astfel, de la Praga la Siret, către acele origini ale civilizației, ale artei europene. Frățietatea istorică a popoarelor noastre mi-a fost evocată şi atunci când urcam scările spre această sală, fiind întâmpinat de o sugestivă fotografie, înfățişând figura patriarhală a lui Gala Galaction, acela care, în vremuri crunte, s-a rugat alături de rabini pentru salvarea poporului evreu. Nu cred că suntem două gândiri, ci una singură, întrepătrunsă în acelaşi ideal şi, de aceea, întemeiem aici o unică familie autentică, punând piatra de temelie a acestei Asociații. O familie care reuneşte două popoare ce au luptat, uneori surprinzător de asemănător, de-a lungul istoriei, pentru idealuri umaniste, ce ne sunt dragi deopotrivă. Să punem această piatră de temelie, evocând cuvintele celui mai mare istoric român, a cărui viață a fost curmată de aceleaşi gloanțe care îi secerau şi pe evrei: <O cultură, o țară, poate fi a locuitorilor în care se află, dar se întâmplă uneori, pe parcursul istoriei, să fie şi o țintă spre care priveşti>. Gând care se potriveşte de minune şi relațiilor dintre România şi Israel."*

– Victor Bârlădeanu: *„Ideea fondării acestei Asociații s-a născut concomitent într-un număr mai mare de capete* (el se referea, desigur, la constituirea, la Braşov, la inițiativa ing.Tiberiu Roth, a Asociației de Prietenie România-Israel, aceasta devenind, mai târziu, filială a ACPRI). *Dacă am vreun merit, acesta constă aproape exclusiv în cristalizarea şi concretizarea ideii. A fost, desigur, o muncă*

deloc uşoară, dar în care am fost spijinit de mulți oameni de bună-credință şi bunăvoință. În privința modalităților de realizare a obiectivelor pe care şi le propune Asociația, am să enunț doar câteva: editarea revistei Asociației, ***„Ramura de Măslin”,*** *simpozioane, mese rotunde, concerte, spectacole, manifestări cu caracter ecumenic, expoziții de fotografii, pictură şi obiecte de cult”, desigur cu scopul de a ne cunoaşte mai bine, ca gând, aspirații, devenire.”*

Revista „***Ramura de Măslin***” a apărut, însă, doar în câteva numere: din motive materiale, nu i s-a putut asigura longevitatea. Au fost, în schimb, manifestări culturale somptuoase, dintre care unele, cu timpul, au devenit tradiționale, repetându-se anual: Sărbătoarea luminii Hanuka-Crăciun, spectacole de Ziua Ierusalimului şi de Ziua Națională a Statului Israel, festivaluri de muzică israeliană contemporană; manifestări organizate în săli pline, puse la dispoziție de instituții prestigioase de cultură, ca Teatrul Național, Opera Națională, Casa de Cultură Mihai Eminescu a sectorului 2 al Capitalei, cu arena sa în aer liber, Academia de Muzică şi Societatea Română de Radiodifuziune, cu sălile lor de concert, Teatrul Evreiesc de Stat. S-au legat relații de colaborare, intrate în conştiința publicului. De relevat: participarea minunatului cor academic de prestigiu internațional Divina Armonie a Fundației Cavalerii Daciei, condus de doamna Paula Ciuclea, a formațiilor muzicale, simfonice şi de cameră ale Liceului de Muzică George Enescu, îndrumate de prof. N. Racu, a Operei Comice pentru Copii, realizare de excepție a doamnei Smaranda Oțeanu Bunea, a Federației Comunităților Evreieşti din România…

Cu timpul, s-au creat 15 filiale în țară, cele mai importante fiind: Braşov, Târgovişte, Craiova, Bacău şi Iaşi. Acestea, la rândul lor, au mers pe ideea organizării unor manifestări de aceeaşi formulă. Amintim doar sesiunea Universității Valahia din Târgovişte, simpozionul Felix Aderca de la Craiova; filiala Bacău a prezentat ***Legământ de eternă neuitare***, poem dramatic (Al. Iosif şi C. Costin), reprezentat sub egida Asociației la Teatrul Național bucureştean (spectacol unic) şi, sub aceeaşi siglă, la teatrele din Bacău şi Braşov. În sala Liviu Rebreanu a Teatrului Național a avut loc un concurs deschis publicului: „Cine cunoaşte Israelul câştigă”,

unde chiar s-au câştigat premii constând din excursii în Israel susținute de oamenii de afaceri israelieni Tzwi Barbiro şi Baruch Tercatin. Nu pot fi menționate toate. O realizare deosebită a Asociației a fost şi organizarea cursurilor de limbă ebraică modernă, întreprindere longevivă cu o continuitate timp de 14 ani, numărând, ca beneficiari, peste 200 de absolvenți de religie creştin-ortodoxă.

Victor Bârlădeanu cu acad. prof. dr. Edmond Nicolau la constituirea Asociației Culturale de Prietenie România-Israel

În cei 18 ani de activitate, deținând investitura de secretar general, Victor Bârlădeanu a avut ca preşedinți ai Comitetului Director pe: Răzvan Theodorescu, Edmond Nicolau, Constantin Vişinescu, prof. dr. I. Niculescu (eminent ortoped, directorul Spitalului Militar Central), pr. prof. dr. Emilian Cornițescu, acad. Nicolae Cajal, Gheorghe Cunescu şi, în toată această perioadă de aproape două decenii, ca vicepreşedinte, pe eminenta compozitoare prof. dr. Liana Alexandra-Morar, prof. Ileana Ghenciulescu. Preşedinții, după o cadență de doi ani, deveneau preşedinți de onoare.

Ca şi Victor Bârlădeanu, unii dintre ei au plecat dintre noi, dar amintirea aparițiilor lor publice, aportul de prestigiu şi de dăruire dăinuie, fiindcă Asociația Culturală de Prietenie România-Israel continuă să existe, să păstreze tradițiile implementate, să rămână credincioasă scopului enunțat la crearea sa şi să fie astăzi cea mai longevivă asociație **activă** de prietenie bilaterală între două state.

Răzvan Theodorescu
acad. prof. univ. dr.

Un evreu român, iubitor de țară şi de Ereț Israel

În luna ianuarie 1990, când totul se prefăcea în România, când toate inițiativele libertății erau posibile, un telefon – printre zecile pe care le primeam (eram rectorul interimar al Insitutului de Arte Plastice din Bucureşti) – mi-a atras atenția în mod particular. Era de la distinsul gazetar Victor Bârlădeanu, al cărui talent îl apreciam şi al cărui spirit jurnalistic – vizibil chiar în condițiile precare ale presei de atunci – dusese la reportaje de curaj. Foarte succint, mi-a comunicat proiectul creării Asociației Culturale de Prietenie România-Israel, o premieră în țara noastră, datorită tocmai lui Victor Bârlădeanu. Îmi cerea să accept preşedinția Asociației, alături de ambasadorul statului Israel, Tzvy Mazel, şi de Marele Rabin, Moses Rosen, iar printre personalitățile implicate, mi-a amintit pe distinsul avocat dr. Constantin Vişinescu şi pe reputatul acad. prof. dr. Edmond Nicolau.

De ce eu? Evreii mă socotesc un prieten care dăduse câteva semne în clipe mai grele în acest sens, mi-a spus Victor Bârlădeanu. Am fost imediat de acord, sentimentele mele filoevreieşti fiind vechi. Din acel moment, a început un episod public care a durat ani buni. Acolo şi atunci, am putut admira calitățile lui Victor Bârlădeanu, ales secretar general al Asociației.

Pentru evreii români, pentru prietenia cu Țara Sfântă, creştini şi mozaici deopotrivă, prezența lui Victor Bârlădeanu era cum nu se poate mai fericită. Un program ritmic – cu conferințe, spectacole, recitaluri (la care participa crema artei naționale) – era

conceput şi realizat, cu mari greutăți, de secretarul general, un real factotum. Persuasiv, zâmbind fermecător, a făcut adevărate minuni, iar activitățile Asociației erau un semnal al bunei înțelegeri. S-a luptat pentru sediu, i-a convins pe toți ambasadorii Israelului şi, deopotrivă, pe demnitarii țării de importanța activității noastre. În plus, a dus în Israel delegații reprezentative.

În esență, a fost un intelectual cu mari aptitudini organizatorice şi un militant cu amplu orizont cultural.

A plecat dintre noi cu aproape cinci ani în urmă, iar lipsa lui o resimțim mult.

A fost un evreu român, iubitor de țară şi de Ereț Israel, deopotrivă.

Victor Bârlădeanu rămâne un exemplu admirabil.

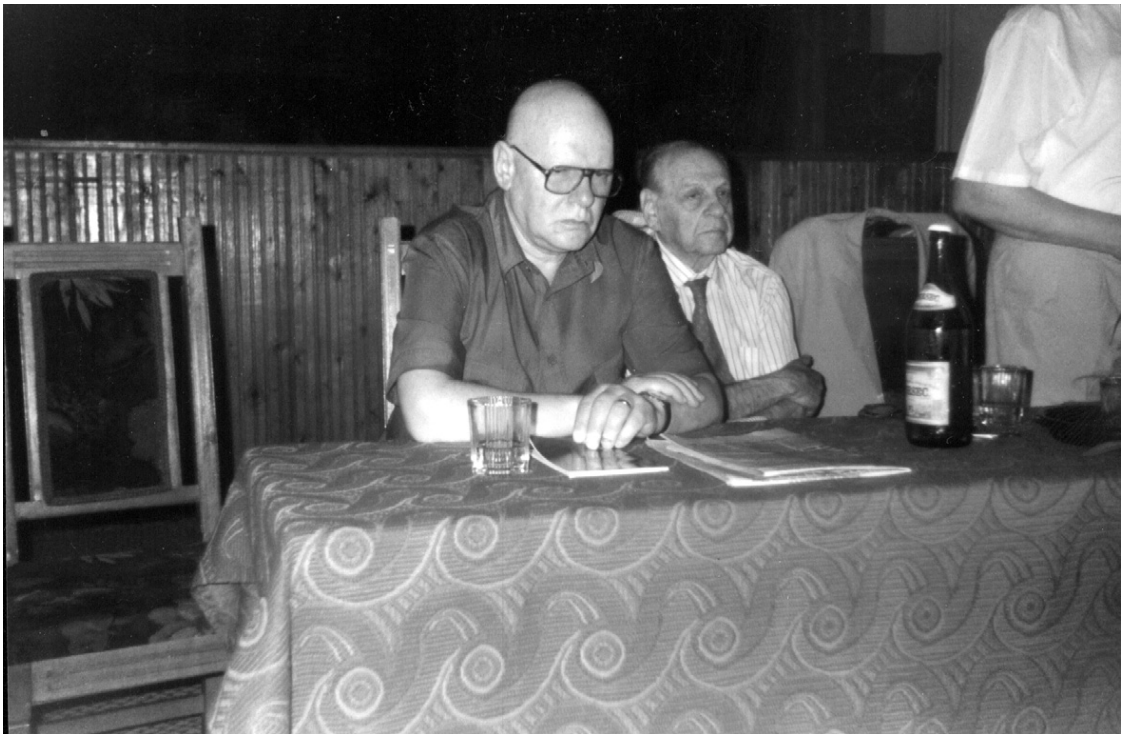

acad. prof. dr. Răzvan Theodorescu şi acad. prof. dr. Nicolae Cajal

Romulus Căplescu
publicist

Un proiect de suflet al lui Victor Bârlădeanu: Asociația culturală de Prietenie România-Israel

Gazetar, scriitor şi, nu în ultimul rând, militant plin de râvnă al prieteniei româno-israeliene: trei laturi, trei ipostaze de nedespărțit definesc personalitatea celui care a fost Victor Bârlădeanu, dând contur activității sale creatoare înainte, şi după Decembrie 1989.

Ca ziarist, s-a ambiționat să meargă pe urmele lui Brunea-Fox, *„prințul reportajului intertebelic*", de sub pulpana căruia au mai ieşit alți talentați colegi de redacție, ca Victor Vântu, Ioan Grigorescu, Ilie Tănăsache sau Mircea Bunea. A cultivat un stil direct, percutant, fără înfloriturI, fără balast metaforic, care să nu îngreuneze receptarea, fără divagații, lăsând faptele, realitatea să vorbească. Pe cât era posibil, a căutat să evite, în evocările sale reportericeşti, *„de pe teren",* capcanele şablonismului, ale facilității locurilor comune, într-o epocă în care aceste capcane abundau. Aceeaşi preocupare transpare şi din reportajul său extern (e vorba de aceeaşi epocă dificilă), din notele sale de călătorie din URSS, Coreea populară, Iugoslavia şi Germania răsăriteană.

Asemenea note de călătorie lasă limpede să se întrevadă, pe lângă formația gazetărească, structura sa de scriitor, care avea să-şi găsească expresie fie în schițe publicate în faimoasa colecție ***Povestiri ştiințifico-fantastice,*** care a încântat o întreagă generație, fie în proza de aceeaşi factură, dar de mai largă respirație, cum ar fi **Operația *„Psycho"***, unde abordează problema transferului de memorie. Fără îndoială, el rămâne, însă, în beletristică, prin romanul **Cei care caută, cei care găsesc**, o emoționantă poveste a unui ofițer medic român care caută, după război, o tânără evreică, salvată de la moarte în Ucraina.

Şi-a încercat puterile şi în dramaturgie, de la piese agitatorice într-un act la construcţii mai puţin tributare schematismului şi clişeelor vremii, cum ar fi **Unu şi cu unu fac totuşi doi** ori **Vocea şi ecoul.** În fine, după 1989, îl vom găsi şi în postura, aparent neaşteptată, de convertit la muza poeziei, volumul **Orologiu scufundat** atestând o sensibilitate poetică aparte.

Deşi am lucrat o bună bucată de timp în aceeaşi redacţie, l-am cunoscut mai bine – dată fiind deosebirea de preocupări (comentariul polititc extern în ce-l priveşte pe semnatarul rândurilor de faţă, reportajul intern în cazul lui Victor) – imediat după răsturnările din 1989, sub aspectul de iniţiator şi de factotum al Asociaţiei Culturale de Prietenie România-Israel, al cărei secretar general a rămas până la sfârşitul vieţii.

A fost motorul dinamic, sufletul viu al Asociaţiei, care a luat fiinţă în 1990, la numai câteva luni după ce România a revenit pe drumul libertăţii şi al democraţiei. A ştiut să atragă la crearea noului aşezământ, la care a visat întodeauna, concursul unor intelectuali de valoare, cum ar fi acad. Ştefan Milcu, somitate în endocrinologie, istoricul de artă Răzvan Theodorescu (cel care avea să îndeplinească şi demnitatea de preşedinte al Asociaţiei), avocatul de reputaţie internaţională Constantin Vişinescu (cel care i-a succedat acestuia în funcţia de preşedinte), savantul electronist Edmond Nicolau, compozitoarea Liana Alexandra Morar, dramaturgul Radu F.Alexandru… O echipă de excepţie, coordonată cu pricepere şi pasiune de Victor, timp de 17 ani, fără întrerupere, din 1990 şi până în 2007, când a plecat dintre noi.

Asociaţia s-a apucat imediat de treabă. Conferinţe, simpozioane, mese rotunde dedicate cunoaşterii realităţii israeliene şi bunei înţelegeri între români şi evrei au alternat cu expoziţii, concerte, prezentări de filme ş.a.m.d. Au fost marcate, prin manifestări speciale, Ziua Naţională a Israelului şi sărbătorile tradiţionale evreieşti, au fost organizate cursuri de ebraică şi concursuri răsplătite cu premii, inclusiv excursii în Israel. În fine, s-a constituit un bogat fond documentar, alcătuit din publicaţii israeliene în limba română, cărţi ale scriitorilor israelieni de limbă română,

casete video etc. Asta, pentru că cei 120 000 de israelieni originari din România au nostalgia locurilor natale şi nu şi-au uitat limba, iar revistele şi gazetele publicate în limba țării unde s-au născut atestă această realitate.

E semnificativ că, de pildă, ***„Revista mea”*** apare neîntrerupt din 1953, depăşind 2500 de numere. Nivelul publicistic al unor cotidiene – ca „***Viața noastră”*** şi succesorul revistei *„* ***Ultima oră”*** – e de invidiat. Creație a lui Alexandru Mirodan, lunarul ***„Minimum”*** a căpătat o adevărată aură de legendă, fiind publicat timp de 23 de ani, până la moartea fondatorului, după care formula a fost preluată de Teşu Solomovici, odată cu schimbarea titlului în ***„Maximum”.***

Există şi o febrilă activitate editorială, dacă ar fi să amintim doar fabulosul **Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română**, pe care, din păcate, Mirodan nu a apucat să-l ducă decât până la volumul al III-lea şi litera „**I**”.

Vara trecută, în timp ce se afla la Bucureşti, premierul israelian Benjamin Netanyahu declara: *„În Israel, cine nu e din România are sigur un prieten român*”. Nu a fost o simplă declarație de complezență, ci o formulă fericită, exprimând o stare de fapt, de care ne-am dat seama din primul moment al prezenței noastre în Țara Sfântă, când prima delegație de gazetari români s-a aflat acolo în vizită. Imediat după sosire, ne-am putut întâlni, la o seară a prieteniei, cu foşti colegi de profesie, de la comentatori politici avizați, ca Ion Fântânaru sau Jean Steiger până la umorişti plini de savoare ca I. Sechter sau Sadi Rudeanu. Vizita a continuat într-un ritm accelerat, fiindu-ne deschise toate porțile; fie că a fost vorba de cele ale unor ministere şi ale altor instituții, inclusiv militare, sau de cele ale unui mare kibutz – printre ai căror întemeitori se aflau şi evrei români – ori de cele ale unei ultramoderne fabrici de prelucrare a diamantelor.

Interlocutorii grupului de ziarişti au inclus oameni politici, miniştri dintre cei mai importanți, diplomați, deputați în Knesset, personalități culturale, conducători militari, reprezentanți ai societății civile, cercetători de la memorialul Yad Vashem, o mare diversitate de nume, funcții şi opinii, conturând imaginea unei țări

dinamice, puternice, o oază a stabilității într-o zonă plină de frământări. Aveam să ne întâlnim şi cu scriitori israelieni de limbă română, reuniți într-o asociație condusă mult timp de un respectat poet, Shaul Carmel, astăzi dispărut, şi cu personalul emisiunii în aceeaşi limbă a postului de radio Vocea Israelului (Kol Israel). Am fost oaspeții soldaților şi ofițerilor israelieni postați într-o regiune de maximă însemnătate strategică, Înălțimile Golan, de la granița cu Siria.

Întâlnirea cu premierul israelian din acea perioadă, Yitzhak Shamir, expozeul pe care ni l-a făcut asupra situației politico-militare a momentului ne-au impresionat prin lipsa de formalism şi deplină sinceritate. La fel de sinceră şi dezinhibată a fost întâlnirea cu marele om politic Yitzhak Rabin, fostul şef de stat-major al forțelor armate israeliene în războiul de şase zile din 1967 şi, ulterior, în două rânduri, între 1974–77 şi 1992–95, prim-ministru.

Pretutindeni am remarcat prețuirea deosebită pentru faptul că România a fost singura, dintre toate statele socialiste de atunci, care nu a rupt relațiile diplomatice cu Israelul, după amintitul război de şase zile, despre demersul ei constant în sprijinul unei soluții reciproc acceptabile a conflictului din Orientul Mijlociu.

Victor Bârlădeanu a fost şi el partizanul convins al unei astfel de soluții. Îmi amintesc de bucuria sa sinceră provocată de scena, până atunci de neînchipuit, din septembrie 1993, când, pe pajiştea de la Casa Albă, Yitzhak Rabin a dat mâna cu liderul palestinian Yasser Arafat, pecetluind astfel acordurile de la Oslo, sub privirile extatice ale preşedintelui american Bill Clinton. Un pas crucial, cum a scris Victor atunci, cu trimiterea la Biblie, *„întru împăcarea dintre fiii lui Israel şi cei ai lui Ismael”.* După cum îmi amintesc şi de tristețea sa profundă, când, doi ani mai târziu, premierul Rabin cădea sub gloanțele ucigaşe ale unui extremist evreu, iar – la scurt timp – procesul de pace s-a blocat. S-a pierdut, poate, atunci, spunea Victor, prilejul unic al unei asemenea împăciuiri menite să readucă pacea sub măslinii Țării Sfinte şi să stingă unul din focarele cele mai periculoase de tensiune de pe planetă. Până în ultima clipă a existenței sale, Victor a continuat, totuşi, să

creadă în posibilitatea şi, mult mai mult, în necesitatea absolută a unei reglementări paşnice.

În ultima parte a vieții, sănătatea i s-a şubrezit, se deplasa tot mai greu, dar entuziasmul cu care a slujit scopurile prieteniei româno-israeliene nu a slăbit. A fost secondat cu discreție, dar şi cu eficacitate de soția sa, Veronica Bârlădeanu, ea însăşi un apreciat om de litere, o foarte bună traducătoare, care, după dispariția lui Victor, a preluat funcția de secretar general al proiectului de suflet al soțului ei. Presedinția Asociației este asigurată, în prezent, de o distinsă slujitoare a diplomației, dr.Mariana Valeria Stoica, ani de-a rândul ambasador în Israel, unde a lăsat o impresie excelentă.

Inițiatorul şi, vreme de 17 ani, animatorul acestui ambițios proiect poate fi liniştit acolo unde se află: Asociația Culturală de Prietenie România-Israel se găseşte, în continuare, pe mâini bune.

Animatorii Asociației: Acad. prof. dr. Răzvan Teodorescu, ambasadorul statului Israel în România, Acad. prof. dr. Nicolae Cajal, doamna Milo, compozitoarea Liana Alexandra, Victor Bârlădeanu, compozitorul Doru Popovici, compozitorul Şerban Nichifor

Tiberiu Roth
preşedintele Asociației Sioniste din România

Despre „cineva” de neuitat

Te gândeşti la cineva, de regulă întâmplător, atunci când apare un fapt, care-ți sugerează o conexiune cu acel cineva sau, mai banal spus, când ți se aduce aminte. Când ți se stârneşte lanțul amintirilor, iar gândurile se întrec în colbul memoriei – pe care vârsta îți aşază straturi din ce în ce mai greu penetrabile – urmele pe care ți le-a lăsat acel cineva.

De câteva zile, acel „*cineva*” al gândurilor mele este Victor Bârlădeanu. Când, în sfârşit, m-am apucat să prind noianul acestor gânduri, încercând să le scriu în stilul meu „*naiv*”, constat cu iritare că, deşi l-am socotit un prieten (am simțit, din primul moment în care l-am cunoscut, un fel de chimie a încrederii față de el), ştiu nespus de puține lucruri concrete despre care aş putea scrie.

Am făcut cunoştință abia în 1987, când a venit cu Veronica, pentru prima oară, la Comunitatea evreilor din Braşov, când am fost instalat preşedinte al acesteia. Văzut, plăcut. Cam aşa se poate defini rezultatul primei noastre întâlniri. Nu mai ştiu despre ce a fost vorba în conferința lui, ținută acolo cu un sfert de veac în urmă. Îmi amintesc doar că m-a impresionat faptul că avea textul scris de mână, mărunt şi ordonat.

El era un scriitor... şi încă unul cu notorietate. Pe vremea tinereții mele, mai cu seamă în studenție, ziarele centrale reprezentau lectură obligatorie; dar, chiar de n-ar fi fost aşa, lectura lor era unica sursă de informații cotidiene. Citeam cu prioritate ştirile

şi reportajele externe, care erau mai puțin intoxicate de ideologia vremii şi de limbajul de lemn. Aşa l-am „*cunoscut*” pe Victor Bârlădeanu în anii ’50 şi nici măcar nu mi-a trecut prin cap că ar putea fi evreu.

Mult mai târziu am realizat că nu putea fi decât... evreu.

În această seculară dilemă – cine şi de ce este evreu şi, dacă este cineva, prin ce este – Victor era şocant evreul... neobişnuit. Un bărbat solid, cu trăsături mai mult opuse celor care se considerau în epocă „*tipic evreieşti*”, o persoană care iradia calm şi bunătate într-o lume agitată şi cinică. Un om cu zâmbet discret, dar prezent şi cald pe fața lui. Însă, când începea să vorbească, izbucnea fără dubiu... evreul profund care era. Curios de toate, înflăcărat pentru ideea care-l preocupa, dialectic şi pedant în exprimare, dar impetuos şi greu de oprit când apuca să vorbească.

Sionist l-am simțit de la început, dar s-a dezvăluit abia după 1989. La Braşov, în seara istorică de 21 decembrie, noi, localnicii, eram adunați la sinagoga din Poarta Şchei, pentru a sărbători Hanuka. În jurul orei 17, s-au auzit primele împuşcături răzlețe şi au ajuns la sinagogă primele veşti că ar fi început ceea ce aşteptam de câteva zile cu înfrigurare şi incertitudini.

Printre primele idei – născute atunci şi continuate în zilele şi săptămânile care s-au precipitat cu iuțeală amețitoare – a fost şi aceea de a înființa o Asociație de Prietenie România-Israel. Am şi organizat evenimentul, am invitat la Braşov pe Tzvy Mazel, pe atunci ambasador al Israelului la Bucureşti. Am trăit momente de mare intensitate, o izbucnire spontană de prietenie pentru Israel din partea populației şi a publicului neevreiesc, o simpatie manifestă pentru evreitate: eram considerați ca fiind modelul democrației ce avea să vină. Evident, n-au lipsit şi unele răzlețe antipatii.

În toiul acestor activități febrile, am primit un telefon de la Victor, care îmi transmitea că s-a inițiat, la Bucureşti, înființarea Asociației Culturale de Prietenie România-Israel, invitându-mă să particip ca lider al filialei braşovene. El a fost motorul acțiunii

care a debutat la Sala Fantasio (azi ARCUB), printr-o întrunire de constituire oficială a ACPRI. Printre acțiunile noii asociații a fost şi organizarea de către Victor a primei vizite oficiale a unei delegații din România în Israel, după 1989, din care am făcut şi eu parte, pentru întâia oară în viață. Astfel, am petrecut momente de neuitat, am cunoscut oameni de neuitat şi m-am îndrăgostit din nou de vechea mea iubire, Israel, grație prietenului meu, tot de neuitat, Victor Bârlădeanu.

Vera şi Tiberiu Roth

Emilian Cornițescu
Pr. prof. univ. dr.

Întâlnirea minunată de la Ierusalim

Pe meleagurile Țării Sfinte, în frumoasa aşezare biblică Ierusalim, cu un bogat trecut religios şi cultural de peste trei milenii, am avut fericita ocazie să-l cunosc personal pe reputatul publicist Victor Bârlădeanu, ctitorul Asociației Culturale de Prietenie România-Israel şi neobositul orânduitor pentru bunul mers al acesteia. Momentul cunoaşterii a avut loc în 1990, an care reprezintă şi data de constituire a Asociației, fondată pe pământul României. Mentorul acesteia, Victor Bârlădeanu, va fi ulterior şi secretar general permanent. Mi-amintesc cum, în 1990, în capitala Israelului, domnia sa m-a invitat să fac parte din această Asociație, primind, în acest sens, chiar şi o Diplomă, decernată cu prilejul împlinirii a zece ani de la înființare.

M-am bucurat mult de cinstea de a contribui la susținerea şi promovarea idealurilor de credință şi cultură româno-israeliene. Aderarea rapidă s-a datorat cuvintelor încurajatoare pe care mi le-a adresat domnul Bârlădeanu. În plus, locul unde mi s-a făcut propunerea îmi amintea de cei doi ani (1974-75), când m-am pregătit pentru elaborarea tezei mele de doctorat, grație bursei oferite de Universitatea Ebraică din Ierusalim.

M-am apropiat foarte mult sufleteşte de secretarul general al Asociației, deoarece programul ei religios-cultural urmărea promovarea tradițiilor vechi iudeo-creştine şi țintea o largă deschidere şi apropiere între cele două popoare. Programele erau concepute de secretarul Asociației, permanent dominat de gândul că, prin

aceste manifestări, se va ajunge la o largă deschidere şi cunoaştere pe plan cultural, atât în rândul românilor, cât şi al evreilor.

Susținerea şi dezvoltarea relațiilor prieteneşti dintre cele două popoare au fost apanajul multor intelectuali din țara noastră, unul dintre ei fiind părintele Gala Galaction, care, de altfel, este socotit şi părintele spiritual al Asociației. Meritele sale erau apreciate de multe ori public de domnul Bârlădeanu. Tot domnia-sa a ținut şi a recomandat, cu prilejul unor întâlniri la Târgovişte, în vara anului 2002, să fiu noul preşedinte executiv. Programul de festivități era variat şi axat pe evenimente cu profil religios, ca, de pildă, Hanuka şi Crăciun, sau cultural, privind ***„Zilele Ierusalimului”*** sau prezentări de cărți, precum **Cântarea Cântărilor**, volumul antologic semnat de Radu Cârneci. Aureola acestor programe era garantată de priceperea şi cultura domnului Victor Bârlădeanu, care, bolnav, se va retrage din funcția de secretar general, ce va fi ocupată de venerabila şi neobosita sa soție, doamna prof. Veronica Bârlădeanu.

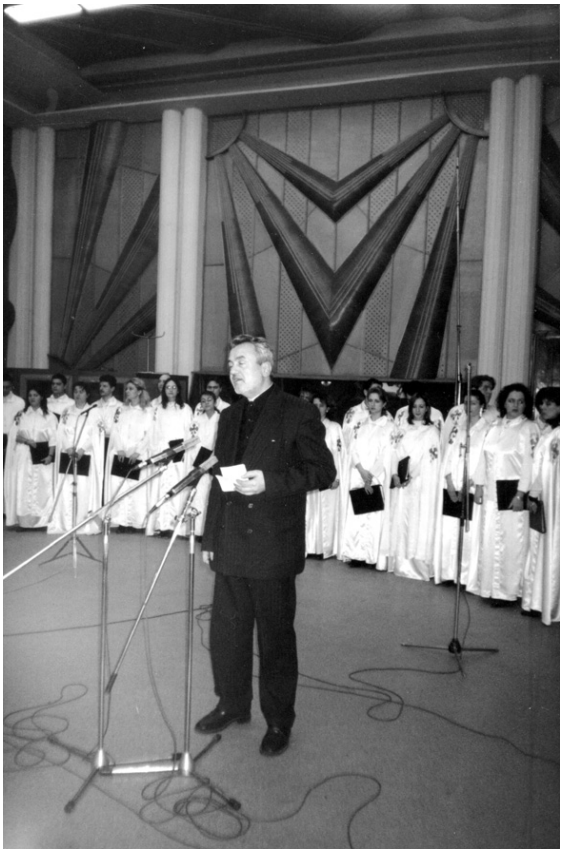

pr. prof. univ. dr. Emanoil Cornițescu, preşedinte ACPRS la una din menifestările Asociației

În istoria Asociației, zilele ei de aur se leagă de viața unui om de mare factură intelectuală şi morală: Victor Bârlădeanu, cel de neegalat în atingerea scopului acesteia, acela de a cunoaşte valorile de credință şi cultură ale celor două popoare.

Ioana Nițescu
redactor Radiodifuziunea Română

„Pentru bucuria unei colaborări unice...”

Scriu, firește, ca ziarist de radio…

Mai întâi, a fost Asociația Culturală de Prietenie România-Israel. Era în 1990. Se deschidea un nou orizont pentru realizatorii emisiunilor în limba română de la Radio România Internațional, puteam avea noi interlocutori şi alți ascultători. Relațiile bilaterale culturale aveau o anume încărcătură, se materializau în multe manifestări, aflam lucruri noi… Aşa că, în decembrie 1991, de comun acord cu Federația Comunităților Evreieşti din România, Ambasada Israelului la Bucureşti şi Asociația Culturală de Prietenie România-Israel (prezente de atunci în cadrul emisiunilor), a luat ființă un program nou în limba română, cu frecvență zilnică de o oră, dedicat ascultătorilor din Israel. Din acel moment, au început şi colaborările cu domnul Victor Bârlădeanu, secretar general al ACPRI. Săptămânal, în fiecare zi de joi, şapte până la zece minute erau dedicate rubricii sale ***Lumina prieteniei***. Emisiunea a generat o prietenie din ce în ce mai luminoasă. *„Domnul Bârlădeanu”* a devenit *„Victor”,* apoi *„Victoraş”,* poate şi pentru că era aşa de răbdător şi de bun, de ascultător şi de înțelegător.

Îl socoteam profesor. De la el am luat primele lecții de spiritualitate iudaică, mai aflând câte ceva despre originarii din România, care trăiau în Israel, dar şi în alte țări ale lumii. Era ziaristul Victor Bârlădeanu, dar şi reporterul, poetul, prozatorul, iubitorul de muzică, cel ce avea liniştea de a te purta pe alte meleaguri, cu calm şi zâmbet. Îți lăsa timp să întrebi, să-ți exspui punctul de vedere, să

te simți important… ***Lumina prieteniei*** devenise un serial al dialogului între culturi, al toleranței, un punct de reper al programelor noastre.

Orologiu scufundat a fost volumul de poezie pe care l-am primit cu dedicația: *„Ioanei, pentru bucuria unei colaborări unice”,* iar muzica Lianei Alexandra şi a lui Şerban Nichifor, pe versurile lui, din CD-ul **Dăruiri**, a colorat de multe ori emisiunea.

Din 2001, programul destinat originarilor din România, dar şi muncitorilor români din Israel a căpătat câteva coordonate noi, care i-au conferit un alt aspect: acela că putea fi recepționat din orice parte a lumii. În acest context, ascultătorii noştri puteau fi – alături de evrei – şi unguri, greci, ruşi, germani, turci, armeni, slovaci, toți născuți în România. Şi români, bineînțeles. Săptămânala ***Lumină a prieteniei*** a renăscut, strălucea la fel ca la început. Dialogul cultural avea alte dimensiuni. Textele scrise de Victor purtau semnul înțelegerii între toate popoarele lumii.

A continuat să vină, săptămânal, la radio, parcă din ce în ce mai greu … până în 2005. Obosise. Trupul nu-l mai ajuta. Exista, însă, telefonul. Săptămânal, îl sunam şi înregistram ***Lumina prieteniei***. Până într-o zi, când la telefon a răspuns Veronica. Mi-a spus că Victor avea textul, dar nu mai putea să-l citească. Era târziu, în toamna lui 2006. Am început să dăm reluări. Până în prima săptămână a anului 2007, când a trebuit să ne anunțăm ascultătorii că ***Lumina prieteniei*** a rămas fără lumină… Dar am avut lângă noi, în studio, versurile din **Orologiu scufundat** şi CD-ul **Dăruiri**. A fost ultimul dar pe care noi l-am putut face ascultătorilor din partea lui Victor.

Semnalul de la ***Lumina prieteniei*** îl păstrăm şi acum pe un raft, în studio. E un semn că nu trebuie să-ți uiți niciodată prietenii.

Victor Bârlădeanu

Lumina prieteniei: bucurii şi nostalgii

În ultimul timp, activitatea Asociației Culturale de Prietenie România-Israel s-a concentrat asupra organizării unor spectacole cinematografice şi teatrale, care s-au constituit, fără teama de a exagera, în autentice evenimente artistice, cu amplu răsunet în lumea intelectuală românească.

Unul dintre aceste evenimente l-a reprezentat reîntâlnirea după decenii – sub egida Asociației noastre şi a Cinematecii Române – dintre regizorul de azi al televiziunii israeliene, Andrei Călăraşu, cândva unul dintre făuritorii comediei cinematografice româneşti, şi publicul de ieri şi de azi. Reîntâlnirea a fost prilejuită de vizita în România a regizorului, care a coincis, printr-un hazard fericit, cu aniversarea a 35 de ani de la premiera realizării sale de succes în epocă: **Alo? Aţi greşit numărul!,** film care a marcat, prin umorul şi verva sa dezlănțuit tinerească, începutul unei perioade de dezgheț şi descătuşare a energiilor creatoare în cinematografia țării. În filmul acela, debutau un şir de actori tineri care, ulterior, au devenit vedete de prima mână ale ecranului românesc: Iurie Darie, Stela Popescu, frații Rodica şi Ştefan Tăpălagă, alături de nume precum Sandu Rădulescu, Ion Lucian etc. În completare, s-a oferit publicului, care umpluse sala Cinematecii, un film de scurt-metraj din aceeaşi perioadă şi aparținând aceluiaşi regizor, microcomedia cinematografică **Şi Ilie face sport**, cu actori comici îndrăgiți în epocă şi mai târziu, ca Mircea Crişan, Vasile Tomazian, Puiu Călinescu, Tudorel Popa şi cu fermecătoarea Aurelia Sorescu.

Sala Cinematecii era arhiplină, în rândurile publicului remarcându-se ambasadorul Israelului la Bucureşti, Excelența Sa Avşhalom Meghiddon, consiliera ambasadei, Lily Hahami, personalități de frunte ale intelectualității bucureştene, printre care profesorii universitari Răzvan Theodorescu şi Edmond Nicolau, preşedinte şi vicepreşedinte ai Asociației noastre, numeroşi regizori, actori, ziarişti, scriitori, istorici şi critici de film, reprezentanți ai oficialităților cinematografice, ai radioului şi televiziunii.

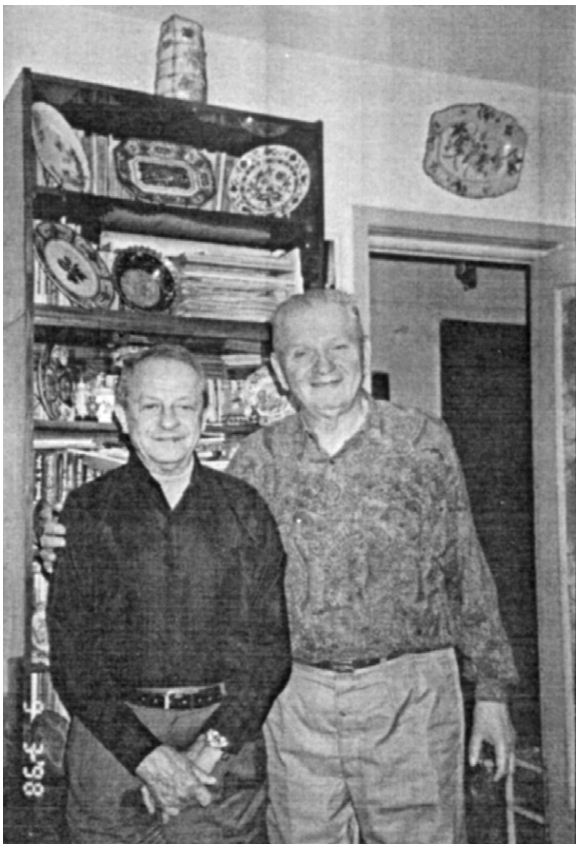

Revedere cu Andrei Călăraşu

Profunda emoție şi evidenta nostalgie au caracterizat prezența celor două filme ca exemple edificatoare ale perioadei româneşti a creației regizorului israelian Andrei Călăraşu. Au vorbit despre această creație, în general, şi despre filmele ce urmau a fi prezentate, în special, Savel Ştiopul, directorul general al Arhivei Naționale de Filme şi al Cinematecii Române, şi Victor Bârlădeanu, secretar general al Asociației Culturale de Prietenie România-Israel. A urmat, apoi, o nostalgică depănare de amintiri despre perioada de realizare a celor două filme, despre marile dificultăți întâmpinate, despre întâmplări pasionante şi hazlii din timpul filmărilor, amintiri povestite cu înfiorare şi umor de artiştii Iurie Darie, Ion Lucian, Aurelia Sorescu şi, *last, but not least*, de însuşi Andrei Călăraşu, care a mulțumit cald fidelului public bucureştean pentru marea sa generozitate.

Victor Bârlădeanu
(postafața la volumul **De te voi uita, Ierusalime!, Țara Sfântă** şi **Cărțile sacre în literatura română**, antologie alcătuită de Marin Bucur şi Victoria Ana Tăuşan, Bucureşti, Editura Fundației Culturale Române, 1996)

Spiritul românesc, prin Israel, în universalitate

Avem de-a face, în paginile a căror lectură abia ați încheiat-o, cu o primă – şi, deocamdată, pe cât a fost cu putință, exhaustivă – încercare de a cuprinde, între copertele unei cărți, tot sau aproape tot ce s-a scris, în literatura română, de la sfârşitul secolului al XVI-lea până în zilele noastre, de la note de călătorie la eseu, despre Israel, ca entitate geografică şi spirituală. Nu cred că trebuie să stărui, dar nu încape îndoială că un asemenea excurs – şi o asemenea excursie – printr-o spiritualitate întrețesută cu intimele fibre creatoare ale unui popor nu există numai în România, dar, pe câte ştiu, nici în alte țări ale lumii.

Prin însăşi formarea sa etnoculturală, prin aluviunile primare ce s-au revărsat apoi în marele torent al spiritualității sale atotcuprinzătoare, poporul român a sorbit, de la începuturi şi pe parcursul întregii sale istorii, comorile de înaltă cugetare şi adâncă simțire ale **Bibliei**, contemplând peisajele copleşitoare ale Țării Sfinte, cu ochii minții, mult înainte ca primii călători să-şi fi călăuzit paşii spre Ierusalim şi celelalte meleaguri hărăzite lumii eterne. De-a lungul unei deveniri multiseculare, poporul român a dăruit, în literatura sa, mărgăritare ce încorporează organic învățăturile Legii Vechi şi Noi, transfigurate prin prisma propriei experiențe istorice şi a unor componente mentale şi sufleteşti atât de specifice.

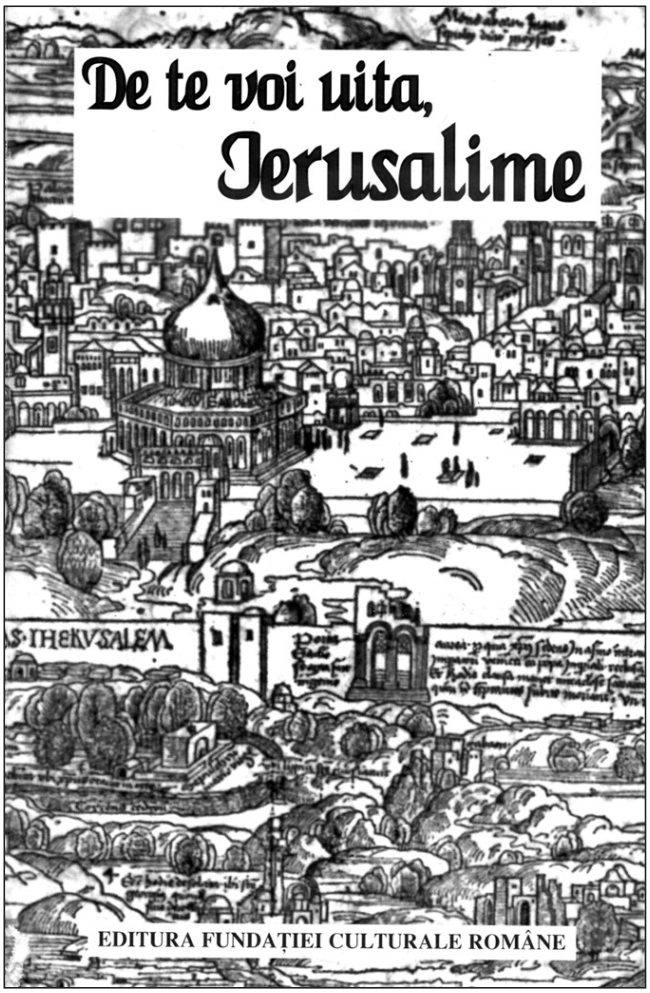

O precizare se impune dintru început: nu e vorba, în această antologie, de interferențe literare româno-iudaice sau româno-evreieşti. Pentru o asemenea tematică de largă cuprindere ar fi necesară altă antologie. Şi de ce oare n-ar fi posibilă o astfel de întreprindere? Mă gândesc, bunăoară, la o prezentare a figurii evreului în literatura română valoroasă (cu excluderea firească a maculaturii de antisemitism visceral), de la Eminescu (**Sărmanul Dionis**, **Geniu pustiu**), Caragiale (**O făclie de Paşti**), Rebreanu (pagini răscolitoare din **Ion, Iţic Ştrul, dezertor**), Sadoveanu (**Haia Sanis**), la ciclul romanelor evreieşti ale lui I.Peltz, la **Ghetto veac XX** al lui Ury Benador sau la **De două mii de ani** al lui Mihail Sebastian, de la **Manasse**, faimoasa piesă a lui Ronetti-Roman, considerată de Mihail Dragomirescu şi E.Lovinescu „*cea mai bună lucrare din literatura dramatică românească*", la **Tache, Ianke şi Cadâr** a lui Victor Ion Popa, de la deja celebrele **Mătuşi din Tel Aviv** ale lui Radu Cosaşu la fresca epică despre Transnistria, **Cei ce caută, cei care găsesc** a lui Victor Bârlădeanu etc. Există, aici, un spațiu amplu de triere şi antologare, care ar putea duce la o excelentă mărturie a prieteniei româno-evreie de-a lungul vremii.

Revenind la prezenta antologie, realizată cu luminoasă osârdie de regretatul istoric şi critic literar Marin Bucur şi de soția sa, poeta Victoria Ana Tăuşan, trebuie să spunem limpede şi apăsat că, de la sugestivul titlu **De te voi uita, Ierusalime!** până la ultimul

rând sau vers, este impregnată de Duhul fertil al cuvântului sfânt al **Bibliei**, căutând să sugereze, prin întreaga ei cuprindere, dimensiunea spirituală a unui univers lăuntric străbătut de învățăturile fundamentale ale omenirii şi omeniei. Cititorul va avea surpriza să descopere, bunăoară, în paginile cuprinzând însemnările unor hagii, călători ori memorialişti, de la Dimitrie Bolintineanu la I.Chiru-Nanov sau Gala Galaction, nu simple relatări terne despre priveliştile traversate, nu explozii superficiale de entuziasm reverberat în despletiri metaforice, ci autentice trăiri emoționale de o intensitate adesea cutremurătoare, de o bogăție şi o generozitate interioară ce înseamnă, nu o dată, pentru peregrin, o adevărată purificare sufletească.

Nu întâmplător, sectorul cel mai amplu al antologiei este închinat poeziei. De la Eminescu la Panait Cerna, de la A. Axelrad la Ioan Alexandru, de la Cezar Baltag la H.Bonciu, de la B. Fundoianu la Mihai Codreanu, de la Ştefan Augustin Doinaş la Enric Furtună, de la Tudor Arghezi la Al.Robot, un mare număr de poeți (dintre care n-am citat decât o parte) şi-au cufundat, în dese rânduri, inspirația în izvoarele inepuizabile ale unei spiritualități ce înrodniceşte toate resorturile creatoare. Prin însumarea tuturor acestor voci lirice – de o mare diversitate în unitatea lor esențială –, antologia de față demonstrează, cu grăitoare forță, că Israelul, ca idee, ca spiritualitate, nu poate da naştere (însuflețit de talent veritabil) decât unui lirism de profundă substanțialitate. Se poate afirma, fără teamă de a greşi, că, prin prezența ideii de Israel, imaginarul românesc a găsit încă una dintre căile fundamentale spre universalitate.

IX. REQUIEM

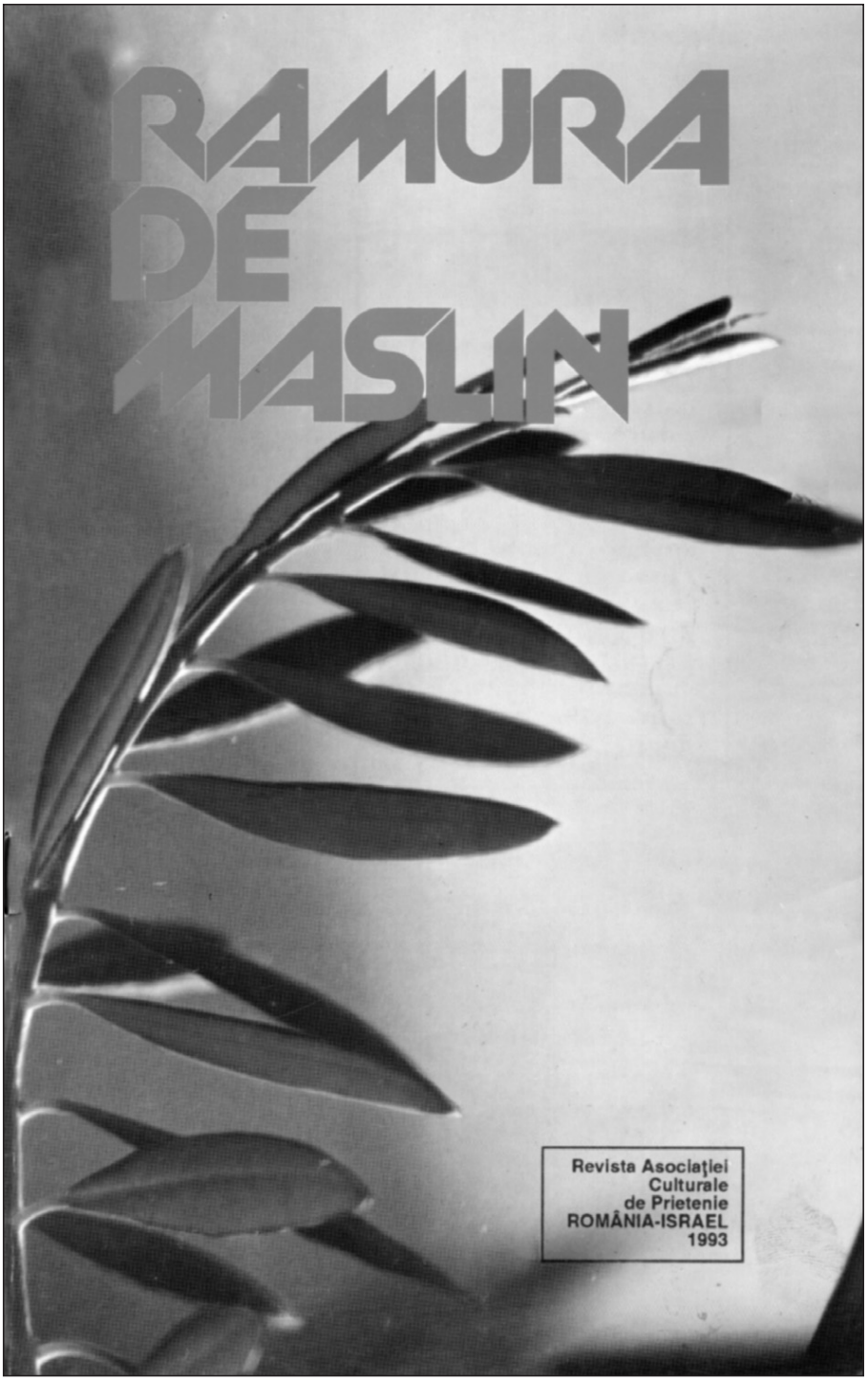

Revista „Ramura de Măslin" (ACPRI), editată la inițiativa şi prun veghea lui Victor Bârlădeanu

Constantin Vişinescu
av. prof. dr.

Requiem pentru un orologiu care bate în amintiri

Proeminentă personalitate a vieții culturale româneşti, Victor Bârlădeanu şi-a început activitatea încă de pe băncile şcolii, când se lăsa plimbat printr-o lume plină de sevă intelectuală, inspirată de învățăturile marelui său profesor de liceu, Mihail Sebastian, cel care avea să-i marcheze toată traiectoria vieții. În mărturisirile sale, aproape că nu pierdea ocazia de a mulțumi acestei mari călăuze, de la care a deprins darul narațiunii, în care magicul şi fantasticul par desprinse dintr-o realitate virtuală. Şi la care cu toții îndrăznim să visăm, iar, câteodată, chiar să ne imaginăm, ca în proza SF a lui Victor Bârlădeanu, pe o coadă de cometă, pe care vom zbura şi noi vreodată, spre un abis imaginar. El împletea armonios, dar şi ştiințific, firul povestirilor sale ştiințifico-fantastice. Aceste scrieri izvorăsc din admirația față de cuceririle ştiinței contemporane, din primele zboruri în cosmos, în care el, ca autor, îmbarcă şi moravurile prezente pe pământ. Fantasticul tehnologic al viitorului ne are în vedere atât pe noi, oamenii, cât şi slăbiciunile noastre, luate mai mult în joacă în discuție de acuitatea observațiilor veşnicului tânăr povestitor Victor Bârlădeanu. Deşi împrejurările îl constrângeau şi era sufocat de sarcinile la care trebuia să se supună şi funcționarii culturali sau cei ai propagandei, în romanele sale transpar, aluziv sau mai direct, si dezamăgirile provocate de acel sistem represiv, dar şi speranța în comunicarea sufletească dintre oamenii de diferite opinii şi credințe.

Scriitorul Mihail Sebastian i-a fost profesor de română şi franceză, la Liceul Comercial ***„Cultura Max Aziel”.*** Era unul dintre pedagogii care-i foloseau pe elevii buni drept *„lance”* între

cei mai slabi, servindu-i ca modele. Victor Bârlădeanu era unul dintre aceste exemple. Asta am aflat-o de la colegi de-ai săi de liceu. Era prea modest ca să o spună tocmai el. Rigoarea scrisului a învățat-o încă din şcoală, publicând la revista ***„Rampa”***, al cărei director era Fronda, soțul actriței Leni Caler, o mare societară a Teatrului Național. Nu trecuse bine de majorat şi se angajase corector la ziarul ***„Graiul nou”,*** iar după un an, a intrat în redacția ***„Scînteii”.*** De la an la an, îşi contura figura unui veritabil om de cultură. Scria cronici teatrale, reportaje şi interviuri, cunoştea câteva limbi de mare circulație, iar toate acestea anunțau o reală promisiune. La 23 de ani, era corespondentul ***„Scînteii”*** la Moscova şi, de acolo, în Coreea, unde izbucnise prima conflagrație a războiului rece şi de unde trimitea corespondențe de front. A fost, apoi, martor ocular al primelor momente de destindere din 1955, de la Geneva şi Helsinki. Libertatea de exprimare, deprinsă în momentele deosebit de riscante de pe front, l-a obligat să scrie responsabil şi curajos, iar în împrejurările care-l constrângeau – mă refer la sistemul represiv, care pe toți ne încerca –, cu tot disconfortul la care era supus, reuşea să comunice pe un ton sufletesc inegalabil, prin scris, şi să ofere chiar speranțe. Opiniile şi credințele sale erau dintre cele mai nobile şi dădeau multe libertăți în gândire şi în aspirații. La sugestia mea, a stăruit pe lângă conducerea ziarului ***„Scînteia”*** să apară o pagină juridică, prezentând aspecte judiciare necesare informării societății civile asupra legilor şi aplicării lor. În scopul acesta, a recrutat jurişti de mare calitate şi, împreună cu ei, a reuşit să facă din această pagină o adevărată prezentare jurnalistică a stadiului în care se afla societatea românească. Ideea era ca cititorul să descifreze printre rânduri ceea ce vroia autorul să exprime, dar şi ceea ce aştepta el, lectorul. Prin această fereastră se fenta cenzura. Victor Bârlădeanu, împreună cu un alt mare jurist al epocii, Dumitru Popescu, se ocupau de această pagină. O preocupare care transpare şi în romanele sale SF.

În perioada anilor ’80, îi pleacă în Israel copiii. Îşi găseşte alinare într-o prodigioasă acțiune publicistică; ține conferințe în cadrul comunității evreieşti şi organizează spectacole cu ocazia

diferitelor evenimente ale vieții culturale şi spirituale româneşti şi evreieşti, deopotrivă.

După 1990, pune bazele Asociației Culturale de Prietenie România-Israel, al cărei secretar general a fost până la moarte, în 2007. Împreună cu scriitoarea şi traducătoarea Veronica Bârlădeanu, soția sa, a constituit un veritabil comitet de inițiativă al acestei Asociații, care şi-a propus să dezvolte relații dintre cele mai bune între poporul român şi Statul Israel – relații care, de altfel, au fost mereu foarte bune.. Se poate spune că a fost promotorul apropierii dintre cultură şi toleranță.

Tot în acest timp, îi apar creații lirice originale, care, dată fiind perioada dictaturii, au aşteptat în sertar. Este vorbe de delicatul volum de versuri **Orologiu scufundat**, apărut la Editura Evenimentul, 1994, dar şi de alte lucrări, care urmează să vadă lumina tiparului.

Vai, a murit Victor Bârlădeanu! Iar eu – făcătorul acestor rânduri, privind **Orologiul**… care-l personalizează – constat că acesta nu a încetat a bate, pentru că, pe toată durata prieteniei noastre, de aproape o jumătate de secol, atât el, Victor Bârlădeanu, cât şi faptele sale, nu m-au dezamăgit niciodată…

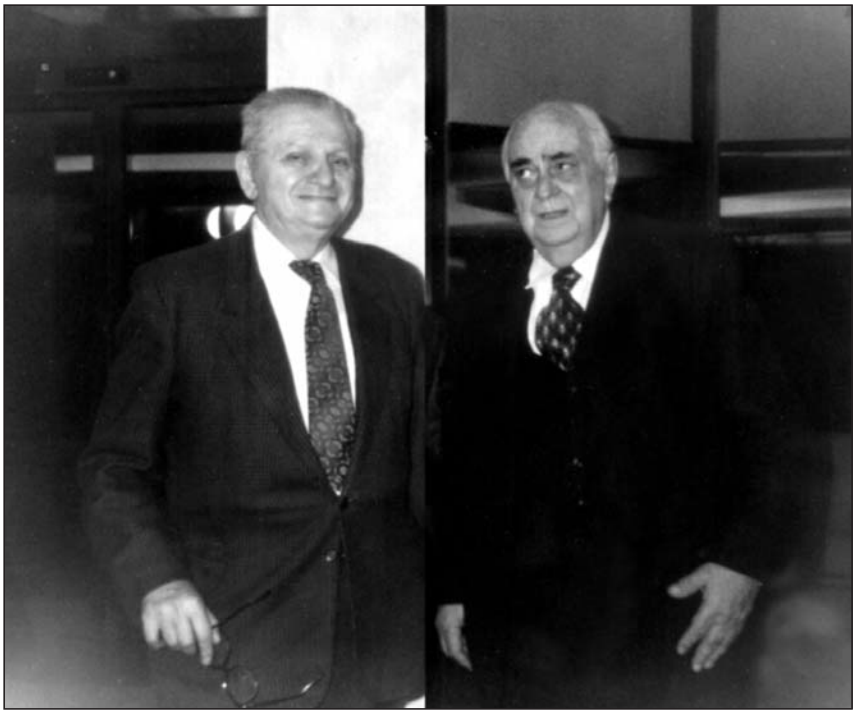

Victor Bârlădeanu şi prof. dr. av. Constantin Vişinescu

DOREL DORIAN
scriitor

Ne cunoşteam… dintotdeauna

Îl cunoscusem demult… de foarte multă vreme… De la venirea mea în Bucureşti, presupun… Or, eu am venit în Bucureşti în toamna lui ’44, la vreo două luni după actul de la 23 august. Poate mă înşel, dar, când am fost prima oară la Casa Scînteii (pardon, Casa Presei Libere), l-am întâlnit, cineva ne-a făcut cunoştinţă, mi-a spus că el este Victor. Îl cunoşti, probabil, din scris! Da, îi citisem unele însemnări, unele reportaje, avea un scris percutant, vital! Convingea de la primele cuvinte… Îmi plăcuse… Îmi amintesc că Victor a surâs. *„Dintotdeauna, da… sau pentru totdeauna”* – a completat Victor.

Venisem la ***„Scînteia”*** chemat, în ziua aceea, de un secretar general de redacţie… Nu-mi amintesc acum numele. Unul care ar fi moştenit, ulterior, o casă foarte frumoasă în Franţa, pe Valea Loarei. *„Va scrie ceva pentru noi?,* – l-a întrebat Victor pe acest secretar general, cu care abia ne cunoscusem. Am confirmat… Da, voi scrie ceva, despre Paroşeni, şantierul termocentralei, al cărei prim grup tocmai îl terminasem. *„Era timpul să vină să scrie şi în paginile noastre”.* Sensul exact era: *„Să lucreze la noi”.*

Nu îmi mai amintesc azi despre ce am scris, cum am scris…, cred că s-a şi publicat, ulterior…

Pe urmă, ne-am văzut de foarte multe ori. Odată, îmi amintesc, după ce începusem, şi eu, şi el, să ne afirmăm în teatru. El tocmai scrisese o piesă cu trei personaje principale, în care deosebit de

atrăgătoare mi se păruse a fi persoanjul central, Dansatoarea. L-am văzut la multe alte premiere. S-a căsătorit cu Veronica Bârlădeanu, cu care mă cunoşteam încă din anii primei noastre tinereți, în Cucu Starostescu, când încă mai lucram *„la elevi”*.

Veronica era, pe atunci, personajul central, atracția cea mare. Glumesc. ...Mai era, pe atunci, un personaj prin preajmă, un bărbat foarte interesant, ca şi Victor, de altfel. Un tip pe care mi-l recomandase Iliescu: *„Veți lucra împreună la <Cercurile literare>”*. Era un bărbat înalt, frumos, solid, tipul de „*cuceritor”* de la prima vedere: „*Dumnealui e Crăciun”*. Veronica avea, pe atunci, un surâs de regină. Cu anii, am înțeles: Regina făcea jocurile, în lumea noastră masculină. Pe urmă, Crăciun a ajuns undeva prin America, nu mai ştiu dacă mai este în viață…, au avut doi copii. Dar să revin la Victor, eroul acestei rememorări. Victor avea un surâs cordial, inspira încredere, era foarte fluent în vorbire, ştia „*unde”* şi „*când”* să introducă o vorbă de duh.

Trecuseră însă destui ani, auzisem că Victor ar fi întrucâtva bolnav. Veronica era îngrijorată; locuiau, pe atunci, la parterul unui bloc din apropiere de Foişorul de Foc.

Când m-am hotărât să-l vizitez, să-l văd pe Victor, care era suferind, am sunat la uşă, mi-a deschis o doamnă ceva mai în vârstă, menajera, cred. M-a privit câteva clipe şi şi-a imaginat că am venit să-l văd pe Victor şi mi-a spus cu o voce schimbată, încărcată de o anume tristețe: „*Îl căutați pe domnul Victor? El tocmai a plecat…”*

În prag, apăruse Veronica: Da, Victor nu mai e… A plecat…

Era, judecând după ton, un „*a plecat”* absolut definitiv!

„Nu se poate”, am protestat eu, aberant. Deşi ştiam cât se poate de bine că absolut totul se poate. „*Plecările”,* îndeosebi. Chiar şi atunci când nu vrei să pleci nicăieri.

Dar dumnavoastră aşteptați să vă spun ceva deosebit despre Victor.

L-am citit totdeauna cu interes. Nu scria platitudini. Dumnezeu pusese în scrisul lui o radieră, ştergea anticipat tot ce ar fi putut să semene a platitudine, fără să fie… Îi plăcea o butadă care circula prin teatre: „*Ce se şterge nu se fluieră”.* Îi citisem foarte multe reportaje, scria şi povestiri, proză… o proză de regulă captivantă. De teatru am mai spus… Ceea ce nu am ştiut multă vreme a fost şi „*deschiderea”* sa pentru poezie. Am aflat-o târziu, atunci când a publicat un volum, **Orologiu scufundat**. Poezii în numai câteva versuri, patru sau opt, totodată marcate de o idee surprinzătoare, cu o muzicalitate aparte, cu o cadență secretă a unei versificații care părea să alunece, ca o pereche de patine, pe un patinoar imaginar, dintr-o gheață care părea imaculată, lăsându-ți în gând o sugestie, un zbor, o întrebare, cel mai frecvent…dintre cele fără răspuns! Ce altceva e poezia, decât o veşnică cercetare în sine, în aşteptările tale, în visele tale, în toate tăcerile tale… Nu fără a rămâne totdeauna şi o scufundare secretă într-un timp în care n-ai fost niciodată, grăbit mereu de un ceasornic, care continuă să-şi mişte acele, indicând o oră, dar nu şi ziua, şi niciodată anul… acel răstimp de viață scufundat odată cu ceasul. În absența şi în abstractul oricărei scufundări în neant, dar un neant în stare să se exprime, deloc paradoxal, tocmai prin poezie.

Orologiul scufundat este un timp pe care îl cutreieri ca o *Terra incognita*, de la capătul lumii. Un *„finis terrae”,* pe care-l bănui ca o realitate de care te temi, în care n-ai dori să ajungi, dar care te câştigă mereu, tocmai prin acele *„arabescuri”* pe care le desenezi, alunecând pe gheață, în căutarea acelui veşnic, acelui sfârşit şi mereu regăsit *Terra incognita*.

L-am descoperit pe Victor Bârlădeanu, poetul, tocmai când pleca dintre noi… Unde să fie Victor, după atâția ani?… Se înțelege, ne vom reîntâlni, probabil foarte curând…

„Ai început să lucrezi şi tu în redacția noastră?”

Nu ştiam că acel loc poartă un nume atât de banal şi de uzual, pentru un scriitor, un loc de unde pleacă pentru un timp ca să-şi continue scrisul.

„Să existe pe acel tărâm viitor şi zâne frumoase, zeițe?”

Mi s-a părut că cineva a întredeschis o uşă, iar prin uşa întredeschisă am zărit biroul, masa de lucru a Veronicăi; tocmai traducea ultimele pagini ale unui roman, care apăruse într-o altă limbă, iar ea ni-l oferea acum, seducător, în limba română.

„Te-am deranjat de la scris”, am întrebat-o stupid.

„Discutam cu Victor în gând, mă sfătuia cum să traduc un pasaj, un paragraf... Iar Victor, niciodată invidios pe relizările mele, mă liniştea: <Ai o forță de muncă, stimata mea Veronică, tulburătoare... aproape că mă intimidezi>.”

Dar Victor tocmai se scufundase în lumea atemporală a poeziilor la care încă lucrează.

„Voi mai aveți timp – i-am întrebat odată pe amândoi – *să lucrați şi la Asociația aceea ... culturală, de prietenie româno-israeliană?”*

„Dacă face parte din noi şi dacă facem parte din ea, cum dracu’ să nu lucrăm pentru acestă prietenie...”

Şi menajera, care îmi spusese că Victor tocmai a plecat. Voi nu puteți pleca nicăieri şi rămâneți aici, atâta timp cât un cititor va continua să cerceteze sutele, miile de pagini pe care le-ați lăsat… Nu toate sunt uluitoare, fascinante, imprevizibile…; ele sunt, ca şi toate zilele noastre: pagini care se cer parcurse cu îndârjirea arheologului, cu pasiunea căutătorului de miracole şi de adevăr.

Radu F. Alexandru
scriitor

Un om

Nu am un reper în timp care să marcheze precis data când l-am întâlnit prima oară pe Victor Bârlădeanu. La începutul anilor ’70, am devenit redactor al revistei ***„Cutezătorii”,*** *„revista pionierilor”,* care avea sediul la unul din ultimele etaje ale Casei Scânteii. Din când în când, mă aventuram la bufetul de la etajul V (sau IV, ce importanță are?), din corpul central: bufetul ***„Scînteii”:*** mai bine aprovizionat decât chioşcul la care aveam, de regulă, acces, dar, mai ales, locul unde aveam ocazia să-i văd şi să-i ascult şuetând pe câțiva dintre *seniorii* ziarului-amiral al presei de partid: ***„Scînteia***”. Bârlădeanu era unul dintre ei (Fântânaru, Vântu, Sălăjan sunt alte câteva nume care îmi vin acum în minte). Se aşezau la o masă cu cafeaua în față, țigările aprinse, câțiva colegi mai tineri adunați în picioare, în jurul lor, încercau să prindă din zbor noutățile la care încă nu aveau acces şi se lansau în discuții care, surprinzător de des, nu aveau nimic comun cu tonul din şedințele de partid (nu am fost membru PCR, dar cunoşteam prea bine tipicul invariabil în care se desfăşurau adunările) şi nici cu schematismul articolelor care umpleau paginile ziarelor. *Seniorii* de care vorbesc, unii dintre ei colaboratori apropiați ai liderilor de vârf ai partidului, publicau adesea materiale interesante, în care, fireşte, printre rânduri, puteai să-ți faci o idee despre linia pe care urma să se angajeze partidul, atât în politica internă, cât şi, mai ales, în plan extern. Sunt primele amintiri în care îl identific pe Victor Bârlădeanu.

Au trecut ani de atunci. Într-o seară, eram în sala TES-ului, la unul din spectacolele literar-muzicale organizate şi susținute de inegalabilul şi irepetabilul Israil Bercovici. Pe scenă, oficiau stelele teatrului. Programul artistic a fost urmat, ca de obicei, de discuții cu spectatorii din sală. Victor Bârlădeanu s-a ridicat şi s-a lansat într-o diatribă fulminantă împotriva antisemitismului practicat în România. L-am ascultat surprins (lucrurile se întâmplau în plin ceauşism!), m-am aplecat spre prietenul din fotoliul alăturat şi l-am întrebat: *„Victor Bârlădeanu mai este la* <***Scînteia***>*?”* Era. Nu-mi amintesc ca, până atunci, cu excepția rabinului Moses Rosen, să mai fi auzit pe cineva să aibă curajul să țină, în spațiul public, o tiradă atât de vehementă şi de o asemenea rigoare.

Locul în care ne-am întâlnit (cu Victor şi cu Vera, soția lui) şi în care ne-am legat într-o prietenie care a durat până în final a fost casa prof.Nicolae Cajal, „*Nicuşor*”, cum îi spunea el, „*Bubu”* pentru mine. Vorbesc de o casă care servea, în acelaşi timp, ca *adăpost* şi ca *oază*, în care, odată acceptat, ştiai că eşti oricând binevenit şi că nimic din ceea ce vorbeşti (şi, slavă Domnului!, vorbeam) nu va trece prin pereții groşi ai acelui loc binecuvântat.

Am apucat să trăim împreună zilele de grație din Decembrie 1989 şi nu au trecut multe luni din primul an al României libere, când am primit un telefon – ce mă *„convoca”* de urgență la o întâlnire la Victor şi la Vera acasă. Ne-am adunat câțiva prieteni: Cajal, avocatul Vişinescu, acad. Edmond Nicolau, plus un număr de oameni distinşi, pe care atunci i-am cunoscut, evrei şi neevrei. Victor ne-a prezentat proiectul lui pentru înființarea Asociației Culturale de Prietenie România-Israel. Ideea ni s-a părut excelentă, era prima Asociație de acest gen, care se năştea în România: Nicolau – preşedinte, Cajal şi Radu F.Alexandru – vicepreşedinți, Victor Bârlădeanu – secretar general, C. Vişinescu – trezorier. Tot ceea ce a urmat, pe parcursul a ani şi ani, a fost truda exemplară a familiei Bârlădeanu, pentru ca Asociația să dăinuie în onoare şi să atragă în rândurile ei cât mai mulți oameni: cunoaşterea îndeaproape a evreilor şi a românilor, în toate domeniile, pe toate

planurile, reprezentând crezul nostru că este calea cea mai inspirată pentru combaterea antisemitismului. Este incredibil ce s-a reuşit să se facă: nu minimalizez cu nimic aportul fiecărui membru al Asociației în toate filialele deschise în țară, dar – repet – dacă există *„eroi”* în această superbă şi nobilă aventură, ei nu au alt nume decât Victor şi Vera Bârlădeanu.

…Când Vera m-a rugat, în capela cimitirului Giurgiu, să spun câteva cuvinte despre cel de care aveam să ne despărțim, am acceptat cu sentimentul că nu am voie să refuz. Am ştiut că-mi va fi foarte greu şi, aşa cum anticipasem, a trebuit să mă întrerup în mijlocul vorbelor sărace pe care încercam să le rostesc, copleşit de o emoție, pe care mi-era tot mai greu să o controlez. Pierdeam un prieten de o factură cu totul specială, inteligent, înțelept, generos. Un OM!

Scriitorul Radu F. Alexandru, vicepreşedinte al Asociației Culturale de Prietenie România-Israel

Nina Stănculescu
critic de artă

O întrupare a generozității

În cultura românească, publicistul, scriitorul, dramaturgul şi poetul Victor Bârlădeanu a însemnat un moment de lumină, generozitate şi bucurie. El s-a dedicat strângerii relațiilor între oameni şi țări, organizând diverse manifestări, spectacole, conferințe de înaltă şi frumoasă ținută, în calitatea sa de membru fondator şi secretar general al Asociației Culturale de pritenie România-Israel.

Între scriitorii perioadei predecembriste, s-a remarcat printr-o seamă de lucrări pregnant umaniste. A publicat trei cărți despre Coreea şi una despre Iugoslavia, consemnând amintiri din călătoriile sale în acele zone. Romanele sale – între care **Cei care caută, cei care găsesc** şi **Peisaj cu mori de vânt** – degajă un discret şi emoționant lirism, manifestând, mai direct sau mai voalat, deziluziile față de sistemul politic de atunci. Sensibilitatea pentru trăirile omenşti i s-a accentuat în cazul descrierii gândurilor din ultimele momente de viață ale echipajului navetei spațiale Challenger, care a explodat cu puține minute înainte de decolare.

Victor Bârlădeanu s-a ilustrat şi în dramaturgie, mai ales prin piesele **Dansatoarea, gangsterul şi şomerul** şi **Oraşul fără istorie**, apreciate de critică. În paralel, a scris piese într-un act şi spectacole de estradă, precum **Nu aduce ziua ce aduce noaptea** şi **Cosmodromul veseliei**.

Ucenic al marelui şi înțeleptului rabin Alexandru Şafran – alungat din țară în momentul consolidării regimului ateu comu-

nist, dar păstrându-şi binefăcătoarea prezență în amintirea celor ce i-au fost aproape –, Victor Bârlădeanu a iradiat căldură şi dragoste, sprijinindu-ne şi întărindu-ne în momente de durere şi deprimare, prin demersurile sale.

Iată pentru ce nu-l vom putea uita niciodată…

Ospitalier şi mereu bucuros să fie înconjurat de prieteni doamna Milo, Debora Feldman, Liana Alexandra, Veronica Bârlădeanu, Liana Ceterki, regizorul Hary Eliad, Victor Bârlădeanu

Teşu Solomovici
scriitor

Avea eleganța unui lord

Cartea aceasta, colecționară de amintiri, este, de fapt, şi o biografie. A scriitorului şi jurnalistului Victor Bârlădeanu. Dar şi un soi de *„exegi monumentum”,* înălțat – de către prietenii aceluia care a fost Victor Bârlădeanu – omului pe care l-au cunoscut bine şi alături de care au parcurs împreună, la bine şi la rău, segmente ale unui timp care a fost numai al lor. Nu m-am numărat printre aceştia. Când mi-am început ucenicia ziaristică, Victor Bârlădeanu era deja un senior al ***„Scînteii”***, un nume cunoscut, un model.

Au trecut, apoi, anii, studentul a devenit şi el ziarist, cu propriile lui orgolii, dar admirația pentru Victor Bârlădeanu se păstra. Îl întâlneam, uneori, la premiere sau în varii ocazii, schimbam unele vorbe, mereu impresionat de eleganța sa, care era a unui lord, nu a unui gazetar comunist. Apoi, drumurile au devenit altele, dar, adesea, numele lui Victor Bârlădeanu îmi împrospăta memoria din paginile unui ziar, de pe coperta unei cărți sau genericul unei producții TV.

Mi-amintesc surpriza reîntâlnirii cu Victor Bârlădeanu cu ocazia prezentării unei gale de filme documentare româneşti la Tel Aviv. Pe vremea aceea, eram preşedintele Ligii Culturale de Prietenie Israel-România şi organizasem, cu sprijinul Ambasadei României în Israel, această manifestare culturală.

Viața unor dispăruți continuă prin neuitare…

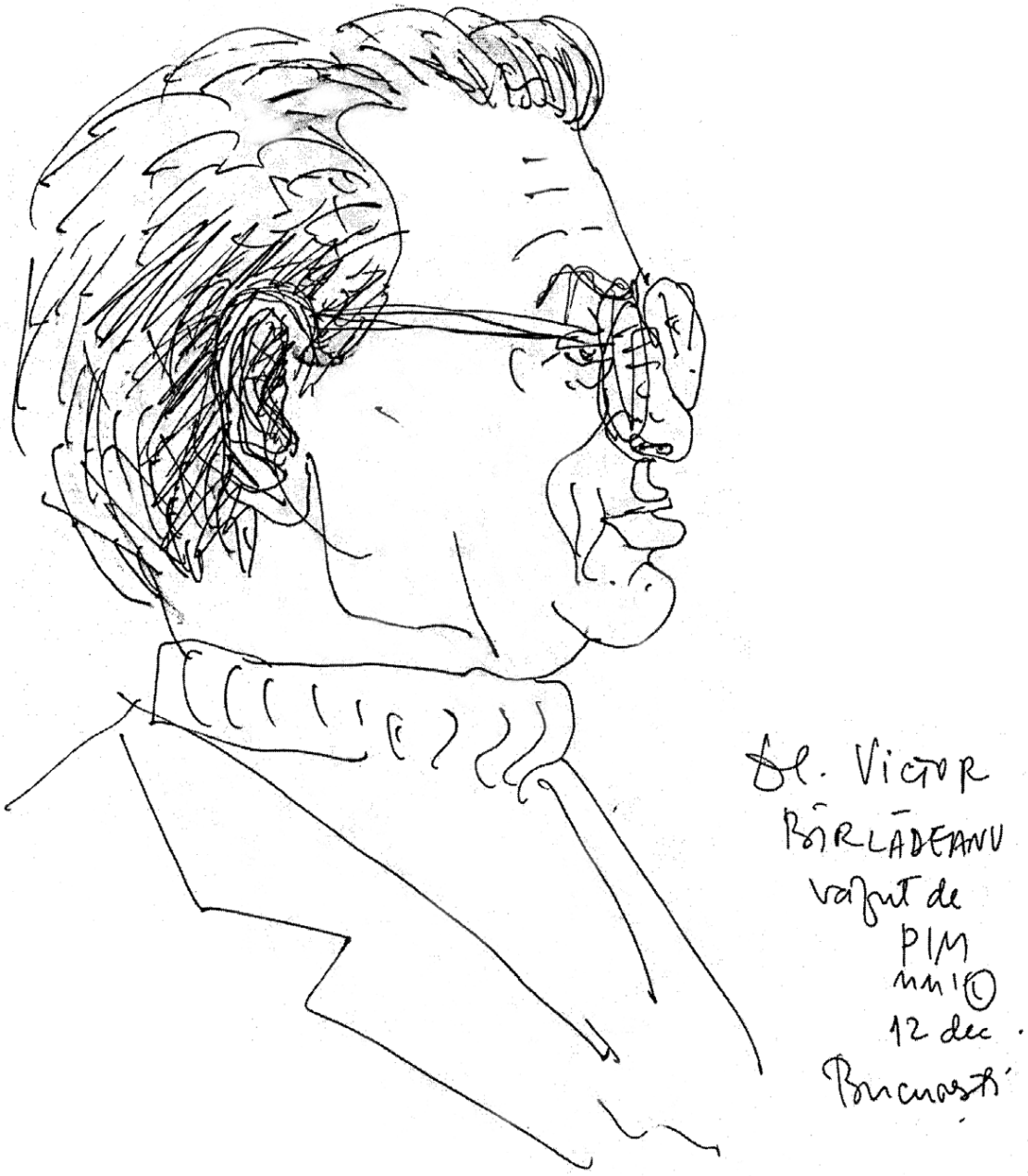
Dl. Victor
Bîrlădeanu
vaşut de
PIM
1111©
12 dec.
Bucureşti

Baruch Tercatin
– Israel –

Premiul ACMEOR

L-am cunoscut în anul 1994 cu ocazia decernării Premiilor de Prietenie acordate de ACMEOR – şi am devenit prieteni ca şi cum ne-am fi cunoscut de o viaţă întreagă.

Victor Bârlădeanu era sufletul Asociației Culturale de Prietenie România-Israel şi acest lucru a determinat conducerea ACMEOR-ului de a-i acorda o mențiune specială (ACMEOR nu acorda distincții decât prietenilor Israelului de altă etnie), plachetă cu următorul înscris:

ACMEOR cinsteşte pe publicistul Victor Bârlădeanu, secretar general al Asociației Culturale de Prietenie România-Israel, pentru prestigioasa sa activitate de întărire a relațiilor de prietenie între ambele popoare.

La festivitatea care a avut loc în Sala ARCUB din Bucureşti i s-a înmânat această plachetă împreună cu o invitație de a veni în Israel.

Valeriu Râpeanu
scriitor

Un creator polivalent

Pe Victor Bârlădeanu l-am cunoscut mai întâi din paginile ziarelor şi revistelor. Mai târziu, după 1962, când am fost coleg de redacție timp de câțiva ani mi-l amintesc pe coridoarele „Casei Scînteii" totdeauna mergând grăbit, cu un pas voinicesc, niciodată obosit, niciodată blazat, niciodată plictisit. Era întruchiparea unei vitalități pe care o arăta şi trupul său masiv, dar care niciodată nu-l împiedica să fie pretutindeni.

Atâta fervoare, atâtea articole scrise pe firul zilelor – nu credeai că mai lasă timp elaborării unor lucrări de anvergură. Îl ştiam dramaturg. Scrierile lui au inspirat şi compozitori români – Liana Alexandra, Doru Popovici, Şerban Nichifor – care au alcătuit lucrări muzicale intrate în fluxul memorabil al muzicii româneşti.

Aceste transpuneri în lumea sunetelor depun mărturie despre polivalența unui scriitor care a avut o arie largă de preocupări şi înzestrări.

ing. Osy Lazăr
ex-preşedinte al Comunității Evreilor
din Bucureşti

Un om de excepție

Când te gândeşti la Victor Bârlădeanu îți însoțeşti gândul de calificativul: ***un om de excepție***. Bărbat frumos, falnic, din a cărui expresie, de la ținută la zâmbet sau serioasă concentrare, totul era armonios. Distins şi cultivat fără morgă, mereu politicos fără să fie distant, ştia să țină cumpăna dreptei judecăți în orice împrejurare.

L-am cunoscut în calitate de colaborator al Comunității Evreilor din Bucureşti, un adevărat *evreu pământean*. Am conlucrat la înființarea Asociației Culturale de Prietenie România-Israel. A fost un adevărat intelectual format sub cele mai înalte auspicii ale culturii române, pe care „o trăia", dar şi un evreu autentic, profund ancorat în iudaism.

Simt şi acum emoția şi tristețea profundă a momentului despărțirii definitive, când am rostit în numele fiului său (care din motive de sănătate nu a putut participa la înhumare) **Kadiş-ul**.

Radu Cârneci
scriitor

Vocația prieteniei

L-am cunoscut târziu, spre anii ’50 (ai săi şi ai mei!). Cultivând în scrisul său puterea adevărului şi dorința de bine – ca o floare aleasă –, mi-a cucerit prețuirea.

Mai apoi, ca membri fondatori ai Asociației Culturale de Prietenie România-Israel, am întâlnit o prietenie satornică şi folositoare. A fost un statornic muncitor pentru toleranța creatore ce se împlineşte temeinic pentru şi întru omenie.

Poet şi romancier, dar şi om de teatru şi, mai ales, excelent autor de literatură ştiințifico-fantastică, Victor Bârlădeanu a ambiționat spre scriitorul total.

A fost citit şi prețuit şi a rămas pentru noi (pentru mine) o amintire luminoasă.

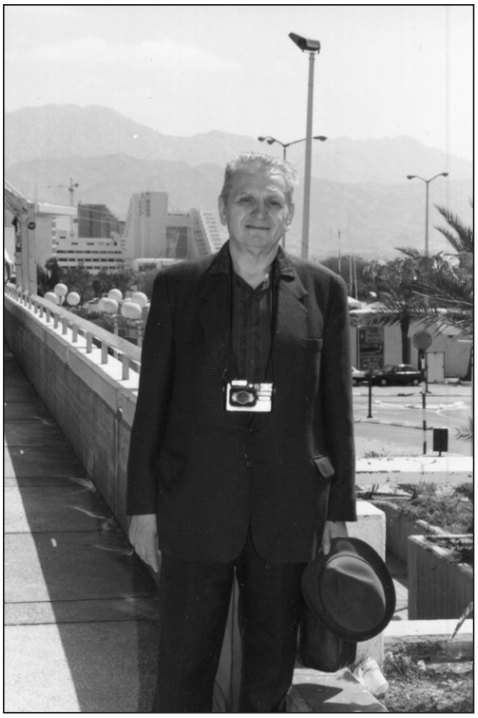

X. AUTOR DE JURNAL

Ab imo pectore (II)

„Dacă ar răsfoi cineva, cândva, aceste notații fugare, şi-ar forma despre mine impresia că sunt un iremediabil pesimist, un mizantrop înrăit, acrit până-n măduva oaselor. E drept că ultimii ani mi-au strecurat în suflet destulă amărăciune, poate şi puțină mizantropie, în sensul nu atât al urii inextricabile împotriva lumii, a oamenilor, cât al unei mefiențe crescute față de vorbele goale, față de parada frazeologică. Dar, dacă mă analizez mai profund, îmi dau seama că, la drept vorbind, am rămas acelaşi incorigibil optimist, cu aceeaşi încredere neştirbită în viață, în toate zâmbetele şi lacrimile ei, cu tot calvarul şi lumina fiecărei zile trăite şi muncite.”

Jurnal, 27 iunie 1964

„ ...Fundamentală întrebare: de ce scriu? Poate, pentru a înmulți semnele existenței umane în cosmos. E cel mai fecund şi cel mai stupid orgoliu. Singurul real. Restul – fleacuri.”

Jurnal, 14 octombrie 1975

„N-am mai scris în jurnal; poate am simțit că nu voi fi în stare de acea sinceritate totală cu care am obişnuit aceste pagini.”

Jurnal, 17 septembrie 1958

Jurnalul – „Această foaie de temperatură a sufletului meu; mi-a devenit cel mai apropiat prieten.”

Jurnal, 7 august 1962

„Cel mai complicat lucru nu este să ai idei (chiar dacă şi ele se cuceresc cu sacrificii, mai ales cu sacrificii de sine!), ci să trăieşti acele idei, chiar cu riscul să arzi în focul lor mistuitor.”

Jurnal, 13 martie 1966

„Plictisul nu generează jurnale.”

Jurnal, 17 august 1986

Matei Stamatin
scriitor

„Jurnalul de bord” al unui navigator de uscat

„Un colocviu cu mine însumi: jurnalul”
Victor Bârlădeanu

Masivul jurnal al lui Victor Bârlădeanu, rămas în manuscris (circa 3200 de pagini, format A5), cuprinde – cu unele inerente, chiar lungi întreruperi temporale, cu fluctuații de dispoziție sufletească şi de atitudine față de întâmplările mai însemnate sau mai mărunte ale existenței – o perioadă de 43 de ani. Prima însemnare este datată 2 decembrie 1957, la Predeal: *„Se spune – fals – că jurnalul este un semn de adolescență”.* Cu toate că a încercat să țină unul, pe la 16-18 ani, *„n-a reuşit”.* Motivul? *„Adolescența nu-i capabilă de spontaneitate”,* decretează el paradoxal, fiindcă *„întotdeauna pozează, are un acut sentiment al posterității (scrie vizibil spre a publica cândva ceea ce trebuie să fie profund intim şi personal)”.* Lipsa de *„luciditate”* ar fi alt *„cusur al adolescenței”.* Dar simte *„nevoia”* să se încredințeze jurnalului, să pună imediat pe hârtie anumite stări, idei, sentimente; altfel, *„dispar, se evaporează”.* Întâmplându-se chiar atunci să lucreze la o piesă, *„simte deodată nevoia unui jurnal de bord”.* Acum, în pragul celui de-al 30-lea an de viață, reia ceea ce în adolescență *„n-a putut duce vreodată la bun sfârşit”.* Situație în care nu poate *„promite”* decât *„sinceritate”.*

Exact ceea ce Maurice Blanchot (**Le livre à venir**) aprecia ca element determinant în substanța unui jurnal. Bârlădeanu se întâlneşte cu teoreticianul francez şi în altă definiție a jurnalului:

urmărirea calendaristică a faptelor, a spectacolului lumii, pe cât posibil distant, neted, fără alterarea realului.

Ultimele file ale jurnalului ținut de autor aparțin anului 2000. În 27 aprilie 1997, la Bucureşti, *„îşi reproşează, însă, infidelitatea (din comoditate, în fond) față de caietele”* cu însemnări. Le începuse pe *„la 29 de ani”,* cu speranța şi dorința *„mereu mărturisite”* de a se încredința cu toată *„sinceritatea* (iată, revine asupra *„sincerității”* la final de existență!) *filelor acestora pieritoare”.* Dar reproşul i se pare acum *„inutil şi absurd”.* De ce? În urma lecturii *„contradictoriului şi zădărâtorului* <**Jurnal**> *al lui Mihail Sebastian”,* constată că şi autorul **Stelei fără nume** *„şi-a început însemnările la 28 de ani (cam ca mine) şi cu ample intermitențe de ani (tot ca mine)”.* O explicație pentru propriile-i *„lungi perioade de tăcere din caiete”* o găseşte în faptul că notele zilnice *„nu-şi au rostul în momentele de supralicitare nervoasă, pe care le presupune superactivitatea (ce poate fi, uneori, cum mi s-a întâmplat, şi superagitație sterilă)”.* Jurnalul ar mai fi, astfel, în opinia lui, şi *„clipele de răgaz (scurte, dar dense) din timpul marilor zbuciume istorice sau lăuntrice)”.* Cel mai adesea, însă, *„trebuie să faci jertfe de timp pentru jurnal”.* Alteori, când scrie mai rar în caiete, este pentru că *„am avut mai puțin ce scrie”.*

Atenția lui Bârlădeanu este concentrată îndeosebi asupra propriei creații (procesul elaborării unor opere sau destinul lor literar şi scenic) şi a existenței în tiparul familial, cu inserții necesare în cele profesional, social şi politic. Totodată, autorul îşi comentează copios şi, de reținut!, competent lecturile, – deopotrivă, cărți, spectacole de teatru şi revistă, filme, întâmplări care l-au marcat din viața presei şi a literaturii, secvențe din culisele existenței literare, păreri despre evenimente consumate în țară sau în lume. Autorul reflectează – nu o dată, neinhibat şi în răspăr cu, să spunem, opinia chiar oficială – asupra evenimentelor petrecute ori în derulare. Deşi sporadice, asemenea poziționări mai atenuează – cât de cât – ceva din rigiditățile ideologice, din opțiunile lui patetic-politice, din idolatria şi dogmatismul înregimentării în

front, adică a acelei poziții de „*suprafață”:* rigidă, de activism militant, de comentator frenetic – câteodată, până la exces – al realităților româneşti şi mondiale.

Ceea ce nu conduce, însă, la ideea că jurnalul lui – dată fiind prezența unor atari pusee de ieşire din gândirea captivă – ar fi unul duplicitar. Din contră: Victor Bârlădeanu este egal cu el însuşi, pe întreaga lui conduită morală, politică, publicistică şi literară: atât în preferințele ideologice, cât şi în erorile de accepție, apreciere şi însuşire nefiltrată a comandamentelor epocii. Din acest punct de vedere, jurnalul său, bazat pe deplină sinceritate, devine şi autentic, în sensul stabilit de Roland Barthes (**Fragments d'un discours amoureaux**): autenticitatea scripturală ține de veridicitatea evenimentelor narate. Bârlădeanu rămâne, astfel, şi autentic, nu doar sincer, tocmai pentru că ştie a se distanța de faptele circumstanțiale, filtrâdu-le prin propriul eu. Aşa cum se prezintă acesta, în toată nuditatea lui reală. Aici e de căutat însemnătatea jurnalului, dincolo de opiniile autorului şi de aprecierile eventualilor lectori.

Astfel că – şi asta merită subliniat! – rar autor care să-şi construiască un destin atât de consecvent cu sine. Chiar atunci când poate fi suspectat de rigiditate opțională, de anacronism politic până la ultimul rând scris, surd, uneori, precum Ulisse la cântecul sirenelor, aşadar opac la mutația valorilor nu estetice (ca-n E.Lovinescu: aici e, paradoxal, câteodată, foarte în pas cu vremea!), ci la modificarea paradigmei ideologice. De aceea, fiecare pagină a ineditului său jurnal depune mărturia sincerității invocate de autor de fiecare dată. Din acest punct de vedere, jurnalul lui Bârlădeanu nu poate fi suspectat de contrafacere, aşa cum – în zilele noastre – au apărut sumedenie de asemenea volume. Depoziția autorului nu poartă nicio umbră de falsitate. Confesiunea lui nu e trucată, nu este „*aranjată”* pentru posteritate, în vederea obținerii unui card favorabil de altitudine morală, pe baza unei schițe de portret alterat. El e doar Victor Bârlădeanu, cu datele lui fundamentale, cu valorile pe care le împărtăşeşte, cu tot

palmaresul său de coduri perene şi prejudecăţi, deopotrivă. Nu şi-a propus (şi a izbutit) să fie altceva decât a fost şi, indiferent cum am califica aceste file de manuscris (deocamdată!), din context se poate recompune portretul unui autor moral. Unul care nu trişează cu propria-i viaţă, cu opţiunile lui de durată, cu – la urma urmei – lumea prin care a trecut, vorba unui clasic, în rama căreia şi-a împlinit menirea de om, gazetar, scriitor şi, *last but not least*, de propagator al ideii de prietenie între evrei şi români. Sau invers, fiindcă e acelaşi lucru.

Oricum, în paginile acestui jurnal este inoculat un duh de o autoreflexivitate letal de autentică. Desigur, atât cât de sincer poate fi bănuit un autor. Fiindcă – dacă reflectăm mai profund – cine poate garanta că, în definitiv, **Confesiunile** lui Augustin ori cele ale lui Rousseau sunt izvorâte din sinceritate şi că ar fi, deci, autentice? Dar nu putem forţa într-atât logica. Totul e relativ şi, vorba strămoşilor noştri, *est modus in rebus*...Sigur, sinceritatea în sine, dacă nu e dublată şi de substanţă (idee şi camilpetresciană), nu semnifică mare lucru în cazul jurnalului. Dar important este, în situaţia lui Victor Bârlădeanu, că, din însemnările sale periodice, se iveşte omul din spatele scriitorului. Acela pe care nu întotdeauna creaţia lui literară îţi îngăduie să-l intuieşti, să-l identifici în nuditatea lui reflexivă şi sentimentală.

Aşadar, pactul autobiografic – de care s-a vorbit atâta – este, şi în cazul lui Victor Bârlădeanu, acelaşi: cu sine însuşi, netrădat, nefardat, nerăstălmăcit. Cum ar veni, ca mărturisitor în jurnal, nu-i rămâne decât să se destăinuie, să se prezinte, cu luminile şi umbrele fiinţei lui, fără a căuta netrebnic şi cancanier obiectivele aparatului de filmat. Pentru el, ca autor de însemnări jurnalistice, primordiale sunt evenimentele zilei şi repercusiunile lor în propria conştiinţă de scriptor. De aici, o frusteţe (dar şi un farmec!) în notaţii, spontană, refuzând calofilia, fără grija vreunei convenţii postume. Nicio preocupare pentru semnificant, întrucât notele lui de jurnal mizează pe o acută subiectivitate, necenzurată ideatic sau stilistic, deci în afara oricărei manipulări.

Aerul de spontaneitate a notațiilor, fragmentarismul, intenția de a transforma clipa „*pieritoare”* în subiect memorabil sunt depistabile pretutindeni în impozantul jurnal. Toate derivate dintr-un corpus de convingeri temeinic articulate, risipite în paginile unui, păstrând proporțiile, **Journal en miettes** ionescian. Ca şi alți celebri autori de jurnale, iarăşi păstrând firească distanță (ne gândim, bunăoară, la Tolstoi, Gide, Green sau Radu Petrescu), şi Victor Bârlădeanu este obsedat de nevoia de adevăr, de aflarea lui. Explorându-şi propriul eu, autorul năzuieşte a descoperi ceva din paradisul şi infernul lumii în care viețuieşte. Întrebările pe care şi le pune, răspunsurile pe care le găseşte ori le aproximează, faptele pe care le comentează sunt marcate, în cele din urmă, de ferma idee de a nu trişa cu propria conştiință.

De aceea, lectura integrală şi nepărtinitoare a acestui jurnal descoperă în autor o natură riguros lucidă, neliniştită. Altfel spus, un om liber.

Confesiunea lui Victor Bârlădeanu din acest inedit „*jurnal de bord”,* purtând sigla, în primul rând, a sincerității şi a autenticității, aspiră la statutul – aşa cum l-a definit Eugen Simion – de literatură a subiectivității.

Fragmentele inserate în aceste pagini depun mărturie.

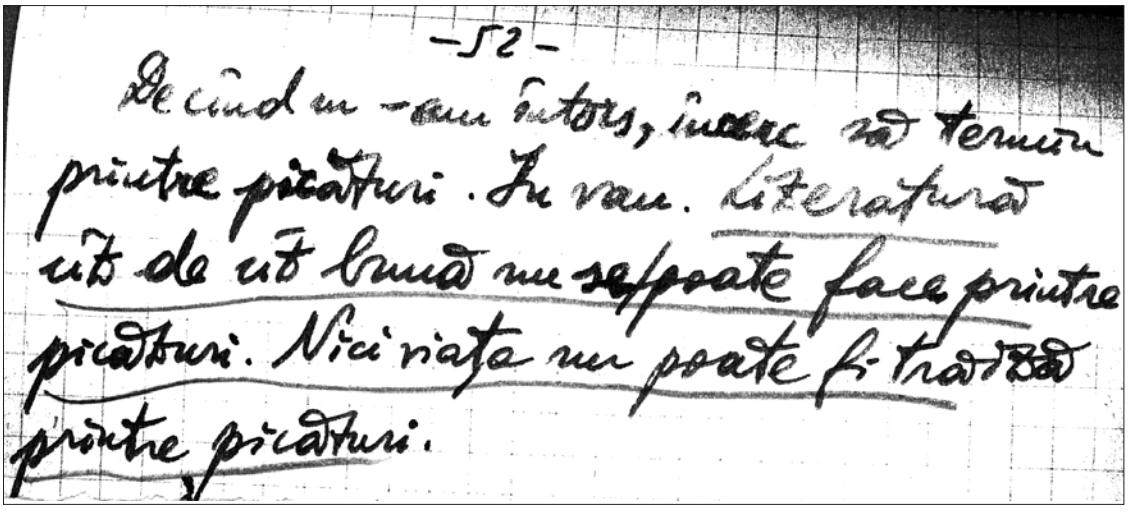
-52-

De când m-am născut, încerc să trec
printre păcate. În van. Literatura
cât de cât bună nu se poate face printre
păcate. Nici viața nu poate fi trăită
printre păcate.

Faximil (pagină jurnal)

Marian Petcu
conf.univ. dr.
Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării
Univeristatea Bucureşt

Un personaj romantic

Nu l-am cunoscut pe ziarist, dar, prin amabilitatea distinsei sale soții, doamna Veronica Bârlădeanu, i-am citit jurnalul. Şi am avut (înşelătorul) sentiment că l-am întâlnit cândva.

Iată câteva însemnări despre cel ce a fost un scriitor printre ziarişti. O situație în care nu s-a simțit bine, vocația mărturisită fiind aceea de scriitor. Există numeroase însemnări autobiografice care susțin acest enunț.

În anul 1958, se plângea că gazetăria îi ia din timpul creației, că vrea să scrie exclusiv nuvele şi piese de teatru! O altă sursă de nemulțumire este aceea că şefii săi nu-l încurajează, nu-i apreciază poezia. Ba, mai mult, la 30 de ani este obsedat că nu se va realiza ca scriitor. „*Mă ard mâinile să încep o nouă piesă*", notează la un moment dat, în timp ce rememorează zecile de titluri de piese la care se gândise. „*Ard de dorința de a scrie o nouă piesă",* notează în ajun de 1 mai 1958. „*Pentru mine scrisul nu-i tortură, ci bucurie. Scrisul literar, desigur*", afirmă în iunie 1958.

A fost un autor prolific. Scria tot timpul – la Predeal, acasă, în spital, pe litoral: „*Am atâtea de spus oamenilor (sau poate mie?) că nu ştiu când voi izbuti s-o fac*"(1959). Uneori, ezită între traseul artistic şi cel jurnalistic. Dar, de fiecare dată, cel artistic este dominant: „*Îmi dau seama că nu motivele materiale sunt acelea care mă fac (şi mă vor face cât timp voi avea posibilitatea) să practic ziaristica. Mi-a intrat în sânge febra acestei meserii şi*

nu mă voi putea lecui de ea niciodată” (4 iunie 1961). Totuşi, când împlineşte 34 de ani, scrie că doreşte să părăsească ziaristica, pentru a se dedica literaturii, dar că îi lipseşte curajul.

Îndoiala față de adevărata sa vocație, nemulțumirea privind receptarea creațiilor sale este permanentă în jurnal. Bunăoară, în 1959, nota că a visat să fie marele dramaturg al epocii: „*Oare am vreo chemare spre literatură sau totul e numai o născocire (...), să mă resemnez cu munca modestă de ziarist?”* Peste un an, scria: „*Vreau cu turbare să scriu un scenariu cinematografic (...), mă simt prea legat prin toate fibrele sufletului meu de magia scenei şi a ecranului, ca să renunț, chiar dacă mi se strecoară în inimă sentimentul disperării*”.

Tot în 1960, pe 25 noiembrie, este contrariat de atitudinea unor foşti ziarişti față de ziarişti: „*Aseară i-am luat un interviu lui Ehrenburg. E sclipitor. Dar şi el, şi Korneiciuk abordează un dispreț aproape neascuns față de ziarişti, deşi au practicat şi ei nu un an şi nici doi această meserie. De unde această morgă şi acest dispreț? Cu ce-l meritățm oare noi, bieții minieri ai sufletului omenesc şi ai limbii, care săpăm puțuri şi galerii pentru ca alții să culeagă jerbele de foc şi lumini ale diamantelor?”* Precizez că fostul jurnalist Ilya Grigorievici Ehrenburg a scris circa 100 de cărți, îndeosebi romane.

Poziția aceasta contradictorie, de apreciere/depreciere a ocupației jurnalistice, revine în însemnările sale şi îşi găseşte originea nu numai în confuzia evocată mai sus, dar şi în aceea că un scriitor câştigă mai mult decât un gazetar. „*Mi-am pierdut timpul (...) cu mâzgălirea unor articole pentru diverse redacții care-mi solicită colaborarea, mâzgăleală care-mi înghite o cantitate uriaşă de timp. N-am aşternut pe hârtie niciun rând de literatură*”, nota la 8 ianuarie 1961. În curând (1962), va deveni şeful Secției de literatură şi artă a ziarului ***„Scînteia”,*** căci combinația informație-ficțiune era oficializată la noi. Există, în jurnalul său, mai multe mărturii că nu se simțea bine în jurnalism. De exemplu, în 1965, îi apar alte două cărți, dar acest eveniment nu-l

bucură. La 15 mai 1965, scria despre cărțile sale: „*Sunt publicistică, poate de cea mai bună calitate, dar, totuşi, publicistică, atât, nimic mai mult”*. Regretul său de a nu produce mai multă (şi mai recunoscută) literatură este permanent. Această obsesie a afirmării, a recunoaşterii sale ca artist este atât de intensă, încât orice eşec îl afectează profund, îl demoralizează, îl înfurie.

Victor Bârlădeanu apare în jurnal ca o persoană ce nu are linişte. Deseori, se plânge de atmosfera din redacție, îl mâhnesc atitudinile unor colegi, lipsa de reacție a criticii literare în raport cu dramaturgia sa etc. În special, reacția față de piesele sale îl preocupă, deoarece redactarea piesei de teatru este pentru sine „*povara supremă*”, după cum avea să afirme în 1957. Citeşte enorm, nu numai proză, ci şi diverse periodice – „***Novîi mir”,*** „***Lettres***”, „***New York Times***”, „***Book Review Arts***” etc. Cunoaşte creația teatrală şi cinematografică din țară şi din lume, citeşte cărți de literatură, de critică literară, poezie. Călătoreşte mult, atât în țară, cât şi în străinătate. Climatul acela al muncii trebuie să-şi fi pus amprenta asupra unui tânăr de 20 de ani, ce îşi face ucenicia la „***Scînteia***”, începând cu 1948. Un tânăr ce devine corespondent la Moscova, pe când nu îi erau clare mizele politice ale momentului.

Retorica militantă, discursul mobilizator, obsesia umanității, conformismul au făcut parte din rețeta jurnalismului practicat în România postbelică.

Printre cei 2000 de ziarişti români prinşi în mecanismul propagandistic al vremii, s-a aflat şi neliniştitul, nemulțumitul, dar plinul de speranțe Victor Bârlădeanu.

CALISTRAT COSTIN
scriitor

Autobiografie netrucată

Nu împlinise 30 de ani, când Victor s-a înhămat (ăsta-i cuvântul!) la ținerea unui jurnal. Hazardul (adică Doamna sa, Veronica) a făcut să-mi cadă în mâini opt caiete cu însemnări ale eminentului publicist şi să mă bucur enorm de neaşteptata reîntâlnire a unui prieten adevărat. Veritabilă istorie a devenirii sale întru presă şi literatură (dramaturgie îndeosebi) – *„carnet de gânduri, impresii, sentimente intime, solilocviu sau, mai bine zis, colocviu cu mine însumi”* – din care am spicuit, aici, frânturi semnificativ-fermecătoare. Jurnalul tulbură prin adevărurile comunicate, prin sinceritatea mărturisirilor, ca şi prin candorile risipite cu generozitate în pagini de autobiografie netrucată şi deloc romanțată. Un om se destăinuie în ceea ce are el mai pur, mai sfânt, mai omenesc, dar neascunzându-şi vulnerabilitățile, că doar *homo sum et nihil humani a me alienum puto*. Cam patru decenii din viața sa, Victor Bârlădeanu găseşte răgazul să se dedice scrisului la jurnal, după care revine sporadic, socotind că „*ce a fost de spus esențial*” a fost spus.

Ne-am cunoscut îndeaproape puțin înainte de ’89 veac XX, când, personal, eram cam de vârsta „*eroului*” din jurnalul său, iar el, Victor, pensionat, intra într-o senectute înțeleaptă şi senină, care m-a cucerit definitiv. Prin Asociația Culturală de Prietenie România-Israel, al cărui suflet viu era EL, am vizitat țara sfântă. Victor era OMUL cu două patrii, iubitor deopotrivă de pământurile patriarhilor ancestrali, dar şi de plaiurile în care s-a născut: „*Nici prin gând nu-mi trece să părăsesc țara aceasta*”, România, nota el, în jurnal. Şi n-a părăsit-o, fiind împământat aici, printre noi, spre pururе de neşters amintiri!

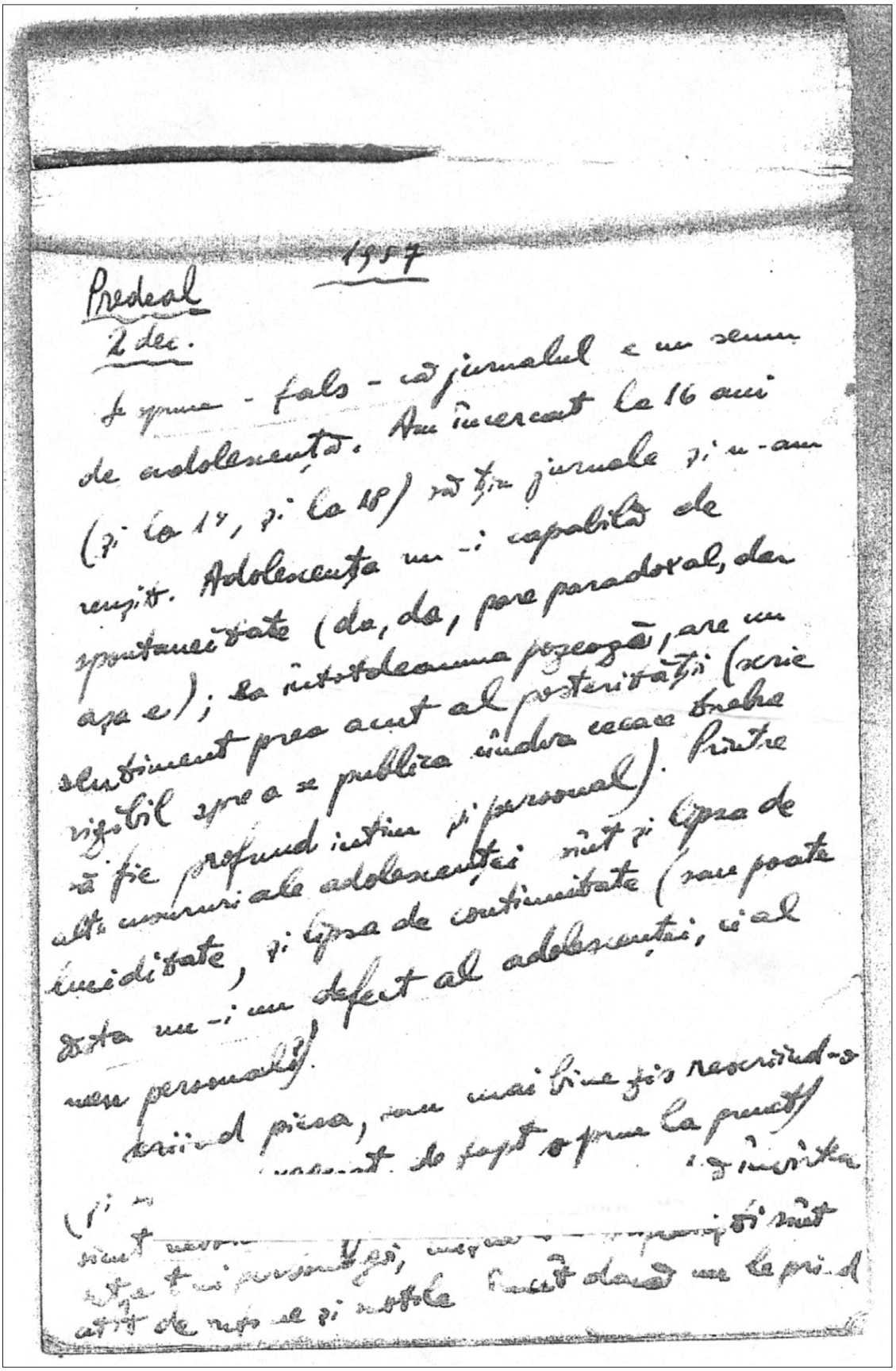
1957

Predeal

2 dec.

De spune - fals - că jurnalul e un semn de adolescență. Am încercat la 16 ani (și la 17, și la 18) să țin jurnale și n-am reușit. Adolescența nu-i capabilă de spontaneitate (da, da, pare paradoxal, dar așa e); la nici o vârstă nu are un scriitor prea aut al posterității (scrie ușor, fie profund intim și personal). Printre alte semne ale adolescenței mai e și lipsa de lucidități, și lipsa de continuitate (sau poate ăsta nu-i un defect al adolescenței, ci al meu personal).

Scriind pisa, sau mai bine zis rescriind-o [illegible]

(și [illegible] și mai [illegible] și mai [illegible] atât de rău se și scrie [illegible]

Prima filă a jurnalului: 2 decembrie 1957

File de jurnal (1957-1990)

1957

2 decembrie, Predeal

„Se spune – fals – că jurnalul e un semn de adolescență. Am încercat la 16 ani (şi la 17, şi la 18) să țin jurnale şi n-am reuşit. Adolescența nu-i capabilă de spontaneitate. Printre alte cusururi ale ei sunt şi lipsa de luciditate, şi lipsa de continuitate (sau poate asta nu-i un defect al adolescenței, ci al meu personal!?).”

„...Iată-mă aproape în pragul celui de-al 30-lea an de viață, începând din nou ceea ce în adolescență n-am putut niciodată duce la bun sfârşit. Fie de bun augur această întoarcere în adolescență!”

3 decembrie

„...baie de soare, zăpadă, veselie, optimism. După masă, coboram de pe Cioplea şi treceau pe lângă mine sănii şi schiori de-o şchioapă care-mi făceau poftă să mă tăvălesc cu ei prin zăpadă. M-am întors, apoi, în lumea personajelor mele. E cald, e bine, dar mi-e dor de casă. Trebuie să termin săptămâna asta… (Am visat cu ochii deschişi premiera. Aplauze, flori, strigăte: autorul. Felicitări, pupături. Vise bezmetice!)”

4 decembrie

„Aseară era cât p-aci să mă culc foarte devreme. Mă lenevisem. Şi totuşi, un drăcuşor mă împingea către masa de scris. Am scris vreo două ore. Îmi pierise pofta de somn. Cred că prima

scenă Rimma–Nell pe pod, am cam lungit-o. A doua e laconică şi, totuşi, – cred – motivată. Îmi place mai ales finalul scenei. Azi am lucrat toată dimineaţa şi acum, după-amiază, tot la masa de lucru mă aflu."

„Animalul social din mine urlă: vreau zgomotul străzilor bucureştene!"

„...nu-mi pot închipui în ce condiţii sociale şi, mai ales, psihice, s-a putut naşte **Émile** *al lui Rousseau. L-am privit pe genevez, încremenit în statuie, pe insula care-i poartă numele, în inima Genevei, dar mărturisesc că n-am dezlegat misterul. Cum să fugi de oameni, de societate şi cum să educi copilul în afara societăţii?*

Am făcut azi două plimbări pe Cioplea. E o zi de o splendoare care mângâie, oarecum, singurătatea.

L-am întâlnit aici pe Radu Popescu... probabil, nu m-a recunoscut. L-a zdruncinat, desigur, extrem de puternic, moartea băiatului."

„...alături de splendoarea zilei... frumoasă, cum numai viaţa poate fi, prezenţa grea şi provocatoare a morţii. Lumina zilei sădeşte în suflet încrederea că vom învinge odată şi odată moartea."

5 decembrie

„Nu ştiu de ce mă simt copleşit de imagini banale. Aş vrea să-mi ţâşnească din creier numai idei noi, nespuse."

„Dimineaţa am terminat de aranjat prima jumătate a piesei. După-amiază, o încep pe a doua."

6 decembrie

„Am pus teatrului o sarcină teribilă. Dublajul artistă-dansatoare e unica soluţie posibilă. Dar cum? Cum o să se rezolve problema asemănării fizice?"

„Azi a nins toată ziua... Am citit **Căruţa cu mere** *de Shaw. Ce formidabilă îndrăzneală, ce imaginaţie sclipitoare! Mi-am simţit şi mai mult micimea scriitoricească în comparaţie cu titanii.*

Cred că, dacă am fi mereu obsedați de titani, n-am aşterne pe hârtie niciun rând."

8 decembrie, Bucureşti

„Iată-mă întors în cămin, printre ai mei. Primul efect: mi-au dispărut insomniile. Probabil că în nopțile acelea, în subconştient, funcționa o continuă alarmă pentru ce e acasă. Şi, mai mult ca sigur, mă agitau personajele piesei, care nu voiau să ştie nici de noapte, nici de somn."

„...mai am câte ceva de făcut... (mă preocupă, îndeosebi, articolul despre conferința reporterilor pentru Buletinul de la Praga)."

10 decembrie

„Revăd piesa după dactilografiere. ... citind-o, îmi dau seama că intențiile polemice cu care am scris-o nu s-au estompat, ci s-au accentuat. Şi mă bucur. În primul rând – polemica cu valul de apolitism, care, în ciuda aparențelor, nu s-a retras, ca la comandă, ci mai izbeşte, încă, cu furie, camuflat în temelii. În al doilea rând – cumințenia stătută a dramaturgiei şi a spectacolului. Regizorii, săracii, mai ales cei tineri, ar vrea să mai învioreze spectacolele, să bată un vânt nou, dar, în lipsă de texte originale, fac treaba asta pe spinarea clasicilor, care rabdă orice, ori pe spinarea autorilor străini."

„...dacă stai să te gândeşti, toate marile capodopere ale lumii s-au născut ca o polemică profundă şi principală a artistului cu o clasă, o idee, o etică, o formă."

„Da, spiritul polemic este, în fond, sufletul viu al artei tuturor timpurilor."

12 decembrie

„Am revăzut piesa dactilografiată şi am legat-o. După-amiază am dat-o Soranei Coroamă şi i-am dus-o la Municipal lui Vrabie. Sorana a primit-o destul de rece. Nu vreau să mă descurajez din prima zi a noii aventuri a piesei."

„Copiii mă preocupă tot mai mult. Şi încă nu destul cât ar trebui. Părinții ar trebui să facă un studiu ştiințific al psihologiei copiilor. Dar de unde timp?!”

18 decembrie

„29 de ani… Nu-i puțin, nu-i nici prea mult. E o cumpănă. Mă simt tânăr. Simt, însă, ceea ce n-am simțit acum câțiva ani: umerii grei de răspunderi.”

„A fost o zi obişnuită. Grea, severă, în care am simțit nu plăcerile vieții, ci durerile lumii. E mai bine ca astea să-mi fie continuu prezente în memorie. Ele ajută să vezi limpede drumurile”.

21 decembrie

„Starea de spirit a unora, pe probleme legate de recentele epurări din lumea medicilor, e de-a dreptul maladivă. (Bântuie zvonul că în ianuarie începe şi în lumea presei.) E o atmosferă de vădită alarmă, dar de ce această alarmă nu se transmite până sus? Nu-i deloc un climat sănătos de lucru – şi asta se simte în mai toate colectivele. Totul se grefează pe situația economică, deloc strălucită…

Nu ştiu, dar cred că va veni o trezire… Numai să nu fie prea târzie şi prea scumpă…”

24 decembrie

„Cu piesa mea nu-i aşa de bine. Feluritele tergiversări nu-mi plac. E semn că scârțâie undeva. Poate chiar în ea.”

1958

1 ianuarie

„Anul 1957 a însemnat pentru mine anul piesei. Am scris-o. Fie ca în anul 1958 s-o văd pe scenă. Aş vrea să scriu anul acesta vreo două piese. Gândindu-mă la ce am scris şi la ce vreau să scriu, la ceea ce fac şi la ce am de gând să fac, nu pot să nu mă gândesc cu oarecare timiditate şi teamă şi la cei ce vor veni…”

3 ianuarie

„Am fost la redacție. Am început munca. M-am simțit bine. Munca e climatul meu normal. Trândăvia mă îmbolnăveşte. Am dat câteva telefoane după piesă. Niciun răspuns precis."

„Am văzut aseară **REVISTA '58**. *E, fără îndoială, superioară altora din ultimii ani. Cred că apare evident şi celor mai încuiați că un picior frumos de femeie şi un corp aşijderea nu dărâmă temeliile moralei proletare."*

15 ianuarie

„In legătură cu piesa e o tăcere – atât la teatru, cât şi la direcția teatrelor – care nu prevesteşte nimic bun. De-abia acum îmi dau seama că unui autor mai mult rău îi face tăcerea decât chiar campania de presă răuvoitoare. Se tace, se tace de m-apucă damblaua..."

22 ianuarie

„Am reconstituit noaptea lui **J'accuse**, *faimoasa noapte a lui Zola."*

„Un scriitor în culmea gloriei s-a pus pe scris şi i-a dat glas conştiinței sale zguduite, într-o scrisoare adresată preşedintelui republicii. ... teribil curaj, cu atât mai teribil, cu cât nu era dictat de absolut nimic altceva decât de dragostea de adevăr."

„Simt o durere fizică atunci când sunt conştient de laşitatea de care dau dovadă, uneori, în relațiile cu ultraprincipialii mei şefi."

26 ianuarie

„Am fost de față la discuția unor țărani despre problemele economice, discuție din care ar fi avut de învățat şi economiştii."

30 ianuarie

„E ora trei noaptea. De-abia am terminat serviciul de noapte. Îmi simt creierul năclăit. Noapte plină de atâta irosire, cât de inutilă, de forțe şi nervi... aş fi putut să scriu o nuvelă sau o piesă într-un act. Simt că-mi crapă țeasta."

„Acest jurnal e un carnet de gânduri, impresii, sentimente intime. Nu e o scriere literară. E un solilocviu sau, mai bine zis, un colocviu cu mine însumi.”

1 februarie

„Sunt nemulțumit, profund nesatisfăcut de ceea ce sunt pus să fac – ceea ce, organic, îmi repugnă – , nu râvnesc la mai mult decât o bucată de pâine şi o haină pentru copiii mei, nu vreau să fac carieră, dar să mă lase să muncesc în munca pe care o simt a sufletului meu şi nu în alta, vreau să mă realizez şi ca scriitor, ca dramaturg şi ca povestitor. La poezie am renunțat şi, se pare, şi ea a renunțat la mine. Ei poate nu-i pare rău, mie da.”

2 februarie

„Poezia e o luptă continuă şi grea cu tine însuți, cu ideile, şi nu-i rezistă decât curioşii şi chemații. Probabil că eu n-am fost nici una, nici alta. Să sperăm, însă, că dramaturgul va avea nu numai viață mai lungă, ci şi mai mult noroc.”

5 februarie

„În ultimii ani am descoperit, la mulți dintre noi, un curaj, pe care-l socoteam odinioară o infamie: curajul de a ne pune întrebări.”

12 februarie

„Am fost două zile la Piteşti. Am văzut multe lucruri noi. Totodată, însă, m-au îndurerat fapte de incurie şi neglijență criminale. Mi s-a povestit cum s-au irosit biblioteca şi arhiva Brătienilor de la Florica. O adevărată barbarie! Era acolo o comoară incalculabilă. A poporului, în fond. Căci era vorba (mai ales în arhivă) de momente importante ale istoriei lui.”

15 februarie

„Timpul mi se iroseşte în fleacuri… 30 de ani e o vârstă grea… de răspunderi, de întrebări. Am dat tot ce puteam da? Am

făcut ce puteam face? Mă voi realiza până la urmă ca scriitor? Dialogul cu mine însumi continuă. Un dialog de o viață."

24 februarie

„De ce s-or fi scriind atât de puține versuri bune?..."

16 martie

„... Joi dimineața am fost chemat la Municipal şi am semnat contractul cu Doamna Bulandra.

Cât de greu te poți strecura în lumea asta artistică, printre stâncile diverselor sensibilități şi manevre de culise!"

1 aprilie

„Vreau să scriu un teatru viu, ingenios, inteligent şi optimist, mai ales optimist. Oamenii au nevoie de încredere în ei, în ceea ce fac."

7 aprilie

„Una după alta se perindă veştile proaste... lovitura: repetițiile de la Municipal au fost întrerupte. Mi se face lehamite şi-mi vine să las totul baltă. Am revăzut din nou câte ceva din piesă. O fi oare tâmpită? Ce folos că eu cred în piesă, când alții nu cred sau au încetat să mai creadă?"

„30 de ani. La vârsta asta nu mai ai voie să dai greş. Dar nu, steaua nu mi-a apus."

6 mai

„Piesa este, deocamdată, în acelaşi stadiu: înmormântată în teatru. Azi dimineață, am primit un telefon de la Teatrul Giuleşti, care-mi propune să deschidă stagiunea viitoare cu această piesă. Poate că le-o voi da. Dar nu voi cruța clica de la Municipal."

8 mai

„Criticii sunt scriitori leneşi. Şi eu, când am acces la lenevie, mă simt ademenit mai mult să citesc, să comentez, decât să scriu. A citi nu-i păcat, a comenta – da! E un fel de impietate."

27 mai

„In ceea ce priveşte piesa mea – eterna temă a Jurnalului – sper că, la începutul lui iunie, va fi premiera la Timişoara.”

1 iunie

„<Le secret d’être ennuyeux c’est tout dire> – gândul ăsta al lui Voltaire mă urmăreşte. Marele meu păcat în scris e că fac mereu efortul de a spune totul. E calea sigură spre plictiseală.”

11 iunie, ora două noaptea

„La Timişoara, se amână mereu premiera, ajungându-se cu ea chiar în ultimele zile ale stagiunii – prilej de amărăciune.”

19 iunie

„M-am întors de la Timişoara. A fost un succes. Am gustat şi eu câteva picături din licoarea asta indefinită a ovațiilor. M-au scos la scenă, mi-au dat flori, mă rog – tot ceremonialul succesului. ***<România Liberă>*** *spune că piesa a fost primită <cu deosebită căldură>. Aştept cu înfrigurare cuvântul criticilor.”*

28 iunie

„Au apărut numai câteva anunțuri despre deschiderea stagiunii cu această piesă la Municipal.”

2 iulie

*„A apărut zilele trecute o cronichetă în <**Magazin**>. Despre piesă – vorbe destul de bune. Pe unii actori îi cam mozoleşte. Cristi Avram mi-a dat telefon, spunând că, dacă-l prinde pe cronicar, îl distruge. L-am calmat.”*

20 iulie

„Nu, dogmatismul n-a murit, ba, încă îşi trăieşte acum o nouă (deocamdată mai mult sau mai puțin mascată) euforie! De ce, oare, nu suntem în stare de echilibru; de ce, oare, saltul dintr-o extremă într-alta a intrat în firescul vieții de toate zilele? Situația

internațională e foarte încordată. Americanii şi englezii au debarcat în Orientul Mijlociu. Sovieticii n-or să rămână indiferenți şi inactivi. Niciodată, în ultimii ani, pacea n-a fost mai în primejdie."

10 august, Eforie

„Trăiască vacanța! Prima zi la mare. Sunt bucuros, dar frânt de oboseală: azi am pus ultimul punct la piesa cea nouă, **Oraşul fără istorie**. *Am impresia că epilogul a ieşit interesant."*

17 septembrie, Bucureşti

„Repetițiile **Dansatoarei…** *intră în faza finală. Săptămâna viitoare vine şi Teatrul din Timişoara, în turneu, cu piesa. Va fi interesantă confruntarea.* **Oraşul fără istorie** *a fost discutată ieri, la minister, şi cu direcția de la Nottara. Sugestii interesante. Am să-mi caut două săptămâni libere, ca s-o pun la punct".*

24 octombrie, ora 4,30

„A avut loc premiera la Municipal. Aplauze, flori, felicitările de rigoare. Atmosferă rece, scrobită şi antipatică de premieră. Spectatorii obişnuiți au primit-o destul de bine, dar lumea artistică, intelectualitatea, a primit-o destul de opac. Unora le displac ideile, altora forma. E, în orice caz, descurajant."

7 noiembrie

„Disprețuiesc cinismul dedublanților de profesie, care trăiesc dedublarea ca pe un modus al existenței. Eu cred în ceea ce cred. Dacă-mi voi schimba convingerile, le voi schimba fundamental şi horărât. Măştile mă dezgustă."

8 noiembrie

„…Teama de gustul comun e o poză scârboasă şi antiintelectuală. Aceasta nu înseamnă că nu poți, uneori, s-o iei înaintea gustului comun."

17 decembrie

„Mâine împlinesc treizeci. Mijlocul vieții. Clipa coacerii fructelor. Aş fi putut face mai mult. Nu sunt vinovat numai eu. Împrejurările îşi au şi ele partea leului.”

1959

1 ianuarie

„A mai trecut un an… Am căpătat, poate e un semn de timpurie bătrânețe, un sentiment extrem de acut al trecerii timpului… greu, apăsător. Izvorăşte, probabil, din senzația prea multor nădejdi împlinite pe jumătate sau, unele, neîmplinite.”

„Am predat, recent, a doua versiune a **Oraşului fără istorie.**”

„M-am plictisit de optimismul de paradă. Dar încrederea nu pot să mi-o pierd. Încrederea în rațiunea umană nu poate să nu salveze tot ceea ce cred de murdăria minciunii, de păienjenişul dezamăgirilor, de praful tristeții.”

24 ianuarie

„…Centenarul UNIRII. Întotdeauna am trăit sărbătorile acestui pământ, unde m-am născut, ca pe ale mele proprii. Am rădăcini adânc înfipte în țărâna asta, pe care au udat-o şi sângele, şi lacrimile moşilor mei. E, poate, o tristețe, dar şi o fericire – aceste două suflete împletite în fiecare suflet de evreu: ancestralul suflet al fiului patriarhilor pornit în pribegie pe căile diasporei şi cel al fiului pământului unde s-a născut.”

18 februarie

„Azi, după-amiază, am scris câteva versuri absurde. Cred că absurdul corespunde unei acute nevoi a omului modern, pe care obişnuitul, firescul au ajuns să-l calce pe nervi.”

21 februarie

„Spre turbarea duşmanilor, voi continua să scriu. Voi scrie şi piese, şi nuvele, romane, şi poezii, şi articole. Voi scrie până voi

impune tuturor prezența personalității, a lumii mele de idei, visuri, speranțe şi lumini, şi umbre, şi amărăciuni, şi bucurii.”

24 martie

„E, neîndoielnic, un mit, o autoamăgire, nu numai gravă, ci şi primejdioasă. Desprinderea de istorie întotdeauna s-a plătit şi se plăteşte scump.”

16 aprilie

„Cât de profund am râvnit să devin regizor de film, creator de mituri vii sau quasi-vii! N-am să-mi iert niciodată că m-am lăsat târât de torentul vieții şi n-am perseverat spre a-mi înfăptui acest cel mai scump vis al tinereții mele.”

19 iulie

„Oare pierderea încrederii în umanitate, în ansamblu (chiar dacă nu în fiecare om în parte), să reprezinte o fatalitate a experienței acumulate?”

„Cu piesa mea, situația e aceeaşi. La Giuleşti, consiliul artistic a respins-o. Ministerul mă asigură că totuşi va fi reprezentată.”

23 iulie

„Scrisul e o boală grea şi dulce, cumplită şi amețitoare, aspră şi odihnitoare, e unicul chin care mă desfată şi unica desfătare care mă chinuie.”

30 iulie

„Poate un om rămâne prizonierul unei singure, acaparatoare pasiuni toată viața? Nu, hotărât nu. E ca şi cum o viață întreagă ai citi una şi aceeaşi carte. Îngrădit în temnița aceluiaşi univers cotidian, nu poți înțelege complexitatea şi diversitatea lumii. Observ că încerc să-mi găsesc justificări. De ce?”

30 august

„Vreau să termin volumul de schițe şi o piesă. Poate e prea mult?

9 septembrie

„Cu piesa înaintez greu. Am un subiect interesant, care-mi permite explozii de lirism fantastic şi de umor. Dar aici sunt prea multe tentații şi distracții.”

21 septembrie

„Azi plecăm la Bucureşti. Concediul e aproape terminat. L-am folosit oare rodnic? Am scris mai mult de jumătate din **Astronaut.”**

7 decembrie

„Sunt iar – a câta oară? – teribil de amărât. Azi-dimineață a avut loc la Național şedința de consiliu artistic cu **Oraşul…** *Părerea precumpănitoare este negativă. Au fost şi unii care au vânturat trandafirul, dar fără prea multă pondere (deşi cu intenții foarte sincere, mi-a făcut impresia). Pe de altă parte, la* **Astronaut**, *Teatrul Nottara nu-mi dă încă răspuns. Mă doare capul şi inima şi sunt frământat de îndoieli serioase: oare am vreo chemare spre literatură sau totul e numai născocire a unei imaginații roase de morbul unei anormale ambiții? N-ar fi oare mai cinstit să arunc manuscrisele în foc şi să mă resemnez cu munca modestă de ziarist? Sau, poate, tocmai gestul ăsta teatral şi, în fond, găunos ar fi necinstit?!”*

13 decembrie

„N-am avut curajul să spun vreun adevăr mare, esențial. Cu cioburi de adevăr nu se fac decât cioburi de artă. Dar îşi are, oare, loc adevărul pe scenă?”

17 decembrie

„Mâine împlinesc 31 de ani. Anul trecut, pe vremea asta, eram mai optimist. Şi era firesc. De-abia fusese premiera la

Dansatoarea … *şi mă credeam lansat. A urmat intriga de după aceea şi prăbuşirea iluziilor. Azi o nouă lovitură de măciucă. Consiliul artistic de la Municipal a respins şi el* **Oraşul…** *. Al patrulea teatru (după Nottara, Giuleşti, Național). Spectrul ratării mă urmăreşte furibund.”*

30 decembrie

„A fost un an de înfrângeri şi de prăbuşiri. A fost un an, în care mi-au scuipat pe suflet cum au vrut. Nu-i nimic. Am învățat multe.”

„… am ceva de spus oamenilor – asta ştiu. Ştiu sigur. Şi o să spun”.

„Şi ura, şi mânia pot fi mobiluri!”

„Dacă ambiția pe care o simt acum în mine m-ar stăpâni tot timpul, ce bine-ar fi!”

1960

6 mai

„N-am fost niciodată atât de mulțumit de vreo lucrare literară a mea, cum sunt de ultima versiune a **Astronautului…”**

27 mai

„Peste câteva zile e premiera la Bacău. Sunt într-o criză bănească teribilă. Mi-e ruşine să plec acolo.”

6 iunie

„… a fost şi premiera de la Bacău (deşi au existat toate semnele exterioare ale succesului, nu mă simt deosebit de fericit din cauza lipsei de ecou în lumea teatrală).”

27 octombrie

„… dacă stau să mă gândesc mai adânc, nemulțumirile şi furiile mele, atât de repetate în ultima vreme, îşi au unul dintre izvoarele principale şi în insatisfacția pe care mi-o dă, necontenit,

munca mea literară. Din ce în ce mai des sunt nevoit să constat că ştiu viaţa extrem de la suprafaţă, că am trăit prea puţin intens aspectele dramatice ale vieţii şi că asta îmi mărgineşte orizontul pătrunderii psihologice."

6 noiembrie

„...mă simt prea legat prin toate fibrele sufletului meu de magia scenei şi a ecranului, ca să renunţ, chiar dacă, uneori, mi se strecoară în inimă sentimentul unei veşnice condamnări la nereuşită. Trebuie voinţă, multă voinţă! Trebuie!"

18 noiembrie

*„... păcătoşii de la revista <**Teatrul**> mă ignoră. Au trecut vreo şase luni de la premiera* **Oraşului…** *la Bacău, şi n-au publicat nici măcar o vorbuliţă. Mărturisesc sincer – mi s-a făcut lehamite de cuvinte."*

18 decembrie

„32 de ani. Singura mea certitudine – copiii. Cu multe probleme şi tristeţi, cu multe zbuciume şi întrebări. Dar şi cu multe şi mari nădejdi. Poate mă voi împlini prin ei. Ar fi şi asta o satisfacţie."

29 decembrie

„De la 1 ianuarie, se transmite, la Radio, **Astronautul…** *Ciuntit, ciopârţit, dar bine că se transmite. Să fie de bun augur. Poate că în felul acesta va începe un an în care să mă părăsească odată şi odată umbra păcătoasă a ghinionului."*

1961

20 februarie

„Cât de mult îi invidiez pe cei cărora le curge literatura din condei ca un torent de munte. Uneori, e apă chioară, dar se întâmplă să fie şi apă vie. Fericiţi cei ce scriu fără chinuri."

1 mai

„Am fost aseară şi am văzut **Feeria cosmică**, *pe care am scris-o în cinstea lui Gagarin. Cei de la Teatrul de Comedie au pus-o în scenă repede şi destul de bine.”*

4 iunie

„... Mi-au apărut în reviste două piese într-un act: **De la perigeu la apogeu** şi **Cu balcon la Dunăre**. *Nu-i rău. Numai să nu se năpustească cine ştiu eu şi să le facă zob... Din bunăvoință...”*

23 iunie

„E curios: când scriu literatură, mi se pare că mă storc, că mă scurg în fiecare cuvânt, că mă epuizez nu numai spiritual, dar şi fizic.”

„Simt că nu pot trăi fără să scriu, deşi fiecare rând aşternut pe hârtie mă costă nu numai şiroaie de sudoare, ci, mai ales, o groaznică descărcare, o sleire a tuturor puterilor lăuntrice.”

26 septembrie

„Ne trebuie o dramaturgie a marilor idei, da, neîndoielnic, dar şi a marilor personalități – eroi care să le întruchipeze scenic, sădind mari emoții şi cutremurându-i pe spectatori cu puterea cu care-i cutremurau pe contemporanii lor eroii lui Corneille şi Shakespeare.”

3 octombrie

„... anul acesta mi l-am consacrat, aproape în întregime, pieselor într-un act. Din punct de vedere al însuşirii tehnicii teatrale a fost un exercițiu util, un soi de digitație de care simțeam nevoie.”

30 noiembrie

„Teribil şi straniu acest secol al nostru, în care se învecinează atât de strâns măreția, josnicia, culmile inteligenței şi culmile prostiei.”

18 decembrie

„Treizeci şi trei de ani! Puteam să fac multe anul ăsta, dar n-am făcut decât puțin, extrem de puțin: câteva piese într-un act, şi alea scrise cu chiu, cu vai. Toate celelalte lucruri mai mari în care mi-am investit energia s-au soldat cu un fiasco total. Crunt bilanț! Capabil să te împingă sub roțile trenului… Ca să nu mai vorbesc că nici în ziaristică nu mă pot mândri cu prea multe succese.”

24 decembrie

„Mă conving singur că nu trebuie să regret niciodată sinceritatea, dar viața se tot chinuie să mă dezmintă. Nu va izbuti.”

31 decembrie

„… nemulțumirea pentru faptul că în literatură am realizat atât de puțin! Am ratat multe, mi-au reuşit doar câteva piese de teatru într-un act.”

„O satisfacție am avut acum, la încheierea anului, şi pe plan moral, şi material: am primit, pentru ***Sala de aşteptare****, premiul II la Concursul <Vasile Alecsandri>.”*

1962

9 ianuarie

„… piesele într-un act au căpătat o răspândire nesperat de largă.”

12 februarie

„Ceea ce mă preocupă pe mine acum e felul în care aş putea realiza o comedie pe o temă îndrăzneață: contradicția dintre grija unui mare activist pentru confortul său de acasă şi neglijarea nevoilor oamenilor muncii. Aş vrea să fac din subiectul ăsta o satiră biciuitoare.”

16 august

„Sunt, hotărât lucru, un dezechilibrat (în sensul romantic), dar mă simt mai bine aşa, decât în cel mai perfect echilibru conformist.”

5 octombrie

„... a fost anul cel mai sterp pe planul creației literare; faptul că îmi apare un volum de piese într-un act sau că s-a dat o piesă la radio şi alta la televiziune e departe de a mă satisface, fiindcă sunt lucruri mai vechi.”

1963

20 aprilie

„Viața poate fi trăită frumos, după legile firii omeneşti, şi nu prin castrarea sentimentelor şi aspirațiilor, nu prin sufocarea planurilor şi visurilor, nu într-un lung şir de concesii degradante.”

16 octombrie

„Nimic nu pedepseşte mai crunt ca remuşcarea, ca autoțintuirea la stâlpul infamiei... Şi nicio ruşine n-o întrece pe aceea pe care o încerci față de tine însuți.”

11 noiembrie

„... nu pot renunța la iluzia că am un dram de talent şi de chemare literară.”

25 decembrie

„Trestie gânditoare de 35 de ani, e timpul să te deprinzi cu ideea că deşertăciunea deşertăciunilor nu e o metaforă, ci o vastă şi eternă realitate psihologică.”

1964

3 ianuarie

„... succes la Concursul <Vasile Alecsandri> (de data asta e vorba de premiul II, dar fără nimeni înaintea mea, deoarece premiul I nu s-a atribuit). Şi totuşi sunt departe de a fi mulțumit de mine însumi.”

3 februarie

„Viața e cea mai tâmpită melodramă.”

15 martie

„... mă gândesc dureros la golurile imense din bagajul meu spiritual.”

18 martie

„Absurdă-i miopia, care ne-a făcut să ne ridicăm la rangul de precept social izgonirea din viața socială a milei, a bunătății, pe care nişte capete pătrate le-au echivalat cu filantropia burgheză. Există, fireşte, o milă înjositoare, mila <superioară> a celui ce are puterea şi care vede şi în expresiile milei nişte manifestări sofisticate ale puterii. Dar există şi mila <de la egal la egal>, forma umană a preceptului biblic <iubeşte pe aproapele tău ca pe tine însuți>, fără stratificările rigoriste ale unei religii la fel de stupide ca şi unii dintre cei care o hulesc. Atâta timp cât omul va mai suferi de marile şi simplele dureri omeneşti, pe care nicio îmbunătățire socială de pe lume nu le va putea înlătura definitiv şi irevocabil, mila şi bunătatea trebuie să rămână ca nişte supape de siguranță ale bietei inimi umane.”

„... dacă mă analizez mai profund, îmi dau seama că, la drept vorbind, am rămas acelaşi incorigibil optimist.”

8 august

„... săptămânile trecute am predat, în fine, la editură, cartea despre **Trotuş**. *Dacă şi cu asta am dat greş, atunci nu-mi rămâne decât o singură soluție – să mă las de scris. Aş putea s-o fac?”*

8 octombrie

„Niciun experiment şi nicio formulă nu e rea în sine, dar se creează, în mod firesc, o supărătoare contradicție între această rapidă liberalizare pe planul repertoriului internațional şi strictețea cerințelor tematico-stilistice puse autorilor autohtoni.”

31 decembrie

„...a fost un an în care unele bucurii – printre care cea mai de seamă a fost aceea a echilibrării lăuntrice pe plan familial şi sentimental – au fost, din păcate, depăşite de eşecurile în creaţie, de golul în muncă, de vidul lăuntric în scris.”

1965

4 ianuarie

„... niciun sistem n-a rezolvat problema esenţială a umanităţii, problema-cheie a tuturor generaţiilor – FERICIREA. Pentru că niciun sistem nu s-a dovedit în stare să redea omului liniştea.”

12 ianuarie

„Un livresc incorigibil – iată, de fapt, ce sunt. Ideile se nasc la mine nu din contemplarea diversităţii şi complexităţii vieţii, ci din lecturi.”

21 februarie

„Tare mult aş vrea să scriu o comedie satirică – **Zebra cu gât de girafă** *– despre cei ce vor cu tot dinadinsul să fie exact ce nu sunt. E, poate, o trăsătură general umană, dar şi o boală a vremilor noastre.”*

15 martie

„... lipsa de idealuri a generaţiei actuale...”

25 aprilie

„Ferice de cei care pot crede, ingenuu, în minunea Învierii, de cei care sărbătoresc astăzi ceremonia pascală nu dintr-o trist-încremenită obişnuinţă, ci pentru că, realmente, cred în minuni, în posibila coborâre a omului de pe crucea suferinţelor sale, în reînvierea nădejdilor umane din propria lor cenuşă.”

15 mai

„Unde sunt marile piese la care năzuiam şi visam, ale căror titluri le-am înghesuit în sertare, ale căror teme şi subiecte îmi mişunau prin toate cotloanele imaginației? Unde e piesa, marea piesă? Fum irosit în vânt.”

6 iunie

„Nu ştiu exact – cine ştie oare? – cum va arăta societatea anului 2000, ştiu doar ce aş vrea eu să fie, indiferent de forma pe care o va lua producția ori repartiția – o societate a omului, care să nu se teamă decât de propria lui conştiință.”

28 iunie

„Cultură înseamnă măsură, echilibru şi sinceritate. Dar cine să înțeleagă! Pentru asta trebuie nu să te vezi pe tine în cultură, ci cultura din tine. Şi de asta sunt în stare puțini, foarte puțini.”

25 iulie

„Trec anii şi constat cu groază că nu izbutesc să mă maturizez sufleteşte, că rămân inextricabil un dezaxat, un tip incapabil să-mi definesc vocația, să gândesc autentic cu propriul meu creier.”

7 august

„... nu mai sunt în stare, dar absolut deloc, să vibrez la faptul cotidian, poate asta e, în fond, moartea sau, în orice caz, agonia personalității? Ori, cine ştie? – naşterea, cristalizarea unei, în sfârşit, autentice personalități...”

28 octombrie

„Puterea sau, mai bine zis, arta disimulării, a dedublării, a măştii arborate cu ingenuitate – iată ce se cere în momente ca acestea, şi eu mă tem că nu am această artă, nici această putere.”

12 noiembrie

„...încep tot mai mult să cred că cea mai de seamă cucerire a vremii în care mi-a fost dat să trăiesc este posibilitatea dialogului cu lucrurile, cu semnificațiile lor interioare, cu vasta, necuprinsa lor simbolistică, dar, poate, de fapt, nu e o cucerire, ci o pierdere, un aspect al înstrăinării şi însingurării omului pe planeta asta (care ar trebui să fie umană), un aspect a ceea ce ne-am obişnuit să numim, cu un termen la modă, ALIENARE."

1966

13 martie

„În viața literară se instaurează o atmosferă tot mai sufocantă. Locul dezbaterilor serioase (pe bază de idei) îl iau invectivele, huliganismele."

6 iunie

„Premiera cu **Nu aduce ziua ce aduce noaptea** *(estradă) a avut loc, succes de public, aplauze, bis-uri, tris-uri…".*

„Nimic nu-mi creează mai multe vrăjmăşii decât succesul – o simt pe propria piele."

7 august

„Zece zile petrecute la Moscova şi la Leningrad."

„Bucuria n-a fost de lungă durată. Spectacolul a fost interzis. Păcătoasa mea de gură, obişnuită să spună adevărul."

19 decembrie

„Ieri am încheiat bilanțul primilor 38 de ani de viață. Ar fi nedrept să consider că aceşti 38 de ani au trecut zadarnic. E drept, n-am avut niciodată un succes orbitor, amețitor, dar nici nu sunt un necunoscut."

1967

22 februarie

„... trec, în general, printr-o pasă proastă la ziar... perspective sumbre.”

4 august

„...Oare nu trăim într-o lume a patologicului convertit în normal!?!”

18 decembrie

„Spectacolul anunțat cu **Un anume fel de singurătate** *la Televiziune, prima ieşire în public, după atâta amar de vreme. Trăiesc o stranie senzație de fericire sau, mai bine zis, presimțire a unei mari fericiri.”*

„Azi împlinesc 39 de ani.”

1968

29 ianuarie

„Trăim, poate, cele mai demențiale timpuri din câte au trăit omul şi umanitatea. O oribilă succesiune de coşmaruri morale, în care, fără să vrei, te simți, pe undeva, nu numai părtaş, dar chiar complice sadea.”

24 august

„... giganticul coşmar... acea noapte de marți spre miercuri (20 spre 21 august), când s-a petrecut cea mai odioasă crimă de la încheierea celui de-al Doilea Război Mondial: invadarea Cehoslovaciei.”

23 decembrie

„Fiecare îşi trăieşte solitudinea şi ipocriziile singur, nu-i nimic de mirare, acesta e rezultatul spiritului Colectivist, de care am făcut atâta caz, rezultatul Solidarității şi al altor lozinci, care de care mai neghioabe.”

1969

19 aprilie

„Săptămâna aceasta mi-a apărut romanul în librării – **Operațiunea <*Psycho*>***, primul roman.”*

27 aprilie

„Socialismul a irosit prea multe cuvinte şi iată-l bătut acum la potou de cea mai mare putere capitalistă în întrecerea supremă pentru lună! (In URSS: <o intelectualitate tânără pusă pe fapte mari şi care a început să gândească…>).”

21 decembrie

„41 de ani (şi trei zile)… am trecut versantul sinuos al drumului între nimic şi Nimic.”

1970

27 ianuarie

„(întors de la Varşovia, de la Şedința Organizației Internaționale a Ziariştilor: vorbărie stufoasă şi trombonistică. A fost un circ nemaipomenit).”

16 septembrie

„…cretina confuzie a valorilor pe care o implică şi o promovează timpul nostru.”

1971

18 decembrie

„…fuga aceasta teribilă şi fără țel după ceva care nu se va realiza decât atunci când noi nu vom mai fi (şi, deci, pentru generația noastră: niciodată).”

„Cinstea nu e o scuză pentru prostie. Straniu gând; mă obsedează în ziua celor 43 de ani.”

1972

6 februarie

„…cucerirea acelei libertăți supreme – aceea de a tăcea.”

14 mai

*„Am început de câtva timp ceea ce numesc cam emfatic romanul vieții (***Cei care caută, cei care găsesc***), în orice caz, cartea în care aş vrea să spun tot ce am mai bun în mine, tot ce am acumulat mai viguros ca experiență de viață şi literatură.”*

1973

3 martie

„Lucrul la roman a început să meargă.”

26 martie

„…senzația devoratoare a inutilității. E din ce în ce mai greu să trăieşti.”

24 aprilie

„Am terminat mai demult romanul.”

27 iulie

„Proiect de roman: **Ardorile, urdorile şi candorile domnului Pântecel***.”*

1974

20 februarie

„La drept vorbind, eu sunt un apolitic, pe care împrejurările l-au împins să facă politică. Deşi scriu la un cotidian esențialmente politic, mă preocupă din ce în ce mai puțin viața politică a țării şi a lumii.”

2 iunie

„Totul e să poți să nu înnebunești în atmosfera din jur. Lucrurile capătă tot mai mult aspect de paranoia organizată.”

„...nemulțumirile secretarilor de județe, oameni de bază, piloni ai edificiului. Dacă până și ei...”

15 iunie

„Romanul meu, deocamdată, are succes de librărie. Presa tace.”

19 septembrie

„Sunt trei luni de la rândurile de mai sus și cartea e de-acum epuizată. Între timp mi-a apărut și **Martor în timp** *la Facla din Timișoara.”*

27 decembrie

„Libretul **Interogatoriul în zori** *i-a prilejuit lui Doru Popovici o muzică de operă ce a cucerit, se pare, un premiu al televiziunii; pe scurt, lucrurile, în sine, nu mi-au mers rău.”*

1975

6 aprilie

„...nouă perioadă de verificări, epurări, purificări – imitație cu mijloace balcanice a ceea ce s-a petrecut în China, acum zece ani.”

20 septembrie

„...sunt cel mai cuminte tip cu putință, sunt un conformist absolut, sunt tradițional în toate, în scris, în viață și, poate, în moarte...”

1976

29 ianuarie

„...La urma urmelor, cu ce se poate alege un ins ca mine, după o viață de muncă? Cu o bibliotecă și niște datorii la Fondul literar...”

1977

7 februarie

„Nici prin gând nu-mi trece să părăsesc țara aceasta.”

1978

21 decembrie: 50 de ani de viață

„... îmi vine să scriu un roman istoric – **Țarul Nicoale şi Curtea sa înainte de Revoluție***… şi o piesă*: **Georges et le mal de l’air.”**

1982

23 iulie

„...ani de totală absență din acest jurnal… poate e vorba de o absență mai adâncă: din viață, din gândire…”

„...pensionarea mea pe caz de boală în mai al acestui an.”...

„Titlul posibil al unei cărți despre o anume experiență: **A minți – mințire. Spovedania unui pseudocinic***. Dar oare merită să fie scrisă?”*

1987

9 iulie

„Ieri am început un roman funebru: **Nişte personaje într-un tren**, *roman în cinci înmormântări. Trebuie să fac ceva.”*

1990 (după <*revoluție*>*)*

6 august

„...o vreme turbată cum e asta, pe care o trăim de opt luni, chipurile, postrevoluționare/ ha, ha,ha, urmează râs homeric.”

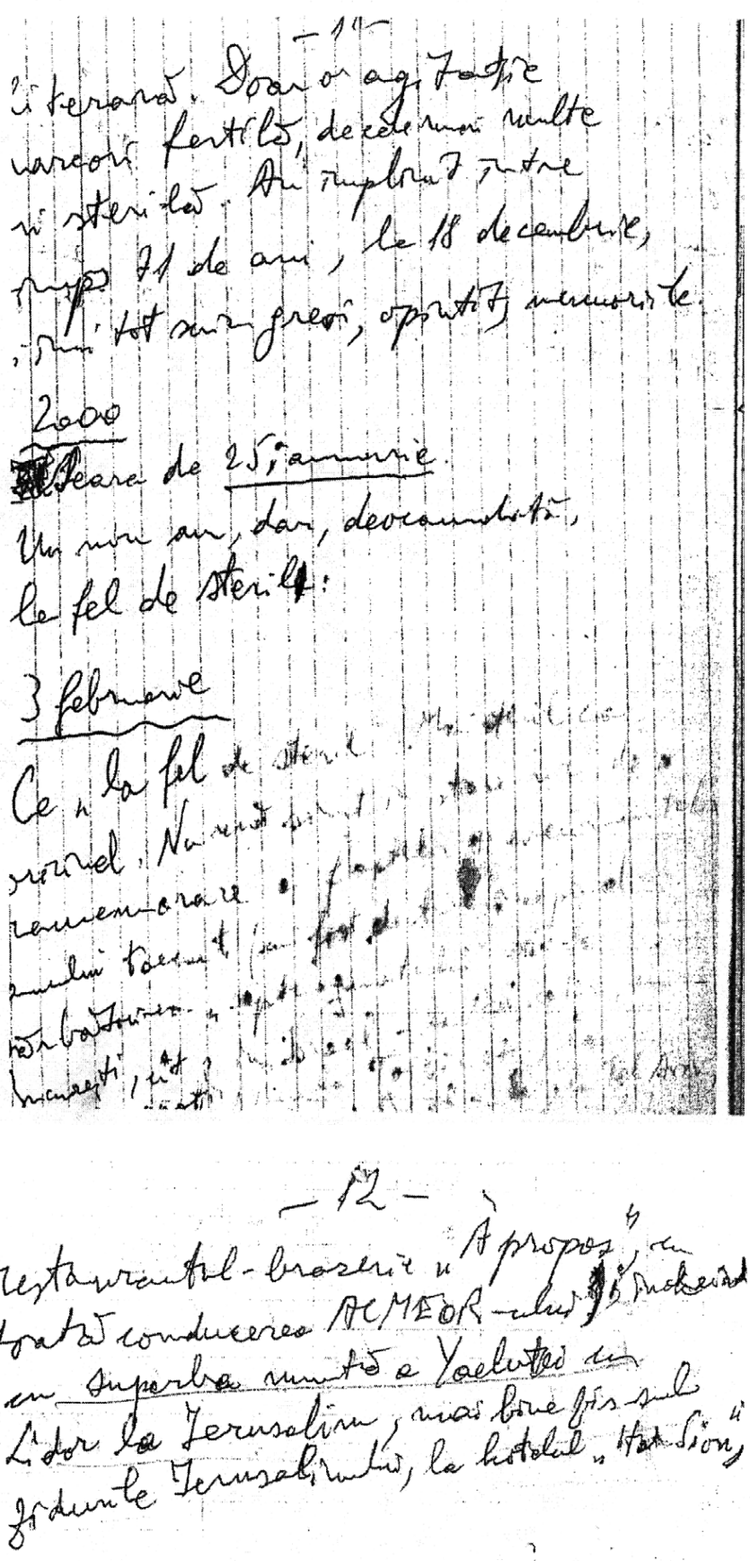

Ultimele file din jurnal

XI. ADDENDA

„Îmi privesc viața tot mai mult din afară, ca un spectator, de la o distanță pe care altădată o socoteam inaccesibilă şi lipsită de sens. Şi ce constat? Că am făcut totul foarte repede, în grabă (...). Mi se întâmplă, de aceea, uneori, să arunc vina pe istorie, că a fost prea accelerată, cadențele ei prea succedate şi abrupte…”

Jurnal, 30 septembrie 1975

„I-am obişnuit pe mulți să mă considere un fel de zid al plângerilor…”

Jurnal, 29 august 1978

„Aş fi vrut să fiu modern, dar sunt tradițional în toate: în scris, în viață şi – poate – în ***moarte****.”*

Jurnal, 20 septembrie 1975

Victor Bârlădeanu
– inedit –

America sau tinerețea fără bătrânețe a spiritului de pionierat

Întâmplarea a făcut ca, exact în seara când m-am aşezat la masa de scris spre a aşterne pe hârtie aceste notații, să fi fost prezentat, la telecinematecă, un clasic al western-ului psihologic, **Firecreek** (**Lege şi răzbunare**), cu doi giganți ai ecranului: Henry Fonda şi James Stewart, în rolurile principale. O operă patetică şi viguroasă, care, parcă, voia să ilustreze ideea fundamentală ce mă obseda şi din care intenționam să fac cheia de înțelegere a spiritului american – spirit de pionier, de încăpățânat şi dârz despicător al noilor făgaşe, de neînfricat apărător al valorilor esențiale ale umanității. Printre ele, la loc de cinste, dreptatea: dreptatea ca obsesie, cu orice preț, cu orice jertfă, chiar şi cu riscul distrugerii unui oraş în întregul lui, aşa cum acționează colțurosul fermier improvizat şerif din **Firecreek**. Fără blazările şi scepticismele lumii vechi, tăind, nu o dată, cordonul ombilical, ce-i leagă de habitudini vetuste, eroii literaturii, cinematografiei, artei americane, în genere, trăiesc efervescența incitantă a noilor confruntări cu natura şi societatea care relevă omului calități tăinuite, resurse nebănuite.

Fie că urmăresc, la enorme dimensiuni simbolice, „*balena albă*", ca în **Moby Dick** al lui Melville, sau „*peştele uriaş*", ca în **Bătrânul şi marea** al lui Hemingway, fie că aspiră spre atingerea unor țeluri concrete fascinante de îmbogățire materială sau de mărire socială, ca personajele lui Jack London sau Theodore Dreiser, până la contemporanii noştri, Arthur Miller ori Saul Bellow, aceşti eroi, cu toate candorile şi incongruențele lor, cu

toate înălțările şi prăbuşirile ce le marchează drumurile, întruchipează edificator şi patetic „*the American Dream*", visul american, ca resort intim esențial, ca pârghie morală definitorie a unei spiritualități ce se constituie, neîndoielnic, ca una din pietrele unghiulare ale civilizației secolului al XX-lea.

Extraordinara mobilitate, formidabilul dinamism al vieții cotidiene americane – caracteristici care l-au făcut pe marele eseist George Santayana să exclame odată: „*Toată viața americanul urcă şi coboară din trenuri în plin mers, dar niciodată nu le pierde şi niciodată nu-şi rupe vreun picior*" – se regăsesc şi în literatura şi arta americane, cu reflexe deosebite în muzică, în creațiile unor Aaron Copland sau George Gershwin şi, într-un mod cu totul specific, în sonoritățile plămădite de Charles Yves.

Prin asumarea conştientă şi responsabilă a cuceririlor întregii culturi umane, în atât de feluritele ei forme contopite osmotic în vastul creuzet al unei noi spiritualități tinere şi incandescente, civilizația americană redăruieşte lumii o nouă şi originală fațetă, îmbogățind-o lăuntric şi exterior, revigorându-i substanțial resorturile şi motivațiile, insuflând prospețimea mereu tinerească şi întineritoare a spiritului de pionierat şi simplificând fundamental orizonturile de cunoaştere şi creație ale zbuciumatei umanități contemporane.

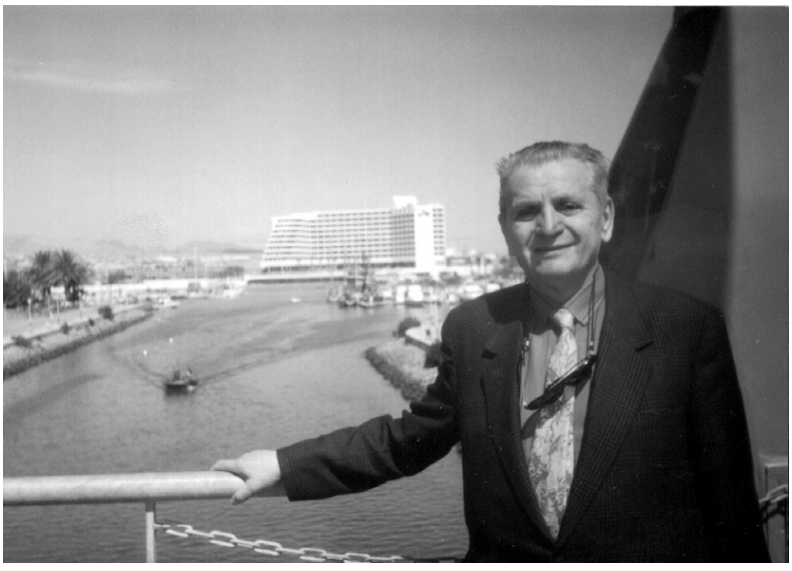

N. Y. întâlnire cu Hudsonul

Moartea unui comunist

S-a stins din viață vineri, la şapte seara, ora Bucureştiului.

Sunt atât de multe lucruri pe care aş putea să le spun despre el, atât de multe simțăminte şi amintiri pe care le-am închis în mine de-a lungul anilor despre el, despre numeroasele lui fațete, despre etapele vieții pe care le-am parcurs împreună.

Cred că aveam şapte ani când a început să o curteze pe mama; îmi amintesc şi acum primul cadou primit de la el, o păpuşă Gagarin, adusă din Rusia. Era în 1962, iar eu aveam să fiu singura fetiță din România care avea o superbă păpuşă Gagarin din plastic portocaliu.

Cum te poți juca cu o păpuşă Gagarin?! Nu poate fi hrănită, fața îi este pe jumătate acoperită de cască, nu poate fi îmbrobodită şi legănată, costumul de astronaut e dur şi pătrățos, e prea importantă pentru cântece de leagăn sau cimilituri copilăreşti, e prea oficială pentru a fi înfăşată sau învățată alfabetul în jocul de-a şcoala.

Adevărat, poate servi drept figură paternă, mereu la serviciu, în deplasare, absentă din casa păpuşilor şi care, când se întorcea, ocupa tot locul.

Strident portocalie, păpuşa Gagarin inspira eroism, moralitate, exactitate ştiințifică; era un înger al progresului, o icoană a izbândei, cetățeanul perfect, impecabil, imposibil de iubit. Întotdeauna plin de importanță, Gagarin, transformat în păpuşă, striga „*eueueueu*” de oriunde îl puneam, şi de îl ascundeam sub pat sau în lada cu jucării. L-am abandonat, odată, în casa unui prieten, dar părinții lui l-au trimis înapoi.

După ce te obişnuiai cu miracolul unui astronaut între păpuşi, portocaliul şi insolența Gagarinului de plastic deveneau de nesuportat. L-aş fi dezmembrat, dar gestul ar fi fost interpretat ca o atitudine politică cu urmări imprevizibile; chiar şi la şapte ani ştiam asta, aşa că l-am păstrat întreg în lada cu jucării, până când, ani mai târziu, plasticul a început să se descompună de la sine.

Însă, niciodată nu l-am uitat. Nici el nu l-a uitat. Patruzeci şi cinci de ani mai târziu, într-o conversație, ce avea să fie ultima, mi-a amintit de Gagarinul nostru portocaliu. Avea felul ăsta de a fi, îți amintea în momente de fragilitate emoțională faptele lui bune, pentru a-şi asigura duioşia şi lauda ta.

Împlinise 79 de ani în decembrie. Avea, de acum, o sănătate şubredă. Ducea, de ani de zile, un diabet datorat supraponderalității de care nu avea niciodată grijă, nerespectând niciun regim. Suferise câteva comoții cerebrale minuscule în ultimii ani, dar nu făcea nimic ca să recupereze efectele sau să minimalizeze riscurile; în schimb, depindea de medicamente, pe care şi le prescria după ureche. Dintotdeauna ipohondru, se trata de unul singur, cu leacuri care deseori intrau în conflict şi îl trimiteau de urgență la cabinetul medical cu tot felul de complicații bizare. Lua cam patruzeci de pilule dimineața şi încă patruzeci seara, mândru de cunoştințele sale medicale şi convins că ştie ce face. Le alinia în fața lui pe masă sau pe birou, după mărime, culoare şi formă, ca pe nişte soldăței de plumb, şi înghițea fiecare pilulă cu pioşenie, încredințat că aşa îşi rezolvă constipația de dimineață, diareea de după-amiază, oboseala dimineața, insomnia seara, letargia dimineața, agitația seara; şi, de exista vreo boală – sigur o avea şi avea şi medicamentul cu care să o trateze. E un miracol că a rămas în viață până la vârsta de 79 de ani, considerând toate pilulele pe care şi le autoadministra.

Nu era uşor să trăieşti în umbra lui. Era un om deosebit de inteligent, citit, cu o memorie enciclopedică. Putea fi fermecător când voia. Dar, de multe ori, era egocentric până la excluderea oricărui altcuiva din sfera intereselor sale, şi nu rare au fost

momentele când îl zeflemeam pentru lăcomia cu care cerea încă o felie de tort sau pentru gelozia cu care acapara atenția mamei, îndepărtându-ne pe toți din jurul ei sau al lui. Îl disprețuiam pentru iraționalitatea cu care își păzea cărțile: nimeni din casă nu avea voie să le atingă, sau maşina de scris – nici să ne uităm la ea nu aveam voie – ori pentru egomania lui, pentru felul cum nu suporta ca altcineva să fie lăudat, fără a menționa că el era mai bun, cel mai bun, cel mai merituos.

De timpuriu, am înțeles că el nu se maturizase emoțional niciodată, că rămăsese – şi a rămas, până la sfârşitul vieții – un copil mare. A fost un noroc această intuiție a mea, un noroc care, în ultimă instanță, a salvat relația noastră şi m-a ferit pe mine de resentimente traumatizante, ca şi de inutilul efort de a-l detesta. Odată ce i-am înțeles imaturitatea emoțională, am făcut pace cu capriciile, cu nestatornicia atitudinilor şi sentimentelor lui, cu lăcomia la dulciuri şi fleacuri strălucitoare, jucărele şi brelocuri, foamea lui pentru laudă şi admirație. Era un copil mare.

E greu să creşti în umbra unei personalități puternice cu care te afli în conflict, mai ales atunci când, prin voia sorții, îți doreşti să mergi pe aceeaşi cale profesională. A fost un scriitor şi un ziarist talentat şi cu mult har. Îşi iubea cu pasiune meseria, era informat, mereu la curent cu tot ce era nou. Dar pentru nimic în lume nu i-aş fi recunoscut meritele pe vremea când creşteam alături de el. Sistematic, evitam să îi citesc articolele, cărțile, eseurile, piesele de teatru, poeziile, libretele de operă şi operetă. În niciun caz nu putea să fie *el* un scriitor bun: unde m-ar fi plasat o astfel de evaluare pe mine, care, cu siguranță, aveam să devin scriitoare?! Nu cred că dorința de a scrie se datorează faptului că el era scriitor, cred că visul meu de a scrie poezii şi poveşti datează dinaintea apariției lui în viața mea, dar e aşa mult timp de atunci şi eram atât de copil! Cine mai poate descifra cu certitudine acel trecut?

Aş putea să spun aşa de multe poveşti despre el, majoritatea amuzante, comice, sarcastice. Aş putea să spun atât de multe

despre cărarea pe care am străbătut-o pentru a supraviețui personalității lui puternice, superiorității, egoismului, infantilismului său, prezenței care se insiunua în toate aspectele vieții mele, severității, ironiei, posesivității, geloziei lui explozive şi neiertătoare. Şi, cu toate astea, o singură poveste îmi revine mereu şi mereu în minte, de când am aflat că el nu mai este. O poveste care nu are nimic de a face cu mine, cu relația noastră, nici măcar cu el, cu istoria vieții şi a generației lui.

Era comunist. Nu, nu dintre aceia care au avut funcții de răspundere sau au fost capii vreunei celule de partid, nu dintre cei care au trasat ideologia sau tactica partidului sau care au răstălmăcit tezele marxist-leniniste. Era un simplu comunist, care a crezut posibil paradisul moral al unei lumi, în care egalitatea dintre oameni poate fi atinsă, o lume în care societatea umană poate funcționa conform principiului fiecăruia după nevoi, de la fiecare după posibilități.

A crescut în timpurile cele mai barbare cu putință: evreu într-o țară guvernată de legi rasiste şi antisemite, într-o lume în care şi el şi ai lui erau vânați, dacă nu pentru o presupusă crimă ancestrală, atunci pentru crima pe care o ascundeau în genele considerate inferioare şi poluante. Multe dintre rudele lui au fost deportate şi ucise în lagăre de exterminare. Încă puțin şi ar fi fost şi rândul lui, o zi-două şi va fi fost şi el deportat. Şi îi era mereu foame, şi frig, şi frică pentru ziua de mâine, pentru el, pentru părinții lui, pentru vecinii lui. Ar fi vrut să scrie, avea talent şi iubea limba care îl înjura cu atâta plasticitate, care îl blestema, amintindu-i cât era de inadecvat, cum nici măcar n-ar fi trebuit să i se dea voie să trăiască. A fost dat afară din şcoală, tatăl lui a fost dat afară de la serviciu, apoi au fost dați afară din casă, niciun viitor nu mai părea posibil. Într-o zi, un tânăr din vecini l-a luat la o întâlnire, nu departe de cartierul în care se refugiaseră.

Evrei şi neevrei îşi imaginau o lume mai bună ce avea să vină pentru toți oamenii. O lume în care toți cetățenii erau egali, în care religia şi etnia nu aveau importanță, în care toți aveau să fie

hrăniți după nevoi şi aveau să dea după putință. Şi el putea, el putea să scrie atât de bine, putea să facă fiecare cuvânt să răsune în mintea cititorului, putea să înşire cu măiestrie raze ce deveneau vise uşor de atins. Şi credea, credea cu adevărat în comunismul care avea să aducă lumii etosul dreptății sociale promis de Tora bunilor săi.

Când s-a terminat războiul, nu avea decât 18 ani şi era fericit că îşi păstrase viața, aşa mizerabilă şi umilită, cum îi fusese dat să o trăiască. Avea 18 ani şi a votat cu comuniştii. A fost, la 23 de ani, trimis la Moscova şi s-a îndrăgostit de Marea Uniune şi de comunismul pe care îl construia cu tot cu stahanovismul şi cu forța clasei muncitoare, cu optimismul şi energia pe care le au lumile noi.

Visa la o lume atât de măreață, pentru care nici măcar moartea nu părea un sacrificiu prea scump. Da, pentru această lume bravă, merita să mori, chiar şi de erai acuzat pe nedrept, aşa cum murise Socrate, exact ca Socrate, să mori pentru binele statului, pentru idealul unei lumi construite pe principiile legii şi dreptății sociale.

Nu era nici prost, nici atât de naiv, încât să nu înțeleagă, la un moment dat, scriind şi despre cei acuzați şi despre cei ce acuzau, că realitatea nu se mai potrivea cu idealurile. Dar ce paradis poate fi obținut fără sacrificii, ce pământ, ce viitor poate fi promis fără sudoare şi lacrimi? Şi a scris mai departe despre Stalin, Dej, Mao, Ceauşescu, Castro, Kim Ir Sen, Ho Şi Min, i-a întâlnit pe toți, nu ca demnitar sau partener politic, ci ca simplu reporter printre reporterii atâtor altor ziare, şi a scris despre ei şi despre istoria fiecăruia în parte, martor ocular în tumultul strângerilor de mână cu toți aceşti titani ai istoriei.

La un moment dat, a început să fie deziluzionat de felul cum fiecare răsucea idealurile acelei lumi noi ce se lăsa aşteptată. Într-un fel sau altul, viața nu putea fi făcută să se conformeze doctrinei, iar doctrina – mereu schimbătoare – nu mai putea să justifice aici vina, dincolo crima. Nici Socrate, nici Tora nu mai putea

explica ceea ce începea să devină o mascaradă. El, însă, continua să scrie, aici un cuvânt, dincolo o frază, care sunau neplăcut urechilor celor puternici, şi, într-un târziu, a fost marginalizat, exclus din încăperile pline de fum în care tiranii îşi elaborau doctrinele. La urma urmei – îşi aminteau bunii lui colegi – era evreu; evreii nu mai erau la modă, ţara îşi căuta cu disperare ancestralele rădăcini etnice şi naţionaliste. Se purta comunismul naţionalist, internaţionalismul începuturilor rămăsese undeva, în urmă, pe rafturile prăfuite ale unei biblioteci prăfuite.

S-a refugiat în romane ştiinţifico-fantastice, în cărţi de călătorie, în piese de teatru, în culegeri de eseuri. A continuat să scrie la ziar, comentând viaţa culturală, investigând mici matrapazlâcuri de cartier. A publicat un număr de cărţi, majoritatea nuvele şi jurnale de călătorie. Nu le-am citit la timpul apariţiei lor, ca nu care cumva să las stilul lui să îl influenţeze pe al meu, motivaţie copilăroasă cu care raţionalizam distanţa de care aveam nevoie pentru propriul meu condei începător.

Ani mai târziu, după ce nu îl mai văzusem de mai bine de zece ani, mi-a căzut în mână unul dintre volumele lui de poezie. Era dedicat mamei mele. Poezii de dragoste. Cine şi-ar fi putut imagina?!

În 2000, m-a vizitat în Statele Unite. Ajunsesem cumva la pace noi doi, reuşisem să înfiripăm un fel d prietenie. Ne tachinam mereu, ne contraziceam de dragul discuţiilor în contradictoriu. Renunţasem să ne mai dăm unul altuia lecţii de virtute şi înţelepciune, ajunsesem să ne acceptăm necondiţionat unul pe celălalt, aşa cum eram. Iubire? În felul nostru bizar – spunea mama.

Deşi nu era prima dată când vizita o ţară capitalistă, era prima dată în America şi privea cu fascinaţie lumea din jur, încercând să o înţeleagă. Accepta cu greu uriaşele diferenţe dintre bogaţi şi săraci, inegalităţile dintre realităţi învecinate, vagabonzii, drogaţii, multimiliardarii, dar era fermecat de minunile New Yorkului, de noua tehnologie a internetului, de dinamismul şi vitalitatea vieţii americane. Fiul meu, un licean de 17 ani la vremea aceea, învăţa despre istoria secolului XX. Democraţiile occidentale – i se

spunea la şcoală – sunt singurele forme de guvernământ care pot răspunde, cât de cât adecvat, problemelor omenirii, singura cale către o lume mai bună, singurele în care accesul la bogățiile şi promisiunile unei societăți deschise este asigurat tuturor şi în care cei ce avansează – avansează pe merit, cu forțe proprii. Dar atunci, cum? Cum de a putut acest bunic inteligent, învățat, jovial să fi optat pentru comunism? Ba, chiar mai important, întreba acest adolescent al lumii noi, mai credea el, bunicul Victor, în comunism? Un copil de 17 ani, un bătrân de 73, aşezați în jurul cinei, într-o sufragerie americană, împărțind hamburgeri şi coca-cola, descifrau împreună, la sfârşit de mileniu, încâlcita istorie a secolului XX. *„De ce ai votat pentru comunişti? Nu ştiai că existau şi alte opțiuni?”* Iar el, privind în vârtejul amețitor al amintirilor, l-a întrebat pe tânărul a cărui credință în viitor era lipsită de orice ambiguitate: *„Tu ce ai fi făcut în locul meu? Era după război, vărul meu supraviețuise unui lagăr de exterminare şi se întorsese acasă, ca să afle că ambii părinți fuseseră ucişi. Eu şi întreaga mea familie fuseserăm vânați de către fascişti. Cu numai câțiva ani înainte, viața mea fusese declarată ilegală, rasa mea considerată o rasă monstruoasă, de către aceiaşi politicieni care acum ofereau democrație. Tu ai fi votat pentru cei pe care îi ştiai cel puțin complici la, dacă nu direct răspunzători de, moartea familiei tale? Cel puțin, în țara noastră, comuniştii nu aveau mâinile pătate de sânge, nu încă, nu ştiam ce vor face mai târziu, iar idealurile lor purtau în ele acelaşi vis mesianic căruia toți îi duceam dorul, în care credeam, în care încă mai cred...”*

Cuprins

Veronica Bârlădeanu **Remember Victor Bârlădeanu** 7

I. PRELIMINARII 13

Ab imo pectore (I) 14
Victor Bârlădeanu **O confesiune** 15
Cronologie 18
Dorian Bârlădeanu **Despre moşteniri** 30
Iulia Deleanu **Interviu cu Victor Bârlădeanu** 34
Mesaje pentru eternitate 39

II. ZIARIST 45

Expresii ale personalității 47
Nestor Ignat **Vocație jurnalistică** 47
Ilie Tănăsache **Victor** 49
Mircea Bunea **O întâmplare de milioane...** 52
Ilie Ştefan **Ce se taie nu se fluieră...** 59
Nicolae Dragoş **Cu demnitate, pe drumul...** 63
Sergiu Andon **Elefantul cu aripi** 69
Alexandru Brad **Un om drag** 74
Ion Iliescu **Colegi de generație** 76
Carol Roman **O simplă amintire...** 78
Cronica publicisticii 80
Marian Petcu **În paginile revistei *„Presa noastră”*** 80
Victor Bârlădeanu **Trei ani corespondent la Moscova** . . . 84
Victor Bârlădeanu **Incandescența publicisticii...** 88
Neagu Udroiu **Picătura de cerneală** 92

„Întâlniri-le mirabile" ale lui V. Bârlădeanu cu... 94
Jean-Louis Barrault 94
Harry Brauner 97
F. Brunea-Fox 99
Adina Cezar 102
Gheorghe Cunescu 105
Victor Eftimiu 106
Paul Eluard 109
Liz Magnes 111
Yves Montand 113
Vasile Robciuc 116
Adrian Rogoz 117
Galina Ulanova 118
Grigore Vasiliu-Birlic 121
Ion Voicu 125

III. PROZATOR 127
Alexandru Mirodan **Un specialist al binelui** 129
Henri Zalis **Relaționare sugestiv vizionară** 131
Lansare de carte la Bucureşti 134
Măria Graciov **Despre dialectica *„morilor de vânt"*** 135
Ion Iliescu **Autor de science-fiction** 139
Victor Bârlădeanu **Drum bun, scumpul nostru astronaut!** 139
Victor Bârlădeanu **Operația *„Psycho"*** 140
Victor Bârlădeanu **Exilatul din Planetopolis** 141
Victor Bârlădeanu **Gheața de foc** 142
Herta Spuhn **Două secvențe subiective** 144
Veronica Bârlădeanu **Reportajul literar...** 148
Coreea văzută de aproape... 149
Victor Bârlădeanu **Incandescența memoriei** 154
Victor Bârlădeanu **Țara celor 3000 de RI*** 158
Victor Bârlădeanu **Farmec peisagistic** 170
Veronica Bârlădeanu **Iugoslavia, mon amour** 172

IV. POET 175
Ştefan Iureş **Instrument de măsurare lirică** 177
Dorel Dorian **Efluvii de candoare şi nostalgii** 178
Doru Popovici **Între lirism fremătător şi...** 179
Miniantologie lirică 183
Antume 185
Inedite 195
V. Bârlădeanu **„Când poezia a devenit muzică...”** 201
Doru Popovici **Colaborând... cu fratele meu de suflet** 203
Al. Arbore **Confruntare între două lumi** 209
Şerban Nichifor **Victor Bârlădeanu şi muzica** 211

V. DRAMATURG 221
Eugen Atanasiu **Fiorul romantic al textului** 223
Eugen Nicoară **În căutarea adevărului** 225
C. Potângă **Respectând adevărul istoric** 234
Veronica Bârlădeanu **I. Scena... mereu scena** 240
Veronica Bârlădeanu **II. Spirit ludic sau... evaziune?** 242
Calistrat Costin **Un om şi un prieten**... 245

VI. DECENIUL OPT 247
Veronica Bârlădeanu **Deceniul opt** 249
Opis. Colaborări la *„Revista Cultului Mozaic”* 260

VII. CONFERENȚIAR 263
Victor Bârlădeanu **Prietenii literare între scriitori români şi evrei** 265
Victor Bârlădeanu **Gala Galaction şi evreii...** 279
Victor Bârlădeanu **Ilya Ehrenburg** 286

VIII. MILITANT PENTRU PRIETENIA ROMÂNO-ISRAELIANĂ 297
Veronica Bârlădeanu **1990-2007** 299
Răzvan Theodorescu **Un evreu român...** 304
Romulus Căplescu **Un proiect de suflet...** 306

Tiberiu Roth **Despre „cineva” de neuitat** 311
Etnilian Cornițescu **Întâlnirea minunată...** 314
Ioana Nițescu ***„Pentru bucuria unei colaborări unice”*** 316
Victor Bârlădeanu **Lumina prieteniei: Bucurie şi nostalgie** 318
Victor Bârlădeanu; **postfață la volumul**
De te voi uita, Ierusalime! 320

IX. REQUIEM 323

C-tin Vişinescu **Requiem pentru un orologiu care**
bate în amintire 325
Dorel Dorian **Ne cunoşteam, dintotdeauna** 328
Radu F. Alexandru **Un om** 332
Nina Stănculescu **O întrupare a generozității** 335
Teşu Solomovici **Avea eleganța unui lord** 337
Baruch Tercatin **Premiul ACMEOR** 339
Valeriu Râpeanu **Un creator polivalent** 340
Osy Lazăr **Un om de excepție** 341
Radu Cârneci **Vocația prieteniei** 342

X. AUTOR DE JURNAL 343

Ab imo pectore (II) 344
Victor Bârlădeanu **„N-am mai scris...”** 345
Matei Stamatin ***„Jurnalul de bord”*** **al unui**
navigator de uscat 346
Marian Petcu **Un personaj romantic** 351
Calistrat Costin **Autobiografie netrucată** 354
Victor Bârlădeanu **File de jurnal** (1957-1990) 356

XI. ADDENDA 383

Victor Bârlădeanu **America sau tinerețea fără**
bătrânețe a spiritului de pionerat 385
Ana Doina **Moartea unui comunist** 387

CUPRINS 395

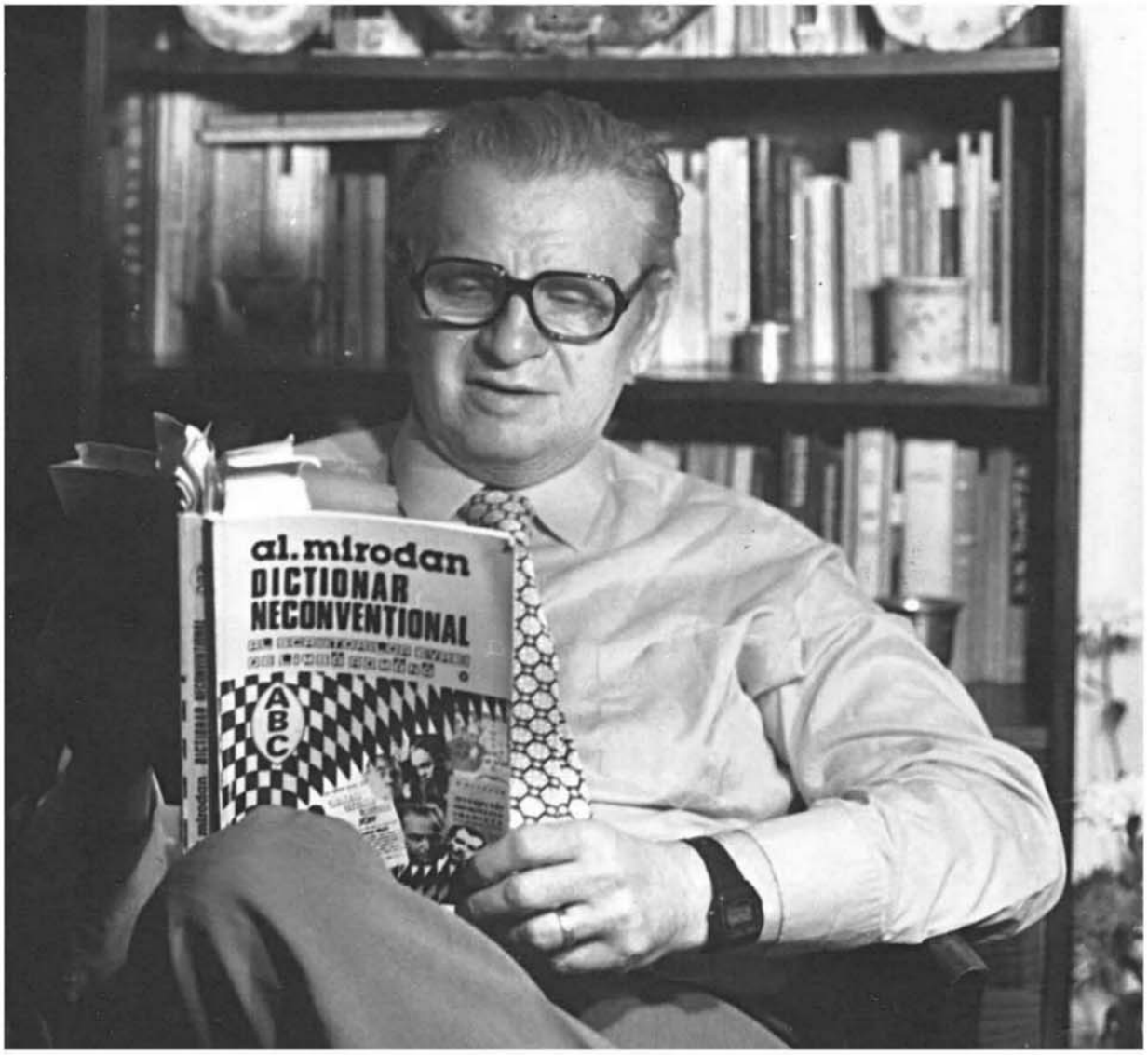

Prozator, dramaturg, reporter, se autdefineşte ca fiu al Oborului şi al Moldovei, deopotrivă, cu rădăcini atât în lumea românească, cât şi în idişul din casa bunicilor.

Avem de-a face aşa cum se poate înțelege, cu cartea de vizită a unui evreu care nu fuge de românism, a unui român care nu-şi neagă iudaismul, Bârlădeanu văzându-se o sinteză a celor doua filoane de viață.

Victor Bârlădeanu este un amator de fenomene pozitive, un specialist al binelui. El relevă cu precădere munca dezinteresată, noblețea, eroismul, colegialitatea, eleganța în atitudini.

Dacă există oameni cu umoarea neagră, dispuşi să perceapă numai răul din viața lor şi a lumii, Bârlădeanu are umoarea albă, de o albeață imaculată.

AL. MIRODAN – Dicționarul neconvențional al scriitorilor evrei de limba română

ISBN: 978-606-8041-81-0